

DECRETI
PARS TERTIA
DE a CONSECRATIONE.

DISTINCTIO I.

De Ecclesiarum consecratione & Missarum celebratione.

CAP. I.

Ex Felice IV. in epistola omnibus Episcopis c. 1.

Consecrationem b Ecclesiarum, & Missarum celebrationes non alibi, quam in sacris Domino locis abique magna necessitate fieri debere, liquet omnibus, quibus sunt nota Veteris & Novi Testamenti precepta.

Corr. Rom. § Verba capituli sequentis in vetustis Gratiani exemplaribus non sunt sejuncta a superioribus; quemadmodum neque in ipsa Felicii quarti epistola, neque apud ceteros collectores. Sed ob citationes Doctorum non est mutatum. Nonnulla autem emendata sunt.

CAP. II.

Tabernaculum e enim a Moysem Domino precipiente fecisse & sacrasse, cum mensa & altari ejus, & vasis & utensilibus ad divinum cultum explendum legitimus; & non solum divinis precibus ea sacrasse, sed etiam sancti olei unctione, Domino jubente, perlinisse noyimus. Qualiter autem hæc facta sint, & quomodo ipsa sacra non alii, quam Sacerdotes sacra unctione delibuti, Dominoque cum vestibus sanctis sacrat, & Levitæ tractabant, ferebant, erigebant, & deponebant, in ipsis institutionibus, quæ jubente Domino conscriptæ sunt per Moysem, in lege f Domini reperitur. Qualiter ergo David g Regum piissimus amplificaverit cultum Dei, & templum Domino ædificare voluerit, sed propter multam sanguinem, quem effuderat, prohibitus est, & ipse collegerat expensas. b Salomon quoque filius ejus idipsum, quod ipse facere optaverat, jubente & auxiliante Deo perfecit, & templum cum altari, & reliqua ad divinum cultum peragendum consecravit, in libro i Regum legitur. § infra. §. 1. Fecit ergo a Salomon t in tempore illo festivitatem celebrem, & omnis Israël cum eo, multitudo magna ab introitu Emath usque ad rivum Ægypti coram Domino Deo nostro septem diebus, & septem diebus, id est, quatuordecim diebus, & in die VIII. dimisit populos. §. 2. Judei ergo loca, in quibus sacrificabant Domino, divinis habebant i supplicationibus consecrata: nec in aliis, quam Deo dicatis locis, munera Domino offerebant. Si enim Judei, qui umbræ legis deserviebant, hæc faciebant; multo magis nos, quibus veritas patefacta est, & gratia m per Jesum Christum data est, templa Domino ædificare, & prout melius possumus, ornare, sæque divinis precibus, & sanctis unctionibus suis cum altaribus, & vasis, vestibus quoque & reliquis ad divinum cultum explendum utensilibus devote, & sollemniter sacrare, & non in aliis locis, quam in Domino sacratis ab Episcopis, & non a Chorepiscopis (qui sæpe

a al. de Ecclesiarum consecratione. § de Missarum celebrationibus. b Ex Felice IV. in epistola omnibus Episcopis, cap. 1. An. 530. Romæ. Burch. l. 3. c. 57. Ivo p. 3. c. 60. Pann. l. 2. c. 33. c Ibid. apud Felicem § collectoris. d al. vero. e al. ceteris. f Exod. 31. Num. 7. Lev. 8. g 2. Reg. 7. h 1. Paral. 23. i 2. Reg. 16. k 3. Reg. 8. Burch. l. 3. c. 58. Ivo p. 3. c. 61. l al. supplicationibus consecrarent. m Job. 1.

prohibiti sunt, nisi, ut prædictum est, summâ exigente necessitate) Missas celebrare, nec sacrificia offerre Domino debemus. Et hoc si summa & necessitas agere compulerit, non y in domibus (quia in sacris canonibus sacrificia in domibus offerri prohibita sunt) sed in tabernaculis, divinis precibus à Pontificibus dicatis, & in mensis Domino sacratis, & sacra unctione à Pontificibus delibutis, pro summa, ut præfixum est, necessitate, & non pro libito cujusquam, & pigritia agatur. § infra d §. 3. Si autem, ut legitur in Concilio Laodicensi, cap. 26. hi, qui non sunt ab Episcopis ordinati, tam in Ecclesiis, quam in domibus exorcizare non possunt, multo magis majoris gradus ministeria nisi ab eis, qui ad eos gradus sunt consecrati, quibus fungi debent, officia agi, vel sacrificia offerri non licet. Quod autem, ut paulo superius prælibatum est, oblationes in domibus offerri non debeant, in eodem Concilio, c. 38. prohibitum habetur, ita: Non oportet in domibus oblationes celebrari ab Episcopis & Presbyteris. §

Corr. Rom. § a Fecit ergo] Ante hæc verba in epistola ipsa Felicii inseruntur omnia, quæ in cap. 8. tertii libri Regum his antecedunt. A Burchardo autem, & Ivone etiam hæc omittuntur, & concludunt copul in vers. consecravit.

§ Si summa] Burchardus habet, nisi summa.

§ Non in domibus] Hic locus usque ad vers. agatur, § emendatus & locupletatus est ex originali. Burchardo & Ivone. Nam antea legebatur, non in domibus offerri prohibita sunt, longè à canonis sententia.

§ Et infra.] Quæ hic in epistola inseruntur, habentur infra ead. cap. sicut.

§ Offerri non licet.] In originali est, offerri licet. Sed in eodem, paulo superius, ubi in textu est, multo magis, in margine est, al. multo minus. Burchardus quidem & Ivo habent ut Gratianus.

§ Et Presbyteris.] Conjunctè cum his in originali, & apud Burchardum habentur verba capituli, sollemnitates dedicationum, infra eadem.

C. III. Ecclesiarum consecratio absque Missa fieri non debet.

Item Hyginus Papa, cap. 5. (fortè an. 115. Romæ.)

Omnes a basilicæ cum Missa debent semper consecrari. §. 1. Ut Ecclesiæ destructæ, ubi aut plures sunt, quam necesse sit, aut majoris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eam pertinentibus restaurari possint, Episcopi providentiâ modus inveniatur, qualiter consistere possint.

Corr. Rom. § Caput hoc usque ad vers. consecrari. apud plerosque collectores citatur ex Evaristo, aut, ex decretis Evaristi. Reliqua autem verba alio capite relata ab eisdem tribuantur Hygino.

C. IV. Absque præcepto sedis Apostolicæ nova non deditur Ecclesia.

Item Gelasius Papa Episcopis per Lucaniam, c. 27.

De b locorum verò consecratione sanctorum, quamvis superius strictim fuerit comprehensum, no-

a Polyc. l. 3. tit. 3. Anf. l. 5. c. 83. Burch. l. 3. c. 27. § 28. Ivo p. 3. c. 32. § 26. Pann. l. 3. c. 13. b Anf. l. 5. c. 30. Burch. l. 3. c. 21. Ivo p. 3. c. 26.

his quoque patefactum est, quod absque precepto sedis Apostolicæ nonnulli factas Ecclesias, vel Oratoria facere præsumant.

C. V. Sine auctoritate summi Pontificis nova non deditur Ecclesiæ.

Idem.

Præcepta a synodalia, quæ ante paucos menses de sede nostra ad provinciam sunt directæ, & antiquis & canonibus consentiunt, & ea, quæ minus probantur esse, addidimus, & in utraque parte constat sine summi Pontificis auctoritate Ecclesiam noviter conditam non posse dedicari: teque ex hac basilica, quæ taliter ad cultum fuerat processionis adducta, suspendisse Missas probabiliter computamus. Sed quia devotus locus non debet à ministeriorum gratia diu vacuus permanere, frater charissime, eorum Martyrum nomine, quos b relatio continet, auctoritatis nostræ susceptâ serie consecrabis, ut populorum frequentatio, quam illic avidè convenire mandâti, servatis regulis Ecclesiasticis & canonibus, integrum habeat firmatâ religione conventum.

Corr. Rom. § a Antiquis canonibus] Socrates in Ecclesiastica historia l. 2. c. 8. Et 18. refert tanquam antiquissimum canonem, sine Romani Episcopi auctoritate nullam Ecclesiam posse dedicari.

C. VI. Non deditur basilicæ, quæ præter auctoritatem Apostolicæ sedis fuerint edificata.

Idem Episcopi per Lucaniam, cap. 6.

Basilicas c noviter institutas, non petitis ex more præceptionibus, dedicare non audeant, nec ambiant libimet Episcopi vendicare Clericos potestatis alienæ. § cap. 11. §. 1. Cum enim decreta venerabilium sanctorum nos quoque magnoperè custodire nitamur, ac sine eorum dispendio etiam illa, quæ pro alicujus utilitatis compendio fortasse videantur, laxanda credamus d, cumque nobis contra salutarium reverentiam regularum cupiamus temerè nihil licere, & cum sedes Apostolica superior his omnibus, favente Domino, quæ paternis canonibus sunt præfixa, pio, devotoque studeat tenere proposito: satis indignum est, quinquam vel Pontificum vel ordinarium subsequendum hanc observantiam refutare, quam B. Petri sedem & sequi videat, & docere: fatisque e conveniens sit, ut totum corpus Ecclesiæ in hac fibimet observatione concordet, quam illic vigere conspiciat, ubi Dominus Ecclesiæ totius posuit principatum.

Corr. Rom. § Verba capituli hujus usque ad vers. alienæ habentur etiam in Wormaciensi, c. 48.

C. VII. Publicæ processionis non fiant in Oratoriis, quæ præter auctoritatem sedis Apostolicæ consecrantur.

Idem Joanni Episcopo Sorano, (an. 494. Româ in Campaniam.)

Certum f est quidem, & nostris præceptionibus constitutum, ne quis in Ecclesiâ, aut in Oratorio, quod sedis nostræ non legitur permissione dedicatum, processionem publicam putaret impendi: ne conditores sanctis subreptionibus contra regularum statuta profilerent. Sed quia Megetia spectabilis femina petitorii nobis oblatione suggestit, in possessionibus propriis suorum corpuscula condidisse, frater charissime, humanitatis intuitu, quod priora statuta non maculent g funeribus & sepulchris, tantum in comprehensis petitorio locis ministeria b novæ pro solemnitate præstanda: ut defunctorum nomine sollemnem divina celebrentur officia, publicâ frequentatione & processione cessantia.

a Polyc. l. 1. tit. 12. Ansel. l. 5. c. 5. b ut quorum. c Polyc. l. 3. tit. 3. Ansel. l. 5. c. 4. d ut concedimus. e Sup. d. st. xi. noite. f Ansel. l. 5. c. 8. g maculet] vera lectio. h ut mysteria.

C. VIII. Sine nutu sedis Apostolicæ Ecclesia non debet institui.

Item Nicolaus Papa Electo & Clero Nomenfis Ecclesiæ.

Ecclesia, a id est, Catholicorum collectio, quomodo sine Apostolicæ sedis instituetur nutu, quando juxta sacra decreta, nec ipsa debet absque præceptione Papæ basilicæ noviter construi, quæ ipsam Catholicorum intra semetipsam amplecti catervam dignoscitur?

C. IX. Sine dignitate Episcopi loci, nova non deditur Ecclesiæ.

Item ex Concilio Aurelianensi. b

4 Nemo c Ecclesiam ædificet, antequam Episcopus ps. civitatis veniat, & ibidem crucem figat, publicè atrium designet, & antè præfinit, quæ ædificare vult, quæ ad luminaria, & ad custodiam, & ad stipendia custodum sufficiant: & ostensâ donatione, sic domum d ædificet, & postquam consecrata x fuerit, atrium ejusdem Ecclesiæ sanctâ aquâ conspergat.

Corr. Rom. § a Et postquam consecrata] Plenius & aptius in ordine Romano: Postquam ergo Episcopus crucem in loco, in quo altare fabricandum est, fixerit, tunc aspergat locum aquâ benedictâ, hanc canendo antiphonam, &c.

C. X. Non consecretur Ecclesiâ, quæ pro questu cupiditatis ædificatur.

Item ex Concilio Bracarenfi II. cap. 6.

SI quis basilicam non pro devotione fidei, sed pro questu cupiditatis ædificat, ut quicquid ibidem de oblatione populi colligitur, medium cum Clericis dividat, eod quod Basilicam in terra sua questus causâ condiderit (quod in aliquibus locis usque modò fieri:) hoc de cetero observari debet, ut nullus Episcoporum tam abominabili voto consentiat, nec basilicam, quæ non pro Sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria conditione est condita, a deat consecrare.

C. XI. Sacrificia non nisi super altare, & locis Deo consecratis offerantur.

Item Felix Episcopus omnibus orthodoxis, epistola primâ, (an. 530.)

5 Sicut e non alii, quàm sacrati Domino Sacerdotes desps. sicut Missas cantare, nec sacrificia super altare offerre, sic nec in aliis quàm Domino sacratis locis, id est x in tabernaculis divinis precibus à Pontificibus delibutis, Missas cantare, aut sacrificia offerre licet, nisi summa cogerent necessitas. Satiùs ergo est, Missam non cantare, aut non audire, quàm in illis locis, ubi fieri non oportet: nisi pro summa contingat necessitate: quoniam necessitas legem non habet. Unde scriptum est: f Vide, ne offeras holocausta tua in omni loco, quem videris, sed in omni loco, quem elegerit Dominus Deus tuus. In domibus tamen ab Episcopis, sive Presbyteris oblationes celebrari nullatenus licet.

Corr. Rom. § Caput hoc in Polycarpo, & apud Anselmum habetur eodem modo atque apud Gratianum, collectum hinc inde ex verbis primæ illius epistolæ Felicis quarti (cujus pars relata est supra ead. consecrationem. § c. tabernaculum) longè aliter disposita, sed in eodem sententia.

§ a Id est tabernaculis] In epistola, & apud Ivoem hæc non habentur hoc loco, sed paulò superius: neque hoc eodem profus modo, sed quomodo sunt repõsita sup. c. tabernaculum.

C. XII. Non nisi in locis sacris Missarum solemnia celebrentur.

Item ex Concilio Triburiensi.

Missarum g solemnia non ubique, sed in locis ab

a Ansel. l. 5. c. 42. b Capit. l. 5. c. 228. § l. 7. c. 73. Novella Justin. 67. c. 1. § 131. c. 7. ap. Julian. § in auth. const. 17. col. 5. Ordo Romanus p. 107. c Pol. l. 3. tit. 2. Barcb. l. 3. c. 6. Ivo p. 3. c. 8. Pann. l. 2. c. 7. d al. demum. e Polyc. l. 3. tit. 6. Ansel. l. 6. c. 134. Ivo p. 3. c. 61. § part. 2. c. 76. f Deut. 12. g Burchard. lib. 3. c. 56. Ivo p. 3. c. 59. Pannorus. l. 2. c. 30.

Episcopo consecratis, vel ubi ipse permiserit, celebranda esse censemus.

Corr. Rom. ¶ In Concilio Moguntino sub Arnulpho, c. 9. habentur simul verba huius cap. & cap. concedimus. infra ead. Verum & Burchardus, & Ivo, qui item utrumque conjuncte ponunt, citant ut Gratianus, ex Triburienli, cap. 4.

C. XIII. Precibus divinis consecrentur Ecclesie. Item Clemens epist. 2. ad Jacobum. (forte c. An. 68. Româ Hierosolymam.)

Ecclesias a per congrua & utilia facite loca, quæ divinis precibus sacrare oportet, & in æ singulis Sacerdotes divinis orationibus Deo dicatos poni, quos ab omnibus venerari oportet, & non à quoquam gravari.

Corr. Rom. ¶ & Et in singulis hæc usque ad vers. oportet, addita sunt ex originali & Polycarpo.

C. XIV. Sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in locis Deo sacratis.

Item Clemens epist. 3.

Hic ergo b, id est, in præsentis vita positos oportet nos agnoscere voluntatem Dei, ubi & agendi, & sacrificandi est locus: quoniam in aliis locis sacrificare, & Missas celebrare non licet, nisi in his, in quibus Episcopus proprius jusserit, aut ab Episcopo regulariter ordinato, tenente videlicet civitatem, consecrata fuerint. Aliter enim non sunt hæc agenda, nec ritè celebranda.

C. XV. Abjiciantur Sacerdotes, qui in locis non sacratis Missas celebrare præsumunt.

Item Sylvester Papa in generali c. residens Synodo dixit. (An. 324. Romæ.)

Nihil d Presbyter Missas celebrare præsumat, nisi in sacratis ab Episcopo locis, qui sui particeps de cætero voluerit esse sacerdotii.

C. XVI. Singulis annis dedicationum solennitates celebrentur, & consecretur etiam Ecclesia, de cujus consecratione dubitatur.

Item Felix Papa omnibus orthodoxis, epist. 1. cap. 1. & 2. (An. 530.)

6 Solennitates & dedicationum Ecclesiarum, Episcopopus & Sacerdotum, per singulos annos solenniter sunt celebrandæ. §. 1. De f Ecclesiarum consecratione quoties dubitatur, & nec certa scriptura, nec certi testes existunt, à quibus consecratio sciatur, absque ulla dubitatione scitote eas esse consecrandas: nec est talis trepidatio facit iterationem; quoniam non monstratur esse iteratum, quod nescitur factum.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc confectum est ex verbis ejusdem epistolæ Felicis, cap. 1. & 2. omnia nonnullis, quæ in sequenti apud Gratianum capite reponuntur.

¶ & Episcoporum, ] Absit vox ista ad originali, Burchardo, Ivone, & plerisque vetustis Gratiani exemplaribus: sed ob glossam non est inaudita.

¶ Nec talis ] Ivo & Pannormia habent ferè ut Gratianus, nec talis trepidatio iterationem incurrit: & huic lectioni convenit interpretatio glossæ. Sed in originali, & apud Burchard. legitur, ne talis trepidatio faciat deteriorationem. Atque huic lectioni respondent verba B. Gregorii l. 12. epist. 31. ad Felicem de hac eadem re loquentis, ne talis, inquit, dubitatio ruina fidelium fiat. Similis huic sententia infra dist. 4. c. placuit. his verbis exprimitur, ne ista trepidatio eos faciat sacramentorum purgatione privati. Et est in Concilio Carthageniensi V.

C. XVII. De eodem, & quod octo diebus dedicationum solennitas est celebranda. Item Gregorius Papa.

a 16. q. 7. Ecclesias. Polyc. l. 3. tit. 4. b Polyc. l. 3. tit. 16. Anf. l. 7. c. 132. Burchard. l. 3. c. 59. Ivo p. 3. c. 62. c in epilog. Concil. Rom. & C. l. 6. c. 198. d Polyc. ibid. Anf. l. 7. c. 133. e Polyc. ibid. Anf. l. 5. c. 24. Burchard. l. 3. c. 58. Pann. l. 2. c. 11. f Cap. 2.

Solennitates a dedicationum Ecclesiarum & Sacerdotum a per singulos annos solenniter sunt celebrandæ: ipso Domino exemplum dante, qui ad festum dedicationis templi, omnibus id faciendi b dans formam, cum reliquis populis eandem festivitatem celebraturus venit, sicut scriptum est c: Facta sunt Encania in Hierosolymis, & hyems erat, & ambulabat Jesus in templo in porticis Salomonis. Quod autem octo diebus Encania sint celebranda, in libro d Regum perfecta e dedicatione templi reperietis.

Corr. Rom. ¶ Reperitur in hoc cap. prior pars antecedentis usque ad vers. celebrandæ: ac deinde subjiciuntur verba illa epist. Felicis, quæ ibi erant omissa. Gregorius autem, quem hic Gratianus citavit, l. 12. epist. 31. habet quidem nonnulla ad Ecclesiarum dedicationes pertinentia. Sed ea magis videntur convenire cum superiore cap. in vers. De Ecclesiarum consecratione.

¶ & Et Sacerdotum ] Hæc due voces in aliquot vetustis non leguntur.

C. XVIII. Consecrentur Ecclesie, de quarum consecratione dubitatur.

Item ex Concilio Meldensi, cap. 8.

7 Ecclesia f vel altaria, quæ ambigua sunt de consecratione, consecrentur, & superflua altaria destruantur.

C. XIX. Quando Ecclesia est iterum consecranda, & salibus tantum exorcizanda.

Item Hyginus Papa.

Si g motum fuerit altare, denuò consecretur Ecclesia: si parietes mutantur, & non altare, salibus tantum exorcizetur. §. 1. Si homicidio, vel adulterio Ecclesia violata fuerit, diligentissimè expurgetur, & denuò consecratur.

C. XX. Ecclesia semel Deo consecrata, quando est iterum consecranda.

Item ex Nicæno Concilio.

Ecclesias h semel Deo consecratis, non debet iterum consecratio adhiberi, nisi aut ab igne exusta, aut sanguinis effusione, aut cujuscunque semine polluta fuerint: quia sicut infans à quacunque Sacerdote in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti semel baptizatus, non debet iterum baptizari: ita nec locus Deo dicatus, iterum consecrandus est, nisi propter eas causas, quas superius nominavimus: si tamen fidem sanctæ Trinitatis tenuerint, qui eum consecraverunt.

C. XXI. De eodem.

Item Joannes Papa Episcopis Italiæ (An. 526.)

Ecclesias i Arianorum, ubicunque inveneritis, catholicas eas divinis precibus & operibus absque ulla mora consecrate: quia & nos, quando fuimus Constantino-poli, tam pro a religione catholica, quam pro Theodorici Regis causa negotii, suadente atque hortante, Arianos extirpante piissimo atque Christianissimo Justino orthodoxo Imperatore, quascunque illis in partibus eorum Ecclesias reperire potuimus, catholicas eas, Domino opem ferente, consecravimus.

Corr. Rom. ¶ & Pro religione ] Locupletatus est hic locus ex ipsa epistola, Burchardo & Ivone.

C. XXII. De eodem.

Item in dialogo k Gregorii, lib. 3. c. 30.

Arianorum l Ecclesia in regione urbis illa, quæ Surrura dicitur, cum clausa usque ante biennium permanisset, placuit, ut in fide catholica (introducitis illuc

a Anf. l. 5. c. 24. Ivo part. 3. c. 24. Pann. l. 2. c. 10. b al. faciundo. c Joan. 10. d 3. Reg. 8. 2. Paral. 7. e al. peractâ. al. perfectâ. f Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 10. Ivo p. 3. c. 11. Pann. l. 2. c. 18. g Polyc. l. 3. tit. 5. Anf. l. 5. c. 13. Burch. l. 3. c. 11. & 12. Ivo part. 3. c. 13. & 14. Pann. l. 2. c. 20. 21. h Dist. 68. c. 3. i Polyc. l. 3. tit. 4. Anf. l. 5. c. 22. Burch. l. 3. c. 30. Ivo p. 3. c. 37. k Et Diaconus in vita, l. 2. c. 21. l Polyc. ibid. Anf. l. 5. c. 26.

B. Sebastiani, & sanctæ Agathæ virginis & martyris reliquiis ] dedicari debuisset: quod & factum est.

Corr. Rom. § & Virginis, &c. ] Absunt hæc duæ voces à plerisque manuscriptis & Polycarpo. In ipso dialogo legitur, B. Stephani, & S. Marthæ martyrum. Sed in lib. 3. reg. epist. 19. Ecclesia hæc vocatur Ecclesia sanctæ Agathæ. Apud Joannem verò Diaconum, lib. 2. c. 31. est, sancti Sebastiani, & sanctæ Agnetis & martyrum.

CAP. XXIII.

Item α.

Agapitus Papa vas Catholicum, Evangelii tuba, præco Justitiae, sacra altaris sedisque velamina sacrilegis Animi infecta fabulis, suis catholicis precibus delevit b.

Corr. Rom. § & Item ] Antea sequebatur Agapitus Papa: quæ voces temerè ex capite ipso irrepserant in titulum, & absunt ab aliquot manuscriptis. Extat autem caput hoc in antiquo codice Regesti Gregorii primi in extremo in scripto quodam, de moribus, vita, & morte Agapiti primi Papæ, in Bibliotheca Vaticana.

CAP. XXIV. De eodem.

Item Vigilius Papa ad Eutherium, epist. 1. c. 4.

(An. 538.)

DE fabrica c verò cujuslibet Ecclesiæ, si diruta fuerit, instaurandâ, & si in eo loco consecrationis solemnitas debeat iterari, in quo sanctuaria non fuerint, nihil judicamus officere, si per eam minimè aqua exorcizata d jactetur: quia consecrationem cujuslibet Ecclesiæ, in qua Spiritus Sancti arria e non ponitur, celebritatem scimus tantum esse Missarum: idè, si qua sanctorum basilica à fundamentis etiam fuerit innovata sine altaris & motione, sine aliqua dubitatione, cum in ea fuerit Missarum solemnitas celebrata, totius consecrationis f sanctificatio implebitur. Si verò sanctuaria, quæ habebat, ablata sunt, rursus eorum repositione, & Missarum solemnitate reverentiam sanctificationis accipiet.

Corr. Rom. § Tribuebatur Juliano, sed ex vetustis exemplaribus restitutum est Vigilio, apud quem extat: & ex ipso citant Burchardus etiam, & Ivo.

§ & Sine altaris motione, ] Absunt hæc ab originali, Burchardo & Ivone. Sed exponuntur in glossâ. Alia verò nonnulla sunt emendata.

C. XXV. Absque Episcopi permisso in Ecclesia consecrata non erigatur altare.

Item ex decretis Hormisdæ Papæ, cap. 10.

(An. 318. Romæ.)

§ Nullus g Presbyter in Ecclesia consecrata aliud alps. tare erigat, nisi quod ab Episcopo loci sanctificationum & est, vel permissum: ut sit discretio inter sacrum, & non sacrum: nec dedicationem fingat, nisi sit. Quod si fecerit, si Clericus est, degradetur: si verò Laicus, anathematizetur.

Corr. Rom. § & Sanctificationum ] Ivo habet, ab Episcopo loci, vel ejus missio sanctificationum est: ut sit discretio, &c. Polycarpus & Burchardus, ab Episcopo loci, vel ejus permisso sanctificationum est, ut sit, &c.

C. XXVI. Evertantur altaria, quæ sine Sanctorum reliquiis eriguntur.

Item ex Concilio Africano h, cap. 50.

(An. 424.)

PLacuit i, ut altaria, quæ passim per agros, & per villas k, tanquam memoriæ Martyrum construuntur, in quibus nullum corpus, aut reliquie Martyrum conditæ probantur, ab Episcopis, qui locis eisdem præfunt,

a al. Agathæ. b al. eluit. c Polyc. l. 3. tit. 6. Ans. l. 5. c. 81. Burch. l. 3. c. 62. Ivo p. 3. c. 25. Pam. l. 2. c. 14. d al. benedicta. e ara] orig. & collect. f al. totius sanctificatio consecrationis implebitur: ] orig. Ivo, Burch. Pam. g Capit. l. 6. c. 199. Pol. l. 4. tit. 31. Burch. l. 3. c. 17. Ivo p. 3. c. 20. h Et in Carthag. 5. c. 14. i Ans. l. 5. c. 4. Burch. l. 3. c. 54. Ivo p. 3. c. 57. Pam. l. 2. c. 28. k alit. vineas, ] al. vias.

P O M. I.

si fieri potest, evertantur. Si autem hoc propter a tumultus populares non finitur, plebes tamen admoneantur, ne illa loca frequentent, ut, qui rectè sapient, nullâ ibi superstitione devicti teneantur. Et omnino nulla memoria Martyrum probabiliter acceptetur, nisi ubi corpus, aut reliquie certe sunt, aut origo alicujus habitationis, vel possessionis, vel passionis fidelissimâ origine traditur. Nam quæ per somnia, & per inanes quasi revelationes quorumlibet hominum ubicunque constituuntur altaria, omniâ reprobentur.

C. XXVII. Non est consecranda Ecclesia, in qua paganus sepultus invenitur.

Item ex Concilio Aurelianensi, cap. 3.

I. Ecclesiam b, in qua paganus sepultus est, non liceat consecrare, neque Missas in ea celebrare, sed jactari foras, & mundari oportet.

C. XXVIII. De Ecclesia, in qua cadavera fidelium vel infidelium sepeliuntur.

Item ex Concilio Agrippinensi c.

II. Ecclesiam d, in qua mortuorum cadavera infidelium sepeliuntur, sanctificare non licet: sed si apta videtur ad consecrandam, inde evulsis corporibus, & rasis parietibus, vel tignis e ejus loci, readificetur: sed si hæc consecrata antè fuerit, Missas in ea celebrare licet: si tamen fideles fuerint, qui in ea sepulti sunt.

C. XXIX. Super monumenta in campo non distribuuntur mysteria.

Item ex Concilio Martini Papæ, [ Brachavensis, cap. 68. & 69. synod. Gracarum. ]

NON f oportet Clericos ignaros & præsumptos super monumenta in campum ministeria g portare, aut distribuere sacramenta, sed aut in Ecclesia, aut in basilica, ubi Martyrum reliquie sunt depositæ, ibi pro defunctis oblationes offerri. §. 1. Nec liceat Christianis prandia ad defunctorum sepulchra deferre, & sacrificare mortuis.

C. XXX. Quomodo in Ecclesia combusta Missa possit celebrari.

Item ex Concilio Triburiensi h.

CONcedimus i etiam, ut si ubi (quod peccatis nostris exigentibus per plurimum est factum) à Normanis, & Sclavis k, ab Ungaris l, & à malis Christianis, seu alio qualicumque modo Ecclesiæ fuerint incensæ & combustæ, in capellis cum tabula consecrata Missas interim celebrari permittimus, donec Ecclesiæ ipse restaurari queant. In itinere verò positis, si Ecclesia defuerit, sub dio, seu in tentoriis, si tabula altaris consecrata, ceteraque sacra ministeria ad id officium pertinentia ibi affuerint, Missarum solennia celebrari concedimus: aliter omnino interdicimus.

Corr. Rom. § De hoc capite notatum est supra, ad caput, Missarum solennia.

C. XXXI. Chrismate non ungantur altaria, nisi fuerint lapidea.

Item ex Concilio Epaunensi, cap. 26. & 27.

(An. 517. in Gallia.)

ALTaria m, si non fuerint lapidea, chrisomatis unctione non consecrentur. Ad celebranda autem divina officia ordinem quem Metropolitanis tenent, comprovinciales observare debebunt.

Corr. Rom. § Ivo citat, ut vulgata Gratiani exempla-

a al. per. b Burch. l. 3. c. 13. Ivo p. 3. c. 15. Pam. l. 2. c. 22. c Cap. l. 5. c. 48. d Burch. l. 3. c. 38. Ivo p. 3. c. 43. Pam. l. 2. c. 23. e al. vel lotis lignis. f Burch. l. 10. c. 38. Ivo p. 11. c. 63. g al. mysteria. C. 69. h in Concil. Megunt. c. 9. i Burch. l. 3. c. 56. Ivo p. 3. c. 59. Pam. l. 2. c. 31. k al. Slavici. l al. à Bulgaris. m Burch. l. 3. c. 25. Ivo part. 3. c. 30. Pam. l. 2. c. 32. n Vet. Cod. Unguine. D d d d

ria, ex Concilio Hipponensi. Sed ex Burchardo & vetustis Gratiani codicibus restitutum est, Epaunensi: ex cuius 26. & 27. capitibus confectum est.

C. XXXII. *Chrisinatis uictione, & sacerdotali benedictione sacrentur altaria.*

Item ex Concilio Agathensi, cap. 14. (an. 506.)

Altaria placuit non solum uictione chrisinatis, sed etiam sacerdotali benedictione sacrari.

C. XXXIII. *In privatis Oratoriis licet orare, sed non Missam celebrare.*

Item ex Concilio Aurelianensi, c. 3.

Unicuique b fidelium in domo sua Oratorium licet habere, & ibi orare: Missas autem ibi celebrare non licet.

Corr. Rom. ¶ Burchardus etiam, & Ivo citant ex Concilio Aurelianensi. Ipsa quidem sententia habetur in Capit. l. 5. c. 230. & l. 6. c. 101. & novella 58. apud Julianum antecessorem, in extremo.

C. XXXIV. *In privatis Oratoriis absque consensu Episcopi nullus administrare presumat.*

Item ex sexta Synodo, c. 31. (an. 692.)

Clericos, qui ministrant, vel baptizant in Oratoriis, quae intra domos sunt, cum consensu Episcopi loci hoc facere praecipimus. Si quis verò hoc non observaverit, deponatur.

C. XXXV. *Qui extra parochias habent Oratoria, his diebus ad parochias redire coguntur.*

Item ex Concilio Agathensi, c. 21.

Si quis e etiam extra parochias, in quibus legitimus est ordinariusque conventus, Oratorium in agro habere voluerit, reliquis festivitibus, ut ibi Missas audiat d propter fatigationem familiae, iusta ordinatione permitimus. Pascha verò, Natali Domini, Epiphania Domini, Ascensione Domini, Pentecoste, & Natali sancti Joannis Baptistae, & si qui maximi dies in festivitibus habentur, non nisi in civitatibus, aut in parochiis audiant e. Clerici verò, si qui in festivitibus, quas supra diximus (nisi iubente & permittente Episcopo) Missas celebrare f voluerint, communionem priventur.

C. XXXVI. *Quibus ex causis loca Sanctorum mutanda sunt.*

Item Augustinus.

9 Tribus g ex causis loca Sanctorum transmutanda ps. sunt. Prima, cum necessitas persecutorum loca eorum gravaverit. Secunda, cum difficultas locorum fuerit. Tertia, cum malorum societate gravantur.

C. XXXVII. *Quando alicui corpora Sanctorum de loco ad locum transferre non licet.*

Item ex Concilio Moguntinensi I. cap. 51.

(an. 813.)

Corpora b Sanctorum de loco ad locum nullus transferre presumat sine consilio Principis, vel Episcoporum, sanctaeque Synodi licentia.

C. XXXVIII. *In usus Laicorum non converti licet ligna Ecclesiae dedicate.*

Item Hyginus Papa.

10 Ligna i Ecclesiae dedicate a non debent ad aliud ps. opus jungi, nisi ad aliam Ecclesiam, vel igni sunt comburenda, vel ad profectum in Monasterio k fra-

a Polyc. l. 3. tit. 4. b Burch. l. 3. c. 86. Ivo p. 3. c. 76. Pann. l. 2. c. 39. Vid. Novell. 52. apud Julian. Antecess. c. Ivo p. 4. c. 9. d al. tenent. e al. tenent. f al. facere, aut tenere. g Anselm. l. 5. c. 16. Burch. l. 3. c. 90. Ivo p. 3. c. 80. Pann. l. 2. c. 38. h Burch. l. 3. c. 232. Ivo p. 3. c. 273. Pann. l. 2. c. 36. i Polyc. l. 3. tit. 16. Ansel. l. 5. c. 17. Burch. l. 3. c. 39. Ivo p. 3. c. 44. Pann. l. 2. c. 16. k al. monasterium.

tribus: in Laicorum verò usum a non debent admitti.

Corr. Rom. ¶ a Dedicate] Antea legebatur & hic, & in rubrica, dedicata: Emendatum est hoc, sicut & alia nonnulla ex vetustis exemplaribus, Burchardo & Ivone, qui etiam caput hoc citant ex decretis Hygini.

C. XXXIX. *Vestimenta sacra, & vasa pra vetustate consumpta incenduntur, & cineres in loca occulta projiciantur.*

Item Clemens Papa Jacobo Hierosolymitano Episcopo, epistola 2.

Altaris b palla, cathedra c, candlabrum, & velum, si fuerint vetustate consumpta, incendio dentur, quia non licet ea, quae in sacrario d fuerint, male tractari, sed incendio universa tradantur. Cineres quoque eorum in baptisterium inferantur, ubi nullus transitum e habeat: aut in pariete, aut in fossis pavimentorum jacentur, ne introeantium pedibus inquinentur.

C. XL. *Mortui non obvolvuntur vestimentis altaris.*

Idem ibidem.

Nemo, per ignorantiam, Clericus mortuum credat obvolvendum, aut Diaconus scapulas operire velit palli, quae fuit in altari, aut certe, quae Diacono f data est in mensam Domini. Qui haec fecerit, vel leviter, quasi nihil, & negligenter habuerit divina ministeria, Diaconus triennio, sexque mensibus a Dominico erit alienus altari, gravi percussus anathemate. Quod si Clericum Presbyter non commonuerit, decem annis, & sex g mensibus excommunicatus sit: propterea quod de Dominico sacramentis subjecta sibi non amoverit b ministeria: & postea cum grandi humilitate matri reconcilietur Ecclesiae. §. 1. Pallas i verò, & vela sanctuarii, si sordidata fuerint ministerio, Diaconi cum humilibus ministris intra sanctuarium lavent, non eicientes foras a sacrario: & velamina Dominica mensae abluant; ne forte pulvis Domini corporis male decadat a. Sindonem vero non foris abluant, & erit hoc operanti peccatum. Ideo intra sacrarium ministris praecipimus haec sancta cum diligentia custodire. Sanè pelvis nova comparetur, & praeter hoc nil aliud tangat. Sed nec ipsa pelvis apponatur lavandis, nisi quae ad Domini altaris cultum pertinent: Pallae altaris solae in ea laventur, & in alia vela januarum. §. 2. De velis autem januarum cura sit Ostiarii ex admonitione majorum, ne quis negligens, aut ignarus, ad velum januae domus Domini manus incognite k tergat; sed statim coercitus dicat omnis homo, quia velum atrii domus Domini sanctum est.

Corr. Rom. ¶ a Decidat.] In originali est, decidat a sindone foris abluta. Sed glossa obstitit, ne mutaretur. Multa autem alia non minimi ponderis sunt ex ipso originali emendata.

C. XLI. *Sacra vasa non nisi a sacratis contrectentur hominibus.*

Item Sixtus Papa, epist. 2. (an. 137.)

IN sancta l hac Apostolica sede statutum est, ut sacra vasa non ab aliis, quam a sacratis, Dominoque dicatis contrectentur hominibus. Indignum a enim valde est, ut sacra Domini vasa, quaecumque sint, humanis usibus ferviant, aut ab aliis, quam a Domino famulantibus, eique dicatis tractentur viris: ne pro talibus praesumptionibus iratus Dominus plagas imponat populo suo, & hi

a al. opera. b Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 216. Ivo p. 2. c. 66. part. 3. c. 26. c al. cantbara. d al. sanctuario. e transitus habeatur. f abest ab evig. g al. quinque. h al. commoverit. i Burch. l. 3. c. 216. Ivo p. 3. c. 266. k al. incondite. l Polyc. lib. 3. tit. 9. Burchard. l. 3. c. 214. Ivo p. 3. c. 264. & part. 2. cap. 70.

etiam,

etiam, qui non peccaverint, mala patiantur, aut pereant, quia perit iustus sapientissime pro impio.

Corr. Rom. § a Indignum] Addita sunt hæc usque ad vers. viris, itemque alia nonnulla ex originali, Burchardo & Ivone.

C. XLII. Non nisi à sacratís hominibus vestimenta sacrata ferventur. a Item Stephanus Episcopus familiari amico Hilario, epist. 1. cap. 3.

Vestimenta b Ecclesiastica, quibus Domino ministratur, & sacrata debent esse, & honesta: quibus, aliis in usibus non debent frui, quam in Ecclesiasticis, & Deo dignis officiis, quæ nec ab aliis debent contingi aut ferri, nisi à sacratís hominibus: ne ultio, quæ Balthasar c Regem percussit, super hæc transgredientes, & talia præsumentes veniat, & corruere eos faciat ad ima.

C. XLIII. Divina ministeria nuptiarum non præstentur ornatum.

Item ex Concilio Aurelianensi. d

AD nuptiarum e ornatum divina ministeria non præstentur: ne dum improborum contactu, pompæque secularis luxuriæ polluantur, ad officia sacri mysterii f videantur indigna.

C. XLIV. In ligneis vasculis Dominici corporis & sanguinis sacramenta non sunt celebranda.

Item ex Concilio Triburiensi, (cui interfuit Rex Arnulfus sec. Vet. Cod.) cap. 18.

Vasa, in g quibus sacrosancta conficiuntur mysteria, calices sunt, & patenæ, de quibus Bonifacius martyr & Episcopus interrogatus, si liceret in vasculis ligneis sacramenta conficere, respondit: Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus utebantur; nunc è contrario lignei Sacerdotes aureis utuntur calicibus. Zepherinus, decimus sextus Romanus Episcopus patenis vitreis Missas celebrari constituit. Tum deinde Urbanus Papa omnia ministeria sacra fecit argentea. In hoc enim, sicut & in reliquis cultibus magis & magis per incrementa temporum decus succrevit Ecclesiarum. Nostris enim diebus, qui servi patrifamilias sumus, ne decus matris Ecclesie imminuatur, sed magis cumuletur & amplificetur, statuimus, ut deinceps nullus Sacerdos sacrum mysterium corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi in ligneis vasculis ullo modo conficere præsumat; ne unde placari debet, inde irascatur Deus.

C. XLV. Ex qua materia calix cum patena fieri debeat.

Item ex Concilio Rhemenfi, cap. 6. (An. 813.)

UT calix b Domini cum patena, si non ex auro, omnino ex argento fiat. & infra. §. 1. Si quis autem tam pauper est, saltem vel stanneum calicem habeat. §. 2. De ære, aut orichalco non fiat calix, quia ob vini virtutem æruginem parit, quæ vomitum provocat. §. 3. Nullus autem in ligneo, aut vitreo calice præsumat Missam cantare.

C. XLVI. Non in serico panno, sed puro linteo sacrificium consecretur altaris.

Item ex epistola i Eusebii Papæ & Sylvestri, (An. 310. & 324.)

a al. fervantur. b Polyc. lib. 3. tit. 16. Ansel. l. 5. c. 29. Ivo part. 2. cap. 74. Summatim relatum est. c Daniel. 5. d al. Arvernens. e Polyc. lib. 3. tit. 24. Burch. l. 3. c. 108. Ivo part. 2. c. 143. Pannorm. l. 1. c. 163. f al. ministerii. g Burch. l. 3. c. 223. Ivo part. 3. c. 288. h Ansel. l. 1. c. 91. & lib. 9. c. 5. Burch. lib. 3. c. 96. Ivo p. 2. c. 131. Pannorm. lib. 1. c. 161. i Sylvestri in epilogo Concil. Rom. Idem in Pontificali.

Consulto a omnium b statuimus, ut sacrificium altaris non in serico panno, aut tincto quiscquam celebrare præsumat; sed in puro linteo ab Episcopo consecrato, terreno scilicet lino procreato, atque contexto: sicut c corpus Domini nostri Jesu Christi in sindone lineâ mundâ sepultum fuit.

C. XLVII. A quibus fuerit tradita Missarum celebratio. Item ex sexta Synodo, c. 32. (an. 692. Constantinopoli.)

Jacobus d frater Domini secundum carnem, cui ps. primùm credita est Hierosolymitana Ecclesia, & Bahlius, Cæsariensis Episcopus, cujus claritas per totum orbem circumfulsit, in a scripturis addiderunt nobis Missæ celebrationem.

Corr. Rom. § a In scripturis addiderunt] Græcè est: ἐν τῇ ἐπιστολῇ τῆν μουσικὴν ἡμῶν ἱεροσύνην παραδεδωκυίας, ἕνω τελεῖσθαι ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ ἐξ ὑδάτος, καὶ οὖνον τὸ ἑρὸν ποτῆριον ἐκδοῦσθαι: id est; qui in scriptis tradiderunt nobis mysticum sacrificium, hoc modo in divina liturgia sacrum poculum ex aqua & vino conficiendum ediderunt. Sed nihil mutatum est, tum ob glossam, tum quoniam collector de industria videtur summatim retulisse. Absit autem hoc caput ab aliquot vetustis exemplaribus.

C. XLVIII. Quâ horâ sunt Missarum solennia celebranda.

Item Telephorus Papa VII. à Petro in epistola ad omnes, cap. 2. e (fortè an. 145. Romæ.)

Nocte f sanctâ Nativitatis Domini Salvatoris Missas celebrent Presbyteri, & hymnum Angelicum in illis solenniter decantent: quoniam & eadem nocte ab Angelo pastoribus nuntiatus est. & infra. §. 1. Et subito facta est cum Angelo multitudo militiæ celestis laudantium Deum, & dicentium, Gloria in excelsis & Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Reliquis verò temporibus Missarum celebrationes ante horam diei tertiam minimè sunt celebrandæ: quia eadem horâ Dominus crucifixus est b, & super i Apóstolos Spiritus S. descendisse legitur.

C. XLIX. Non nisi à jejuniis hominibus sacramenta celebrentur altaris.

Item ex Concilio k Africano, cap. 8.

Sacramenta l altaris non nisi à jejuniis hominibus ps. celebrentur, excepto uno die anniversario, quo cæna Domini celebratur. Nam si aliquorum pomeridiano tempore defunctorum, sive Episcoporum, sive cæterorum commendatio faciendâ est, solis orationibus fiat, si illi, qui faciunt, jam pransi inveniantur.

C. L. Ante Missarum solennia circa horam nonam decantata, in Quadragesima comedere non licet.

Item ex Concilio Cabilonensi.

Solent m plures, qui se jejunare putant in Quadragesima, mox ut signum audierint ad horam nonam, comedere n. Qui nullatenus jejunare credendi sunt, si antè manducaverint, quàm vespertinum celebrent officium. Concurrentium est enim ad Missas, & auditis Missarum solennibus & vespertinis officiis, & largitis eleemosynis ad cibum accedendum est. Si verò aliquis necessitate constrictus fuerit, ut ad Missam

a al. Consultu. b Polyc. l. 3. tit. 9. Anselm. l. 9. cap. 2. Burch. lib. 3. cap. 99. Ivo p. 2. cap. 134. Pann. l. 1. c. 162. c Marc. 15. Luc. 23. d Galat. 1. e Beda in Martyr. Mens. Septembr. Concor. Concilio Aurelianensi 3. cap. 14. f Polyc. l. 3. tit. 25. Anselm. l. 7. c. 174. Burch. l. 3. c. 63. Ivo part. 2. c. 71. & p. 3. c. 65. Pann. l. 2. c. 40. g al. altissimis. h Marc. 15. i Act. 2. k Concor. c. 29. Concilii Carthag. tertii. l Anselm. l. 9. c. 3. m Polyc. ibid. Burch. l. 13. c. 12. Ivo p. 5. c. 45. Pann. l. 2. c. 184. n al. manducare.

venire non valeat, restimata vespertina hora, completa oratione sua jejunium solvat a.

Corr. Rom. ¶ Sic etiam citat Ivo & Pannormia. Burbardus autem ex decretis Sylvesterii Papae. Polycarpus ex Eusebio. Habetur in capitulis Theodulphi, Aurelianensis Episcopi, cap. 39.

16 pars. Gratian. In jejunii etiam quatuor temporum circa vespertinas horas, in Sabbatho vero sancto circa noctis initium Missarum sollemnia sunt celebranda. Unde Leo Episcopus b: Quod a patribus nostris. Item Gelasius: Ordinationes Presbyterorum. Item Pelagius c: Dilectionis tuae rescripta. Requirit in tractatu ordinandorum. In prima quaque parte diei, Missarum sollemnia non incongrue celebrantur.

C. LI. Etiam prima parte diei Missas celebrare licet.

Unde Leo Papa Dioscuro, Alexandrino Episcopo, epist. 79. al. 81. cap. 2. (An. 445.)

NEcessè d est autem, ut quadam populi pars sua devotione pivetur, si unius tantum Missae, more servato, sacrificium offerre non possint, nisi qui prima diei parte convenerint. Studiosè ergò dilectionem tuam, & familiariter admonemus, ut quod nostrae consuetudini ex forma paternae traditionis infedit, tua quoque cura non negligat, ut per omnia nobis & fide, & actibus congruamus. Propter quod remeanti filio nostro Possidonio Presbytero, hanc ad fraternitatem tuam epistolam dedimus perferendam, qui in nostris processionibus atque actionibus frequenter interfuit, & toties ad nos missus, quid in omnibus Apostolicae & sedis auctoritas teneret, agnovit.

Corr. Rom. ¶ & Apostolicae sedis] In epistola ipsa legitur, quid in omnibus Apostolica auctoritatis teneremus. Sed emmes Gratiani codices & Ivo concordant.

C. LII. Missae peculiariae non sunt in publico cantanda.

Item Augustinus. f

ET hoc attendendum est, ut Missae peculiariae, quae per dies solennes à Sacerdotibus fiunt, non ita in publico fiant, ut propter eas populus à publicis Missarum solennibus, quae hora tertia canonicè fiunt, abstrahatur. ¶ 1. Sed Sacerdotes, qui in circuitu urbis, aut in eadem urbe sunt, & populus in unum ad Missarum publicam celebrationem conveniant: exceptis a Deo sacrae feminis, quibus mos est ad publicum non egredi, sed claustris monasterii contineri.

Corr. Rom. ¶ & Exceptis] Hac usque ad finem addita sunt ex Theodulphi, Burbardo & Ivone: apud quos posuit etiam legi alia, quae post vers. abstrahatur, à Gratiano sunt omissa.

C. LIII. Quot Missas in die Sacerdoti celebrare licet.

Item Alexander secundus, (An. 1065.)

Sufficit i Sacerdoti unam Missam in die una celebrare; ps. quia Christus semel passus est, & totum mundum redemit. Non modica res est unam Missam facere, & valde felix est, qui unam dignè celebrare potest. Quidam tamen pro defunctis unam faciunt, & alteram de die, si necesse fuerit. Qui verò pro pecuniis aut adulationibus k secularium unà die praesumunt plures facere Missas, non testimo evadere damnationem.

C. LIV. Ex Salvatoris & Apostolorum decemur exemplo hymnos cantare.

Item ex Concilio Toletano IV. cap. 12. (An. 633.)

a aliàs, absolvere debet.] orig. b Sup. d. 75. c Sup. d. 76. d Burb. l. 3. cap. 228. Ivo p. 2. c. 87. ¶ p. 3. c. 268. e al. ordinationibus. f al. Gregorius. g Habetur in capit. Theodulphi, c. ult. Polyc. l. 3. tit. 16. Burb. l. 2. c. 54. Ivo p. 2. c. 119. h al. per. i Vide Valfridum Strabonem, c. 2. Ivo p. 2. c. 81. k al. oblationibus.

18 DE hymnis a canendis, & Salvatoris, & Apostolorum habemus exemplum. Nam & ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo b Evangelistâ attestante: Et hymno dicto exierunt in montem Oliveti. Et Paulus Apostolus c ad Ephesios scribit, dicens: Implemini Spiritu Sancto, loquentes vobismetipsis in Psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus. Et quia nonnulli hymni humano studio in laudem Dei, atque Apostolorum & Martyrum triumphos compositi esse noscuntur, sicut hi, quos beatissimi Doctores Hilarius atque Ambrosius ediderunt, quos tamen quidam specialiter reprobant, pro eo, quòd de scripturis sanctorum canonum, vel Apostolica traditione non existunt: respuant ergò & illum hymnum ab hominibus compositum, quem quotidie publico privatoque officio in fine omnium Psalmorum dicimus: Gloria & honor Patri, & Filio, & Spiritui Sancto in secula seculorum, Amen. Nam & ille hymnus, quem nato in carne Christo Angeli cecinerunt d: Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonae voluntatis: & reliqua, quae ibi sequuntur, Ecclesiastici Doctores composuerunt. Ergò nec ipsi in Ecclesiis canendi sunt, quia in sanctarum Scripturarum libris non inveniuntur? Componuntur Missae, sive preces, vel orationes, seu commendationes, seu mandis impositiones, ex quibus, si nulla decantentur in Ecclesia, vacant officia omnia Ecclesiastica. Admonet hæc fieri, atque hortatur Timotheum e Apostolus dicens: Obsecro igitur primùm fieri obsecrationes, orationes, postulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro Regibus, & pro omnibus, qui in sublimitate sunt. Sicut ergò orationes, ita & hymnos in laudem Dei compositos, nullus nostrum ulterius improbet, sed pari modo in Gallia, Hispaniaque celebrent; & communicatione plebendi, qui hymnum rejicere fuerint ausi.

C. LV. In Novo Testamento qui hymni ab Angelis decantati inveniuntur.

Leo nonus f. (An. 1050.)

HI duo solummodò hymni ab Angelis in Novo Testamento inveniuntur decantati g, Alleluja, atque, Gloria h in excelsis Deo. Quos pariter in Septuagesima intermittimus: quia peccato hominis veteris à conventu Angelicæ jubilationis expulsi in hujus miseræ vitæ Babylonem i, super flumina ejus sedemus, & stemus, dum recordamur illius Sion, in qua Deum decet hymnus k. Quòd novem hebdomadibus Alleluja intermittimus, non incongruè per novem hebdomadas, novem ordines Angelorum accipimus: quorum decimus ordo per l superbiā corruens, angelicum numerum minuit, & felicitate perturbavit. Qui condolentes suæ diminutionis, & parem ruinam sibi timentes, à perfecta laude creatoris fuere præpediti. Quorum reparationi & consolationi consulens omnipotens Deus creator m, primum hominem de limo terræ formavit, qui sui generis multiplicatione damna celestis patriæ resarciret, atque Angelorum gaudia suppleret. Quâ spe Angelicus chorus non modicum n latatus est. Nec mirum, si ex lapsu ipsius hominis fuit perturbatus. Unde novem ordinum concentus in laudem Dei creatoris permansit imperfectus, donec in Christo resurgente resurrexit lapsus ille protoplastus. Ibi augmento sui collegii, & spe meliori Angelicus exercitus gavisus, in novum Alleluja confurrexit totus, & in eo perstat devotus. Quem & nos pro modulo nostro imitantes, à Septuagesima, quando lapsus protoplasti in Ecclesia recitatur, Alleluja

a Polyc. l. 3. tit. 22. b Matth. 26. c Ephes. 5. d Luc. 2. e 1. Tim. 2. f al. octavus. g Apoc. 19. h Luc. 2. i Psal. 136. k Psal. 64. l Esa. 14. Apoc. 12. m Genes. 2. n alit. admodum latatus.

novem hebdomadis intermittimus; scilicet usque in Pascha: ubi Christus resurgens à mortuis tristitiam nostram in gaudium vertit, & Alleluja nobis reddit.

C. LVI. In cœna Domini, Gloria in excelsis decantetur.

Item Nicolaus Papa Rodulpho, Archiepiscopo Biturienſi, (An. 864.)

Porrò a Gloria in excelsis Deo, ab Episcopis in cœna Domini inter Missarum solennia more nostro dicenda est. Pallio verò Apostolico & eadem die uti est illis licitum, quibus est ab Apostolica sede permissum.

Corr. Rom. § & Apostolico] Vox ista abest ab aliquot Vaticanis codicibus: Ivo tamen habet.

C. LVII. Cum baculo, aut capite velato ad celebrandum Missarum solennia Clericus non ingrediatur.

Item Zacharias & Papa in Synodo Romana, c. 13. & 14. (An. 743.)

Nullus b Episcopus, Presbyter, aut Diaconus ad solennia Missarum celebranda præsumat cum baculo introire, aut velato capite altario Dei assistere: quoniam & Apostolus c prohibet viros velato capite orare in Ecclesia: & qui temerè præsumperit, communionem privetur. Cùm verò ingressus fuerit Episcopus aut Presbyter ad Missarum solennia celebranda, nisi passio aliqua intervenerit, nullo modo audeat datâ oratione recedere, ut ab alio Episcopo vel Presbytero Missarum solennia suppleantur: sed qui initium ponit, suppleat usque in finem; quia scriptum est d: Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit. Si quis verò præsumserit, præter quod posuimus, agere, à sacro corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi sit suspensus.

Corr. Rom. § & Zacharias] Antea legebatur, Macarius. Emendatum est ex aliquot vetustis codicibus, & cæteris collectoribus. Et caput ipsum habetur in Concilio manuscripto Zachariae.

C A P. LVIII. P A L E A.

[Item ex decretis Soteris Papæ.]

Ute illud divini oraculi fingi præcaveant. quo scribitur f: Vae soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem, summopere verendum nobis est, atque cavendum, ne horis illis, atque temporibus, quibus Deo pfalitur vel sacrificatur, unicuique divinis singulariter officiis insistenti pernicioſa passio, vel corporis qualibet in valetudo g occurrat, quæ aut corpus subito subruat, aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergò casibus præcaveantes, necessarium duximus instituire, ut, ubi temporis, vel loci, sive cleri copia suffragatur, habeat quisque canens Deo, atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem: ut, si aliquo casu ille, qui officia impleturus accedit, turbatus fuerit, vel ad terram elusus, à tergo semper habeat, qui ejus vicem exequatur intrepidus, & officium inceptum adimpleat.

C. LIX. Quot testes Episcopus sacrificans secum habere debeat.

Item Anacletus Jesu Christi servus, omnibus Episcopis, epist. 1. (An. 102.)

Episcopus b Deo sacrificans testes secum habeat, & ps. plures, quàm alius Sacerdos: sicut enim majoris honoris gradu fruitur, sic majoris testimonii incremento indiget. In solenniioribus quippe diebus aut septem, aut quinque, aut tres Diaconos, qui oculi ejus dicuntur, & Subdiaconos, atque reliquos ministros secum

a Ivo p. 5. c. 20. b Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 230. & 231. Ivo p. 3. c. 271. & 272. c 1. Cor. 11. Syn. c. 14. d Matth. 10. e 7. q. 1. illud in Concil. Tolet. 11. c. 14. Burch. l. 3. c. 73. Ivo p. 2. c. 126. f Eccl. 4. g al. valetudo. h Polyc. l. 4. tit. 12. Anselm. l. 6. c. 138. Burch. l. 3. c. 62. Ivo p. 2. c. 67.

habeat: qui sacris induti vestimentis à fronte & à tergo, & Presbyteri è regione dextra lavaque, contrito corde, & humiliato spiritu, ac prono stent vultu, custodientes eum à malevolis hominibus, & consensum ejus præbeant a sacrificio. Peractâ autem consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus.

C. LX. Episcopi sine religiosis testibus Domini sacramenta non conficiant.

Item Lucius Papa Episcopis Gallie & Hispanie, cap. 1. (An. 253.)

Jubemus b Apostolicâ & auctoritate, ut semper testes vobiscum Sacerdotes & Levitas c habeatis. Et licet conscientia propria sufficere possit, tamen propter malevolos, juxta d Apostolum, etiam testimonium vos oportet habere bonum ab his, qui foris sunt: quoniam & in hac sancta sede constitutum habemus, ut duo Presbyteri, & tres Diaconi in omni loco Episcopum non deserant, propter testimonium Ecclesiasticum.

Corr. Rom. § & Jubemus Apostolicâ] In epistola ipsa sic legitur: Propter tales, fratres, hortamur vos, sicut in hac sancta Ecclesia constitutum habemus, ut semper, &c.

C. LXI. Nisi duobus presentibus, Presbyter Missam celebrare non præsumat.

Item Soter e Papa. (An. C. 175.)

Hoc quoque f statutum est, ut nullus Presbyterorum Missarum solennia celebrare præsumat, nisi duobus presentibus, sibi que respondentibus ipse tertius habeatur: quia cùm pluraliter ab eo dicitur, Dominus vobiscum, & illud in secretis Orate pro me, aptissimè convenit, ut ipsius respondeatur salutationi.

Corr. Rom. § Burchardus etiam & Ivo citant ex decretis Soteris Papæ. Et in Micrologo, c. 7. scribitur, fuisse id ab Anacleto & Sotere statutum. Similem sententiam Burchardus lib. 3. cap. 68. refert ex Concilio Nannetensi, cap. 30. Ferè autem idem habetur in Moguntino primo, cap. 43.

C. LXII. Communionem priventur, qui usque ad finem Missarum solennia non audiunt.

Item ex canone g Apostolorum 10. (An. 281. in Syria.)

Omnes b fideles, qui conveniunt in solennitatibus & ps. sacris ad Ecclesiam, & Scripturas Apostolorum & Evangelium audiant &c. Qui autem non perseverant in oratione, usque dum Missa peragatur, nec sanctam communionem percipiunt, velut inquietudines Ecclesie commoventes convenit communionem privari.

Corr. Rom. § & In solennitatibus sacris] In totis Conciliorum ad marginem prisca versionis sunt hæc eadem verba, quæ hic apud Gratian. Burchard. & Ivo. & in Polycarpo. Græcè est absolutè, τὸς ἐπιθύραξ, id est, qui ingrediuntur, & ita in codice canonum, nimirum ex versione Dionysii.

§ & Audiant. Qui autem.] Ita in eadem margine & in Polycarpo. Sed Burchardus & Ivo propius ad verba Græca audiunt, non autem perseverant.

C A P. LXIII. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. cap. 24.

Sacerdote i verbum in Ecclesia faciente, qui egressus de auditorio fuerit, excommunicetur.

C. LXIV. Die Dominico Missas ex integro seculares audire debent.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 47.

Missas die Dominico secularibus totas audire k speciali ordine præcipimus: ita, ut ante benedi-

a al. præbentes. b Polyc. l. 4. tit. 13. Anselm. l. 6. c. 140. c al. Diaconos. d 1. Tim. 3. e al. Anacletus. f Polyc. l. 4. tit. 31. Anselm. l. 7. c. 136. Burch. l. 3. c. 74. Ivo p. 2. c. 127. Pannor. l. 1. c. 159. g Et in Concil. Antioch. c. 2. h Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 2. c. 67. Ivo p. 6. c. 162. i Burch. l. 2. c. 66. Ivo part. 6. c. 162. k al. tenere. D d d d 3



tionem Sacerdotis egredi populus non presumat. Quod si fecerint, ab Episcopo publice confundantur.

C. LXV. Populus non ante discedat, quam Missa ex integro celebretur.

Item ex Concilio Aurelianensi I. cap. 28.

CUM ad a celebrandas Missas in Dei nomine convenitur, populus non ante discedat, quam Missae solennitas compleatur, & ubi Episcopus non fuerit, benedictionem accipiat Sacerdotis.

C. LXVI. Excommunicetur, qui praetermissa Ecclesiae conventu ad spectacula vadit.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. c. 88.

QUI die b solenni, praetermissa solenni Ecclesiae conventu ad spectacula vadit, excommunicetur.

C. LXVII. Usque ad Missam catechumenorum nullus Ecclesiam ingredi prohibeatur.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. cap. 84.

EPiscopus c nullum prohibeat ingredi Ecclesiam, & ps. audire verbum Dei, sive gentilem, sive haereticum, sive Judaeum, usque ad Missam catechumenorum.

C. LXVIII. Evangelia non sedendo, sed stando audire debemus.

Item Anastasius Episcopus Episcopis Germaniae & Burgundiae, epist. 1. c. 1. (an. 385.)

POSTolica d auctoritate mandamus, dum sancta Evangelia in Ecclesia recitantur, ut Sacerdotes & ceteri omnes praesentes, non sedentes, sed venerabiliter curvi & in conspectu Evangelii stantes Dominica verba intentè audiant, & fideliter adorent.

Corr. Rom. § & Curvi.] Sic in originali, & apud Ivo-nem part. 6. cap. 93. sed apud eundem part. 2. cap. 138. & apud Burchardum vox ista non habetur.

C. LXIX. Ad Missarum solennia semper aliquid est offerendum.

Item Gregorius VI. in Synodo Romana habita anno Domini 1078. c. 13.

OMnis e Christianus procuret ad Missarum solennia ps. aliquid Deo offerre, & ducere ad memoriam, quod Deus per Moysen dixit f: Non apparebis in conspectu meo vacuus. Etenim in collectis sanctorum Patrum liquidò apparet, quòd omnes Christiani offerre aliquid Deo ex usu sanctorum Patrum debent. Ad ipsam & enim priùs est confugiendum, qui nostrae curare possit animae passiones. Verum homines praeposito ordine ante sibi opem ab hominibus accersunt. Ubi autem humana subsidia defecerint, tunc opinantur divini postulandam favoris gratiam.

Corr. Rom. § & Ad ipsum] Hinc usque ad fin. cap. non habentur ibi apud Gregorium, neque apud Anselmum, aut Polycarpum.

C. LXX. Quare Sursum corda, in praefatione dicitur.

Item Cyprianus sermone 6. de oratione Dominica, (An. 252.)

QUANDO autem stamus ad orationem, fratres dilep. tissimi, vigilare, & incumbere ad preces toto corde debemus: cogitatio omnis carnalis, & secularis abscedat: nec quicquam tunc animus, quam id solum cogitet, quod precatur. Ideò & Sacerdos ante orationem praefatione praemisâ parat fratrum mentes, dicendo, Sursum corda, ut dum respondet plebs, habemus ad Dominum, admonetur, nihil se aliud, quam Dominum cogitare debere. Claudatur contra adversarium pectus, & soli Deo pateat, nec ad se hostem Dei tempore orationis adire patiatur.

a Burch. l. 3. c. 29. Ivo p. 3. c. 34. b Ivo p. 4. c. 8. c Burchard. l. 3. c. 28. Ivo p. 3. c. 33. Pannon. l. 2. c. 41. d Burch. lib. 3. cap. 103. Ivo p. 2. c. 138. & p. 6. c. 93. e Polyc. lib. 3. tit. 16. Anselm. l. 5. c. 40. f Exod. 24.

C. LXXI. Quae praefationes in Missa sunt cantanda. Pelagius II. Romanae Ecclesiae, & Apostolicae sedis Episcopus universis Germaniarum atque Galliarum Episcopis, (an. 585.)

INvenimus a has novem praefationes in sacro catalogo ps. tantummodò recipiendas, quas longa retrò vetustas in Romana Ecclesia haecenus servavit: id est, unam in albis Paschalibus, aliam de Ascensione Domini, tertiam de Pentecoste, quartam de Natali Domini, quintam de Apparitione Domini, sextam de Apostolis, septimam de sancta Trinitate, octavam de Cruce, nonam de jejuniis in Quadragesima tantummodò dicendam. Has praefationes tenet & custodit sancta Romana Ecclesia, has tenendas vobis mandamus.

C. LXXII. In omnibus Missarum solennibus pro defunctis oratio fiat.

Item ex Concilio Cabilonenfi secundo, cap. 39. (an. 813. in Gallia.)

VISum b praeterea nobis est, ut in omnibus Missaps. rum solennibus, pro defunctorum spiritibus loco competentis Dominus deprecetur. Sicut enim nulla dies excipitur, quâ non pro viventibus, & pro quibuslibet necessitatibus Dominus deprecetur: ita nimirum nulla dies excipi debet, quin pro animabus fidelium preces Domino in Missarum solennibus fundantur. Antiquitas c igitur hunc morem sancta tenet Ecclesia, ut & in Missarum solennibus, & in aliis precibus Domino spiritus quiescentium commendat: dicente beato Augustino, d Non sunt praetermittendae supplicationes pro spiritibus defunctorum: quas faciendus pro omnibus in Christiana & catholica societate laudamus & Defunctorum etiam tacitis nominibus eorum, quos sub generali commemoratione suscepit Ecclesia: ut quibus ad ista defunt parentes, aut filii, aut quicumque cognati vel amici, ab una eis exhibeantur pia matre communi.

Corr. Rom. § & Laudamus.] Apud collectores sunt nonnullae varietates. B. Augustinus (à quo parum variat & Concilium, & Amalarius lib. 4. c. 42.) sic habet: Quas faciendas pro omnibus in Christiana & Catholica societate defunctis, etiam tacitis nominibus quorumcumque, sub generali commemoratione suscepit Ecclesia. Ceteram glossa fecit, ne mutaretur.

C. LXXIII. Ante preces non sunt à Sacerdote nomina recitanda.

Item Innocentius, Episcopus urbis Romae, Decentio Eugubino, epist. 1. c. 2. (an. 416.)

DE nominibus recitandis, antequam preces Sacerdos faciat, atque eorum oblationes, quorum nomina recitanda sunt, oratione sua commendat, quam superfluum fit, & ipse pro tua prudentia recognoscis: ut cuius hostiam necdum Deo offeras, ejus ante nomen infines, quamvis illi incognitum sit nihil.

DISTINCTIO II.

Panis & vinum aqua permixtum inter Missarum solennia offerantur.

C. I. Panis, & vinum & aqua in sacramentis sunt offerenda.

Item Alexander, urbis Romanae Episcopus, orthodoxis omnibus, epist. 1. cap. 4. (An. 115. Romae.)

IN sacramentorum e oblationibus, quae inter Missaps. rum solennia Domino offeruntur, passio Domini miscenda est: ut ejus, cuius corpus & sanguis con-

a Polyc. lib. 3. tit. 20. Ansel. l. 7. c. 111. Burch. lib. 3. c. 69. Ivo part. 2. cap. 77. Pann. l. 1. c. 158. b Burch. l. 3. c. 64. Ivo p. 3. c. 66. c 13. q. 2. non existimemus. d in lib. de Cura pro mortuis agenda, cap. 4. e Polyc. lib. 3. tit. 9. Anselm. l. 9. c. 1. Burch. l. 5. c. 5. Ivo part. 2. cap. 15. & 68. ficitur,

ficitur, pallio celebretur: ita ut repulsis opinionibus superstitionum, panis tantum, & vinum aqua permixtum in sacrificiis a offerantur. Non enim debet (ut à Patribus accepimus, & ipsa ratio docet) in calice Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum, quia utrumque ex latere ejus in passione sua profuxisse legitur.

Corr. Rom. ¶ Locupletatum est caput hoc ex originali, & ceteris collectoribus, præter Anselmum, qui habet, ut antea Gratianus habebat.

C. II. Vinum sine aqua, vel è converso in sacramentis offerri non licet.

Item Cyprianus lib. 1. epist. 2. Cæcilio fratri salutem.

Sic in b sanctificando calice Domini offerri aqua sola non potest, quomodo nec vinum solum potest. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine Christo. Quando autem utrumque miscetur, & adunatione confusa sibi invicem copulatur, tunc sacramentum spirituale & cœleste perficitur. Sic verò calix Domini non est aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi miscetur, quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi utrumque adunatum fuerit, & copulatum, & panis unius compage solidatum.

Corr. Rom. ¶ Sine Christo] Apud B. Cyprianum sic legitur: Sanguis Christi incipit esse sine nobis: si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo: que verba referuntur etiam infra ead. c. cum omne. Sed ob glossam non est mutatum. Multa verò alia, ubi illa non obstabat, ex ipsa epistola sunt emendata, itemque in sequenti capite.

CAP. III.

Idem in eadem epistola.

Scriptura dicit: Quotiescunque c enim ederitis panem istum, & calicem istum biberitis, mortem Domini annuncjabitis, quoadusque veniat. Quotiescunque ergo calicem in commemorationem Domini & passionis ejus offerimus, id, quod constat Dominum fecisse, faciamus. Sed vide d frater charissime, si quis de antecessoribus nostris vel ignoranter, vel simpliciter non hoc servavit & tenuit, quod nos Dominus facere, & exemplo & magisterio suo docuit, potest simplicitati ejus de indulgentia Domini venia concedi, nobis verò non poterit ignosci, qui nunc à Domino admoniti & instructi sumus, ut calicem Domini cum vino mistum, secundum quod Dominus obtulit, offeramus.

C. IV. Præter panem, vinum, & aquam in sacramento nihil debet offerri.

Item ex Concilio Martini Bracharenfis, cap. 55.

Non oportet e aliquid aliud in sacramento f offerri præter panem, vinum & aquam, quæ in typo Christi benedicuntur: quia dum in cruce penderet, de corpore ejus sanguis effluxit, & aqua. Hæc tria unum sunt in Christo Jesu: hæc hostia & oblatio Dei in odorem suavitatis.

C. V. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi tertio g cap. 24.

In b sacramento i corporis & sanguinis Domini nihil amplius offeratur, quam ipse Dominus tradidit, hoc est, panis & vinum aquæ mistum & infra. §. 1. Nec amplius in sacrificiis k offeratur, quam de uvis & frumentis.

C. VI. Oblationis sacrificio uvæ nemo conjungat.

Item ex sexta Synodo, cap. 28. (av. 692. Constantinopoli.)

a al. sacrificio. b Polyc. ibid. Anselm. l. 9. c. 4. c Sent. 4. dist. 10. §. sed vid. o. Luc. 22. 1. Cor. 11. d & viderit. orig. e in cap. Græcæ Synodi. f al. sanctuario. g Et in Afric. c. 4. h Burch. l. 5. c. 3. & 4. Ivo p. 2. c. 13. & 14. i al. sacramentis. k al. primitiis.

Dicimus, quòd in quibusdam Ecclesiis Sacerdotes sacrificio oblationis conjungant uvæ, quæ secundum usum in altari offeruntur, & sic simul utraque populo dispensent. Præcipimus igitur, ut nullus Sacerdos hoc ulterius faciat, sed in remissionem peccatorum populo oblationem solam distribuatur, & uvæ seorsum benedictas populus, qui petierit, accipiat, & fructum & gratias agat.

Corr. Rom. ¶ Est quasi summa quædam canonis citati. Nam in eo plura aliquantò verba sunt, sed eodem ferè sensu.

¶ Et fructuum] Græcè est: πρὸς τὴν τῶν ἁγίων τῶν κληρῶν ἐχρησίαν: id est: ad reddendas gratias fructuum datori.

C. VII. De his, qui sacrificando variè errabant.

Item Julius Papa Episcopis per æ Egyptum.

Corr. Rom. ¶ Per Ægyptum.] Apud ceteros collectores legitur, per Ægyptum missis. Sed in Micrologo cap. 19. citatur ex eodem Julio Episcopis Ægypti. Eadem autem ferè habentur nunc in Bracharenfi 3. cap. 1. & sententia summam collecta in Wormaciensi, cap. 4.

Cum a omne crimen atque peccatum oblati Deo sacrificio deleatur, quid de cætero pro delictorum expiatione Domino dabitur, quando in ipsa sacrificio oblatione erratur? Audivimus enim, quosdam schismaticæ ambitione detentos, contra divinos ordines & Apostolicas institutiones, lac pro vino in divinis sacrificiis dedicare: alios quoque intinctam Eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere: quosdam etiam expressum & vinum in sacramento Domini calicis offerre: alios verò & pannum lineum musto intinctum per totum annum reservare, & in tempore sacrificii partem ejus aqua lavare, & sic offerre. Quod quàm sit Evangelicæ & Apostolicæ doctrinæ contrarium, & consuetudini Ecclesiasticæ adversum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur, à quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cum enim magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, non illis lac, sed panem tantum, & calicem sub hoc sacramento cognovimus dedisse. Legitur enim in Evangelicæ veritate: Accepit b Jesus panem & calicem, & benedicens dedit discipulis suis. Cesset ergò lac sacrificando e offerri, quia manifestum & evidens Evangelicæ veritatis exemplum illuxit, quòd præter panem & vinum aliud offerri non licet d. §. 1. Illud verò, quòd pro complemento communionis intinctam tradunt Eucharistiam populis, nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium recipit e, ubi Apostolis corpus suum & sanguinem commendavit. Seorsum enim panis, & seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illo tantum discipulo, quem intincta buccella magistri proditorem ostenderet, non quæ sacramenti hujus institutionem signaret. Nam quòd de expresso botro, id est, de uvarum granis populus communicatur f, valde est omnino confusum: sed si necesse sit, botrus in calice comprimat, & aqua miscetur: quia calix Dominicus, juxta canonum g præcepta, vino & aqua permixtus debet offerri: quia videmus in aqua populum intelligi, in vino verò ostendi sanguinem Christi. Ergò cum in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credit, copulatur & jungitur. Quæ copulatio & conjunctio aquæ & vini sic miscetur in calice Domini, ut mistio illa non possit separari. Nam g si

a Polyc. l. 3. tit. 9. Anselm. l. 9. c. 53. Burchard. l. 5. c. 1. Ivo p. 2. c. 11. & 12. & 85. Pam. l. 1. c. 147. b Joan. 13. c al. in sacrificio. d al. sinit. e al. receperunt. f al. communicat. g Sent. 4. dist. 10.

vinum tantum quis offerat, sanguis Christi esse incipit sine nobis. Si verò aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergò, quando botrus solus offertur, in quo vini tantum efficientia designatur, sacramentum nostræ salutis negligitur, quod per aquam significatur. Non enim potest calix Domini esse aqua sola, aut vinum solum, nisi utrumque sibi misceatur. §. 2. Et idèd, quia jam ex hoc plurima & multiplex majorum manavit sententia, omnis deinceps talis error, atque præsumptio cessare debet: ne perverforum inordinata compago statum veritatis enervet. Et idèd nulli deinceps licitum sit aliud in sacrificiis divinis offerre, nisi juxta antiquorum sententiam Conciliorum panem tantum, & calicem vino & aqua permixtum. De cætero aliter, quàm præceptum est, faciens, tandiu à sacrificando cessabit, quamdiu legitimam penitentiam satisfactione correctus a, ad gradus sui officium redeat, quod amisit.

Corr. Rom. § Expressum vinum] Sic apud Ivoem, & in Pannormia, & in Bracharensi. In aliquot tamen vetustis est, expressum botrum, ut paulò inferius in hoc eodem capite. Sed Burchardus habet, non expressum vinum.

§ & Alios verò pannum] Hec usque ad vers. Quod quàm sit, non sunt in Bracharensi: neque etiam illa, sed si necesse sit, usque ad vers. quia.

§ Juxta canonum] In Bracharensi est, juxta quod quidam Doctor edisserit. Significatur autem B. Cyprianus citatus sup. ead. in sanctificando.

§ Sententia,] In Bracharensi sequitur, quorum pietas in Deum religiosa sacramentorum horum & efficientias copiose differuit, & institutiones verissimè declaravit.

C. VIII. Nulla oblatio corpori & sanguini Christi comparari valet.

Item Alexander Papa V. à Petro, epist. 1.

Nihil b in sacrificiis majus esse potest, quàm corpus ps. & sanguis Christi: nec ulla oblatio hæc potior est, sed hæc omnes præcellit: quæ purâ conscientia Domino offerenda est, & purâ mente sumenda, atque ab omnibus veneranda: & sicut potior est cæteris, ita potius excoli & venerari debet.

C. IX. Ante confecta mysteria pacem non debemus offerre.

Item Innocentius Papa Decentio, Eugubino Episcopo salutem, epist. 1. cap. 1.

Pacem igitur asseris ante confecta mysteria quosdam ps. populis impertiri, vel sibi inter se Sacerdotes tradere: eum post omnia (quæ aperire non debeo) pax sit necessariò indicenda, per quam confet populum ad omnia, quæ in mysteriis aguntur, atque in Ecclesia celebrantur, præbuisse consensum, ac finita esse, pacis concludentis signaculo demonstrantur.

C. X. Ecclesiasticis liminibus careat minister, qui post consecrationem communicare contemnit.

Item Anacletus Papa epist. 1.

Peracta c consecratione omnes communicent, qui noluerint Ecclesiasticis carere liminibus. Sic enim & Apostoli statuerunt, & sancta Romana tenet Ecclesia.

Corr. Rom. § Tribuebatur Culixto. Restitutum est Anacletò ex aliquot vetustis exemplaribus, & Burchardo: cui Anacletò tribuitur etiam supra de consecr. dist. 1. Episcopus.

C. XI. Quisque Sacerdos, quoties Missam celebrat, toties sacram communionem percipiat.

Item ex Concilio Toletano XII. cap. 5.

a al. correptus, b Burch. l. 5. c. 5. Ivo part. 2. c. 15. & 68. c. Suprà de consecr. dist. 1. omnes fideles. Burch. lib. 3. cap. 77.

4 R elatum a est nobis, quosdam de Sacerdotibus non ps. tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere, quot sacrificia in uno die videntur offerre: sed si in uno die plurima per se offerant sacrificia, in omnibus se oblationibus à communionem suspendant, & in sola tantum extrema b sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiam sumant: quasi non sit toties illi vero & singulari sacrificio participandum, quoties corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi immolatio facta confiterit. Nam ecce Apostolus dicit c: *Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris?* Certum est, quòd hi, qui sacrificantes non edunt, rei sunt Dominicæ sacramenti. Quicumque ergò Sacerdotum deinceps divino altario sacrificium oblativis accesserit, & se à communionem suspendiderit, ab ipsa, quæ se indecenter privavit, gratiâ communionis anno uno repulsum se noverit. Nam quale erit illud sacrificium, cui nec ipse sacrificans particeps esse cognoscitur? Ergò modis omnibus est tenendum, ut quotiescunque sacrificans corpus & sanguinem Jesu Christi Domini nostri in altario immolat, toties perceptionis corporis & sanguinis Christi participem se præbeat.

C. XII. Corpus Christi sine ejus sanguine Sacerdos non debet accipere.

Item Gelasius Papa Majorico & Joanni, Episcopis.

Comperimus d autem, quòd quidam sumptâ tantummodo corporis sacri portione à calice sacri cruoris abstineant. Qui proculdubio (quoniam nescio quâ superstitione docentur obstringi) aut integra sacramenta percipiant, aut ab integris arceantur: quia divisio unius ejusdemque mysterii sine grandi sacrilegio non potest provenire.

Corr. Rom. § De hoc capite notatum est sup. 25. quæst. 2. c. fin. apud Anselmum, & in Polycarpo tit. 30. (nam in nono titulo est caput per se) esse partem epistolæ, quæ ibi refertur.

C. XIII. Eucharistia communionem qui quotidie accipit, nec reprehenditur, nec laudatur.

Item Augustinus de Ecclesiasticis dogmatibus, cap. 53.

5 Q uotidie e Eucharistia communionem percipere, ps. nec laudo, nec vitupero, omnibus tamen Dominicis diebus communicandum suadeo & hortor: si tamen mens sine affectu peccandi sit. Nam habentem adhuc voluntatem peccandi, gravari magis dico Eucharistia perceptione, quàm purificari. Et idèd, quamvis quis peccato mordeatur, peccandi non habeat de cætero voluntatem, & communicaturus satisfaciat lachrymis & orationibus: & confidens de Domini miseratione, qui peccata piæ confessioni donare consuevit, accedat ad Eucharistiam intrepidus & securus. Sed hoc de illo dico, quem capitalia & mortalia peccata non gravant. Idem epist. 118. cap. 3. §. 1. Dixerit f quispiam, non quotidie accipiendam Eucharistiam: alius affirmet quotidie: faciat unusquisque, quod secundum fidem suam piè credit esse faciendum. Neuter enim eorum exhonorat corpus & sanguinem Domini, si saluberrimum sacramentum certatim honorare contendunt. Neque enim litigaverunt inter se, aut quisquam eorum se alteri præposuit, Zachæus g & ille centurio, cum alter

a Ivo part. 2. c. 114. b al. extremi. c 1. Cor. 10. d Micrologus c. 19. Algerus l. 2. c. 8. Polyc. l. 3. tit. 9. & 30. Ansel. l. 6. c. 147. Ivo p. 2. c. 89. e Valfrid. de rebus Eccl. c. 12. Sent. 4. dist. 12. Alger. l. 1. c. 22. & 20. Polyc. l. 3. tit. 16. Anf. l. 3. c. 9. Burch. l. 5. c. 15. & 16. Ivo p. 2. c. 25. & 26. Pann. l. 1. c. 150. f Amalar. de Eccles. offic. c. 12. Cabilon. 2. c. 46. Beda 1. Cor. 11. & ibid. gloss. ord. Eugippus. g Luc. 19. Matth. 8.

eorum gaudens in domum suam intcepit a Dominum, alter dixit: Non sum dignus, ut intres sub tectum meum. Ambo honorificantes Salvatorem diverso, & quasi contrario modo, ambo peccatis miseri, ambo misericordiam consecuti. Ad hoc & valet, quod manna h secundum propriam voluntatem in ore cuiusque sapiebat.

Corr. Rom. § Caput hoc ex duobus B. Augustini locis confectum, & in summam redactum, ex istis, ubi opus esse visum est, & emendatum est, & auctum. Algerus autem & Valfridus Strabo citant usque ad vers. Idem. ex Gennadio Massiliensi Presbytero, quem B. etiam Thomas quodlib. 12. art. 10. facit auctorem libri de Ecclesiasticis dogmatibus. Et Platina in vita Symmuchi, & Magister Sent. lib. 2. dist. 8.

§ & Ad hoc valet, ] Locus integer legendus est in originali.

C. XIV. Qui semper peccat, celestis sacramenti medicinam semper accipiat.

Item Ambrosius lib. 4. de sacramentis, cap. ult.

Si quotiescumque effunditur sanguis Christi, in remissionem peccatorum effunditur; debeat illum semper accipere, ut semper mihi peccata dimittantur. Qui semper pecco, semper debeat habere medicinam.

C. XV. Non abstineat a corpore Domini, nisi qui excommunicari meretur.

Item Hilarius Episcopus.

Si non sunt tanta peccata, ut excommunicetur quis, non se debet a medicina corporis & sanguinis Domini separare.

Corr. Rom. § Ceteri etiam collectores & Algerus citant ex Hilario. Apud B. Augustinum epistolâ 118. hæc habentur: Si peccata tanta non sunt, ut excommunicandus quisquam homo iudicetur, non se debet a medicina Domini corporis separare: nec multo aliter apud Bedam, I. Cor. 11.

C. XVI. Ter in anno quisque fidelium communice. Item Fabianus Papa ait: (fortè Concil. Turonense III. c. 50. an. 813. in Gallia.)

Et si non e frequentius, saltem in anno ter laici homines communice (nisi fortè quis maioribus quibuslibet criminibus impediatur) in Pascha videlicet, & Pentecoste, & Natali Domini.

Corr. Rom. § Apud eosdem collectores eodem modo citatur. Verùm præter ultima verba, in Pascha videlicet, &c. habentur in Concilio Turonensi tertio, c. 50. & Capit. l. 2. c. 45.

C. XVII. Etiam in cœna Domini sacram communione debemus accipere.

Item Soter Papa f ait:

In cœna Domini a quibusdam perceptio Eucharistia negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus (exceptis iis, quibus pro gravibus criminibus inhibitu est) percipienda sit, Ecclesiasticus usus demonstrat: cum etiam penitentes eadem die ad percipiendam corporis & sanguinis Domini sacramenta reconciliantur.

C. XVIII. Projiciatur ab Ecclesia, qui a communione sacramenti se pro luxuria sua avertit.

Item ex Concilio h Martini Bracharenfis, cap. 83.

a al. susceperit. b Sap. 16. c Alger. lib. 1. c. 22. Sent. ibid. Polyc. ibid. Burch. l. 5. c. 19. Ivo p. 2. c. 28. d Alg. ibid. Polyc. lib. 3. tit. 16. Burch. lib. 5. c. 18. Ivo p. 2. c. 28. Rab. de inst. Cleric. c. 31. e Sent. 4. dist. 12. Polyc. ibid. Burch. l. 5. c. 17. Ivo p. 2. c. 27. Pann. l. 1. c. 151. f In Cabilon. 2. c. 47. g Polyc. ibid. Burch. lib. 5. c. 20. Ivo p. 2. c. 30. h In cap. synod. Græcarum, ex Concilio Antiocheno, c. 2.

T O M. I.

Si quis intrat in Ecclesiam Dei, & sacras Scripturas audit, & pro luxuria sua avertit se a communione sacramenti, & in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, illum talem projiciendum de Ecclesia catholica esse decernimus, donec penitentiam agat, & ostendat fructum penitentia suæ, ut possit communione & percepta indulgentiam promereri.

Corr. Rom. § & Communione percepta] In recentioribus Conciliorum editionibus legitur: ut possint communione percepta indulgentia promereri. Editiones verò antiqua, & Vaticani codices habent ut Gratianus. Concilii Antiocheni capite secundo (unde videtur sumptum) hæc sunt verba: & παρακαταλαβὴς τῶν ἐν δυνάμει συγγνώμης: id est, & implorantes consequi veniam possint.

C. XIX. Non habeantur Catholici, qui his tribus temporibus communicare desinant. a

Item ex Concilio Agathensi, cap. 18.

Seculares h, qui in Natali Domini, Pascha, & Pentecoste non communicaverint, Catholici non credantur, nec inter Catholicos habeantur.

C. XX. Corripiantur, qui in Ecclesia communicare contemnant.

In Concilio Toletano I. cap. 13.

Hi, qui intrant in Ecclesiam, & deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur. Quod si non communicant, ad penitentiam accedant. Si communicant, non semper abstineant: si non fecerint, abstineantur.

Corr. Rom. § & Abstineant:] In originali legitur, abstineantur, quemadmodum in fine capituli, etiam in vetustis Gratiani. Sed hoc loco interpretatio glossæ magis convenit verbo, abstineant.

C. XXI. Ante sanctam communionem a propria uxore quisque contineat.

Item ex Concilio Eliberitano, (fortè Hibernens, an 672.)

Omnis e homo ante sacram communionem a propria uxore abstinere debet, tribus, aut quatuor d, aut octo diebus: nec inter & Catholicos connumerabitur, qui in istis videlicet temporibus, Pascha, Pentecoste, & Natali Domini non communicaverit.

Corr. Rom. § & Nec inter] Hæc usque ad finem absunt hoc loco à Burcardo & Ivone, suntque summa quedam capituli, Seculares. supra ead.

C. XXII. Quare tres partes fiant ex corpore Christi.

Item Sergius Papa ait:

6 T Riforme e est corpus Domini. Pars oblata & in ps. calicem missa, corpus Christi, quod jam resurrexit, monstrat. Pars comesta, ambulans adhuc super terram. Pars in altari usque ad Missæ finem remanens, corpus jacens in sepulchro: quia usque ad finem seculi corpora Sanctorum in sepulchris erunt.

Corr. Rom. § & Oblata] Antea legebatur, oblata. Emendatum est & hoc, & alia ex vetustis codicibus, glossa ordinarii, atque ex aliis scriptoriis indicatis.

C. XXIII. A quibus sunt contrahenda sacramenta Dominica.

Item Clemens Papa, epist. 2. ait.

7 T Ribus f gradibus commissa sunt sacramenta dips. vinorum secretorum, id est, Presbytero, Diacono, & Ministro: qui cum timore & tremore Clerico-

a al. parvipendant. b Burch. l. 5. c. 23. Ivo p. 2. c. 33. c Burch. l. 5. c. 22. Ivo p. 2. c. 32. Pann. l. 1. c. 152. d ul. quinque aut septem. e Glossa ordin. 1. Cor. 11. Sent. 4. dist. 12. Amalarius l. 3. c. 35. Aleuin. fol. 79. Micrologus c. 17. Rabanus de inst. Cler. cap. ult. Alger. l. 1. c. 19. f Ordo Romanus fol. 5. Pannorm. lib. 1. cap. 141.

E e e e

rum reliquias fragmentorum corporis Domini custodire debent. *Item ibidem*. §. 1. Tanta a in altario certe holocausta offerantur, quanta populo sufficere debeant. Quod si remanserint, in crastinum non referentur, sed cum timore, & tremore, Clericorum diligentia consumantur. Qui autem reliqua corporis Domini, quae in sacrario relicta sunt, consumunt, non statim ad communes accipiendos cibos convenient, ne putent sanctae portioni miscere b cibum, qui per aqualiculos digestus in secessum funditur. Si igitur mane Dominica portio editur, usque ad sextam jejument ministri, qui eam consumpserunt: & si tertia vel quarta hora acceperint, jejument usque ad vesperam. Sic secreta sanctificatione aeterna custodienda sunt sacramenta. *Et infra*. §. 2. Praecipimus etiam, ne unquam extero c Clerico Ecclesiae, sive Laico de fragmentis oblationum Christi ponatur ad mensam. Unde scis tu, qui pessim sanctuarii d panes indignis impendis, unde nosti, si a mulieribus mundi sunt hi, quibus impendis? Hinc & David ab Abimelech Saecrdoce interrogatus, cum panem sibi ad comedendum posceret, si mundus esset a muliere, cum se mundum ante triduum profiteretur, panes propositionis manducavit.

C. XXIV. Insciantur, non mundantur scelerosi, qui communicare non desinant.

*Item* Isidorus lib. 1. de summo bono, cap. 24.

¶ Qui e scelerate vivunt in Ecclesia, & communis ps. care non desinant, putantes se tali communione mundari, discant nil ad emundationem sibi proficere, dicente Propheta f: Quid est, quod dilectus meus fecit in domo mea scelerata multa? Nunquid carnes sanctae auferent a te malitias tuas? & Apostolus g: Probet, inquit, semetipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat.

C. XXV. Damnationem, non salutem acquirunt, qui indignè Sacramentis Christi communicant.

*Item* ex octava Synodo, Basilius h Episcopus dixit.

Timorem docet nos Apostolus dicens i: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit. Fidem verò edocet nos sermo Domini, dicens: Hoc k est corpus meum, quod pro vobis dabitur. Hoc facite in meam commemorationem. *Et infra*. §. 1. Et Apostolus l de unigenito Dei filio: Humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Cum ergo anima fidem habet his dictis, & considerat magnificentiam gloriae ipsius, & admiratur nimietatem humilitatis, quomodo tantus ac talis obediens fuit patri usque ad mortem pro nostra vita; puto, quia provocari possit ad affectum, & dilectionem ipsius, & Dei patris, qui in unico filio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum. *Et infra*. §. 2. Talem ergo affectum & fidem preparare debet in animo suo is, qui panem & calicem Domini percipit.

Corr. Rom. ¶ Hoc Basili caput est ex versione Russini, e. 70. quibusdam tamen omissis. Ex hac autem citatione, quam nunc affert Gratianus, & aliis ejusdem locis, ut alibi dictum est, videtur posse colligi, regulas illas beati Basili post octavam Synodum in codice, quo Gratianus usus est, fuisse collocatas.

C. XXVI. Non a quo, sed ante quem offeratur, considerandum est.

*Item* Augustinus in lib. questionum Numerorum, quaest. 30.

a Ordo Romanus fol. 87. Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 3. c. 11. Ivo p. 2. c. 21. & 64. & 76. Pann. l. 1. c. 149. b al. commisseri. c excommunicato, orig. d al. sacrarii. e Infra dist. 4. qui in maternis. §. qui scelerate. f Hier. 11. §. 1. Cor. 11. h Ex Basili regulis brevioribus, c. 172. i 1. Cor. 11. k Luc. 22. l Philip. 2. m Rom. 8.

ET dixit Dominus ad a Moysem, & ad Eleazarum filium Aaron Sacerdotem: Tollite thuribula aera d medio exustorum, & ignem alienum hunc seminate b ibi: quia sanctificaverunt thuribula peccatorum horum in animabus a suis: & fac ea laminas ductiles, circumpositionem altari, quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata sunt, & facta sunt in signum filiis Israel. c Sed notandum novo modo dicta sanctificata poena eorum, a quibus peccatum hoc fuerat perpetratum: quia per eos exemplum datum est ceteris, quo timerent. Circumpositionem autem altari cur ex eis fieri voluit, addidit, dicens: quoniam oblata sunt ante Dominum, & sanctificata facta sunt in signum filiis Israel. Non ergo in eis reprobari voluit, quod a talibus oblata sunt, sed hoc potius attendi, ante quem oblata sunt, id est, quia ante Dominum, ut plus in eis valeret nomen Domini, ante quem oblata sunt, quam pessimum meritum eorum, a quibus oblata sunt.

Corr. Rom. ¶ a In animabus suis: ] Apud B. Augustinum legitur, in manibus suis: sed apud Septuaginta, quos ille sequi solet, est, εν ταις ψυχαις αυτων.

C. XXVII. Penitentia ejus, cujus negligentia de Christi sanguine aliquid stillat.

*Item* ex decreto Papae Pii, (in d Theodori, an. 680. in Anglia.)

9 SI d per negligentiam aliquid de sanguine e Domini ps. stillaverit in terram, lingua lambetur, & tabula radetur. Si non fuerit tabula, ut non conculetur, locus corradetur, & igne consumetur, & cinis intra altare recondetur, & Sacerdos quadraginta diebus poeniteat: Si super altare stillaverit calix, sorbeat minister stillam, & tribus diebus poeniteat. Si super linteum altaris, & ad aliud stilla pervenerit, quatuor diebus poeniteat. Si usque ad tertium, novem diebus poeniteat. Si usque ad quartum, viginti diebus poeniteat, & linteamina, quae tetigerit stilla, tribus vicibus minister abluat, calice supposito: & aqua ablutionis fumatur, & juxta altare recondatur.

C. XXVIII. Quae poenitentia fit imponenda ei, qui sacramentum evomit.

*Item* ex poenitentiali Bedae Presbyteri, c. de ebrietate.

SI per ebrietatem f, vel voracitatem Eucharistiam evomerit, quadraginta diebus poeniteat, si Laicus est: Clerici, vel Monachi, seu Diaconi, & Presbyteri septuaginta diebus poeniteant: Episcopi nonaginta. Si pro g infirmitatis causa evomerint, septem diebus poeniteant.

Corr. Rom. ¶ Apud Bedam & collectores nonnihil varietatis est, potissimum in dierum numero, qui apud Bedam omnino distinctior est.

C. XXIX. Sacerdotes non nisi per se divina sacramenta ministrent.

*Item* ex Concilio Rhemenfi, cap. 2.

10 Pervenit b ad notitiam nostram, quod quidam Presbyteri in tantum parvipendant divina mysteria, ut Laico, vel femina sacrum corpus Domini tradant ad deferendum infirmis: & quibus prohibetur, ne sacrarium ingrediantur, nec ad altare appropinquent, illis sancta Sanctorum committuntur. Quod quam sit horribile, quamque detestabile, omnium religiosorum animadvertit prudentia. Igitur interdicat per omnia Synodus, ne talis temeraria praesumptio ulterius fiat: sed omnimodis Presbyter per semetipsum infirmum communicet. Quod si aliter fecerit, gradus sui periculo subiacebit.

a Num. 16. b femina, orig. c Omittuntur aliquot verba. d Polyc. l. 3. tit. 16. Burch. l. 5. c. 47. Ivo part. 2. c. 56. Pannorm. l. 1. c. 156. e al. calice. f Burch. l. 5. c. 46. Ivo p. 2. c. 55. Pann. l. 1. c. 155. g al. ex. h Burch. l. 5. c. 30. Ivo p. 2. c. 39. Pann. l. 1. c. 154.

C. XXX. Quando celebratur Missa, Presbyterium Laicus ingredi non praesumat.

Item Clemens Papa, (imo Eugenius II. in Synodo Rom. c. 33. an. 826. Romae.)

11 Sacerdotum a, aliorumque Clericorum Ecclesiis serps. videntur honores a Laicorum loco discretè appare- re convenit. Quamobrem nulli Laicorum liceat in eo loco, ubi Sacerdotes, & reliqui Clerici consistunt (quod Presbyterium nuncupatur) quando Missa celebratur, con- sistere, ut liberè ac honorificè possint sacra officia exer- cere b.

Corr. Rom. § Extat caput hoc in Synodo Eugenii II. (ex qua etiam citat Anselmus) itomque in Synodo Leonis IV. c. 33. § in 7. lib. Capit. c. 278.

C. XXXI. Sicut in Metropolitana Ecclesia, ita ubique Missarum solennia celebrantur.

Item ex Concilio Gerundeni, c. 17 (an. 517. in Hispania.)

12 I Nstitutio e Missarum, sicut in Metropolitana Ecclesia ps. agitur, ita in Dei nomine in omnibus a provinciis tam ipsius Missae ordo, quam psallendi d, vel ministrandi consuetudo servetur.

Corr. Rom. § a Omnibus provinciis] In Concilio ipso legitur, in Tarraconensi provincia: apud Burchard. verò & Ivonem, in omnibus provincialibus Ecclesiis.

C. XXXII. Quid sit Sacrificium, quid sit Sacramentum. Item Augustinus in lib. 10. de civit. Dei, cap. 5.

13 S acrificium a visibile e, invisibile est sacramentum, ps. id est, sacrum signum. Item alibi. §. 1. Sacra- mentum e est invisibilis gratiae visibilis forma.

Corr. Rom. § a Sacrificium] In originali, apud Lan- francum & Ivonem est: Sacrificium ergò visibile invisibili- bus sacrificii sacramentum, id est, sacrum signum est: sed ob glossam non est mutatum.

§ e Sacramentum] In libro de catechizandis rudibus, c. 26. haec leguntur: De sacramento sanè, quod accepit, cum ei benè commendatum fuerit, signacula quidem rerum divinarum esse visibilia, sed res ipsas invisibiles in eis honorari. In epistola autem 166. haec: Si autem malus est, operatur per illum Deus visibilem sacramenti formam: ipse autem donat invisibilem gratiam. Ex quibus locis videtur colligi potuisse vulgata ista sacramenti definitio.

C. XXXIII. Quid sit signum.

Idem in lib. 2. de doctrina Christiana, c. 1.

S ignum f est res praeter speciem, quam ingerit sensu- bus, aliud aliquid ex se faciens in cognitionem g venire.

C. XXXIV. Post consecrationem non substantia, sed species remanet.

Item Gregorius Papa in homilia Paschali ait:

S pecies b & similitudo illarum rerum vocabula sunt, quae antè fuerunt, scilicet panis & vini. Unde in fine cuiusdam i Missae oratur, & dicitur: Perficiant in nobis, quasumus Domine, tua sacramenta quod continent, ut quod k nunc specie gerimus, verum veritate capiamus. Postulat quippe Sacerdos, ut corpus Christi, quod sub specie panis & vini nunc geritur, manifestà visione, sicut

a Concor. 6. Syn. c. 69. Turonicum 2. c. 4. extra de vita & honestate cler. c. 1. Anselm. l. 5. c. 78. b al. exerceri. al. celebrari. c sup. d. 12. c. 13. Burchard. l. 3. c. 66. Ivo p. 3. c. 68. d al. psallendo vel ministrando. e Sent. 4. dist. 1. § 8. Lanfrancus contra Berengarium, Algerus l. 1. c. 4. Ivo part. 2. cap. 8. Pann. l. 1. c. 130. f Lanfrancus ibid. Algerus l. 1. c. 4. Ivo p. 2. c. 8. Pannorm. l. 1. c. 131. g al. cogitationem. h Lanfrancus ibid. Guilmundus l. 2. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 132. i In Sub. 4. temp. Septemb. k al. quae.

revera est, quandoque capiatur. De qua visione Domi- nus in Evangelio secundum Joannem ait a: Qui diligit me, diligetur a patre meo, & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum. Quamvis non improbabiliter qui- dam exponant hoc loco, carnis & sanguinis veritatem, ipsam eorumdem efficientiam, id est, peccatorum remis- sionem.

Corr. Rom. § Ivo citat ex Lanfranco, apud quem habe- tur continenter post verba Gregorii allata ex homilia Pa- schali, quemadmodum & multa alia sequentia, quae à Gra- tiano ex aliis auctoribus citantur, apud eundem Lanfrancum & Algerum extant, & interdum copiosius, quam apud Ivonem & Gratianum.

C. XXXV. Visibiles creaturae in Christi corpus & sanguinem invisibiliter con- vertuntur.

Item Eusebius Emisenus b.

14 Q uia e corpus assumptum ablaturus erat ab oculis ps. nostris, & sideribus illaturus, necessarium erat, ut die Coenae sacramentum nobis corporis & sanguinis sui consecraret: ut coleretur jugiter per mysterium, quod semel offerebatur in pretium: ut quia quotidiana, & in- defessa currebat pro hominum salute redemptio, perpetua esset etiam redemptionis oblatio, & perennis victimae illa viveret in memoria, & semper praesens esset in gra- tia, verè unica & perfecta hostia, fide aestimanda, non specie; nec exteriori censenda visu, sed interiori affectu. Unde merito caelestis confirmat auctoritas: quia caro d mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. §. 1. Recedat e ergò omne infidelitatis ambiguum: quandoqui- dem, qui auctor est muneris, ipse etiam testis est veritatis. Nam invisibilis f Sacerdos visibiles creaturas in substantiam corporis & sanguinis sui verbo suo secreta potestate convertit, ita dicens: Accipite & comedite: hoc est enim corpus meum: & sanctificatione repetita, Acci- pite, & bibite, hic est sanguis meus. Ergò sicut ad nutum praecipientis Domini repente ex nihilo subsisterunt excelsa caelorum, profunda fluctuum, vasta terrarum: ita pari potestate in spiritualibus sacramentis, ubi a prae- cipit virtus, servit effectus. §. 2. Quanta itaque, & quam celebranda beneficia vis divina benedictionis ope- retur, attende: & ut g tibi novum & impossibile videri non debeat, quòd in Christi substantiam terrena & morta- lia convertuntur, teiplum, qui jam in Christo es re- generatus, interroga. Dudum alienus a vita, peregrinus a misericordia, a salutis via intrinsecus mortuus exul- bas: subito initiatus Christi legibus, & salutaribus myste- riis innovatus, in corpus Ecclesiae, non videndo sed cre- dendo, transfuisti, & de filio perditionis adoptivus Dei filius fieri occultà puritate meruisti: in mensura visibili permanens, major factus es teipso invisibiliter, sine quantitatis augmento, cum ipse atque idem esses, multò alter b fidei processibus extitisti: in exteriori nihil addi- tum est, & totum in interiori mutatum est: ac si homo Christi filius effectus, & Christus in hominis mente for- matus est. Sicut ergò sine corporali sensu, praeteritã vi- litate depositã, subito novam indutus es dignitatem, & sicut hoc i, quòd in te Deus læsa curavit, infecta diluit, immaculata k deterfit, non sunt oculis, nec i sen- sibus tuis credita: ita cum reverendum altare caelestibus cibis satiandus ascendis, sacrum Dei tui corpus & sangui- nem fide respice, honora, mirare, mente continge, cor- dis manu suscipe, & maximè haustu interiore assume.

a Joan. 14. b Inter opera B. Hieron. tom. 9. al. 4. in serm. de corp. & sang. Domini. Al. Eucherius Lugdunensis. c Sent. 4. dist. 8. Alger. l. 1. c. 16. § 15. Ivo part. 2. cap. 4. d Joan. 6. e Sent. 4. dist. 10. Pannorm. l. 1. c. 129. Pasch. in epist. ad Frandegardum ex Euseb. Emis. f al. visibilis. g al. quomodo. h al. aliter. i al. haec quae. k maculata, vera lectio. l al. sed.

Corr. Rom. § α Ubi praecepit] Sic apud Iuonem, & in Pannormia. Apud Paschagian legitur, ubi praecepit virtus, rei servit effectus: & fortasse loco dictionis, ubi, legendum est, verbi. In vetustiore editione homiliar. est, verbis praebet virtus, & rei servit effectus. In recentiore autem, verbo praebet virtus, & rei servit effectus. Multa vero aliis locis sunt partim ex originali, partim ex Iuone emendata.

C. XXXVI. Quare in specie panis & vini sacramentum suum Christus nobis ministravit. Item Augustinus.

Quia passus est Dominus pro nobis, commendavit a nobis in isto sacramento corpus & sanguinem suum, quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsi corpus facti sumus, & per misericordiam eius, quod accipimus, nos sumus. Recordamini: & vos non fuistis, & creati estis: ad aream Dominicam comportati estis laboribus bonum, id est, annuntiantium Evangelium, triturati estis: quando catechumeni differabamini, in horreo servabamini, nomina vestra delistis, cepistis molli jejuniis, & exorcismis: postea ad aquam venistis, & conspersi estis, & panis Dominicus facti estis. Ecce, quod accepistis. Quomodo ergo videtis esse unum, quod factum est, sic unum estote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuan charitatem. Haeretici, quando hoc accipiunt testimonium, contra se accipiunt, quia illi quarunt divisionem: cum panis iste indicet unitatem: sic & vinum in multis racemis fuit, & modo unum est, unum & est in suavitate calicis post pressuram torcularis. Et vos post illa jejunia, post labores, post humilitatem & contritionem cordis, iam in nomine Christi, tanquam ad calicem Domini venistis: & ibi vos estis in mensa, & ibi vos estis in calice, nobiscum vos estis. Simul enim hoc sumimus, simul bibimus, quia simul vivimus. Item in sermone de Infantibus. §. 1. Ita h Dominus Jesus Christus nos significavit, nos ad se pertinere voluit, mysterium pacis, & unitatis nostrae in sua mensa consecravit. Qui e accipit mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se. Nulli e est d aliquatenus ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis & sanguinis Domini fieri participem, quando in baptisate membrum efficitur Christi, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiamsi antequam panem illum comedit, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione ac beneficio non privatur, quando in se e hoc, quod illud sacramentum significat, invenit f.

Corr. Rom. § Beda ad c. 10. primae ad Corinthios citat ex sermone de sacramentis fidelium, feria 2. Paschae, neque multo aliter Ivo.

§ α Unum est] Ita emendatum est hoc ex Beda, quem admodum & multa alia. Hucus vero lectionis vestigium erat in manuscriptis, & apud Iuonem. In vulgatis legitur, Vinum in sua nativitate, calix post, &c.

§ Nulli est] Haec usque ad finem habentur infr. dist. 4. nulli. & in Polycarpo citantur ex Innocentio.

C. XXXVII. Dum Hostia frangitur, passio Christi ad memoriam redit.

Item in libro sententiarum Prosperii, (imò Lanfrancus contra Berengarian an. 1059. in Anglia.)

Cum g frangitur b Hostia, dum sanguis de calice in ora fidelium funditur, quid aliud, quam Domi-

a Inf. ead. commendavit. Beda 1. Cor. 10. Alg. l. 1. c. 3. & alibi. Ivo p. 2. c. 1. b Beda ibid. paulo superius ex August. in serm. ad infantes ad altare de sacramento. c Infr. ead. qui manducat. Sent. 4. dist. 8. d Inf. dist. 4. nulli. Sent. 4. dist. 9. Polyc. l. 3. tit. 10. e al. ipse. f al. invenit. g al. Dum. h Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 19. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. cap. 40

nici corporis in erace immolatio, ejusque sanguinis de latere effusio designatur?

Corr. Rom. § Apud Lanfrancum (epus quem ferè habentur, qua à Gratiano citantur ex lib. sententiarum Prosperii, aut ex August. in lib. sententiarum Prosperii) haec antecedunt: Sacramenta enim illarum rerum, quarum sunt sacramenta, semper similitudinem gerunt, sicut in sacramento, de quo haec quaestio ventilatur, dum frangitur Hostia, &c.

C. XXXVIII. De veritate corporis & sanguinis Christi ambigere non licet.

Item Leo a Episcopus, & sancta Synodus, qua in urbe Romana convenit, Clevo, honoratis, & plebi consistenti Constantino-poli, ita scribit:

15 IN quibus b isti ignorantiae tenebris, in quo haecenus ps. I desidia torpore jacuere? ut nec auditu discerent, vel lectione cognoscerent, quod in Ecclesia Dei in omnium ore tam consonum est, ut nec ab infantium linguis veritas corporis & sanguinis Christi inter communis sacramenta fidei taceatur: quia in illa mystica distributione spiritalis alimonia hoc impertitur, hoc sumitur, ut accipientes virtutem caelestis cibi, in carne ipsius, qui caro nostra factus est, transeamus? Idem e est α cibus refectionis, & cibus sanguinis. Sicut enim caro Domini verè est cibus, ita sanguis verè noster est potus. Idem. §. 1. Est etiam corpus, de quo dictum est d: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. Circa e hoc corpus aquila sunt, quae alis circumvolitant spiritalibus. Idem. §. 2. Unde f & corpus Christi edimus, ut vitae aeternae possimus esse participes. Idem. §. 3. Cujus e clarè g argumentis utimur, suis utamur exemplis, incarnationisque exemplo altruamus mysterii veritatem. & infra. §. 4. Quid h hic quaeratur naturae ordinem in Christi corpore, cum praeter naturam sit ipse Dominus Jesus Christus partus ex Virgine?

Corr. Rom. § α Idem est cibus] In aliquot vetustis codicibus: Idem Leo Papa. Est cibus, &c. Eundemque Leonem citat Anselmus. Ceterum apud B. Leonem non sunt inventa, sed apud B. Ambrosium, cujus etiam sunt sequentia variis ex locis collecta.

§ C Cujus clarè] Gratianus infra c. reverà, sic refert ex Ambrosio: sed quid argumentis utimur? suis utamur exemplis, incarnationis, &c. Et ita etiam Algerus. Ivo reliqua eodem modo, tantummodo in hoc discrepat, quod habet, incarnationisque novitate. Sed retenta est Gratiani lectio, cum ob glossam, tan quoniam Lanfrancus ferè concordat cum Gratiano, ubi expositam à se catholicam veritatem confirmat B. Ambrosii verbis.

C. XXXIX. Non natura nascitur, sed consecratione nobis conficitur corpus & sanguis Christi.

Item Ambrosius in libro de catechizandis rudibus.

Panis i & calix non qualibet, sed certà consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod ita fit nobis, quamvis fit panis & calix, alimentum est resurrectionis, non sacramentum religionis: non, quod benedicimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non tantum spiritali, verum etiam corporali.

Corr. Rom. § Ivo citat ex Augustino in lib. de catechizandis rudibus. Beda ad c. 10. primae ad Corinth. & Alger. citant ex B. August. contra Faustum, habeturque in

a Leo 1. epist. 23. al. 22. b Anf. l. 9. c. 6. & 7. c al. Item. Est cibus. d Joan. 6. e Ambr. in c. 17. Luc. l. 8. c. 7. f ad c. 22. Luc. l. 10. c. 9. g De iis, qui initiantur, c. 9. Ivo p. 2. c. 7. Infr. ead. reverà. h Sent. 4. dist. 10. i Beda 1. Cor. 10. Alcuinus de div. offic. fol. 17. Alger. l. 1. c. 6. Ivo p. 2. c. 1. Pannorm. lib. 1. cap. 123.

lib. 20. contra Faustum, c. 13. Verum apud Algeriam & Iwonem est in summam redactum: apud Gratianum multis prorsus locis depravatum, quae ob glossam correctae non sunt. Verba Augustini sunt haec: Noster autem panis & calix non quilibet, quasi propter Christum in spicis & in fermentis ligatum, sicut illi desipiunt, sed certa consecratione mysticus fit nobis, non nascitur. Proinde, quod non ita sit, quamvis sit panis & calix, alimentum est refectionis, non sacramentum religionis: nisi quod benedictimus, gratiasque agimus Domino in omni ejus munere, non solum spiritali, verum etiam corporali.

C. XL. Quod ante benedictionem panis & vinum est, post benedictionem est corpus & sanguis Christi.

Item Ambrosius in lib. de iis, qui mysteriis initiantur, cap. 9.

Ante a benedictionem verborum caelestium alia species nominatur: post benedictionem b corpus significatur. Item ibidem. §. 1. In illo sacramento Christus est. Item lib. 4. de sacramentis. cap. 5. §. 2. Qui manducaverit hoc corpus, fiet ei remissio peccatorum.

C. XLI. Sub specie panis & vini invisibilem Christi carnem & sanguinem honoramus.

Item Augustinus in c libro sententiarum Prosperi.

Nos d autem in specie panis & vini, quam videmus, res invisibiles, id est, Christi carnem & sanguinem honoramus: nec similiter comprehendimus e has duas species, ex quibus consecratur Dominicum corpus, quemadmodum ante consecrationem comprehendebamus f: cum fideliter fateamur, ante consecrationem esse panem & vinum a, quod natura formavit: post consecrationem vero Christi carnem & sanguinem, quod benedictio consecravit.

Corr. Rom. §. a Et vinum,] Apud Lanfrancum, dum verba Augustini in libro de catechizandis rudibus ab adversario sibi objecta interpretatur, sic legitur: esse panem, vinumque, id est, eas res, quas natura formavit, inter facrandum vero converti in Christi carnem & sanguinem, quas utraque res benedictio consecravit. Ivo autem habet ferè ut Gratianus.

C. XLII. Confessio g Berengarii.

16 Ego b Berengarius, indignus sancti Mauriti Andeps. gavenensis Ecclesiae Diaconus, cognoscens veram, catholicam, & Apostolicam fidem, anathematizo omnem haeresim, praecipue eam, de qua hactenus infamatus sum, quae astruere conatur panem & vinum, quae in altari ponuntur, post consecrationem solummodo sacramentum, & non verum corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, nec posse sensualiter, nisi in solo sacramento manibus Sacerdotum tractari, vel frangi, aut fidelium dentibus atteri. Confentio autem sanctae Romanae, & Apostolicae sedi, & ore & corde profiteor de sacramentis Dominicae mensae eandem fidem me tenere, quam Dominus, & venerabilis Papa Nicolaus, & haec sancta Synodus auctoritate Evangelica & Apostolica tenendam tradidit, mihi que firmavit i: scilicet panem & vinum, quae in altari ponuntur, post consecrationem non solum sacramentum, sed etiam veram corpus & sanguinem Domini nostri Jesu Christi esse, & sensualiter non solum

a Infrà ead. reverè. Sent. 4. dist. 10. Alg. l. 1. c. 9. Ivo p. 2. c. 7. Pann. l. 1. c. 124. b al consecrationem. c Habetur apud Lanfrancum ex August. in lib. de catechiz. rudib. d Cassiod. in Ps. 109. Sent. qui ibidem. Alg. l. 1. c. 7. §. 10. Ivo p. 2. c. 9. Anselm. lib. 1. c. 125. e pendimus, vera lectio. f pendimus: ] vera lectio, g al. juramentum. h Ex actis Synod. Rom. sub Nicol. II. an. 1059. Lanfranc. ibid. Alger. lib. 1. cap. 19. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 10. Pann. l. 1. c. 126. i al. formavit.

sacramento a, sed in veritate manibus Sacerdotum tractari, frangi, & fidelium dentibus atteri; jurans per sanctam, & homoulion Trinitatem, & per haec sacrosancta Christi Evangelia. Eos vero, qui contra hanc fidem venerint, cum dogmatibus & sectatoribus suis aeterno anathemate dignos esse pronuntio. Quod si ego ipse aliquando contra haec aliquid sentire aut praedicare praesumero, subjaceam canonum severitati. Lecto, & perlecto sponte subscripsi. §. 1. Hanc b confessionem fidei de corpore & sanguine Domini nostri Jesu Christi à Berengario Romae coram CXIII. Episcopis factam, misit Papa Nicolaus per urbes Italiae, Germaniae, Galliae, & ad quaecunque loca fama pravitatis ejus pervenire ante potuit: ut Ecclesiae, quae prius doluerant de averfo atque perverfo a, postea gauderent de reverfo atque con-verfo.

Corr. Rom. §. In regesto Gregorii VII. lib. 3. §. 6. in Synodo, an. Domini 1079. habetur alia ejusdem Berengarii abjuratio. Cui repetitioni quid casum dederit, exponitur in scholiis Conciliorum, quae Colonia quatuor tomis sunt impressa.

§. a Perverfo,] Ita etiam Ivo. Lanfrancus habet, ad-verfo.

C. XLIII. Quare Elementorum species referentur, cum verè sit corpus Christi & sanguis.

Item Ambrosius in libro de Officiis.

Fortè c dicas, quomodo vera caro, quomodo verus sanguis, qui similitudinem non a video carnis, non video sanguinis veritatem? Primò omnia dixi tibi de sermone Christi, qui operatur, ut possit mutare, & convertere genera & instituta naturae. Deinde, ubi non tulerunt sermonem Christi discipuli ejus, sed audientes, quòd d carnem suam daret manducare, & sanguinem suum bibendum, recedebant, solus autem Petrus dixit: Verba vitae aeternae habes: § ego à te quòd recedam? Ne igitur plures hoc dicerent, & veluti quidam esset horror cruoris, sed maneret gratia redemptoris e, ideò in similitudine quidem accipis sacramentum, sed vera naturae gratiam, virtutemque consequeris: Ego f sum, inquit, panis vivus, qui de caelo descendit.

Corr. Rom. §. a Non video] Eodem ferè modo est apud Iwonem. In originali autem, nec multò secus apud Lanfrancum, hic locus sic habet: Fortè dicas: quomodo vera? qui similitudinem video, non video sanguinis veritatem.

C. XLIV. Non carnaliter, sed spiritualiter Christi corpus & sanguinem debemus accipere.

Item Augustinus in expositione Psal. 54.

Prima g quidem, inquit, haeresis in discipulis Christi, velut à duritia ejus sermonis facta est. Cum enian diceret: Nisi h quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem meum, non habebit vitam aeternam: illi non intelligentes dixerunt ad invicem: Durus est hic sermo, quis potest eum audire? dicentes, quia durus est hic sermo, separaverunt se ab illo: remansit cum duodecim. Dissidentibus i illis instruxit eos, qui remanserunt. Spiritus est, inquit, qui vivificat: caro nihil prodest: verba, quae locutus sum ad vos, Spiritus & vita sunt. Intellexistis spiritualiter? Spiritus & vita sunt. Intellexistis carnaliter? etiam si sic illa spiritus & vita sunt, sed tibi non sunt spiritus & vita, qui spirtualiter non intelligis. Spirtualiter intelligite,

a al. in sacramento. b Lanfranc. & Ivo ibid. c l. 6. de sacramentis, c. 2. § ex eo Lanfrancus, & Ivo, sed paulò aliter. Lanfrancus ibid. Ivo p. 2. c. 7. Pannorm. lib. 1. c. 127. d Joan. 6. e al. redemptionis. f Joan. 6. g Lanfranc. ibid. Alger. l. 1. c. 11. §. 12. Ivo p. 2. c. 8. Pann. lib. 1. c. 133. Sent. 4. dist. 10. h Joan. 6. i Tract. 27. in Joan. § in Psal. 98. in Psal. 54.



quæ locutus sum. Nam hoc corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fufuri sunt, qui me crucifigent. Sacramentum a aliquod vobis commendavi: spiritaliter intellectum vivificabit vos; caro autem non prodest quicquam. Sed quomodo illi intellexerunt? Carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere & venditur, aut in macello dilaniatur. Sciens autem Jesus, ait: hoc vos scandalizat, quia dixi, do vobis carnem meam manducare, & sanguinem meum bibere? Si ergo videritis filium hominis ascendentem, ubi prius erat? Quid est hoc? Hinc solvit, quod illos moverat: hinc aperit, unde fuerant scandalizati: hinc planè, si intelligerent. Illi enim putabant, eum erogaturum corpus suum. Ille autem dixit, se ascensurum in cœlum, utique integrum. Cùm videritis filium hominis ascendentem, ubi erat prius, certè vel tunc videbitis, quia non eo modo, quo putatis, erogatur corpus suum: vel tunc intelligetis, quia gratia ejus non consumitur moribus. Item tractatu 30. in Joannem. §. 1. Donec secundum finiat, sursum est Dominus: sed tamen hic etiam nobiscum est veritas Dominus. Corpus enim Domini, in quo resurrexit, uno loco esse oportet: veritas autem ejus ubique diffusa est.

Corr. Rom. §. In cadavere venditur,] Ita etiam Algerus & Ivo: apud quem totum hoc caput eodem modo, atque apud Gratianum habetur, scilicet hinc inde collectum, verbis interdum transpositis, in summam redactis, mutatis, Beatus autem Augustinus & Lanfrancus hoc loco sic habent, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur: non quomodo spiritu vegetatur.

C. XLV. Quomodo Christi corpus, quod in cruce pendit, accipitur, & quomodo non.

Item Augustinus in epistola ad Irenæum.

NON hoc b corpus, quod videtis, manducaturi estis, & bibituri illum sanguinem, quem fufuri sunt illi, qui me crucifigent: ipsum quidem: & non ipsum, ipsum invisibiliter, & non ipsum visibiliter. Unde & subditur: & si necesse est, illud visibiliter celebrari, necesse est tamen illud invisibiliter intelligi.

Corr. Rom. §. Eodem modo & his citat & ferè etiam refert Algerus, id est, ex Augustino ad Irenæum. Ivo p. 2. c. 9. refert eodem modo: sed citat ex homilia in Psal. 98. (sic enim corrigendum est mendum ex c. 8.) ex qua etiam Beda affert propria verba ad 11. cap. primæ ad Corinthios c. Quæ Lanfrancus, quoniam à Berengario Catholicis objiciebantur, plenius explicat, quàm in hoc capite fiat; potissimum, ubi incipit exponere fidem sanctæ Ecclesiæ. Hoc idem ferè habetur in epistola Iwonis, Episcopi Carnotensis, ad Haymericum; eadem B. Augustini verba in Psal. 95. interpretantis: quæ epistola habetur impressa apud Joannem Garetium, & alibi.

C. XLVI. Quid sit corpus Christi manducare, & sanguinem ejus bibere.

Item Augustinus in sermone de verbis Evangelii.

Quid d est Christum manducare? non hoc solum est, in sacramento corpus ejus accipere. Multi enim indignè accipiunt, de quibus ait Apostolus e: Qui manducat panem, & bibit calicem Domini indignè, judicium sibi manducat & bibit. Sed quomodo manducandus est Christus? Quomodo ipse dicit: Qui f manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Si & itaque in me manet, & ego in illo, tunc manducat, tunc bibit. Qui autem non in me manet, nec ego in illo, etli accipit sacramentum, acquirit magnum tormentum.

a Tract. 27. in Joan. b Sep. ead. primâ. Beda 1. Cor. 11. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 9. & 11. Guilmund. l. 2. Sent. 4. dist. 10. Ivo p. 2. c. 8. & 9. Pannor. l. 1. c. 134. c Beda 1. Cor. 11. d Sent. 4. dist. 9. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 135. e 1. Cor. 11. f Joan. 6.

Corr. Rom. §. Si itaque] Locupletatus est hic locus ex Beda, Magistro, & Ivone.

C. XLVII. Credere in Christum est manducare & bibere Christum.

Item Augustinus.

UT a quid paras dentes & ventrem? Crede & manducasti. Credere enim in eum, hoc est panem vivum & manducare. Qui credit in eum, manducat eum: invisibiliter faginatur, quia & invisibiliter renascitur.

Corr. Rom. §. Citabatur ex libro de penitentia remedio, & apud Algerum ex 2. lib. de penitentia. Videtur autem confectum ex duobus B. Augustini locis, in tractatu 25. & 26. in Joannem, ex qua expositione citat Ivo, sed conjunctim cum his, quæ attulerat ex libro de penitentia remedio.

§. Panem vivum] In vulgatis legebatur, panem & vinum. Restituta est lectio ex plerisque vetustis, Originali, & Ivone: quemadmodum & infra ead. c. credere. Nonnulla præterea hic addita, quæ apud Ivonem quoque sunt.

C. XLVIII. Sacramentum, & res sacramenti sacrificium Ecclesiæ faciunt.

Item Augustinus in libro sententiarum Prosperi.

HOC est b, quod dicimus: hoc modis omnibus approbare contendimus, sacrificium scilicet Ecclesiæ duobus confici, duobus constare, visibili elementorum specie, & invisibili Domini nostri Jesu Christi carne & sanguine; sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi, sicut Christi persona constat & conficitur Deo & homine: cùm ipse Christus verus sit Deus, & verus homo: quia omnis res illarum rerum naturam & veritatem in se continet, ex quibus conficitur. Conficitur autem sacrificium Ecclesiæ sacramento, & re sacramenti, id est, corpore Christi. Est igitur sacramentum, & res sacramenti, id est, corpus Christi. Item. §. 1. Caro c ejus est, quam formâ panis operam in sacramento accipimus, & sanguis ejus, quem sub vini specie & sapore potamus. Caro videlicet carnis, & sanguis sacramentum est sanguinis? carne & sanguine, utroque invisibili, intelligibili, spirituali, significatur visibile Domini d nostri Jesu Christi corpus, palpabile, plenum gratiâ omnium virtutum, & divinâ Majestate. Item. §. 2. Sicut e ergò cœlestis panis, qui f verè Christi caro est, suo modo vocatur corpus Christi, cùm reverâ sit sacramentum corporis Christi, illius videlicet, quod visibile, palpabile, mortale, in cruce est suspensum, vocaturque ipsa immolatio carnis, quæ Sacerdotis manibus fit, Christi passio, mors, crucifixio, non rei veritate, sed significante mysterio: sic sacramentum fidei, quod baptismus intelligitur, fides est.

Corr. Rom. §. Hæc eadem habentur apud Lanfrancum (ex quo citat Ivo) & apud Algerum (qui itidem ac Gratianus ex libro sententiarum Prosperi) non tamen eodem ordine collocata. Ex quibus quidem auctoribus nonnulla sunt enodata.

C. XLIX. Quot modis caro Christi intelligatur.

Hieronymus in g epist. ad Ephes. ad cap. 1.

DUPLICITER h intelligitur caro Christi & sanguis: vel spiritalis illa atque divina, de qua ipse ait: Caro mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus. &: Nisi i manducaveritis carnem meam, & biberitis meum sanguinem, non habetis vitam æternam: vel caro, quæ crucifixa est, & sanguis, qui militis effusus est lanceâ.

a Infra ead. credere. Alg. l. 1. c. 8. Ivo p. 2. c. 4. Pann. l. 1. c. 137. b Lanfranc. ib. Alg. l. 1. c. 5. & 11. Sent. 4. dist. 10. Ivo p. 2. c. 9. Pann. l. 1. c. 138. c Lanfranc. paulo superius. d al. redemptoris corpus. e Lanfr. ibid. Aug. epist. 23. ad Bonifacium. f al. quæ vera. g ibid. gloss. ordin. h Alg. l. 1. c. 17. Sent. 4. dist. 8. Ivo p. 2. c. 5. Pann. l. 1. c. 139. i Joan. 6.

CAP. L. De eodem.

Item Ambrosius ad c. 11. primae a ad Corinthios.

Quia morte b Domini liberati sumus, hujus rei memores in edendo & potando carnem & sanguinem, quae pro nobis oblata sunt significamus.

Corr. Rom. ¶ Citabatur ex Augustino in libro de Trinitate ad Corinthios. Algerus etiam citat ex Augustino de Trinitate. Sed aliquot vetusta Gratiani exemplaria habent, Ambrosius: cuius verè est, & ipsum citat Ivo, quamvis statim, postquam citat librum de Trinitate.

C. LI. Quomodo Christus sit immolatus semel, & quomodo quotidie immoletur.

Item Augustinus in Psalmum c. vigesimum primum.

17 Semel d Christus mortuus est, justus pro injustis: ps. & scimus, & certum habemus, & spe e immobili retinemus, quia Christus resurgens à mortuis, jam non moritur, & mors illi ultra non dominabitur. Verba ista Apostoli f sunt: tamen, ne obliviscamini g, quod factum est semel, in memoria nostra omni anno fit. Quoties Pascha celebratur, nunquid toties Christus moritur? sed tamen anniversaria recordatio quali repraesentat, quod olim factum est: & sic nos facit moveri h, tanquam videamus in cruce pendentem Dominum, non tamen irridentes, sed credentes.

CAP. LII.

Item in libro sententiarum Prosperii.

18 Semel i immolatus est Christus in semetipso, & tamen quotidie immolatur in sacramento. Quod ita intelligendum est: quia in manifestatione sui corporis, in distinctione membrorum omnium verus Deus & verus homo semel tantum in cruce pendit, offerens seipsum patri hostiam vivam, passibilem, mortalem, vivorum & mortuorum redemptionis efficacem; eorum scilicet, quos divini consilii altitudo redimendos judicavit, praescivit, praedestinavit, vocavit, modis atque temporibus, quibus id fieri congruebat a.

Corr. Rom. ¶ Et hoc Ivo ex Lanfranco citat, verba B. Augustini & referente & exponente: quod facit etiam Algerus l. 1. c. 16. & 18. Verba autem B. Augustini in epistola ad Bonifacium, quam Algerus etiam citat, sunt haec: Nonne semel immolatus est Christus in seipso? & tamen in sacramento non solum per omnes Paschae solennitates, sed omni die populis immolatur.

¶ Congruet] Apud Lanfrancum haec sequuntur, quae respondent alteri membro propositionis B. Augustini: In sacramento tamen, quod in hujus rei memoriam frequentat Ecclesia, caro Domini quotidie immolatur, dividitur, comeditur, & sanguis ejus de calice fidelium ore potatur.

C. LIII. Hostia, quae semel oblata est, in recordationem suae mortis quotidie offertur.

Item Ambrosius in k epist. ad Hebr. c. 10.

IN I Christo semel oblata est hostia ad salutem sempiternam potens: Quid ergo nos? nonne per singulos dies offerimus? offerimus quidem, sed ad recordationem mortis ejus: & una est hostia, non multae. Quomodo una, & non multae? quia semel oblatus est Christus. Hoc autem sacrificium exemplum m est illius:

a Ibid. gloss. ordin. b Alger. lib. 1. c. 19. Ivo p. 2. c. 7. Pann. l. 1. c. 142. c In praefatione 2. expositionis. d 1. Petr. 3. e al. fide. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 8. Pann. l. 1. c. 143. f Roman. 6. g obliviscamur, orig. h al. moveri. i Beda in qu. q. 15. Lanfranc. ibid. Alg. l. 1. c. 16. & 18. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 9. & 4. Pann. l. 1. c. 144. k Chrysostom. in eand. epist. hom. 17. l Alger. l. 1. c. 15. Sent. 4. distinct. 12. Ivo p. 2. c. 6. Pann. l. 1. cap. 145. m al. exemplar.

idipsum & semper a idipsum. Proinde unum est hoc sacrificium: alioquin, quoniam in multis locis offertur, multi sunt Christi? Nequaquam, sed unus ubique est Christus, & hic plenus existens, & illic plenus. Sicut enim quod ubique offertur, unum est corpus, & non multa corpora: ita & unum sacrificium. Pontifex autem ille est, qui hostiam obtulit nos mundantem. Ipsam verò offerimus etiam nunc, quae tunc oblata consumi non potest. Quod nos facimus, in commemorationem fit ejus, quod factum est: [Hoc a enim facite, ait, in meam commemorationem.]

Corr. Rom. ¶ Et semper] Apud B. Ambrosium, & B. Joannem Chrysostomum haec adduntur: offerimus, nec nunc quidem alium agnum, cras alium, sed semper eundem ipsum: quae Graecè in optimo exemplari manuscripto [nam in Veronensi desiderantur] sic habent, οὐ γὰρ μὲν ἕτερον πρόβατον, αὐτίκα δὲ ἕτερον, ἀλλὰ αἰ τὸ αὐτό.

¶ Sicut enim] In excusis B. Ambrosii nomine commentariis legitur, sicut enim qui ubique offert. Sed non est visa mutanda Algeri, Ivois, & Gratiani lectio. Graecè est, ὡςπερ ἐν πολλοῖς προσφερόμενος ἐν σώμα ἑστίν. Nonnulla verò alia sunt emendata.

C. LIV. Sacramentum corporis Christi non nisi jejuni debemus accipere.

Item Augustinus in libro h responsionum ad Januarium, c. 6.

18 Iquidè c apparet, quando primò acceperunt discipuli corpus & sanguinem Domini, non eos accepisse jejunos. Nunquid tamen propterea calumniandum est universae Ecclesiae, quòd à jejuniis semper accipitur? Ex hoc enim placuit Spiritui Sancto, ut in honorem tanti sacramenti in os Christiani prius Dominicum corpus intraret, quam ceteri d cibi. Nam idèd per universum orbem mos iste servatur. Neque enim, quia post cibos dedit Dominus, propterea pransi, aut conati fratres ad illud sacramentum accipiendum convenire debent: aut, sicut faciebant, quos Apostolus e arguit & emendat, mensis suis ista miscere. Namque Salvator, quòd vehementius commendaret mysterii illius altitudinem, ultimum hoc voluit infigere cordibus & memoriae discipulorum, à quibus ad passionem digressurus erat: & idèd non praecepit, quo deinceps ordine fumeretur; ut Apostolis, per quos Ecclesias dispositurus erat, servaret hunc locum. Nam si hoc ille monuisset, ut post alios cibos semper acciperetur, credo, quòd eum morem f nemo mutasset. Cum verò ait Apostolus g de hoc sacramento loquens: Propter quòd, fratres, cum convenitis ad manducandum, invicem expectate, si quis esurit, domi manducet, ut non ad iudicium conveniatis: statim subtexuit a: cetera autem, cum venero, ordinabo. Unde intelligi datur, quia multum erat, ut in epistola totum illum h agendi ordinem insinuaret, quem universa per orbem servat Ecclesia; ab ipso ordinatum esse, quòd nulla orarum i diversitate variatur.

Corr. Rom. ¶ Subtexuit:] Sequebatur in vulgatis, quae ad ejusdem sacramenti ordinem pertinent, scilicet quomodo jejuni &c. quae & à plerisque manuscriptis, & originali, & ceteris collectoribus absunt.

C. LV. Ante consecrationem est panis, sed verbis Christi in ejus corpus mutatur.

Item Ambrosius in lib. 4. de sacramentis, cap. 4.

a Luc. 22. b Epist. 118. c Beda. 1. Corinth. 11. Ivo p. 2. c. 112. Pann. l. 1. c. 146. Alger. l. 2. c. 1. d al. ceteri. e 1. Cor. 11. f al. modum nemo variasset. g 1. Cor. 11. h aliter illis. i morum, orig.

19 PANIS est in altari usitatus ante verba sacramentorum: ubi accessit consecratio, de pane fit caro Christi. Hoc igitur adstruamus. Quomodo potest, qui panis est, corpus esse Christi? Consecratione. Consecratio autem quibus verbis est, & cuius fermentibus? Domini Jesu. Nam per reliqua omnia, quæ dicuntur, laus Deo deferatur, oratione petitur pro populo, pro Regibus, pro cæteris. Ubi venit, ut conficiatur venerabile sacramentum, jam non suis sermonibus Sacerdos, sed utitur sermonibus Christi. Ergo Christi sermo hoc conficit sacramentum. Quis sermo Christi? nempe is, quo facta sunt omnia. Jusit Dominus, & factum est cælum: jusit Dominus, & facta est terra: jusit Dominus, & facta sunt maria: jusit Dominus, & omnis creatura generata est. Vides ergo, quàm operatorius sit sermo Christi. Si b ergo tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant: quantò magis operatorius est, ut sint, quæ erant, & in aliud commutentur. Et sic, quod erat panis ante consecrationem, jam corpus Christi est post consecrationem: quia sermo Christi creaturam mutat, & sic ex pane fit corpus Christi, & vinum cum aqua in calice mistum fit sanguis consecratione verbi cælestis. §. 1. Sed fortè dicis: Speciem sanguinis non video: sed habet similitudinem. Sicut enim mortis similitudinem habuisti, ita etiam similitudinem pretiosi sanguinis bibis, ut nullius horror cruoris sit, & pretium tamen redemptionis operetur. Didicisti ergo, quia, quod accipis, corpus est Christi. §. 2. Vis scire, quia verbis cælestibus consecratur? Accipe, quæ sunt verba. Dicit Sacerdos. Fac nobis, inquit, hanc oblationem adscriptam, rationabilem, acceptabilem &c. quod est figura corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi: qui pridie, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem, respexit ad cælum, ad te, sancte Pater, omnipotens, æterne Deus, gratias agens benedixit, fregit, fractumque Apostolis suis, & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite, & edite ex hoc omnes: Hoc enim est corpus meum, quod pro multis confringetur. Similiter & calicem, postquam cœnatum est, pridie quàm pateretur, accepit, respexit ad cælum, ad te sancte Pater, omnipotens, æterne Deus, gratias agens benedixit, Apostolis & discipulis suis tradidit, dicens: Accipite, & bibite ex eo omnes: Hic est enim sanguis meus. Vide: omnia illa verba Evangelistæ sunt usque ad *Accipite* sive corpus, sive sanguinem. Inde verba sunt Christi, *Accipite, bibite ex eo omnes: hic est enim sanguis meus.* Vide singula. Qui pridie, inquit, quàm pateretur, in sanctis manibus suis accepit panem. Antequam consecraretur, panis est: ubi autem verba Christi accesserint, corpus est Christi. Denique audi dicentem: *Accipite, & edite ex eo omnes: hoc est enim corpus meum.* Et ante verba Christi, calix est vini & aquæ plenus. Ubi verba Christi operata fuerint, ibi sanguis efficitur, qui plebem redemit. §. 3. Ergo videte, quantis generibus potens est sermo Christi uniuersa convertere. Deinde ipse Dominus Jesus testificatur nobis, quòd corpus suum accipiamus, & sanguinem suum. Nunquid debemus de ejus fide & testificatione dubitare?

Corr. Rom. §. 2. *Ut sint, quæ erant.* Hæc B. Ambrosii verba, quæ Berengarius catholicis objiciebat, accuratè explanantur à Guimundo lib. 3. & ab Algero l. 1. c. 7. Lanfrancus autem non modò ea optimè interpretatur, sed etiam addit in quibusdam codicibus sic legi: Si igitur tanta vis est in sermone Domini Jesu, ut inciperent esse, quæ non erant, quantò magis operatorius est, ut quæ erant, in aliud commutentur?

§. 3. *Acceptabilem.* In codicibus Gratiani erat, rationabilem, &c. Addita verò sunt omnia usque ad *vers.* Vide.

a Lanfranc. *ibid.* Alger. l. 1. c. 7. & alibi. Guimundus l. 3. Sent. 4. dist. 10. Ivo p. 2. c. 7. b Hic summam refertur sententia, verbis hinc inde collectis.

(quod antea erat, Inde.) Multum enim videntur facere ad ea, quæ sequuntur, intelligenda.

C. LVI. Non corpus, sed anima substantiam fuit panis vite æternæ.

Idem Ambrosius lib. 5. de sacramentis, cap. 4.

NON a iste panis est, qui vadit in corpus, sed ille panis vite æternæ, qui animæ nostre substantiam fuit. Et paulò post. §. 1. Iste panis quotidianus est: accipe quotidie, quod quotidie tibi proficit: sic vive, ut quotidie mercaris accipere.

C. LVII. Etiam secundum carnem Christus est panis vivus.

Item Augustinus in b epistola ad Irenæum.

CHRISTUS panis est, de quo qui manducat, vivit in æternum: de quo ipsemet dicit c: *Et panis, quem ego dabo, caro mea est, pro mundi vita &c.* Determinat, quomodo sit panis, non solum secundum verbum, quò vivit omnia, sed etiam secundum carnem assumptam, pro mundi vita. Humana enim caro, quæ erat peccato obnoxia, & idèd mortua, carni ejus munde unita, incorporata, unum cum illo effecta, vivit de Spiritu ejus, sicut vivit corpus de suo spiritu. Qui verò non est de corpore Christi, non vivit de Spiritu Christi.

C. LVIII. Quomodo Christus visibiliter in sacramentis spiritualiter manducatur & bibit.

Item Augustinus d sermone 2. de verbis Apostoli.

QUI e manducant & bibunt Christum, vitam manducant & bibunt. Illum manducare, est resciri: illum bibere, est vivere. Quod in sacramento visibiliter sumitur, in ipsa veritate spiritualiter manducatur & bibit. Manducatur Christus: vivit manducatus, quia resurrexit occisus. Nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit, & nòrunt fideles, quemadmodum manducant carnem Christi: unusquisque accipit partem suam: unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur & manet integer totus, per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in cælo, manet integer f totus in corde tuo. Totus erat apud Patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec recessit ab illo. §. 1. Quod videtur g, panis est, & calix, quod etiam oculi renuntiant. Quod autem fides postulat instruenda, panis est corpus Christi, calix sanguis. §. 2. Ista idèd dicuntur sacramenta, quia in eis aliud videtur, aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spiritalem. §. 3. Qui b accipit mysterium unitatis, & non tenet vinculum pacis, non mysterium accipit pro se, sed testimonium contra se.

Corr. Rom. §. Sententia prioris partis hujus capituli est apud B. Augustinum in sermone 2. de verbis Apostoli, & fusiùs quidem explicata. Cætera autem à vers. Manducatur Christus, usque ad finem, sunt apud Bedam: & pars refertur etiam infra, c. invitat.

a Sent. *ibid.* Ivo part. 2. cap. 7. b In summam redacta verba. Idem verò habetur apud B. Augustin. serm. 28. de verb. Dom. In glossa ordin. ad cap. 6. Joan. c. Joan. 6. d Beda 1. Corinth. 10. & ibi glossa ordin. e Infr. invitat. f, qui manducat me. Algerus lib. 1. cap. 5. 7. 15. & alibi. Bertramus de sacrament. Euch. Sent. 4. dist. 12. Ivo part. 2. cap. 8. f hic, glossa. g ergo vidisti, orig. h Suprà cād. quia passus.

C. LIX. Quomodo spiritualiter corpus Christi sit accipiendum.

Item Augustinus super a Joannem, ad cap. 6. tract. 26. § 27.

Crede b in Jesum Christum, hoc est manducare panem vivum. Qui credit in eum, manducat. Invisibiliter saginatur, quia & invisibiliter renascitur. [Et, qui manducat carnem meam, & bibit meum sanguinem, habet vitam eternam.] Participatione enim filii (quod est per unitatem corporis Christi & sanguinis) homo manducans vivit, non fumens tantum in sacramento (quod & mali faciunt) sed usque ad Spiritus participationem, ut in corpore Domini tanquam membrum maneat, & ejus Spiritu vegetetur: quod est, dum ejus mandata servat. §. 1. Ad altare Dei invisibile (quod non accedit injustus) ille pervenit, qui ad hoc praesens justificatus accedit. Inveniet illic vitam suam, qui hic discernit causam suam.

Corr. Rom. § Caput hoc confectum est ex dictis B. Augustini in tract. 26. § 27. in Joannem, & in Psal. 42. § ex Prospero, ut suis locis est indicatum.

C. LX. Spiritus Sanctus invisibiliter corpus & sanguinem Christi sanctificat.

Idem in c lib. 3. de Trinitate, cap. 4.

Corpus & sanguinem Christi dicimus illud, quod ex fructibus terrae acceptum, & prece mystica consecratum, ritè sumimus ad salutem spiritalem, in memoriam pro nobis Dominicae passionis. Quod cum per manus hominum ad illam visibilem speciem perducitur, non sanctificatur, ut sit tam magnum sacramentum, nisi operante invisibiliter Spiritu Dei, cum haec omnia, quae per corporales motus in illo opere fiunt, Deus operetur.

Corr. Rom. § Corpus Apud B. Augustinum haec antecedunt: Nec linguam quippe ejus (de Paulo loquitur) nec membranas, nec atramentum, nec significantes sonos linguam editos, nec signa literarum conscripta pelliculis corpus Christi & sanguinem dicimus, sed illud tantum, quod ex fructibus terrae, &c. praestatque omnino locum illum integrum legere.

C. LXI. Per benedictionem panis efficitur corpus Christi.

Idem.

Non d omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, fit corpus Christi.

C. LXII. Dupliciter corpus Christi intelligitur.

Idem.

Commendavit e nobis Christus in isto sacramento corpus & sanguinem suum: quod etiam fecit & nos ipsos. Nam & nos ipsius corpus facti sumus.

C. LXIII. Sacrificium altaris, sacramentum est unitatis.

Idem tractatu 26. ad c. 6. Joannis.

Hoc & sacramentum pietatis est, signum unitatis, vinculum charitatis. Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat: accedat, credat, & incorporetur, ut vivificetur. §. 1. Hunc itaque cibum & potum, societatem vult intelligi corporis & membrorum suorum: quod est Ecclesia in praedestinatis.

Corr. Rom. § Hoc sacramentum In originali est, o sacramentum pietatis, o signum unitatis, o vinculum charitatis. Ex quo quidem originali reliqua sunt emendata & aucta.

a Beda 1. Corinth. 10. § 11. b Supr. ead. ut quid. Alg. lib. 1. cap. 8. § 12. Sent. 4. dist. 9. Ivo part. 2. cap. 4. c Alcuinus de div. offic. fol. 89. In lib. sent. August. al. Prosperi, sent. 189. § ex August. in Psal. 42. d Beda 1. Cor. 10. ex August. e Beda ib. sup. quia passus. f Beda ib. Alg. l. 1. c. 3.

TOM. I.

C. LXIV. Spiritualiter magis, quam corporaliter corpus Christi debemus accipere.

Idem ibidem.

20 PANEM & caelestem a spiritualiter manducare, est inps. nocentiam ad altare apportare. Peccata etsi sunt quotidiana, vel b non sunt mortifera. Antequam ad altare accedatis, attendite, quod dicatis: Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Si dimittis, dimittetur tibi: securus accede, panis est, non venenum. Sed vide, si dimittis. Nam si non dimittis, mentiris: & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes: Deum fallere non potes.

Corr. Rom. § Panem caelestem In originali legitur: Panem caelestem spiritualiter manducate: innocentiam ad altare apportate: Itemque apud indicatos collectores: sed habita est ratio eius, qui casum scripsit, & Gratiani lectionem secutus est etiam B. Thomas in catena ad eum Joannis locum. Reliqua vero sunt emendata & locupletata.

C. LXV. Sacramentum, non veritatem Christi corporis accipit, qui ab eo discordat.

Idem c in libro sententiarum, c. 139.

Qui d discordat a Christo, nec manducat carnem ejus, nec sanguinem bibit: etiam si tantae rei sacramentum ad iudicium suae praesumptionis quotidie indifferenter accipiat.

C. LXVI. Sancta nocent malis, & mala proficiunt bonis.

Idem tractatu 6. § 62. in Joannem.

ET e sancta malis possunt obesse, bonis sunt ad salutem, malis ad iudicium. Unde Apostolus f: Qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit: non quia res illa mala est, sed quia malus malè accipit, quod bonum est. Non enim mala erat buccella g, quae tradita est Judae a Domino. Salutem Medicus dedit; sed quia ille, qui indignus erat, accepit, ad perniciem sui accepit. Et mala proficiunt bonis, sicut Angelus satanae profuit Paulo. Per malum enim fit bonum, cum bene accipitur malum.

Corr. Rom. § Quae multo fusius apud B. Augustinum explicantur tractatu 6. § 62. in Joan. hic in summam quandam sunt collecta.

C. LXVII. Non prohibentur mali de mensa Domini manducare.

Idem b.

Non prohibeat dispensator manducare pingues terrae in mensa Domini, sed exactorem moneat timere.

C. LXVIII. Et qui indignè accipit, corpus Christi accipit.

Idem in lib. 6. de baptismo, c. 8. i

Sicut Judas, cui buccellam tradidit Dominus, non malum accipiendo, sed malè accipiendo, locum in se diabolo praebuit; sic indignè quisque fumens Dominicum sacramentum, non efficit, ut, quia ipse malus est, malum sit: aut, quia non ad salutem accipit, nihil acceperit. Corpus enim Domini, & sanguis Domini nihilominus etiam erat illis, quibus dicebat k Apostolus: Qui manducat indignè, iudicium sibi manducat & bibit.

a Beda 1. Corinth. 11. § gloss. ordin. ibid. Alger. lib. 1. c. 20. Ivo part. 2. cap. 4. b abest ab Ivone. c al. Prosper. d Beda ibid. § gloss. ordin. Alg. lib. 1. cap. 21. Sent. 4. dist. 9. Ivo part. 2. cap. 8. e Beda. § gloss. ordin. ibid. Sent. 4. dist. 9. f 1. Corinth. 11. g Joan. 13. h in gloss. ordin. in Psal. 48. vers. Manducaverunt & adoraverunt, ex Augustin. i Beda 1. Corinth. 11. Lanfranc. ibid. Alger. lib. 1. cap. 21. Guilmardus lib. 3. Sent. 4. dist. 9. Aufelm. l. 9. c. 11. Ivo part. 2. c. 9. k 1. Corinth. 11.

FFFF

C. LXIX. Quibus exemplis prater naturam substantia panis & vini in corpus & sanguinem Christi converti probetur.

Item Ambrosius in libro de his, qui mysteriis initiantur, c. 8. & 9.

21 R EVerè a mirabile est, quod manna Deus pluit paps. tribus, & quotidiano caeli pasciebantur alimento. Unde dictum est b: Panem Angelorum manducavit homo. Sed tamen panem illum qui manducaverunt, omnes in deserto mortui sunt. Ista autem esca, quam accipis, iste panis e vivus, qui de caelo descendit, vita aeternae substantiam subministrat: & quicumque panem hunc manducaverit, non morietur in aeternum, quia d corpus est Christi. Considera nunc, utrum praestantior sit panis Angelorum, an caro Christi, quae utique corpus est vite. Manna illud de Caelo, hoc super e caelum: illud caeli, hoc Domini caelorum: illud corruptioni obnoxium, si in diem alterum servaretur, hoc alienum ab omni corruptione, quod quicumque religiosè gustaverit, corruptionem sentire non poterit. Illis aqua de petra fluxit, tibi sanguis e Christo: illos ad horam satiavit aqua, te sanguis diluit in aeternum. Judaeus bibit & hiet; tu, cum biberis, sitire non poteris: & illud in umbra; hoc in veritate. Si illud, quod miraris, umbra est, quantum istud est, enjus & umbram miraris? Audi quia umbra est, quae apud patres facta est: Bibebant f inquit, de consequente eos petra: petra autem erat Christus. Sed non in pluribus eorum complacitum est Deo. Nam prostrati sicut in deserto. Haec autem in figuram facta sunt nostri. Cognovistis praestantiora: potior etenim lux, quam umbra; veritas, quam figura; corpus auctoris, quam manna de caelo. §. 1. Fortè dicas, aliud video: quomodo tu mihi asseris, quod Christi corpus accipiam? Et hoc nobis adhuc superest, ut probemus. Quantis igitur utimur exemplis g, ut probemus non hoc esse, quod natura formavit, sed quod benedictio consecravit, majoremque vim esse benedictionis, quam naturae, quia benedictione etiam natura ipsa mutatur? Virgam h tenebat Moyses: projecit eam, & facta est serpens. Rursus apprehendit caudam serpentis, & in virgae naturam revertitur. Vides igitur prophetica gratia bis mutatam esse naturam, & serpentis & virgae. Currebant i Aegypti flumina puro aquarum meatu: subito de fontium veteris sanguis cepit erumpere, non erat potus in fluviis: rursus ad Prophetae preces cruor cessavit fluminum, aquarum natura remeavit. Circumelusus erat undique populus Hebraeorum, hinc Aegyptiis vallatus, inde mari clausus. Virgam k levavit Moyses: separavit se & aqua, & in murorum speciem congelavit, atque inter undas via pedestris apparuit. Jordanis l retrorsum conversus contra naturam in sui fontis revertitur exordium. Nonne claret naturam vel maritimorum fluctuum, vel fluvialis cursus esse mutatam? Sitiabat populus patrum m, tetigit Moyses petram, & aqua de petra fluxit. Nunquid non prater naturam operata est gratia, ut aquam vomere n petra, quam non habebat natura? Marath n fluvius amarissimus erat, ut sitiens populus bibere non posset: misit Moyses lignum in aquam, & amaritudinem suam aquarum natura deposuit, quam infusa subito gratia temperavit. Sub o Helisao Propheta uni ex filiis Prophetarum excussum est ferrum de securi, & statimmersum est: rogavit Heliseum, qui amiserat ferrum: misit etiam Heliseus lignum in aquam, & enavit ferrum. Utique & hoc prater naturam factum esse cognoscimus. Gravior enim ferri species, quam

a Lamfranc. Alger. Guimund. sparsion. Ivo part. 2. c. 7. Deut. 8. Exod. 16. Sap. 16. Deut. 1. & 2. b Psalm. 77. c Joan. 6. d al. & e al. supra. f 1. Cor. 10. g exemplis probemus, orig. h Exod. 4. i Exod. 7. k Exod. 14. l Jos. 4. Psal. 67. m Num. 26. n Exod. 15. o 4. Reg. 6.

aquarum liquor. §. 4. Advertimus igitur majoris potentiae a esse Dei gratiam, quam naturam: & adhuc tamen Prophetica benedictionis numeramus gratiam. Quod si tantum valuit humana benedictio, ut naturam converteret, quid dicimus de ipsa consecratione divina, ubi verba ipsa Domini Salvatoris operantur? Nam sacramentum istud, quod accipis, Christi sermone conficitur. Quod b si tantum valuit sermo Heliae, ut ignem de caelo deponeret c, non valebit Christi sermo, ut species mutet elementorum? De totius mundi operibus legitur, quia d ipse dixit, & facta sunt: ipse mandavit, & creata sunt. Sermo igitur Christi, qui potuit ex nihilo facere, quod non erat, non potest ea, quae sunt, in id mutare, quod non erant? Non enim minus est novas a rebus dare, quam mutare naturas. §. 3. Sed quid e argumentis utimur? suis utamur exemplis, incarnationisque exemplo f astruimus mysterii veritatem. Nunquid naturae usus praecessit, cum Dominus Jesus ex Maria nasceretur? si ordinem quarimus, viro mista femina generare consueverat. Liqueat igitur, quod prater naturae ordinem virgo generavit. Et hoc, quod conficimus, corpus ex Virgine est. Quid hic quaris naturae ordinem in Christi corpore, cum prater naturam sit ipse Dominus Jesus partus ex Virgine? Vera utique caro Christi, quae crucifixae est, quae sepulta est. Verè ergo carnis illius sacramentum est. Ipse clamat Dominus Jesus: Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum caelestium alia species nominatur: post consecrationem corpus Christi significatur b. Ipse dicit sanguinem suum. Ante consecrationem aliud dicitur: post consecrationem sanguis nuncupatur: & tu dicis, Amen, hoc est, verum est. Quod os loquitur, mens interna i fateatur: quod sermo sonat, affectus sentiat.

Corr. Rom. J a Novas rebus dare, J Antea legebatur: Non enim minus est dare, quam mutare novas naturas rebus. Emendatum est ex originali. Apud Guimundum, Lanfrancum, Algerum, Ivonem legitur, novas res dare, quam mutare naturas.

C. LXX. Quomodo per partes Christus manducatur, & integer permanet.

Item Augustinus in quodam sermone de verbis Evangelii.

I Nvitat k Dominus l servos, & preparavit eis cibum seipsum. Quis audeat manducare Dominum suum? & tamen ait: Qui m manducat me, vivit propter me. Quando Christus manducatur, vita manducatur, nec occiditur, ut manducetur: sed mortuos vivificat. Quando manducatur, reficit; sed non deficit. Non ergo timeamus, fratres, manducare istum panem, ne fortè finiamus illum, & postea quid manducemus, non inveniamus. Manducatur n Christus: vivit manducatus; quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit: & norunt fideles, quemadmodum manducant carnem Christi: unusquisque accipit partem suam, unde & ipsa gratia partes vocantur: o per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in caelo: manet integer totus in corde tuo.

C. LXXI. Quotidianum sacrificium non reiteratio est passionis Christi, sed commemoratio.

a al. virtutis. b 4. Reg. 1. Sent. 4. dist. 10. c al. depromeret. d Psal. 148. e al. quoad. Sup. ead. in quib. f al. novitate. g Sup. ead. ante benedictionem. h al. signatur. i al. intenta. k al. Invitavit. l Beda 1. Cor. 10. ex eod. & in quast. 9. 15. Alger. l. 1. c. 15. Sent. 4. dist. 12. Ivo p. 2. c. 8. m Infr. qui manducat me. Joan. 6. n sup. ead. qui manducant. o 1. q. 3. Salvator. §. sed beatus.

Item Paschalius in lib. de corpore a & sanguine  
Christi, c. 9.

22 Iteratur h̄ quotidie hæc oblatio, licet Christus semel  
ps. c passus in carne, per unam eandemque mortis pas-  
sionem semel salvaverit mundum: ex qua morte idem  
resurgens ad vitam, mors ei ultra non dominabitur:  
quia profecto sapientia Dei patris pro multis causis ne-  
cessarium hoc providit. Primum quidem, quia quotidie  
peccamus, saltem in peccatis, sine quibus mortalis in-  
firmitas vivere non potest: quia licet omnia peccata do-  
nata sint in baptismo, infirmitas tamen peccati adhuc in  
carne manet. Unde & Psalmista, *Benedic d̄ anima mea  
Domino, qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui  
sanat omnes infirmitates tuas.* Et ideo, quia quotidie la-  
bimur, quotidie Christus pro nobis mystice immolatur:  
& passio Christi in ministerio traditur, ut qui semel mo-  
riendo mortem vicerat, quotidie recidiva delictorum per  
hæc sacramenta corporis & sanguinis peccata relaxet.  
Unde oramus, & *Dimitte nobis debita nostra, quia si f̄  
dixerimus, quod peccatum non habemus, ipsi nos sedu-  
cimus, & veritas in nobis non est. Item infra eod. cap.  
§. 1. Iteratur hoc mysterium ob commemorationem pas-  
sionis Christi, sicut ipse ait: Hoc ḡ quotiescumque feceritis,  
in meam commemorationem facite. Quotiescumque  
ergo hunc panem sumitis, & bibitis hunc calicem, mortem  
Domini annuntiabitis, donec veniat. Non utique sic est  
accipiendum, donec mors Christi veniat, quia jam ultra  
non moritur: sed donec ipse Dominus ad iudicium ve-  
niat. Interdum h̄ autem semper mors Christi pro seculi  
vita posteris nuntianda est, ut discant, quã charitate di-  
lexit suos, qui pro eis morti dignatus est, cui omnes  
vicem debemus rependere charitatis: quia ad hoc nos  
prior dilexit, cum essemus gehennæ filii, ut diligere-  
mus eum, à morte iam liberati.*

Corr. Rom. § & Unde Psalmista, ] *Hæc Prophetæ ver-  
ba, & nonnulla alia, quæ neque apud Paschalius, neque  
apud B. Thomam, qui in opusculo de sacramento altaris  
illum citat, leguntur: habentur tamen in eod. lib. edito  
Rabani nomine.*

C. LXXII. Non solum sub figura, sed & in veri-  
tate, Domini corporis & sanguinis  
sacramentum celebratur.

Item Augustinus.

Utrum & sub i figura, an in veritate hoc mysticum  
calicis sacramentum fiat. Veritas ait: *Caro k̄ msa  
verè est cibus, & sanguis meus verè est potus.* Alioqui quo-  
modo magnum l̄ erit: *Panis, quem ego dabo, caro mea est  
pro mundi vita, nisi vera sit caro? Sed quia Christum vo-  
rari dentibus fas non est, voluit Dominus hunc panem  
& vinum in mysterio verè carnem suam & sanguinem  
suum consecratione Spiritus Sancti potentialiter creari,  
& quotidie pro mundi vita mystice immolari: ut sicut de  
Virgine per Spiritum Sanctum vera caro sine coitu crea-  
tur, ita per eundem ex substantia panis & vini mystice  
idem corpus Christi consecratur. Corpus Christi, & veri-  
tas, & figura est: Veritas, dum corpus Christi, & san-  
guis virtute Spiritus Sancti in virtute m̄ ipsius ex panis &  
vini substantia efficitur: figura verè est id, quod exte-  
rius sentitur. §. 1. Iteratur n̄ autem quotidie hæc obla-  
tio, licet Christus semel passus sit, quia quotidie pecca-  
mus, saltem peccatis, sine quibus mortalis infirmitas vi-  
vere non potest. Et ideo, quia quotidie labimur, Chri-  
stus quoque mystice pro nobis immolatur. §. 2. Intra o  
Catholicam Ecclesiam in mysterio corporis Christi nihil*

a al. de sacramento altaris. b Rabanus de sac. Euchar. c. 22.  
infr. c. prox. c Rom. 6. d Ps. 102. e Matth. 6. f 1. Joan. 1.  
g Luc. 22. i Cor. 11. h interm. vera lectio. i Pasch. Ra-  
ban. Algerus dispers. k Joan. 6. l al. verum Joan. 6.  
m al. verbo. n sup. ead. iteratur. o 1. q. 1. intra catholi-  
cam. Sent. 4. dist. 13. Polyc. lib. 3. tit. 9. ex Paschasio.

à bono majus, nihil à malo minus perficitur Sacerdote:  
quia non in merito consecratis, sed in verbo efficitur  
creatoris, & in virtute Spiritus Sancti. Si enim in merito  
esset Sacerdotis, nequaquam ad Christum pertineret. Nunc  
autem, sicut ipse est, qui baptizat, ita ipse est, qui per  
Spiritum Sanctum hanc suam efficit carnem, & transit &  
vinum in sanguinem. Unde & Sacerdos, *Iube, inquit,  
hæc perferri per manus Angeli tui sancti in sublime altare  
tuum in conspectu divinae Majestatis tue.* Ut quid perfe-  
renda in lucem deposcit, nisi ut intelligatur, quod ista  
siant in ejus sacerdotio? Hanc igitur oblationem bene-  
dictam, per quam nos benedicamur: ascriptam, per  
quam omnes in cælo ascribamur: ratam, per quam in  
visceribus Christi esse censeamur: rationabilem, per quam  
à bestiali sensu exuamur: acceptabilem, ut qui nobis ipsis  
displicuimus, per hanc acceptabiles ejus unico filio si-  
mus. Nihil rationabilius, ut, quia nos jam similitudinem  
mortis ejus in baptismo accepimus, similitudinem quo-  
que carnis ejus sumamus, & similitudine pretiosi sangui-  
nis potemur: ita ut & veritas non desit in sacramento.  
& ridiculum nullum fiat pagani, quod cruorem oculi  
hominis bibamus. Si enim discipuli patienter ferre nequi-  
verunt, quod Dominus dixit, *Qui non manducat meam car-  
nem, &c.* Sed dixerunt, *durus est a hic sermo,* quo-  
modo ergo ferrent ista increduli? Credendum est, quod  
in verbis Christi sacramenta conficiantur. Cujus enim  
potentiã creantur prius, ejus utique verbo ad melius  
procreantur b. §. 3. Reliqua omnia, quæ Sacerdos di-  
cit, aut Clerus chori cantat, nihil aliud quam laudes,  
& gratiarum actiones sunt, aut certè obsecrationes & fi-  
delium petitiones. Unde & Sacerdos dicit prius Evan-  
gelistarum verba assumens, *Qui pridie, quom̄ pateretur,  
&c.* Porro & deinceps sunt verba Dei, potestate, &  
omni efficientiã plena: *Accipite, & manducate, hoc est  
corpus meum.* In hoc ergo creatur illud corpus.

Corr. Rom. § & Utrum sub figura, ] *Apud Paschalius,  
ex cuius locis videtur confectum hoc caput, hæc habentur  
pro titulo quarti capituli, utrum sub figura, an in veri-  
tate hoc mysterium vera caro & verus sanguis Christi  
fiat. Caput autem sic incipit: Quod in veritate corpus  
& sanguis fiat consecratione mysterii, nemo, qui verbis  
divinis credit, dubitat. Unde Veritas ait, &c. Alge-  
rus autem, qui c. 16. hæc eadem ferè habet, citat & ipse  
Augustinum de libro de sacramento altaris, & hoc facit  
initium, Veritas ait, &c.*

§ & Transit ] *Paschalius, & Polycarpus ex Paschasio  
ad Placidum habent, transfundit sanguinem: sed ob glo-  
siam non est mutatum.*

§ & Hanc igitur ] *Apud Paschalius & Rabanum (idem  
enim ferè opus est huius atque illius nomine inscriptum)  
integra est oratio. Sed obsecrans per filium patrem, per  
quem ad eum accessum habemus. Rogamus, hanc obla-  
tionem, inquit, benedictam, per quam nos benedica-  
mur: ascriptam, per quam nos omnes in cælo conscri-  
bamur: ratam, per quam in visceribus Christi cense-  
mur: rationabilem, per quam à bestiali sensu exuamur:  
acceptabilemque facere dignetur e, quatenus & nos per  
hoc, quod in nobis displicuimus, acceptabiles in ejus  
unico filio simus.*

§ & Porro deinceps ] *Sunt hæc addita ex Paschasio, cap. 15.  
usque ad vers. In hoc ergo, ut sententia ipsa perciperetur.*

C. LXXIII. In sanguine ogni, Christi sanguis, qui  
verè nunc sumitur, olim præfigurabatur.

Item Gregorius Papa in homilia Paschali, id est,  
22. Evang. (an. 593. Romæ.)

Quid sit d̄ sanguis agni, non jam audiendo, sed bi-  
bendo didicistis. Qui sanguis super utrumque po-

a Joan. 6. b recreatur. c digneris: Polyc. d Lan-  
franc. ibid. Guimundus l. 3. Alger. l. 1. cap. 11. § 12.  
Sent. 4. dist. 11. Ivo p. 2. cap. 9.

fitem a ponitur, quando non solum ore corporis, sed etiam ore cordis hauritur. *Item dial. 4. c. 58. §. 1.* Hæc salutaris b victima illam nobis mortem unigeniti per mysterium reparat, qui licet resurgens c a mortuis jam non moritur, & mors ei ultra non dominabitur: tamen in semetipso immortaliter & incorruptibiliter vivens, pro nobis iterum in hoc mysterio moritur a. Ejus quippe ibi corpus sumitur, ejus caro in populi salutem d patitur, ejus sanguis non jam in manus infidelium, sed in ora fidelium funditur. Hinc ergo pensamus, quale sit pro nobis hoc sacrificium, quod pro absolutione nostra passionem unigeniti filii semper imitatur. Quis enim fidelium habere dubium possit, in ipsa immolationis hora ad Sacerdotis vocem caelos aperiri? in illo Jesu Christi mysterio Angelorum choros adesse? summa e & ima sociari, terrena celestibus jungi, unumque ex invisibilibus atque visibilibus fieri? *Idem. §. 2.* Uno e, inquit, eodemque f tempore ac momento in caelo rapitur ministerio Angelorum corpori Christi consociandum, & ante oculos Sacerdotis in altari videtur. *Et infra. §. 3.* Tanta g est Ecclesiae unitas in Christo, ut unus ubique sit panis corporis Christi, & unus sit calix sanguinis ejus. Calix enim, quem Sacerdos catholicus sacrificat, non est alius, nisi ipse, quem Dominus Apostolis tradidit: quia sicut divinitas verbi Dei una est, quæ totum implet mundum; ita licet multis locis, & innumerabilibus diebus illud consecratur corpus, non sunt tamen multa corpora Christi, neque multi calices, sed unum corpus Christi, & unus sanguis cum illo, quod sumpsit in utero Virginis, & quod dedit Apostolis. Divinitas enim verbi replet illud, quod ubique est, & conjungit, & facit, ut sicut ipsa una est, ita conjugatur corpori Christi, & unum corpus ejus sit in veritate. Unde animadvertendum est, quia sive plus, sive minus quis inde percipiat, omnes aequaliter corpus Christi integerrime sumunt, & generaliter omnes, & specialiter unusquisque. *Item. §. 4.* Mysterium fidei dicitur b: quia credere debet, quod ibi salus nostra consistit. Providens enim nobis Dominus dedit hoc sacramentum salutis, ut quia nos quotidie peccamus, & ille jam mori non potest, per istud sacramentum corporis sui peccatorum remissionem consequamur. Quotidie enim ipse comeditur & bibit in veritate: sed integer, & vivus, atque immaculatus manet g: & idem magnum, & pavendum est mysterium; quia aliud videtur, & aliud intelligitur. Sed cum mysterium sit, unde corpus & sanguis dicitur? figuram panis & vini habet, faciente Domino: quia non habemus in usum carnem crudam comedere, & bibere sanguinem.

*Corr. Rom. §. a Moritur.] In originali est, sacra oblationis immolatur. Sed ob glossam non est mutatum.*

*§. e Uno, inquit.] Hæc habentur apud Alcuinum in lib. de divinis officiis, cap. de celebratione Missæ, qui Gregorium citat.*

*§. g Manet:] Quæ post hoc verbum sequuntur apud Alcuinum, sic habent: Mysterium est, quod aliud videtur, & aliud intelligitur. Quod videtur, speciem habet corporalem: quod intelligitur, fructum habet spirituales. Sed cum mysterium sit, unde corpus & sanguis Christi dicitur? Consulens omnipotens Deus infirmitati nostræ, qui non habemus usum comedere carnem crudam, & sanguinem bibere, facit, ut in pristina remaneant forma illa duo munera: & est in veritate corpus Christi, & sanguis, sicut ipse dicit.*

*C. LXXIV. Post consecrationem licet figura panis & vini remaneat, tamen nihil est ibi, nisi corpus & sanguis Christi.*

a Exod. 12. b al. singularis. c Rom. 6. d partitur, vera lectio. e summus ima. f Alcuinus de div. offic. p. 87. §. 89. g Remigius Episc. Antioch. in can. Missæ. h al. est.

*Item Ambrosius, a*

**O**Mnia b quæcumque voluit Dominus, fecit in caelo & in terra.] Et quia voluit, licet figura panis & vini hic sit, omnino nihil aliud, quam caro Christi, & sanguis post consecrationem credenda sunt. Unde ipsa Veritas ad discipulos c: *Hæc, inquit, caro mea est, pro mundi vita.* Et, ut mirabilius loquar, non alia planè, quam quæ nata est de Maria, & passa in cruce, & resurrexit de sepulchro: hæc, inquam, ipsa est. Et idem Christi caro est, quæ pro mundi vita adhuc hodie offertur, & cum digne percipitur, vitam d utique æternam in nobis operatur. Panem a quidem e istum, quem sumimus in mysterio, illum utique intelligo panem, qui manu Sancti Spiritus formatus est in utero Virginis, & igne passionis decoctus in ara crucis. Panis f enim Angelorum factus est cibus hominum: unde ipse ait g: *Ego sum panis vivum, qui de caelo descendi.* & item: *Panis, quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Ex his namque duabus sententiis aperte datur intelligi, quia panis iste & ille, non duo, sed unus panis, & una caro, proculdubio unum corpus efficitur: illud verè, illud sanè, quod sumptum est de Virgine, quod passum est, & sepultum, quod surrexit, & in caelum ascendit, & sedet ad dextram Dei Patris, & quod est venturum judicare vivos & mortuos.

*Corr. Rom. §. a Panem quidem] Hæc usque ad finem, quæ à Magistro etiam referuntur, non leguntur hoc loco apud Paschasium, aut Rabanum. Sed simile quiddam habetur apud Petrum Chrysologum sermone 67.*

*C. LXXV. Quamvis quotidie manducatur Christus, integer tamen permanet vivus.*

*Item Augustinus ex h sermone de verbis Domini.*

**Q**ui i manducat me, vivit propter me.] Non ergo, fratres, timeamus manducare panem istum, ne forte finiamus illum, & postea, quod manducemus, non inveniamus. Manducatur Christus: vivit manducatus, quia surrexit occisus: nec quando manducamus, partes de illo facimus. Et quidem in sacramento sic fit: & nôrunt fideles, quemadmodum manducant carnem Christi. Unusquisque accipit partem suam, unde & ipsa gratia partes vocantur. Per partes manducatur, & manet integer totus: per partes manducatur in sacramento, & manet integer totus in caelo: manet integer totus in corde tuo. Totus enim erat apud patrem, quando venit in Virginem: implevit illam, nec recessit ab illo. Veniebat in carnem, ut eum homines manducarent, & manebat integer apud patrem, ut Angelos pasceret.

*Corr. Rom. §. Hæc eandem ferè habentur sup. c. qui manducat. §. c. invitat.*

*C. LXXVI. Corpus & sanguinem Christi secundum se nulli edere licet.*

*Item Hieronymus in k Leviticum.*

**D**E hac quidem hostia, quæ in Christi commemoratione mirabiliter fit, edere licet: de illa verò, quam Christus in ara crucis obtulit, secundum se nulli edere licet.

*C. LXXVII. Corpus Christi in singulis portionibus singuli totum accipiunt.*

*Item in sermone Dominica quinta post Epiphaniam.*

**S**inguli i accipiunt Christum Dominum, & in singulis portionibus totus est: nec per singulos m dividitur, sed integrum se præbet in singulis.

a Ex lib. 4. de sacramentis, c. 4. §. 6. Paschasius in eod. lib. c. 1. Rabanus c. 3. b Psal. 134. c Joan. 6. d al. vita æterna in nobis reparatur. e Petrus Chrysologus serm. 67. f Psal. 77. g Joan. 6. h Beda 1. Cor. 10. §. ibi gloss. ordin. i sup. ead. invitat. Ivo part. 2. c. 8. k Origenes hom. 7. super Leviticum an. 217. in Egypto. l Alger. l. 1. c. 15. Guilmund. l. 1. col. 6. Sent. 4. dist. 12. m al. singulas.

*Corr.*

Corr. Rom. § Habetur in Missali Ambrosiano in praefatione Dominica quinta post Epiphaniam a, & in antiquis etiam praefationibus, in praefatione ejusdem Dominica. Ex Ambrosio citant Algerus & Ivo, quamvis Magister ex Hieronymo. Guimundus ait esse ex praefatione, quae per totum orbem Latinum decantatur.

C A P. LXXXVIII. De eodem. Item Hilarius.

Ubi pars est corporis, est & totum. Eadem ratio est in corpore Domini, quae in manna, quod in ejus figura praecessit, de quo dicitur c: Qui plus collegerat, non habuit amplius, neque qui minus paraverat, invenit minus. Non est omnino quantitas visibilis in hoc aestimanda mysterio, sed virtus sacramenti spiritualis.

C. LXXIX. Corpus Christi, quod sumitur, & figura est in specie, & veritas in substantia. Idem.

Corpus d Christi, quod sumitur de altari, figura est, dum panis & vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interiori creditur.

Corr. Rom. § Ivo etiam citat ex Hilario, & infra ead. c. in Christo, in extremo, refertur una cum verbis Hilarii: apud quem tamen non est inventum. Algerus citat Augustinum de sacramento altaris. Idem ferè habetur apud Paschasium, c. 4. & ceteros, qui hoc idem sacramentum tractant.

C. LXXX. Carnem vivificatricem, & ipsius verbi propriam factam in altari accipimus. Item ex simbolo e Ephesino.

Necessario igitur & hoc adjicimus. Annunciantes enim secundum carnem mortem unigeniti filii Dei, id est Jesu Christi, & resurrectionem ejus, & in caelos ascensionem pariter consentientes, incrementam celebramus in Ecclesiis sacrificii servitutem. Sic etiam ad mysticas benedictiones accedimus, & sanctificamur participes sancti corporis, & pretiosi sanguinis Christi omnium nostrum redemptoris effecti, non ut communem carnem percipientes (quod ablit) nec, ut viri sanctificati, & verbo conjuncti secundum dignitatis unitatem, aut sicut divinam possidentem habitationem, sed verè vivificatricem, & ipsius verbi propriam factam.

Corr. Rom. § Caput hoc in nimis propè angustias conclusion, suae integritati restitutum est, potissimum ex originali.

C. LXXXI. Quomodo manna & aqua de petra fuit idem cum nostro cibo & potu. Item Augustinus tractatu 26. ad c. 6. Joannis.

Inquit g Apostolus b: Omnes eandem escam spiritalem manducaverunt. Spiritalem utique eandem: nam corporalem aliam, quia illi manna, nos aliud. Et adjungit: & omnes eandem potum spiritalem biberunt. Aliud illi, aliud nos: sed specie visibili. Quod tamen idem in virtute spirituali.

Corr. Rom. § Plenius hoc res à B. Augustino exponitur. Sed Ivo habet ferè, ut Gratianus.

C. LXXXII. Quod veritatem Domini corporis & sanguinis sumimus. Item Hilarius de i Trinitate, lib. 8.

23 IN a Christo pater, & Christus in nobis unum in his ps. esse nos faciunt. Si verè igitur carnem corporis no-

stri Christus assumpsit, & verè homo ille, qui ex Maria natus fuit, Christus est, nosque verè sub mysterio carnis corporis ejus sumimus, & per hoc unum erimus, quia pater in eo est, & ille in nobis, quomodo voluntatis unitas asseritur, cum naturalis per sacramentum proprietatis perfectae sacramentum sit unitatis? Non est humano, aut seculi sensu in Dei rebus loquendum, neque per violentiam a, atque impudentem praedicationem, dictorum caelestium sanitati, alienae, atque impie intelligentiae perveritas est extorquenda. Quae a scripta sunt, legamus, & quae legerimus intelligamus: & tunc perfectae fidei officio fungemur. De naturali enim in nobis Christi veritate, quae dicimus, nisi ab eo discimus b, stultè atque impie dicimus. Ipse enim ait c: Caro mea verè esca est, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostrà verè caro est, & verè sanguis est: & haec accepta, atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Annè hoc veritas non est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Jesum verum esse Deum negant. Est ergò in nobis ipse per carnem, & sumus in eo, dum secundum hoc, quod nos sumus, in Deo est. §. 1. Quod autem in eo per sacramentum communicæ carnis & sanguinis sumus, ipse testatur, dicens: d Et hic mundus jam me non videt: vos autem me videbitis, quoniam ego vivo, & vos videtis: quoniam ego in patre meo, & vos in me, & ego in vobis. Si voluntatis tantum unitatem intelligi vellet, cur gradum quandam, atque ordinem consummandae unitatis exposuit? nisi, ut cum ille in patre per naturam divinitatis esset, nos contra in eo per corporalem ejus nativitatem, & ille rursus in nobis per sacramentorum ineffe mysterium crederetur: ac sic perfecta per mediatorum unitas doceretur: cum nobis in se manentibus ipse maneret in patre, & in patre manens, ipse maneret in nobis: & ita ad unitatem patris proficeremus, cum eo, qui naturaliter secundum nativitatem inest, nos quoque in eo naturaliter inessemus, ipso in nobis naturaliter permanente. §. 2. Quod autem in nobis naturalis hæc unitas sit, ipse ita testatus e est: Qui edit carnem meam, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in eo. Non enim quis in eo erit, nisi in quo ipse fuerit, ejus tantum in se assumptam habens carnem, qui suam sumpserit. Perfecta autem hujus unitatis sacramentum superius jam docuerat, dicens f: Sicut misit me vivens pater, & ego vivo per g patrem, & qui manducaverit meam carnem, & ipse vivet per me. Vivit ergò per patrem, & quomodo per patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiae formam praesumitur, ut id, de quo agitur, secundum propositum exemplum assequamur. §. 3. Hæc ergò vitæ nostræ causa est, quod in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus, victuris nobis per eum eà conditione, quæ vivit ille per patrem. Si ergò nos naturaliter secundum carnem per eum vivimus, id est, naturam suæ carnis adepti, quomodo non naturaliter secundum spiritum in se patrem habeat, cum vivat ipse per patrem? Item infra. §. 4. Hæc autem ideirò commemorata à nobis sunt, quia voluntatis tantum inter patrem & filium unitatem hæretici mentientes, unitatis nostræ ad Deum utebantur exemplo, tanquam nobis ad filium, & per filium ad patrem obsequio tantum, ac voluntate religionis unitis, nulla per sacramentum carnis & sanguinis naturalis communionis proprietatis indulgeretur: cum & per honorem nobis datum Dei filii, & permanentem in nobis carnaliter filium, & in eo nobis corporaliter & inseparabiliter unitatis mysterium verè ac natu-

a al. violentiam. b al. dicimus. c Joan. 6. d Joan. 14. e Joan. 6. f Joan. 6. g al. propter. FFFF 3



ralis unitatis fit predicandum. Idem C. §. 1. Corpus a Christi, quod fumitur de altari, figura est, dum panis & vinum extra videtur: veritas autem, dum corpus & sanguis Christi in veritate interius creditur.

Corr. Rom. ¶ Quæ scripta] Addita hæc sunt usque ad vers. De naturali. ex ipso originali, itemque alia nonnulla, quæ facere videbantur ad sententiæ integritatem.

¶ Idem] Antea legebatur, id est. Emendatum est ex vetustis codicibus. De hoc autem loco notatum est supr. ead. cap. corpus.

C. LXXXIII. Quare in sacrificio aqua vino misceatur.

Item Ambrosius in lib. 5. de sacramentis, cap. 1.

24 **I**N calicem mittitur vinum: & quid aliud? aqua. Sed ps. tu mihi dicitis, quomodo ergo b Melchisedech panem & vinum obtulit? Quid sibi vult admistio aquæ? Rationem accipe. & paucis interjectis. Jussit Deus Moysi, ut tangeret petram de virga: tetigit petram, & petra undam maximam fudit, sicut c. Apostolus ait: Bibeant autem de consequenti eos petra: petra autem erat Christus. Non immobilis petra, quæ populum sequebatur. Et tu bibe, ut te Christus sequatur. Vide mysterium. Moyses, hoc est, Propheta: virga, hoc est, Verbum Dei. Sacerdos verbo Dei tangit petram, & fluit aqua, & bibit populus Dei. Tangit ergo Sacerdos calicem, redundat aqua in calice, salit in vitam æternam, & bibit populus Dei, qui Dei gratiam consecutus est. Didicisti ergo hoc? Accipe & aliud. & paucis interjectis. §. 2. De d latere ejus aqua fluxit & sanguis. Quare aqua? quare sanguis? Aqua, ut emundaret: sanguis, ut redimeret. Quare de latere? e quia unde culpa, inde gratia: culpa per sceminam, gratia per Dominum Jesum Christum. Item c. 3. §. 3. Audi Psalmum. Vide, quemadmodum aptus sit celestibus sacramentis f: Dominus pascit me, & nihil mihi deerit, &c. Virga tua, & baculus tuus, ipsa me consolata sunt. Virga imperium, baculus passio est: hoc est æterna divinitas Christi, sed etiam passio corporalis. Illa creavit, hæc redemit: Parsisti in conspectu meo mensam, &c. & populum tuum inebrians, quàm præclarum est. Et infra. §. 4. Quotiescumque bibis, remissionem accipis peccatorum. & inebriaris in spiritu. Unde & Apostolus g ait: [Nolite inebriari vino, sed implemini Spiritu Sancto.] Vino enim qui inebriatur, vacillat & titubat. Spiritu qui inebriatur, radicatus in Christo est. Et ideo præclara ebrietas, quæ sobrietatem mentis operatur. Item h c. 4. §. 5. Fiat voluntas tua, sicut in celo & in terra. Panem nostrum quotidianum da nobis hodie, &c. Sanguine Christi pacificata sunt omnia vel in celo, vel in terra. Sanctificatum est cælum: dejectus est Diabolus, ubi i versatur homo, quem ille decipit. Et paulò post. §. 6. Dixi vobis, quidd ante verba Christi, quod offertur, panis dicatur. Ubi Christi verba deprompta fuerint, jam non panis dicitur, sed Corpus appellatur. Quare ergo in oratione Dominica, quæ postea sequitur, ait: Panem nostrum? Panem quidem dixit, sed veritas dixit, hoc est super substantialiam.

Corr. Rom. ¶ Coput hoc ex indicatis B. Ambrosii locis confectum, & in summam reductum, ex originali emendatum est, & aliquot locis locupletatum.

C. LXXXIV. Veram Christi carnem, & verum Christi sanguinem manducamus & bibimus.

Idem in lib. 6. de sacramentis, c. 1.

25 **S**icut verus & est Dei filius Dominus noster Jesus Christus, non quemadmodum homines per gratiam, sed quasi filius ex substantia patris: ita vera caro, sicut

a Supr. corpus. b Genes. 14. c 1. Cor. 10. d Joan. 19. e Genes. 2. f Psalm. 22. g Ephes. 5. h Multis omisiss. i ibi versatur, ubi & homo, orig. k Alg. l. 1. c. 12. Guimundus l. 3.

ipse dixit, quam accipimus, & verus ejus sanguis est a potus. Item paulò post. §. 1. Ego a sum, inquit, panis vivus, qui de celo descendit. Sed caro non descendit è celo, hoc est, carnem in terris assumpsit ex Virgine. Quomodo ergo descendit panis è Cælo, & panis vivus? quia idem Dominus noster Jesus Christus confors est & divinitatis, & corporis. Et tu, quia accipis panem, divinæ ejus substantiæ in illo participaris b alimento.

Corr. Rom. ¶ Est potus] Post hæc verba in originali sequitur, cap. fortè. supr. eadem.

C. LXXXV. In sacrificio non corporalem, sed spiritualem escam accipimus.

Item in lib. de his, qui mysteriis initiantur, cap. 9.

**I**N c illo sacramento Christus est, quia corpus est Christi. Non ergo corporalis esca, sed spiritualis est. Unde & Apostolus de typo ejus ait d, quia patres nostri escam spirituales manducaverunt, & potum spirituales biberunt. Corpus enim Dei, corpus est spirituale: corpus Christi, corpus est divini spiritus.

C. LXXXVI. Carnem à Christo susceptam, & corpus transfiguratum in altari offerimus.

Item in sermone de Abel & Cain, id est, in lib. de incarnationis Dominice sacramento, cap. 4. e

**S**i credas à Christo carnem esse susceptam, & offeras transfigurandum f corpus in altaribus, nec distinguas tamen naturam verbi g, & corporis, & tibi dicitur, si recte offeras, non recte autem dividas, peccasti.

C. LXXXVII. In Cena Christus fuit conviva & convivium.

Item Hieronymus ad Hedibiam, quest. 2.

**N**ec h Moyses dedit nobis panem verum, sed Dominus Jesus ipse conviva & convivium, ipse comedens, & qui comeditur.

C. LXXXVIII. In veritate sui corporis & sanguinis Christus suis discipulis præsentavit, quod Melchisedech sacramentaliter obtulit.

Item Hieronymus, super Matthæum, lib. 4. ad cap. 26.

**A**ccipite i, & comedite. Hoc est corpus meum. Postquam k typicum Pascha fuerat completum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumpsit panem, qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur sacramentum: ut quomodo in præfiguratione ejus l Melchisedech summi Dei Sacerdos panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque in m veritate sui corporis & sanguinis, repræsentaret.

C. LXXXIX. Christus idem est Sacerdos & sacrificium.

Idem in lib. de membris Domini, al. de his, quæ Deo in scripturis attribuantur.

**S**acerdos Dei patris dictus est filius Dei, non secundum divinitatem, sed secundum humanitatem: in qua se pro nobis per passionem & mortem suam acceptabile sacrificium Deo patri obtulit, ut ipse esset Sacerdos, qui & sacrificium.

C. XC. Judæi credentes biberunt sanguinem, quem in cruce fuderunt.

Item Augustinus lib. 50. hom. serm. 27. de utilitate agendæ penitentis.

**T**unc eis Petrus n annuntiavit eum colendum, quem crucifixerunt: ut ejus sanguinem biberent credentes, quem effuderunt sitientes.

a Joan. 6. b al. participas. c Alg. l. 1. c. 11. d 1. Cor. 10. e Genes. 4. secundum 70. f al. transfiguratum corpus in altari. g al. divinitatis. h Alg. l. 1. c. 12. Iwo p. 2. c. 5. Joan. 6. i Matth. 26. k Pseudo-chrysostomus in eundem Matthæi locum. l Psal. 103. m al. veritatem sui. n Act. 2.

C. XCI.

C. XCI. Corpus, quod ex Virgine sumptum est, à fidelibus accipitur. Item Ambrosius epist. 62. al. l. 8. epist. 1. ad Irenaeum.

Corporeum a illud manna nunc est & tanti res miraculi: quia venit, quod perfectum est: perfectum autem, panis de caelo, corpus ex Virgine, de quo satis Evangelium te docet.

Corr. Rom. § & Nunc est] Apud B. Ambrosium sic legitur: Et corporeum quidem illud manna hodie plerisque in locis invenitur: sed nunc non est tanti res miraculi, quia venit &c. Verum ob glossam non est emendatum.

C. XCII. Verum Christi corpus, verumque ejus sanguinem quotidie manducamus & bibimus.

Item Augustinus in Psalmum 33.

Accesserunt ad h. Jesum Judæi, ut crucifigerent: nos ad eum accedamus, ut corpus ejus & sanguinem accipiamus. Item infra. §. 1. Verè magnus Dominus, & magna misericordia ejus verè, qui nobis dedit manducare corpus suum, in quo tanta perpeffus est, & sanguinem bibere. Item in Psal. 45. ad Judæos. §. 2. Jam & securi bibite sanguinem, quem fudistis. Item in Psal. 65. §. 3. Ipsum sanguinem, quem per infaniam fuderunt, per gratiam biberunt. Item in c. Psal. 98. §. 4. De carne Mariæ carnem accepit. Et quia in ipsa carne hic ambulavit, & ipsam carnem nobis manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducet, nisi prius adoraverit. Item d. in Psal. 33. §. 5. David e ferebatur & manibus suis. Manibus suis nemo portatur. Quomodo intelligatur in ipso David secundum literam non invenimus: in Christo autem invenimus. Ferebatur enim Christus manibus suis, quando commendans ipsum corpus suum ait: Hoc est corpus meum. Ferebatur f. enim illud corpus in manibus suis. Item super Joannem tract. 31. §. 6. Quousque biberent sanguinem, quem fuderant, de sua salute desperaverunt. Idem in Psal. 54. §. 7. Judæi pascebantur tanquam de pœna Domini. Nam & nos de cruce Domini pascemur, quia corpus ipsius manducamus. & infra. Habent ergo impii epulas suas, habent & pii suas. Audi epulas piorum: Beati g, qui esturiant & sitiunt justitiam.

Corr. Rom. § & Ferebatur] In Græca vulgata est, παροχέσθη, id est, collabebatur.

C. XCIII. Pro infirmitatibus Eucharistiam Presbyter semper habeat paratam.

Item ex Concilio Wormaciensi b.

Presbyter i Eucharistiam semper habeat paratam, ps. ut quando quis infirmatus & fuerit, statim eum communique, ne sine communione moriatur.

Corr. Rom. § & Infirmatus fuerit,] Apud Burchardum & Ivonem (qui item citant Concilium Wormaciense, c. 5.) & in capitularibus l. 1. c. 161. ubi habetur, post ista verba interponuntur hæc, aut parvulus infirmus fuerit.

C. XCIV. Penitentia ejus, qui non benè sacrificium custodit.

Item ex Concilio Arelateni k.

Qui l benè non custodierit sacrificium. & mus, vel ps. aliquod aliud animal illud comederit, quadraginta diebus peniteat. Qui autem perdidit illud in Ecclesia, aut pars ejus ceciderit, & non inventa fuerit, triginta dies peniteat.

a Lanfran. Ivo p. 2. c. 9. b Lanfrancus. Guimundus l. 3. Alg. l. 1. c. 9. & 12. Ivo p. 2. c. 9. c Et serm. 4. de S. Stephano. d Concione primâ. e 1. Reg. 21. f Ferebat, orig. g Matth. 5. h In Cap. l. 5. c. 161. i Burch. l. 5. c. 10. Ivo p. 2. c. 20. Pamm. l. 1. c. 148. k al. Aurelianensi. l Burch. l. 5. c. 51. Ivo p. 2. c. 60. Pamm. l. 1. c. 157.

C. XCV. Histrionibus sacra non committantur mysteria. Cyprianus Eucratio fratri salutem, lib. 1. epist. 10.

Pro dilectione a tua, & verecundia mutua consulendum me existimasti, frater charissime, quid mihi videatur de histrione quodam, qui apud vos constitutus, in ejusdem adhuc artis suæ dedecore perseverat, & Magister & Doctor non erudiendorum, sed perdendorum puerorum, id quod malè didicit, ceteris quoque infinnat: an talis debeat communicare nobiscum? Quod ego puto nec Majestati divinæ, nec Evangelicæ discipline congruere, ut pudor & honor Ecclesiæ tam turpi & infami contagione fœdetur.

C. XCVI. Post conversionem non est deneganda gratia communionis.

Item ex Concilio Carthaginensi III. c. 35. b

Scenicis & atque histrionibus, ceterisque hujusmodi personis, vel apostaticis conversis, vel reversis ad Dominum, gratia vel reconciliatio non negetur.

C. XCVII. Presbyter in altari Missam non celebret, in quo eadem die Episcopus celebravit.

Item ex Concilio Urbico. d

In e altari, in quo Episcopus Missam cantavit, Presbyter eodem die aliam celebrare non præsumat.

DISTINCTIO III.

De Festis & Ecclesiasticis ceremoniis promulgandis & observandis.

C. I. Tempora feriandi in Missa sunt Laicis mutianda.

Item ex Concilio Lugdunensi.

Pronuntiandum f est Laicis &, ut sciant tempora feriandi per annum, id est, omnem Dominicam à vespera usque ad vesperam, ne Judaismo capiantur.

Feriandi verò per annum isti sunt dies, Natalis Domini, sancti Stephani, sancti Joannis Evangelistæ, Innocentium, sancti Sylvestri, octavæ g & Domini, & Theophaniæ h, Purificatio sanctæ Mariæ, sanctum Pascha cum tota hebdomada, Rogationes tribus diebus, Ascensio Domini, sancti dies Pentecostes, sancti Joannis Baptistæ, duodecim Apostolorum, maximè tamen sanctorum Petri & Pauli, qui mundum suâ prædicatione illuminaverunt, sancti Laurentii, Assumptio sanctæ Mariæ, Nativitas sanctæ Mariæ, Dedicatio Ecclesiæ i, Sancti Michaelis Archangeli, Dedicatio cujuscuque Oratorii, & omnium Sanctorum, & sancti Martini, & illæ festivitates, quas singuli Episcopi in suis Episcopatibus k cum populo collaudaverint, quæ vicinis tantum circumstantibus indicendæ sunt, non generaliter omnibus. Reliquas verò festivitates per annum non sunt cogendi ad feriandum, nec prohibendi. Indictum verò jejunium quando fuerit denuntiatum, ab omnibus observetur.

Corr. Rom. § & Laicis,] Hac vox abest à Vaticanis exemplaribus, Burchardo & Ivone.

§ & Octava Domini,] Ita in plerisque vetustis exemplaribus, & in Capitularibus, & apud Ivonem, & cæteros ferè veteres scriptores, excepto Burchardo. Ac nihilominus ipsa octava dies ipsius Natalis significatur. Cur autem numero multitudinis proferatur, declarat Alcuinus in c. de Octava Domini.

C. II. In Sanctorum solemnitatibus, divinis officiis, non saltationibus, vel cantilenis, populi debent vacare.

Item ex Concilio Toletano III. c. 23.

a Burch. l. 5. c. 21. Ivo p. 2. c. 31. & p. 11. c. 83. Pamm. l. 1. c. 153. b Et in Afric. c. 12. c Burch. l. 4. c. 36. Ivo p. 1. c. 230. d Concil. Antissiod. c. 10. e Burch. l. 3. c. 226. Ivo p. 3. c. 270. Pamm. l. 2. c. 35. f Cod. de fer. l. omnes dies. Novell. Leon. 54. Mogunt. 1. c. 36. Capit. l. 1. c. 164. & l. 2. c. 35. Burch. l. 2. c. 77. Ivo p. 4. c. 14. Balsamon ad tit. 7. Nomocanonis. g Octava Natalis Domini. h al. Epiphaniæ. i al. Basilicæ. k al. Episcopis.

**I**rreligiosa a consuetudo est, quam vulgus per Sanctorum solennitates agere consuevit: Populi, qui debent officia divina attendere, saltationibus & turpibus invigilant canticis, non solum sibi nocentes, sed & religiosorum officii pertrepentes b. Hoc etenim, ut ab omnibus c provinciis depellatur, Sacerdotum & Judicum a Concilio sancto cura committitur.

C. III. *Ante Ascensionem Domini tribus diebus Litanie celebrentur.*

*Item ex Concilio Aurelianensi I. cap. 29.*

**R**ogationes, d id est, Litanias, ante Ascensionem Domini placuit celebrari, ita ut premissum e triduanum jejunium in Dominica Ascensionis solennitate solvatur. Per quod triduum servi & ancille ab opera relaxentur, quod magis plebs universa conveniat. Quo triduo omnes abstinent, & quadragesimalibus cibis utantur.

C. IV. *Episcopus die Dominico non desit Ecclesia.*

*Item ex Concilio f eodem, c. 33.*

**E**piscopus g, si infirmitate non fuerit impeditus, Ecclesie, cui proximus fuerit, die Dominico desse non debet.

C. V. *Hos dies civibus in villa celebrare non licet.*

*Item ex eodem, c. 27.*

**N**ulli civium Pasche, Natalis Domini, & Quadragesime a solennitatem in villa liceat celebrare, nisi quem infirmitas probabitur tenuisse.

Corr. Rom. ¶ *Et Quadragesimæ] Sic etiam in originali impresso. Sed Ivo habet, vel Quinquagesimæ. Burchardus, vel Pentecostes, & ita est in Concilio Agathensi, c. 63. & in Arvernensi, c. 14.*

C. VI. *Ante solennitatem Pasche Quadragesima est celebranda.*

*Item ex eodem Aurelianensi, c. 26.*

**S**acerdotibus omnibus est decretum, ut ante Pasche solennitatem non Quinquagesima, sed Quadragesima teneatur.

C. VII. *Quinta feriã ultimæ septimanæ Quadragesimæ jejunium solvi non licet.*

*Item ex Concilio h Martini Papæ Bracharenis, c. 50.*

**N**on licet quinta feriã novissimæ septimanæ jejunium solvere, & omnem exhonorare Quadragesimam, sed sincere i abstinentes totam Quadragesimam peragere.

CAP. VIII. *De eodem.*

*Item ex Concilio k Laodicensi, c. 50.*

**N**on oportet l in Quadragesima, quinta feriã ultimæ hebdomadæ jejunium dissolvi, & totam Quadragesimam inhonorari: sed per totos hos dies jejunare, & eis abstinentiæ convenientibus, id est, aridioribus uti.

C. IX. *Exceptis diebus Dominicis in Quadragesima non solvatur jejunium.*

*Item ex Concilio Agathensi, c. 12.*

**P**lacuit, ut omnes Ecclesie filii, exceptis diebus Dominicis, in Quadragesima etiam die Sabbathi m sacerdotali oratione n, & discretionis communionem jejunent.

Corr. Rom. ¶ *Oratione,] In Concilio legitur, ordinatione, & distractionis n comminatione jejunent: sed ob glossam non est mutatum.*

a Ivo p. 4. c. 12. b abest ab origin. c omni Hispania, orig. Bedu de officiis, tomo 7. d Albinus pag. 67. Burch. lib. 14. c. 17. Ivo p. 4. c. 11. e al. post Missam. f Conc. Arvernense, cap. 14. Et Agathense, c. 63. g Burch. l. 2. c. 75. h l. 19. c. de sacrilegio. Ivo p. 4. c. 12. h In Capit. grac. Synod. i Fortassis sicera, ut 33. q. 2. c. 8. id est, sine vino & medone. k Et in Syn. cap. 29. l Burch. l. 13. c. 8. Ivo p. 4. c. 41. m al. Sabbato. n al. distinctionis.

C. X. *Nec in die Dominico, nec in diebus Pentecostes in oratione genua stectantur.*

*Item ex Concilio Nicæno, cap. 26.*

**Q**uoniam a sunt in die Dominica quidam ad orationem genua stectentes, & in diebus Pentecostes, statutum est a sancta Synodo (quoniam consona, & conveniens per omnes Ecclesias custodienda consuetudo est,) ut stantes ad orationem vota Domino reddamus.

C. XI. *Quo tempore ab esu carniū sit abstinentium.*

*Item Leo Papa IV.*

**2 D**E esu carniū apud vos b vetustissima, & non improbanda traditio semper est tenenda, ut à cœnæ termino, quæ fit in principio noctis quartæ feriæ, quæ lucefcit in quarta feria, usque in diluculum quintæ feriæ, & similiter à cœna noctis sextæ feriæ, quæ lucefcit in sexta feria, non imperite jejunatio usque ad Sabbathi lucem, quantum de diei parte aliquis jejunare maluerit vel debuerit, protendatur.

C. XII. *Nec die Sabbathi feriandum, nec die Dominico lavacrum est prohibendum.*

*Item Gregorius c dilectissimis civibus Romæ, lib. 11. epist. 3. (an. 602.)*

**3 P**ervenit d ad me quosdam perverfi spiritus homines ps. prava inter vos aliqua, & sanctæ fidei adversa seminasse, ita ut die Sabbathi aliquid operari prohiberent. Quos quid aliud, nisi Antichristi prædicatores dixerim? qui veniens diem Sabbatum, atque Dominicum ab omni faciet opere custodiri. Quia enim mori se, & resurgere simulat, haberi in veneratione vult diem Dominicum: & quia judaizare populum compellit, ut exteriorem legis ritum revocet, & sibi Judæorum perfidiam subdat, coli vult Sabbatum. ¶ paulo post. §. 1. Aliud quoque ad me perlatum est, vobis a perverfi hominibus esse prædicatum, ut Dominico die nullus debeat lavari. Et quidem si pro luxuria, & pro voluptate quis lavari appetit, hoc fieri nec reliquo quolibet die concedimus. Si autem pro necessitate corporis, hoc nec die Dominico prohibemus.

C. XIII. *Ob reverentiam sepulture Dominicæ Sabbato jejunare debemus.*

*Item Innocentius Papa, epistola primâ ad Decentium, c. 4. (an. 416. Româ in Umbriam.)*

**4 S**abbato verò e jejunandum esse, ratio evidentissimâ demonstrat. Nam, si diem Dominicum ob venerabilem resurrectionem Domini nostri Jesu Christi non solum in Pascha celebramus, verum etiam per singulos circulos hebdomadarum, ipsius diei imaginem frequentamus, ac sextâ feriã propter passionem Domini jejunamus, Sabbatum prætermittere non debemus, quoniam f inter tristitiam & lætitiã temporis illius videtur inclusum. Nam utique constat, Apostolos biduo isto & in mœre fuisse, & propter metum Judæorum se occuluisse. Quod utique non dubium est in tantum eos jejunasse biduo memorato, ut traditio Ecclesie habeat isto biduo sacramenta penitens non celebrari. Quæ utique forma per singulas tenenda est hebdomadas, propter id, quod commemoratio diei illius semper est celebranda. Quod si putant semel, atque uno Sabbato jejunandum, ergo & Dominica, & sexta feria semel in Pascha erit utique celebranda.

C. XIV. *Die Dominicâ, & quintâ feriã non est celebrandum jejunium.*

*Item Melchides g Papa ad Episcopos Hispaniarum, cap. 3.*

a Burch. l. 2. c. 88. Ivo p. 4. c. 18. Pann. l. 2. c. 174. b nos, Grat. c Et Nicolaus Papa ad consulta Bulgarorum, cap. 10. d Ivo p. 4. c. 6. Pann. l. 2. c. 169. e Ansel. in prefat. c. 1. Polyc. l. 3. tit. 25. Ivo p. 4. c. 28. Pann. l. 2. c. 137. f al. quod, orig. g al. Miltiades.

5 JEjunium a Domini diei, & quinta ferie nemo ce-  
ps. Jebrare debet, ut inter jejunium Christianorum, &  
Gentilium, veraciter credentium, & infidelium, atque  
hæreticorum vera, & non falsa discretio habeatur.

C. XV. De eodem.

Item ex Concilio Cæsaraugustano, c. 2. b  
(an. 380. in Hispan.)

NE quis jejuset die Dominica causâ timoris α, aut per-  
suasionis, aut superstitionis: nec Quadragesimarum  
diebus ab Ecclesiis fideles desint: nec habitent in latibulis  
cubiculorum, ac montium, qui in suspitionibus perseve-  
rant: sed exemplum, & præceptum custodiant Sacerdo-  
tum, & ad alienas villas agendorum conventuum causâ  
non conveniant. Ab universis Episcopis dictum est: ana-  
thema sit, qui hæc commiserit.

Corr. Rom. ¶ α Timoris ] Hoc exponitur in glossa. Sed  
in Concilio est, causâ temporis, id est, quoniam dies Do-  
minicus sit. De qua res habetur supr. dist. 30. cap. si quis  
tanquam. & cap. fin. Legitur etiam in Pontificali Dama-  
si, idem Miltiadem sanxisse, ne quis die Dominico, aut fe-  
riâ quinta jejunaret: quia eos dies pagani, quasi sacrum  
jejunium celebrabant. Et apud Burchardum, l. 19. impo-  
nuntur penitentia ei, qui die Dominica jejunet propter absti-  
nientiam & religionem.

C. XVI. Quartâ & sextâ feriâ sunt servanda  
jejunia.

Item ex dictis S. Apollonii. (an. 388.  
in Aegypto.)

6 JEjunia c sanè legitima, id est, quartâ & sextâ fe-  
ps. riâ non sunt solvenda, nisi grandis aliqua necessitas  
fuerit: quia quartâ feriâ Judas de traditione Domini cogi-  
tavit, & sextâ feriâ crucifixus est Salvator. Videbitur  
ergo, qui in his diebus sine aliqua necessitate sol-  
verit statuta jejunia, vel cum tradente tradere Salva-  
torem, vel cum crucifigentibus crucifigere. Die autem  
Dominicâ nihil aliud agendum est, nisi Deo vacandum.  
Nulla operatio in illa die sancta agatur, nisi tantum  
hymnis, & psalmis, & canticis spiritualibus dies illa  
transigatur.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc habetur apud Palladium in vita  
Apollonii Abbatis.

C. XVII. Quinta feriâ ultimæ hebdomadæ Quadragesimæ  
penitentes remissionem accipiant.

Item Innocentius Papa, epist. 1. ad Decentium,  
cap. 7.

7 DE penitentibus d verò, qui sive ex gravioribus  
ps. commissis, sive ex levioribus penitentiam gerunt,  
si nulla interveniat ægrotudo, quinta feriâ ante Pascha eis  
remittendum, Romanæ Ecclesiæ consuetudo demonstrat.  
§. 1. Cæterum de pondere æstimando delictorum, Sacer-  
dotis est judicare, ut attendat ad confessionem peniten-  
tis, & ad fletus, atque lachrymas corrigenstis, ac tunc  
jubere dimitti, cum viderit congruam satisfactionem.  
§. 2. Sanè si quis in ægrotudinem inciderit, atque usque  
ad desperationem devenerit, ei est ante tempus Paschæ  
relaxandum, ne de seculo absque communione discedat.

C. XVIII. Singulis annis quinta feriâ ultimæ hebdo-  
madæ Quinquagesimæ novum chrisma  
conficiatur.

Item Fabianus Papa orientalibus Episcopis, epist. 2.

8 L iteris e vestris inter cætera insertum invenimus,  
ps. quosdam regionis vestræ Episcopos à vestro no-  
stroque ordine discrepare, & non per singulos annos in

a Eusebius Emis. in Hom. Pentecostes. Polyc. ibid. Ivo  
p. 4. c. 27. Pannor. l. 1. c. 176. b Conc. Gangrense, c. 16.  
Clemens l. 7. constit. c. 24. Smaragdus ad c. 48. regulæ S.  
Benedicti. Ivo p. 4. c. 32. Pann. l. 2. c. 179. c In syn. 6.  
c. 66. Smaragdus ibid. Ivo p. 4. c. 13. d Cap. l. 5. c. 67.  
Polyc. l. 6. tit. 20. Burch. l. 18. c. 18. Ivo p. 5. c. 40. e Po-  
lyc. l. 3. tit. 16. Ivo p. 2. c. 73.

T O M. I.

ocena Domini chrisma conficere. & infra. Errant verò,  
qui talia excogitant, & mente vesanâ potius, quam re-  
ctâ sentientes hæc audent. & infra. §. 1. Sicut enim  
ipius diei solennitas per singulos annos est celebranda,  
ita ipsius sancti chrismatum confectio per singulos annos  
est agenda, & de anno in annum renovanda, & fidelibus  
tradenda: quia novum sacramentum est per singulos  
annos, & jam dicto die innovandum, & vetus in san-  
ctis Ecclesiis cremandum. Ita à sanctis Apostolis, &  
successoribus eorum accepimus, & vobis tenenda man-  
damus.

Corr. Rom. ¶ In originali res copiosius explicatur, quam  
aut Gratianus, aut Ivo faciant.

C. XIX. Servetur ab omnibus festivitas inventionis  
Dominicæ crucis.

Item Eusebius Papa, epist. 3.

9 CRUCIS Domini a nostri Jesu Christi, quæ nuper  
ps. nobis gubernacula sanctæ Romanæ Ecclesiæ tenen-  
tibus, quinto nonas Maji inventa est, in prædicto Calen-  
darium die inventionis festum vobis solenniter celebrare  
mandamus.

C. XX. Quare sit institutum, ut aqua sale conspersa  
sanctificetur.

Item Alexander Papa V. à Petro, epist. 1. c. 5.

10 A Quam b sale conspersam populis benedicimus, ut  
ps. eâ cuncti aspersi sanctificentur, & purificentur.  
Quod & omnibus Sacerdotibus faciendum esse manda-  
mus. Nam si cinis vitule sanguine aspersus populum  
sanctificabat, atque mundabat: multò magis aqua sale  
asperfa, divinisque precibus sacra, populum sanctifi-  
cat atque mundat. Et c, si sale asperso per Heliseum  
Prophetam sterilitas aquæ sanata est: quantò magis di-  
vinis precibus sacra, & sal sterilitatem rerum aufert  
humanarum, & coinquinatos sanctificat, atque mundat,  
& purgat, & cætera bona multiplicat, & insidias dia-  
boli avertit, & à phantasmatum versutiis homines de-  
fendit?

C. XXI. Non nisi in die Dominico sanctum Pascha  
celebretur.

Item Pius Papa IX. à Petro Apostolo, in primo  
suorum decretalium. c

NOÏE f vos volumus, quòd Pascha Domini die Domi-  
nico annis temporibus g sit celebrandum. His  
enim temporibus Hermes Doctor fidei & scripturarum  
effulsit inter nos. Et licet nos idem Pascha prædicto die  
celebremus, quia tamen quidam inde dubitabant, ad cor-  
roborandas animas eorum, eidem Hermæ angelus Domini  
apparuit in habitu pastoris, & præcepit ei, ut Pascha  
Domini die Dominico ab omnibus celebraretur. Unde &  
vos Apostolicâ auctoritate instruimus, omnes eadem ser-  
vare debere; quia & nos eadem servamus: nec debetis  
à capite quoquo modo dissidere.

C. XXII. Non nisi in die Dominico sanctum Pascha  
celebretur.

Item Victor Papa XIII. à Petro, in primo  
decretali suo. h (An. 186.)

CElebritatem i sancti Paschæ die Dominico agi debere,  
& prædecessores nostri jam statuerunt, & nos illud  
vobis eadem die solenniter celebrari mandamus: quia  
non decet, ut membra à capite discrepent, nec k con-  
traria gerant. A XIV. verò lunâ primi mensis usque ad  
XXI. diem ejusdem mensis eadem celebretur festivitas.  
§. 1. Eodem verò tempore baptismum celebrandum est  
catholicum. Sed tamen, si necesse fuerit, aut mortis pe-

a Ivo part. 4. cap. 3. b Polyc. ibid. Burch. lib. 2. c. 53.  
Ivo p. 2. c. 68. c 4. Regum 2. d al. sacra aqua. e Epist. 1.  
f Ivo p. 4. c. 3. § 145. g al. solennitatibus, orig. h Epist.  
1. ad Theophilum. Et in Aurelian. 4. c. 1. i Polyc. l. 3. tit.  
10. § 17. Wolfridus Strabo, c. 26. Burch. l. 4. c. 3. Ivo part.  
1. c. 198. § p. 4. c. 4. k al. aut aliter gerant.

G s g g

riculum ingruerit, Gentiles ad fidem venientes quocunque loco, vel momento, ubicunque evenerit, sive in flumine, sive in mari, sive in fontibus tantum Christiana confessione credulitatis clarificata baptizentur. Ipsi quoque, quod in baptismo polliciti sunt, summopere est attendendum, ne infideles, sed fideles inveniantur. Ipsi vero, qui infidelitatis nota asperguntur, infames efficiuntur, & inter fideles minimè reputantur. §. 2. Hæc verò statuta nullà debent improbitate convelli, nullà novitate mutari: quia alia est ratio causarum secularium, alia divinarum.

CAP. XXIII. De eodem.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. b cap. 65.

**P**aschæ solennitas uno die & tempore celebranda est. C. XXIV. Dies Paschæ, Concilii formatarum subscriptione omnibus intimetur.

Item ex Concilio Carthaginensi V. c. 7.

(an. 398.)

**P**lacuit e, ut dies venerabilis Paschæ formatarum subscriptione omnibus intimetur: dies verò Concilii a xi Cal. & Novembris fervetur. Scribendum est etiam ad singularum quarumcunque provinciarum Primates, ut quandoque apud se Concilium congregant, istum diem non impellant.

Corr. Rom. §. a Concilii ] In aliquot veteris est, & Concilii. In originali impresso hæc est huius capituli rubrica: De tempore Paschali, seu Concilii. In codice canonum in indice capituli 40. Concilii Africani, diem Paschæ & diem Concilii nuntiandum. In Græco cap. 64. *μηχι τὴν τὴν ἡμέραν τὴν παύσιν ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς συνόδου ἀγγελλόμενοι: id est: Ut dies Paschæ in die Synodi annuncietur.*

§. xi. Cal. ] Sic in Carthaginensi V. In Africano autem (utiam in codice canonum) & Carthaginensi Græco est, x. Cal. Septembris.

C. XXV. Cùm in Concilio omnia statuta fuerint, futurum Pascha annuntietur.

Item ex Concilio Bracharensi II. c. 9.

(an. 572.)

**P**lacuit, ut postquam omnia in Concilio Sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis observetur, ut superventurum à ipsius anni Pascha quoto Calendarum die, vel quotà lunà debeat suscipi, à metropolitano Episcopo intimetur e. Quod ceteri Episcopi, vel Clerus reliquus breviculo subnotantes, unusquisque in sua Ecclesia adveniente Natalis Domini die astante populo post Evangelicam lectionem annuntient.

C. XXVI. Per orbem universum uno die, & uno tempore Pascha celebretur.

Item ex Concilio Arelateni I. quod confirmavit Papa Sylvester, cap. 1. (an. 319.)

**D**e observatione f Paschæ Domini statuimus, ut uno die & tempore per omnem orbem observetur: & juxta consuetudinem literæ g ad omnes dirigantur.

C. XXVII. De imaginibus Sanctorum non violandis.

Item Gregorius Severo Episcopo Massiliensi, lib. 9. epist. 9. (an. 600.)

**P**erlatum b ad nos fuerat, quodd inconsiderato zelo succensus, Sanctorum imagines sub hac quasi excusatione, ne adorari debuissent, confregeris. Et quidem, quia eas adorari vetuisses, omnino laudavimus: fregisse verò reprehendimus. Dic, frater, à quo factum Sacerdote aliquando auditum est, quod fecisti? Si a non aliud, vel illud te non debuit revocare, ne de-

a al. clarificati. b & in Africano, c. 40. & Aurasaco, cap. 19. c supr. distinct. 73. d al. superventuri. e al. nuntietur. f Ivo p. 4. c. 19. g literas ad omnes tu dirigas. erig. h Anselm. l. 13. c. 45. Burch. l. 3. c. 36. Ivo p. 3. c. 24. Pann. l. 2. c. 56.

pectis aliis fratribus, solum te sanctum esse crederes, & sapientem? Aliud est enim, picturam adorare: aliud, per picturam historiam, quid sit adorandum, addiscere. Nam quod legentibus Scriptura, hoc idiotis præstat pictura cernentibus: quia in ipsa etiam ignorantes vident, quid sequi debeant: in ipsa legunt, qui literas nesciunt. Unde & præcipue gentibus pro lectione pictura est.

Corr. Rom. §. a Si non ] Hæc usque ad vers. Aliud, sunt addita ex originali.

C. XXVIII. Imagines Sanctorum memoria sunt, & recordatio præteritorum.

Item in septima a Synodo, actione 6.

**V**enerabiles imagines Christiani non Deos appellant, neque serviunt eis, ut Diis, neque spem salutis ponunt in eis, neque ab eis expectant futurum iudicium: sed ad memoriam & recordationem primitivorum venerantur eas, & adorant, sed non serviunt eis cultu divino, nec alicui creature.

C. XXIX. Non in agni, sed in hominis specie Christum est figurandus.

Item Hadrianus Papa b Tharasio Patriarchæ, in actione 2. ejusdem septimæ Synodi.

**S**extam e sanctam Synodum recipio cum omnibus ps. canonicis suis, in quibus dicitur: In quibus à picturis sanctarum imaginum agnus præcursoris digito ostensus depingitur, qui in figuram gratiæ a transit, verum nobis per legem Moysei demonstrans agnum, Jesum Christum Dominum nostrum. Antiquis ergo figuris & umbris, ad veritatis præfigurationem sanctæ Ecclesiæ traditis, vale & dicentes, gratiam & veritatem præferimus, & sic plenitudinem legis recipimus. Verum igitur agnum Dominum nostrum Jesum Christum secundum imaginem humanam amodò etiam in imaginibus pro veteri agno depingi jubemus.

Corr. Rom. §. De sexta Synodo, & canonicis ipsius notatum est sup. c. sexta Synodus.

§. a Gratia transit. ] Et in epistola Hadriani, & apud Ivozem p. 4. c. 122. legitur, in typum gratiæ assumptum est. Apud eundem Ivozem, c. 126. ex Hadriano ad Carolum, in signum relictus est gratiæ. Græcè in canone sextæ Synodi est, *ὅς ἐκ τύπων παραλήθη τῆς χάριτος: id est, qui in typum assumptus est. Sed ob glossam non est mutatum.*

§. c Vale dicentes, ] Sic Ivo. In epistola Hadriani est, *fucipientes, Græcè ἀποπροσέμενοι.*

C. XXX. De fide Trinitatis & Unitatis inviolabiliter servanda.

Item Augustinus lib. 1. de Trinitate, cap. 4.

**O**mnes e, quos legere potui, qui ante me scripserunt de Trinitate, quæ Deus est, divinarum librorum veterum & novorum catholici tractatores, hoc intenderunt secundum scripturas docere, quòd Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus unius ejusdemque substantiæ inseparabili æqualitate divinam insinuent unitatem, ideoque non sunt tres Dii, sed unus Deus, quamvis Pater Filium genuerit, & idedò Filius non sit, qui Pater est, Filiusque à Patre sit genitus, & idedò non sit Pater, qui Filius est, Spiritusque Sanctus nec Pater sit, nec Filius, sed tantum Patris & Filii Spiritus, Patri & Filio etiam ipse cœqualis, & ad Trinitatis pertinens unitatem: non tamen eandem Trinitatem natam de Maria Virgine, & sub Pontio Pilato crucifixam & sepultam tertià die resurrectis, & in cælum ascendisse; sed tantummodò Filium:

a al. sexta. b In epist. Hadriani ad Carolum, c. 35. supr. dist. 16. c Ivo p. 4. c. 122. & 126. d al. quibusdam, vera lectio, in 6. syn. c. 82. e Ivo p. 1. c. 2. Pann. l. 1. c. 7.

nec eandem Trinitatem descendisse a in specie columbae super Jesum baptizatum: aut die b Pentecostes post ascensionem Domini sonitu facto de caelo, quasi ferretur status vehemens, & linguis divinis, velut ignis sedisse super unumquemque eorum: sed tantummodo Spiritum Sanctum: nec eandem Trinitatem dixisse de caelo c: Tu es filius meus. Sive cum baptizatus est a Joanne, sive in monte, quando cum illo erant tres discipuli, aut quando sonuit vox dicens, Et clarificasti d, & iterum clarificabo, sed tantummodo Patris vocem fuisse ad Filium factam: quamvis Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, sicut inseparabiles sunt, ita inseparabiliter operentur.

DISTINCTIO IV.

De Baptismi Sacramento.

C. I. Sine sacramento visibili, & fide invisibili nemo salvatur.

Idem Augustinus super Joannem.

NEcessarium est visibile sacramentum aquae ad ablationem visibilis corporis: sicut necessaria est doctrina invisibilis fidei ad sanctificationem invisibilis animae. Idem. §. 1. Renascitur f homo ex aqua, visibili sacramento, & spiritu, invisibili intellectu, ut symbolum baptismi visibiliter accipiat, & spiritalem intellectum ipsius symboli perficiat g. Vel ex aqua visibili & spiritu sancto.

C. II. In baptismo concupiscentia extinguitur, non ut sit, sed ut non obstat.

Idem in lib. 1. de peccatorum meritis, & remiss. seu de baptismo parvulorum, c. 39.

PER baptismum Christi id agitur, ut evacuetur caro peccati. Evacuatur autem, non ut in ipsa vivente carne concupiscentia consperfa & innata repente absumatur, & non sit: sed ne obstat mortuo, quae operatur nato. Nam si post baptismum vixerit, atque ad aetatem capacem praeccepti pervenire potuerit, ibi habet, cum qua pugnet, eamque adjuvante Deo superet, si non in vacuum gratiam ejus susceperit, si reprobus esse noluerit. Nam nec grandibus hoc praestatur in baptismo, nisi forte miraculo ineffabili omnipotentissimi creatoris, ut lex peccati, quae inest in membris, repugnans legi mentis, penitus extinguitur, & non sit: sed, ut quicquid mali ab homine factum, dictum, cogitatum fuerit, cum eidem concupiscentiae subiecta mente ferviret, totum aboleatur, & velut factum non fuerit, habeatur.

Corr. Rom. § Restitutum est caput hoc suae integritati, ut melius B. Augustini sententia perciperetur. Neque enim glossa impediebat.

C. III. Qui ex viro & muliere concipitur, cum originali peccato nascitur, nec sine baptismo salvatur.

Idem ad Petrum Diaconum, c. 26.

Firmissime h tene, & nullatenus dubites, omnem hominem, qui per concubitus viri & mulieris concipitur, cum peccato originali nasci, impietati subditum, mortique subiectum: & ob hoc naturam irae filium nasci, de qua dicit Apostolus i: Eramus enim & vos naturam filii irae, sicut & ceteri. A qua ira nullus liberatur, nisi per fidem mediatoris Dei & hominum hominis Jesu Christi. Item c. 27. §. 1. Firmissime k tene, & nullatenus dubites, non solum homines jam ratione utentes, verum etiam parvulos, qui sive in utero matrum vivere incipiunt, & ibi moriuntur: sive cum de matribus nati, sine sacramento sancti baptismatis, quod da-

a Marc. 1. b Act. 2. c Marc. 1. d Joan. 12. e Ex gloss. ordin. in c. 3. Joan. Nisi quis. Fin ea gloss. ad ver. ex aqua. g al. percipiat. h Tom. 3. § inter opera Fulgentii. Ivo part. 1. cap. 26. § 27. Pann. lib. 1. c. 8. § 9. i Ephes. 2. k Sent. 4. dist. 4. § 9.

tur in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti de hoc seculo transeunt, sempiterno a igne puniendos: quia etfi propriae actionis peccatum nullum habuerunt, originalis tamen peccati damnationem carnali conceptione & nativitate traxerunt.

CAP. IV. De eodem.

Item Joannes Chrysostomus. b

NON e potest quis gratiam vitae coelestis accipere, nisi prius purgatus fuerit ab omni sordide peccati per poenitentiae confessionem, per donum baptismi salutaris Domini & Salvatoris nostri Jesu Christi, qui est benedictus in secula seculorum.

C. V. Sicut nunc in baptismo, ita olim in circumcissione remittebantur peccata.

Item Gregorius in Moralibus, lib. 4. c. 4.

QUOD d autem apud nos valet aqua baptismatis, hoc egit apud veteres, vel pro parvulis sola fides, vel pro majoribus virtus sacrificii, vel pro his, qui de Abrahama stirpe prodierunt, mysterium circumcissionis.

C. VI. Originale peccatum nunc in baptismo, olim in circumcissione remittebatur.

Item Augustinus ad Valerium contra Julianum, de nuptiis, & concupiscentia, lib. 2.

c. 11.

EX e quo instituta est circumcisio in populo Dei (quod erat tunc signaculum justitiae fidei) ad significationem f purgationis valebat parvulis originalis, veterisque peccati: sicut & baptismus ex illo valere coepit ad innovationem hominis, ex quo est institutus.

C. VII. Parvulis in baptismo offerentium prodest fides.

Idem de libero arbitrio, lib. 3. c. 23.

ILLud g perferunt homines solent, sacramentum baptismi Christi quid parvulis proficit: cum eo accepto plerumque moriuntur, priusquam ex eo quicquam agnoscere potuerunt. Qua in re satis pie, recteque creditur, prodest parvulo fides eorum, a quibus consecrandus offertur. Et hoc Ecclesiae commendat saluberrima auctoritas, ut ex eo quisque sentiat, quid sibi proficit fides sua, quando in aliorum quoque beneficio a, qui propriam nondum habent potestatem, commoda sit.

Corr. Rom. § Beneficio, Eadem lectio est apud Ivo-nem, in Pannormia, & in originali ad marginem. In textu autem est, beneficium, qui propriam non habent, potest aliena commodari.

C. VIII. Per fidem & baptismum justificamur a peccatis.

Idem de baptismo parvulorum, lib. 1.

cap. 32. & 33.

Filius Dei carnem peccati a suscepit, & poenam sine culpa, ut in carne peccati & culpa solveretur & poena. Per fidem ergo & baptismum ejus a peccato homo per justificationem, & a morte liberatur per resurrectionem. §. 1. Parvuli b etiam baptizati inter credentes reputantur per sacramenti virtutem, & offerentium responsionem. Qui vero non sunt baptizati, inter non credentes judicantur ex Evangelio Joannis: Nisi i quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei.

Corr. Rom. § Caput hoc est summa verborum B. Augustini in locis indicatis.

a Ignis aeterni sempiterno supplicio, orig. b foytè Chronomatius. c Sentent. 4. dist. 12. Suprà, de pan. distinct. 1. non potest. d Ivo p. 1. c. 49. Pann. l. 1. c. 10. e Ivo p. 1. c. 50. Pann. l. 1. c. 11. fal sanctificationem, Grat. g Alger. lib. 3. cap. 7. Ivo p. 3. c. 20. Pann. l. 2. c. 12. h C. 32. i Joan. 3.

Corr. Rom. ¶ a Carnem peccati] Apud B. Augustinum longe plenius & rectius. Dominus autem, inquit, in carnem suam non peccatum transtulit, tanquam venenum serpentis, sed tantum transtulit mortem, ut esset in similitudine carnis peccati poena sine culpa, unde in carne peccati, & culpa solveretur, & poena. Multum igitur interest inter carnem peccati, & similitudinem carnis peccati. Quod explicans B. Augustinus, cum alibi sæpe, tunc potissimum sermone 48. de verbis Domini: addebat tamen, si ergo similitudo carnis erat peccati, non caro peccati, quomodo, ut de peccato damaaret peccatum in carne? solet & similitudo capere nomen ejus rei, cujus est similitudo.

C. IX. Per aquam baptismi de terreno fit homo celestis.

Item Ambrosius lib. 1. de sacramentis, c. 4. & 5.

PER aquam a baptismi transitus est à terrenis ad celestia. Hoc est enim Pascha, id est, transitus ejus, transitus à peccato ad vitam, à culpa ad gratiam, ab inquinamento ad sanctificationem. Qui per hunc fontem transit, non moritur, sed refurgit. §. 1. Non omnis aqua fanat, sed aqua fanat, que habet gratiam Christi. Aliud est elementum, aliud consecratio: aliud opus, aliud operatio. Aqua opus est: operatio Spiritus Sanctus est. Non fanat aqua, nisi Spiritus Sanctus descenderit, & aquam illam consecraverit, sicut legitur, quod cum Dominus noster Jesus Christus formam baptismatis daret, venit ad Joannem, & ait illi Joannes b: Ego à te deo baptizari, & tu venis ad me? respondit illi Christus: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam. Vide, quia omnis justitia in baptismate constituta est. Ergo & quare Christus descendit, nisi ut caro ista mundaretur, caro, quam suscepit de nostra conditione? Non enim ablutio peccatorum suorum Christo necessaria erat, qui peccatum non fecit: sed nobis erat necessaria, qui peccato manemus obnoxii. & paulo post. §. 2. Descendit Christus: descendit & Spiritus Sanctus. Quare Christus prior descendit, postea Spiritus, cum forma & usus baptismi hoc habeat, ut ante fons consecratur, & tunc descendat, qui baptizandus est? & paucis interjectis. §. 3. Christus autem ante descendit: secutus est Spiritus: quâ ratione? ut nunquam ipse egere Dominus JESUS sanctificationis mysterio videretur: sed sanctificaret ipse, sanctificaret & Spiritus.

Corr. Rom. ¶ a Ergo quare] Hæc usque ad vers. Non enim, emendata sunt ex B. Ambrosio. Antea legebatur, Christus ad baptismum descendit, non ut caro mundaretur, quam suscepit de nostra conditione. Multis etiam aliis locis in capite hoc restituta est vera lectio.

C. X. Aqua baptismi non purgaret peccata, nisi tactu Domini corporis esset sanctificata.

Item Chromatius & in Matthæum, cap. 6. (an. 400. Aquileie.)

NUquam e aqua baptismi purgare peccata credentium potuissent, nisi tactu Domini corporis sanctificata fuissent.

Corr. Rom. ¶ a Chromatius] Antea citabatur Chrysostomus, apud quem non est inventum, sed in fragmentis Chromatii.

C. XI. Generale baptismi non nisi sabbatho sancto Paschæ & Pentecostes celebratur.

Item Syricius Papa Himerio Tarracoenfi, epist. 1. d. (an. 385.)

NON ratione e auctoritatis alicujus, sed sola temeritate presumitur, ut passim, ac liberè natali-

a Qui per hunc fontem transit, transit à terrenis] orig. Cap. 5. b Matth. 3. c Sent. 4. dist. 3. d Priburienf. e. 12. e Sent. 4. dist. 3. Ansel. l. 9. c. 13. Burch. l. 4. c. 5. Ivo p. 1. c. 58. & 200. Pann. l. 1. c. 16.

tiis Christi, seu apparitione a, nec non & Apostolorum, seu Martyrum festivitatibus, innumeræ, ut asseris, plebes baptismi mysterium consequantur, cum hoc sibi privilegium & apud nos, & apud omnes Ecclesias Dominicum specialiter Pascha defendat cum sua Pentecoste.

C. A. P. XII. De eodem.

Item Leo Papa universis Episcopis per Siciliam constitutus, epist. 4. c. 5.

DUO b tempora: id est, Pascha & Pentecoste ad baptizandum à Romano Pontifice legitime sunt præfixa. Unde, quia manifestissime patet, baptizandis in Ecclesia electis hæc duo tempora, de quibus locuti sumus, esse legitima; dilectionem vestram monemus, ut nullos alios dies huic observantiae misceatis.

Corr. Rom. ¶ Prior pars hujus capituli usque ad vers. Unde quia, non est iisdem omnino verbis in epistola. Sed in codice est rubrica loco ad hoc caput, & refertur in Concilio Mogantino I. cap. 4.

C. XIII. Quare in prædictis temporibus baptismi celebratur.

Idem in eadem epistola, cap. 3.

PROPRIÈ in e morte crucifixi, & in resurrectione ex mortuis potentia baptismi novam creaturam condidit & ex veteri: ut in resuscitantibus & mors Christi operetur, & vita, dicente B. Apostolo Paulo e: An ignoratis, quia quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? consuepti enim sumus cum illo per baptismum in mortem, ut quomodo surrexit Christus à mortuis per gloriam patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus, simul & resurrectionis erimus. & cætera, que latius magister gentium ad commendandum sacramentum baptismatis disputavit: ut appareret ex hujus doctrine spiritu, regenerandis filiis hominum, & in Dei filios adaptandis illum diem esse, & illud tempus electum, in quo per similitudinem, formamque mysterii ea, que geruntur in membris, his, que in ipso sunt capite gesta, congruerent: dum in baptismatis regula & mors intervenit interfectione peccati, & sepulcrum triduanam imitatur trina demeritio, & ab aquis elevatio resurgens instar f est de sepulchro. Ipsa igitur operis qualitas docet celebranda generaliter gratia eum esse legitimum diem, in quo orta est & virtus muneris, & species actionis. §. 1. Ad cujus rei confirmationem plurimum valet, quod ipse Dominus Jesus Christus, posteaquam resurrexit à mortuis, discipulis suis (in quibus omnes Ecclesiarum præfules docebantur) & formam & potestatem tradidit baptizandi, dicens g: Euntes ergo nunc docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. De quo utique eos ante passionem potuisset instruere, nisi propriè voluisset intelligi regenerationis gratiam ex resurrectione cepisse. §. 2. Additur sanè huic observantia etiam Pentecostes ex adventu Spiritus Sancti sacra b solennitas, que de Paschalis festi pendet articulo: & cum ad alios dies alia festa pertineant, hæc semper ad eum diem, qui resurrectione Domini est insignis, occurrit, porrigens quodammodo auxiliantis gratia manum, & i eos, quos à die Paschæ aut molestia infirmitatis, aut longinquitas itineris, aut navigationis difficultas interclusit, invitat a, ut quibuslibet necessitatibus impediti, desiderii sui effectum dono Spiritus Sancti consequantur. & infra, c. 4. §. 3. Hoc autem nos non ex nostra persuasione defendere, sed ex Apostolica auctoritate servare satis idoneo probamus exemplo, sequentes beatum Apostolum Petrum, qui in eod die, quo omnium k credentium numerum promissus

a apparitionis, orig. b Burch. lib. 4. cap. 2. Ivo p. 1. c. 59. & 197. Pann. l. 1. c. 17. c Ivo p. 3. c. 45. d condit, vera lectio. e Rom. 6. f al. ad instar. g Matth. 28. h al. consecrata. i ut ii, orig. k al. omnem.

Spiritus Sancti replevit adventus, trium millium populum sua predicatione conversum lavacro baptismatis consecravit. Quod Sancta Scriptura, quae a Apostolorum actus continet, fidei historia docet, dicens: Hi auditis compuncti sunt corde, & dixerunt ad Petrum, & ad reliquos Apostolos: Quid faciemus viri fratres? Petrus vero ad illos, penitentiam, inquit, agite, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum, & accipietis donum Spiritus Sancti.

Corr. Rom. § a Invitat ] Ivo habet invitans. Sed in originali est: interclusit invitos, aut quibuslibet necessitatibus impeditos, desiderii, &c.

C A P. XIV. De eodem.

Idem in eadem epistola, cap. 6.

SI quis autem e Epiphania festivitatem (quae in suo ordine debito honore veneranda est) ob hoc existimat privilegium habere baptismatis, quia hoc quidam putant, quod in eadem die Dominus ad baptismum sancti Joannis accesserit, sciat illius baptismi aliam gratiam, & aliam fuisse rationem: nec ad eandem pertinuisse virtutem, qua per Spiritum Sanctum renascuntur, de quibus dicitur: qui d non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Dominus enim nullius indigens remissione peccati, nec quaerens remedium renascendi, sic voluit baptizari, quomodo voluit circumcidi, hostiamque pro se emundationis offerri, ut qui factus erat ex muliere (sicut e Apostolus ait) fieret & sub lege, quam f non venerat solvere, sed adimplere, & implendo finire: sicut B. Apostolus praedicat, dicens g: Finis autem legis Christus ad iustitiam omni credenti. Baptismi autem sui in se condidit sacramentum, quia in omnibus primatum tenens, se docuit esse principium: & tunc regenerationis potentiam sanxit, quando de latere ipsius proflexerunt sanguis redemptionis, & aqua baptismatis.

C. XV. In solennitate Paschali & Pentecostes catechumeni baptizentur.

Item ex Concilio Gerundeni, cap. 4.

DE catechumenis b baptizandis id statutum est, ut in Paschae solennitate, vel Pentecostes, quando majoris celebritatis major celebritas est, tanto magis ad baptizandum veniant: ceteris solennitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari: quibus quocumque tempore convenit baptismum non negari.

Corr. Rom. § Restitutum caput est ex suo originali.

C. XVI. Necessitate cogente, quolibet tempore baptizare licet.

Item Leo Papa, epist. 4. cap. 6.

SI i qui necessitate mortis, aegritudinis, obsidionis, persecutionis, & naufragii urgentur, omni tempore debent baptizari.

Corr. Rom. § Apud B. Leonem sententia hujus capituli est post e. duo tempora. & ante e. si quis autem. sup. ead.

C. XVII. Nisi necessitate cogente inter Pascha & Pentecostem nullus baptizare praesumat.

Item Gelasius Papa Clero k & Plebi Tarentino.

Venerabilis l baptismi sacramentum non nisi in festivitatem Paschali & Pentecostes tradere praesumat Episcopus: exceptis iis, quibus urgente mortis periculo talibus oportet, ne in aeternum pereant, remediis subveniri.

Corr. Rom. § In epistola Gregorii secundi clero & plebi

a Actor. 2. b al. remedium. c Ivo part. 1. cap. 47. Pannorm. l. 1. c. 18. d Joan. 1. e Roman. 10. f Math. 5. g Rom. 10. h Ivo p. 1. c. 60. Pann. l. 1. c. 20. i Burch. l. 4. c. 2. Ivo part. 1. c. 197. Pann. l. 1. c. 19. k In epist. Gregorii II. clero & plebi Thuringia. & in Concil. Wormaciensi, c. 1. l Burch. l. 4. c. 8. Ivo p. 1. c. 63. & 202. Pannorm. lib. 1. cap. 21.

Thuringia, unde citat Ivo (quamvis & Gelasii esse potuerit) & in Concilio Wormaciensi, unde Burchardus, legitur, Sacrosancti baptismi. itemque apud Ivonem, c. 202. In capite autem 63. est, Generalis, & in margine, Venerabilis.

C A P. XVIII. De eodem.

Idem Gelasius a epistolam ad Episcopos Lucaniae, cap. 12.

Baptizandi b sibi quispiam passim quocumque tempore nullam credat inesse fiduciam, praeter Paschale festum, & Pentecostes venerabile sacramentum: excepto duntaxat gravissimi languoris incurfu, in quo verendum est, ne morbi crescente periculo, sine remedio salutari fortassis egrotans exitio praeventus abscedat.

C. XIX. Non nisi Sacerdos baptizare praesumat.

Item Isidorus de Officiis, l. 2. c. 24.

CONSTAT c baptismi solis Sacerdotibus esse tractandum; e jusque mysterium nec ipsis Diaconis explorare est licitum, abique Episcopo, vel Presbytero: nisi, his procul absentibus, ultima languoris necessitas cogat. Quod & Laici fidelibus plerumque permittitur, ne quispiam sine remedio salutari de seculo evocetur. Item Gelasius Papa. §. 1. Diaconos d quoque propriam, &c. ut supra in tractatu ordinandorum, ubi de reverentia Diaconorum erga Sacerdotes agitur.

C. XX. Non praesumat mulier baptizare.

Item ex Concilio Carthaginiensi IV.

c. 99. & 100.

Mulier e, quamvis docta, & sancta, viros in comp. ventu docere, vel aliquos baptizare non praesumat. Gratian. Nisi necessitate cogente. Unde Urbanus Papa II. super quibus consuluit, &c. ut supr. in tractatu Conjugii: ubi de compatribus agitur.

C. XXI. Etiam Laici necessitate cogente baptizare possunt.

Item Augustinus ad Fortunatum.

IN f necessitate, cum Episcopi, aut Presbyteri, aut quilibet ministrorum non inveniuntur, & urget periculum ejus, qui perit, ne sine isto sacramento hanc vitam finiat, etiam Laicos solere dare sacramentum, quod acceperunt, solemus audire.

C A P. XXII. De eodem.

Item ex decreto Martini g Papae III.

QUICUNQUE h Presbyter in provincia propria, vel in alia, vel ubicunque inventus fuerit, commendatum sibi infirmum baptizare noluerit, vel pro intentione itineris, vel de alia aliqua excusatione i, & sic sine baptismo moritur, deponatur.

C. XXIII. Non reiteratur baptismum, quod a pagano ministratur.

Item Isidorus.

ROMANUS k Pontifex non hominem judicat, qui baptizat, sed Spiritum Dei subministrare gratiam baptismi, licet paganus sit, qui baptizat.

Corr. Rom. § De hoc capite dictum est sup. l. qu. 1. si quis per ignorantiam.

C A P. XXIV. De eodem.

Item Nicolaus ad consulta Bulgarorum, cap. 104.

A Quodam l Judaeo a nescitis, utrum Christiano, an pagano, multos in patria vestra baptizatos asseri-

a Conc. Paris. c. 7. b Anf. lib. 9. c. 12. Burch. l. 4. c. 4. Ivo p. 1. c. 199. c Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 67. Pann. l. 1. c. 23. d Sup. dist. 93. Diaconos propriam. e sup. dist. 25. mulier. Sent. 4. dist. 6. Burchard. l. 8. c. 83. Ivo p. 1. c. 65. Pann. l. 1. c. 25. 30. q. 3. Super quibus. f Ivo p. 1. c. 191. Pann. lib. 1. c. 26. g al. Martiniani. h Polyc. l. 3. tit. 10. Anf. l. 9. c. 54. Burch. l. 4. c. 47. Ivo p. 1. c. 241. i al. occasione. k l. 4. i. si quis per ignorantiam. Cap. 5. c. 4. Sent. 4. dist. 5. Alger. l. 3. c. 6. l Sent. 4. dist. 3. Alg. l. 3. c. 6.



tis, & quid de iis sit agendum consulitis. Hi profectò, si in nomine sanctæ Trinitatis, vel tantùm in Christi nomine, sicut in actibus a Apostolorum legimus, baptizati sunt (unum quippe idemque est, ut sanctus exponit Ambrosius b) constat, eos non esse denuò baptizandos.

Corr. Rom. § a [Judæo] *Apud Algerum est*, ut audio. *Verum in Originali post hoc caput sequuntur verba hæc*, sed primùm, utrùm Christianus, an paganus ipse Judæus extiterit, vel si postmodum factus fuerit Christianus, investigandum est.

C. XXV. *Sicut per bonum, ita per malum ministrum æquè baptisma ministratur.*

*Item Augustinus contra Cresconium Grammaticum, lib. 3. cap. 6.*

SI inter e bonos ministros, cum sit alius alio melior, non est melior baptismus, qui per meliorem datur, nullo modo est malus, qui etiam per malum datur, quando idem baptismus datur: & idem per ministros dispartes Dei munus æquale est, quia non illorum, sed ejus est.

C. XXVI. *Non merita ministrorum, sed virtus Christi in baptismo operatur.*

*Idem super Joannem in part. 1. tractat. 5. ad cap. 1.*

BAPTISMUS d talis est, qualis ille est, in cujus potestate datur, non qualis est ille, per cujus ministerium datur.

*Item ibidem. §. 1. Quid noverat Joannes Baptista? Dominum. Quid non noverat? potestatem Domini baptismi in nullum hominem à Domino transfiguram, sed ministerium planè transfiguram: potestatem à Domino in neminem ministrorum, ministerium & in bonos, & in malos. Non exhorreat columba ministerium malorum: respiciat Domini potestatem. Quid tibi faciat malus minister, ubi bonus est Dominus? Quid te impedit malitiosus præco, ubi benevolus est judex? *Item infra. §. 2. Neque e qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Item ibidem. §. 3. Ego a dico, & nos dicimus omnes, quia justos oportet esse tanti judicis ministros, si ministrare justè voluerint. Si autem noluerint esse justis, qui in cathedra Moysi sedent, securum me facit magister meus, de quo Spiritus ejus dixit g: Hic est, qui baptizat. Item infra. §. 4. Non timeo adulterum, non ebriosum, non homicidam, quia columbam attendo, per quam mihi dicitur: [Hic est, qui baptizat.]**

Corr. Rom. § a [Ego dico.] *Sic etiam Ivo: sed in Originali: Etego, & omnes dicimus, quia justos oportet esse tanti judicis ministros. Sint ministri justis, si volunt. Si autem noluerint, &c. Sunt autem partes hujus capituli ex eodem tractatu quinto hinc inde collectæ.*

C A P. XXVII. *De eodem.*

*Idem in tractatu 6. ad c. 1. Joannis.*

CUM b baptizatus malus ex aliqua vel ignorantia Ecclesie, vel tolerantia (aut enim ignorantur mali, aut tolerantur ut palea, quousque in ultimo ventiletur area: ) illud, quod datum est, unum est: nec impar propter impares ministros, sed par, & æquale propter *Hic i est, qui baptizat.*

C. XXVIII. *Non reiteratur baptisma, quod in nomine sanctæ Trinitatis ministratur.*

*Idem de Ecclesiasticis regulis k, c. 52.*

SI qui apud illos hæreticos baptizati sunt, qui in sanctæ Trinitatis confessione baptizant, & veniunt ad nos,

a Act. 2. § 19. b Ambros. de Spiritu Sancto, l. 1. c. 3. c Ivo p. 1. c. 160. Pann. l. 1. c. 30. d Baptisma tale, orig. Infr. ead. aliud. Sent. 4. dist. 5. Ivo p. 1. c. 156, 157, 158. § 159. Pann. lib. 1. c. 31. sup. dist. 32. præter hoc. e 1. Cor. 3. f Matt. 23. g Joan. 1. h Sent. 4. dist. 5. Ivo p. 1. c. 160. i Joan. 1. k al. dogmatibus. l Burch. l. 4. c. 39. Ivo p. 1. c. 160. § 233. ex Rotomagensi.

recipiantur quidem ut baptizati, ne sanctæ Trinitatis invocatio, vel confessio annulletur: sed doceantur integrè, & instruantur, quo sensu sanctæ Trinitatis mysterium in Ecclesia teneatur: & si consentiunt credere, vel acquiescunt confiteri, purgati jam fidei integritate confirmantur manû impositione. Si verò parvuli sunt, vel a hebetes, qui doctrinam non capiunt, respondeant pro illis, qui eos offerunt, juxta morem b baptizandi: Et sic per a manû impositionem chrismate communicati, Eucharistiæ mysteriis admittantur.

Corr. Rom. § a [Per manû impositionem] *In Originali est: Et sic manû impositione & chrismate communiti, Eucharistiæ, &c. Sed ob glossam non est mutatum.*

C A P. XXIX. *De eodem.*

*Idem ad Orosianum in libro 65. questionum dialog. quæst. 59.*

QUAMVIS e unum baptisma sit, & hæreticorum (eorum scilicet, qui in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti baptizantur,) & Ecclesie catholice: tamen quia foris, & extra Ecclesiam baptizantur, non sumunt baptismum ad salutem, sed ad perniciem, habentes nimirum formam a sacramenti, virtutem autem ejus abnegantes. Et idè eos Ecclesia non rebaptizat, quia in nomine Trinitatis baptizati sunt. Ipsa est profectò forma sacramenti. Idè cum reveri fuerint, accipiunt virtutem Spiritus Sancti, quem d ii, qui extra Ecclesiam baptizantur, nondum habent.

Corr. Rom. § a [Formam sacramenti.] *Ita etiam apud Ivo nem. In originali est, habentes quidem speciem pietatis, virtutem tamen ejus abnegantes. Et rursùm: Animales, inquam, Spiritum non habentes. Et idè eos Ecclesia, &c. Utitur autem B. Pauli verbis, 2. Tim. 3. § Jude Apostoli, c. 1.*

C. XXX. *Baptizantur, qui tantùm in nomine Domini baptizati probantur.*

*Item Pelagius Papa, Gaudentio Episcopo.*

SI e reverà hi de hæreticis, qui in locis tuæ dilectioni vicinis f commorari g dicuntur, solummodò se b in nomine Domini baptizatos fuisse forian confitentur, sine cuiusquam dubitationis ambiguo eos ad catholicam fidem venientes in sanctæ Trinitatis nomine baptizabis. Sin verò apud dilectionem tuam eorum, qui converti volunt, manifestà confessione claruerit, quòd in nomine Trinitatis fuerint baptizati, solà reconciliationis impensâ gratiâ, catholice sociare fidei maturabis: ut tali dispensatione servatâ, nihil aliter, quàm quod Evangelica jubet auctoritas, temeritatis cuiusquam Spiritu videatur effectum.

C. XXXI. *An approbetur baptisma, quod à non baptizato præstatum.*

*Item Augustinus de unico baptismo, lib. 7. cap. 53.*

4 SOLET etiam i queri, utrùm approbandum sit baptismus, quod ab eo, qui non accipit, accipitur, si fortè hoc curiositate aliquâ didicit, quemadmodum dandum sit: & utrùm nihil intersit, quo animo accipiat ille, cui datur, cum simulatione, an sine simulatione: si cum simulatione, utrùm fallens, sicut in Ecclesia, vel in ea, quæ putatur Ecclesia: an jocans, velut in Mimo a. § infra. §. 1. Veruntamen, si quis fortè me in eo Concilio constitutum, ubi talium rerum quæstio versaretur, non præcedentibus meritis e, quorum sententiam sequi mallet, urgeret, ut dicerem, quid ipse sentirem, si eo modo affectus essem, quo eram, cum ista dicerem, nequaquam du-

a al. §. b al. nomen, orig. c Sent. 4. dist. 6. Ivo part. 1. cap. 140. Pann. l. 1. c. 28. d al. quam. e Ivo p. 1. c. 161. Pann. l. 1. c. 62. S. Th. 3. quæst. 66. art. 6. f al. destinatis vicinis, Ivo. g al. commorati. h Infrà ead. multi sunt. i Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 162.

bitarem habere eos baptismum, qui ubicunque, & a quibuscunque illud verbis Evangelicis consecratum sine sua simulatione, & cum aliqua fide accepissent: quanquam eis ad salutem spirituales non prodesset, si charitate caruisent, qua carolice infererentur Ecclesie. Si a enim habeam, inquit, fidem, ut montes transferam, charitatem autem non habeam, nihil sum: sicut jam prateritis majorum statutis non dubito etiam illos habere baptismum, qui quanquam fallaciter id accipiant, in Ecclesia tamen accipiunt, vel ubi putatur esse Ecclesia, ab eis, in quorum societate id accipitur: de quibus dictum est, Ex b nobis exierunt. Ubi autem neque societates ulla esset ita credentium, neque ille, qui ibi acciperet, ita crederet, sed totum ludicre, & mimicre, & joculariter ageretur, utrum approbandus esset baptismus, qui sic daretur, divinum iudicium per alienius revelationis oraculum, concordati oratione, & impentis supplicii devotione gemitibus implorandum esse censerem: ita sane, ut post me disturos sententias, si e quid jam exploratum & cognitum afferrent, humiliter expectarem.

Corr. Rom. ¶ 2 Velut in Mimo.] Hic apud B. Augustinum, & Ivonem multa sunt interjecta, que ad sequentia percipienda opera pretium fuerit legere.

¶ Meritis.] In originali, & apud Ivonem est, talibus. Sed ob glossam non est mutatum. Multa vero alia emendata sunt.

¶ Habeam, inquit, fidem.] Sine charitate potest haberi vera fides, sed non vera fidei virtus. Aliud est enim vera fides, aliud vera virtus: prout docuit B. Thomas 2. secundae, quest. 4. art. 5. Quod auctor glossae videtur non satis percipisse.

C. XXXII. Non reiteratur baptismus, quod in fide sanctae Trinitatis ab haereticis praestatur.

Item lib. 1. contra Donatistas, c. 1.

Stenditur illos d impune facere, qui rebaptizare conantur orbis unitatem, & nos recte facere, qui Dei sacramenta improbare nec in ipso sehilmate audeamus. In quo enim nobiscum sentiunt, in eo etiam nobiscum sunt. In eo autem a nobis recesserunt, in quo a nobis dissentiant. Item paulo superius. §. 1. Sacramentum e baptismi est, quod habet, qui baptizatur: & sacramentum dan-li baptismi est, quod habet, qui ordinatur. Sicut autem baptizatus, si ab unitate recesserit, sacramentum baptismi non amittit: sic etiam ordinatus, si ab unitate recesserit, sacramentum dandi baptismi non amittit. Nulli enim sacramento injuria facienda est. Si discedit a malis, utrumque discedit: si permanet in malis, utrumque permanet. Sicut f ergo acceptatur baptismus, quem non potuit amittere, qui ab unitate discesserat: sic acceptandus est baptismus, quem dedit ille, qui sacramentum dandi, cum discederet, non amiserat. Item eodem lib. c. 12. §. 2. Si g ad baptismum fictus accessit, dimissa sunt ei peccata, an non sunt dimissa? Eligant, quod volunt: utrumlibet elegerint, sufficere nobis. Si dimissa dixerint, quomodo ergo Spiritus Sanctus disciplinae effugiet fictum, si in isto ficto remissionem operatus est peccatorum? Si dixerint non esse dimissa, quare, si postea fictionem suam corde concusso, & vero dolore fateretur, an denuo baptizandus judicaretur? Quod si dementissimum est dicere, fateantur, vero baptismus Christi baptizari posse hominem, & tamen cor ejus in malitia, vel sacrilegio perseverans peccatorum abolitionem non sinere fieri: atque ita intelligant, in communionibus ab Ecclesia separatis posse homines baptizari, ubi Christi baptismus eadem sacramenti celebratione datur, & sumitur: qui tamen tunc profit ad remissionem peccatorum, cum quis b reconciliatus unitati, sacrilegio dissensionis

2 1. Cor. 13. b 1. Joan. 2. c ne quid, orig. d Ivo ibid. e Pannor. lib. 1. cap. 87. f alit. Si. g Sent. 4. dist. 4. h al. quisque.

exiuit, quo ejus peccata tenebantur, & dimitti non sinebantur.

C. XXXIII. Valet ad salutem baptismus, etsi non ea fide parvuli offeruntur.

Idem in epistola 23. ad Bonifacium.

Non a illud te moveat, quod quidam non ea fide ps. ad baptismum percipiendum parvulos ferunt, ut gratia spirituali ad vitam regenerentur aeternam: sed quod eos putant hoc remedio temporalem retinere, vel recipere sanitatem. Non enim propterea illi non regenerantur, quia non ab istis hac intentione offeruntur.

C. XXXIV. Effusio sanguinis implet vicem baptismi.

Item de unico baptismus contra Donatistas, lib. 4. cap. 22.

Baptismi b vicem aliquando implere passionem, de ps. latrone illo, cui non baptizato dictum est c: [Hodie mecum eris in paradiso,] non leve documentum idem B. Cyprianus d assumit. Quod etiam atque etiam considerans, invenio, non tantum passionem pro nomine Christi id, quod ex baptismus deerat, posse supplere, sed etiam fidem, conversionemque e cordis, si forte ad celebrandum mysterium baptismi in angustiis temporum succurri non potest. Neque enim latro ille pro nomine Christi crucifixus est, sed pro meritis facinororum suorum: nec quia credidit, passus est, sed dum patitur, credidit. Quantum itaque valeat etiam sine visibili sacramento baptismi, quod ait Apostolus f: Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem, in illo latrone declaratum est. Sed tunc impletur invisibiliter, cum mysterium baptismi non contemptus religionis, sed articulus necessitatis excludit. & infra, cap. 24. §. 1. Et sicut g in illo latrone, quod ex baptismi sacramento defuerat, complevit omnipotentis benignitas, quia non superbia, vel contemptu, sed necessitate defuerat, sic in infantibus h, qui baptizati moriuntur, eadem gratia omnipotentis implere credenda est, quod non ex impia voluntate, sed ex aetatis indigentia, nec corde credere ad justitiam possunt, nec ore confiteri ad salutem. Ideo cum alii pro eis respondent, ut impleatur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. Item contra Julianum Pelagianum, lib. 6. cap. 4. §. 2. Alienum quippe opus est, cum credit per alterum, sicut alienum opus fuit, cum peccavit in altero. Item eodem lib. 4. contra Donatistas, cap. 23. §. 3. Sicut autem in latrone, quia per necessitatem corporaliter baptismus defuit, perfecta salus est, quia per pietatem spiritualiter affuit: sic & cum ipsa praesentia est, si per necessitatem defuit, quod latroni affuit, perficitur salus. Quod traditum tenet universalitas Ecclesiae, cum parvuli infantes baptizantur, qui certe nondum possunt corde credere ad justitiam, & ore confiteri ad salutem, quod latro potuit, quin etiam fiendo, & vagiando, cum in eis mysterium celebratur, mysticis ipsis vocibus obstrepunt: & tamen nullus Christianorum dixerit eos inaniter baptizari. Item c. 25. §. 4. Quibus a rebus omnibus ostenditur, aliud esse sacramentum baptismi, aliud conversionem cordis: sed salutem hominis ex utroque complexi. Nec si unum eorum defuerit, ideo putare debemus consequens esse, ut & alterum delit: quia & illud sine isto potest esse in infante, & hoc sine illo potuit esse in latrone, complente Deo, sive in illo, sive in isto, quod non ex voluntate defuisset:

a al. Nec. Infra ead. quoris. 129. Sent. 4. dist. 6. Pann. lib. 1. c. 95. Polyb. l. 3. tit. 10. Ivo p. 3. c. 171. b Sentent. 4. dist. 4. Ivo part. 1. cap. 177. Pannor. lib. 1. c. 109. c Luc. 23. d Ad Iubajanum. e al. confessionemque. f Rom. 10. g Vide lib. 2. retract. cap. 28. h Infra ead. cum pro parvulis.

cum verò ex voluntate alterum horum defuerit, reatu hominem involvi. Et baptismus quidem potest inesse, ubi conversio cordis defuerit. Conversio autem cordis potest quidem inesse non percepto baptismo, sed contempto baptismo non potest. Neque enim ullo modo dicenda est conversio cordis ad Deum, cum Dei sacramentum contemnitur.

Corr. Rom. ¶ *Quibus rebus* *Hic verbis apud B. Augustinum antecedunt ea, quæ leguntur infra ead. cum pro parvulis.*

C. XXXV. *Non baptizatur in homine, quicquid in eo est.*

*Idem contra Julianum, lib. 6. c. 6.*

**S**i quicquid a in homine est, quando baptizatur, baptizari & sanctificari putandum est, dicturus es, & ipsa in illo baptizari & sanctificari, quæ in intestinis & vetrica sunt per digestionem corporis digerenda: dicturus es, baptizari & sanctificari hominem in matris utero constitutum, si ad hoc sacramentum accipiendum gravidam necessitas cogat, & idem baptizari jam non debere, qui nascitur: postremò dicturus es, & ipsas baptizari & sanctificari febres, quando baptizantur ægroti.

C. XXXVI. *Valet baptisma, etsi per Laicos ministratur.*

*Item ad Fortunatum.*

**S**anctum b est baptismus per seipsum, quod datum est in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti: ita ut in eodem sacramento sit etiam auctoritas traditionis per Dominum nostrum ad Apostolos, per illos autem ad Episcopos, & alios Sacerdotes, vel etiam Laicos Christianos ab eadem origine & stirpe venientes. *¶ infra. c. §. 1.* Nam cum illa historia narratur, omnes, qui audiunt, propè ad lachrymas movet. Cum in navi quadam fidelis nullus esset, præter unum pœnitentem, cœpit imminere naufragium. Erat ibi quidam non immemor salutis suæ, & sacramenti vehementissimus flagitator; nec erat aliquis, qui dare posset, nisi pœnitens ille; acceperat enim, sed pro peccato, de quo agebat pœnitentiam, amiserat sanctitatem, sed non amiserat sacramentum. Nam si hoc amittunt peccantes, cum reconciliantur post pœnitentiam, quare non iterum baptizantur? Dedit ergò, quod acceperat: & ne periculosè vitam finiret, non reconciliatus, petiit ab eo ipso, quem baptizaverat, ut eum reconciliaret, & factum est: & naufragium evaserunt. Cognitum habes, quod fecerunt, Nemo extitit eorum, qui non pium animum ita crederet, ut consiliis eorum in illo periculo Dominum crederet affuisse. Motus enim animus religiosus, & supplex ab homine exegit sacramentum, à Deo ipse impetravit sanctitatem. Quid si fortè hoc, quod narraui de his, qui naufragio imminente periclitabantur, non vult aliquis credere, (non enim hoc Scripturarum divinarum auctoritas, sed incerto auctore fama commendat, non repugno, sed interrogabo, si tale aliquid contingat, quid futurum est? Non enim potest quisquam dicere, relinquendum esse illum, qui morte imminente baptizari desiderat. Quem baptizatum à pœnitente quisquis non credit contigisse, oportet, ut credat posse contingere.

Corr. Rom. ¶ *Et infra.* *Hic apud Ivonem inseruntur verba capituli, in necessitate. sup. ead.*

C. XXXVII. *Quamvis rectè vivat catechumenus, sine baptismo non potest salvari.*

*Idem ad eundem. c.*

**C**atechumenum d, quamvis in bonis operibus defunctum, vitam æternam habere non credimus, ex-

a Ivo p. 1. cap. 184. b Ivo p. 1. c. 191. c *Habetur in libro de dogmatib. Eccles. cap. 74.* d *Sent. 4. dist. 4. Polyc. lib. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 16. Ivo p. 1. c. 211. Pann. l. 1. c. 107. & 108.*

cepto & martyrio, ubi tota baptismi sacramenta complentur. Baptizandus constituitur fidem suam coram Sacerdote, & interrogatus respondet. Hoc & Martyr coram persecutore facit, qui & confitetur fidem suam, & interrogatus respondet. Ille post confessionem vel aspergitur aqua, vel intingitur. Et hic vel aspergitur sanguine, vel contingitur igne. Ille manûs impositione Pontificis accipit Spiritum Sanctum: hic habitaculum efficitur Spiritus Sancti, dum non est ipse, qui loquitur, sed Spiritus Patris, qui loquitur in illo. Ille communicat Eucharistiæ in commemorationem mortis Domini, hic ipsi Christo commoritur. Ille confitetur se mundi actibus renuntiatum: hic ipsi renuntiat vitæ. Illi peccata omnia remittuntur: in isto extinguuntur.

Corr. Rom. ¶ *Excepto* *Emendatum est ex originali, & Magistro. Antea legibatur, excepto duntaxat, nisi martyrii compleat sacramentum.*

C. XXXVIII. *Non reiteratur baptisma, cujus formam constat integrè collatam.*

*Item Leo Papa, epist. 90. al. 92. ad Rusticum, c. 16.*

**H**i, de quibus a scripsisti, qui eos baptizatos sciunt, sed cujus fidei fuerint, qui eos baptizavere, se nescire profitentur; quolibet modo formam baptismatis acceperint, rebaptizandi non sunt: sed per manûs impositionem invocata virtute Spiritus Sancti, quam ab hæreticis accipere non poterunt, catholicis copulandi sunt.

C. XXXIX. *Et per bonos & malos ministros aequè baptizat Christus.*

*Item Augustinus super Joan. tract. 5. ad c. 1.*

**A**liud est b baptizare per ministerium: aliud baptizare per potestatem a. *Item infra. §. 1.* Ergò baptizabant discipuli ejus, & ibi adhuc erat Judas inter discipulos ejus. Si quos ergò baptizabat Judas non sunt iterum baptizati, & quos baptizavit Joannes, iterum baptizati sunt? Planè iterum: sed non idem erat baptismus. Quos enim baptizavit Joannes, baptizavit Joannes: quos autem baptizavit Judas, Christus baptizavit. *Item tractatu sexto. §. 2.* Per hanc enim potestatem quam Christus solus sibi tenuit, & in neminem ministrorum transfudit, quamvis per ministros suos baptizare dignatus sit, per hanc stat unitas Ecclesiæ quæ significatur per columbam: de qua dictum est: *Una e columba mea: una est matris suæ.* Si enim, ut jam dixi, fratres mei, transferretur potestas à Domino ad ministrum, tot baptismata essent, quot ministri essent: & jam non staret unitas baptismi. Intendite fratres. Antequam veniret Dominus noster Jesus Christus ad baptismum, descendit columba & in aquam: cognovit Joannes quiddam proprium ei, cui hoc dictum est d: *Super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu Sancto.* Noverat, quia baptizabat in Spiritu Sancto: sed quia tali proprietate, ut potestas ab eo non transiret in alterum, quamvis eo donante, hoc ibi didicit. *Item tractatu 80. §. 3.* *Jam e vos mundi estis propter verbum, quod locutus sum vobis.* Quare non ait, mundi estis propter baptismum, quo loti estis, sed ait: *[propter verbum, quod locutus sum vobis:]* nisi quia & in aqua verbum mundat? *¶ Item tractatu 5. §. 4.* Si f fuerit minister justus, computo illum cum Paulo: computo illum cum Petro: cum istis computo justos ministros. Quia verò g justus ministri gloriam suam non querunt (ministri enim sunt) pro ducibus h haberi nolunt: spem in se poni erubescunt. Ergò computo cum Paulo justum ministrum. Quid enim dicit Paulus? *Ego i plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit.*

a Polyc. lib. 1. c. 6. Burch. l. 4. c. 42. Ivo p. 1. c. 236. Pann. l. 1. c. 91. b *Sent. 4. dist. 5. c Cant. 6. d Joan. 1. c. Joan. 15. f Beda ad Rom. 10. 1. q. 1. si justus. & sup. ead. si justus. g al. verè. h iudicibus, orig. i 1. Cor. 3.*

Corr. Rom.

Corr. Rom. § α Per potestatem.] *Hic apud B. Augustinum sequitur c. Baptismus, supra eod. relatum.*

§ β Descendit columba] *Tota hæc pars, quæ auctori glossæ difficultatem fecit, depravata est. Nam in Originali sic legitur: Antequam venisset Dominus noster Jesus Christus ad baptismum, (nam post baptismum descendit columba, in quo cognovit Joannes quiddam proprium, cum ei dictum est, super quem videris Spiritum descendentem sicut columbam, & manentem super eum, ipse est, qui baptizat in Spiritu Sancto) noverat, quia ipse, &c.*

§ γ Mandat.] *Apud B. Augustinum post hæc verba sequitur c. detrahe. sup. 1. q. 1.*

C. XL. *Nec baptisma, nec baptizandi potestatem Schismatici amittunt.*

*Idem in lib. 1. de Baptismo contra Donatistas, cap. 1.*

**N**ullus autem a illorum negat habere baptismum etiam apostatas: quibus utique redeuntibus, & per poenitentiam converfis, dum non redditur, amitti non potuisse judicatur. Sic & illi, qui per sacrilegium schismatis ab Ecclesiæ communionem discedunt, habent utique baptismum, quem priusquam discederent, acceperunt. Nam & ipsi, si redeant, non eis iterum datur. Unde ostenditur illud, quod acceperant in unitate positi, non potuisse amittere ab unitate separatos. Quod si haberi foris potest, etiam dari cur non potest? Si dicis, non rectè foris datur: respondemus, sicut non rectè foris habetur, & tamen habetur, sic non rectè foris datur, sed tamen datur. Sicut autem per unitatis reconciliationem incipit utiliter haberi, quod extra unitatem inutiliter habebatur; sic per eandem reconciliationem incipit utile esse, quod extra eam inutiliter datum est. *Item lib. 3. c. 19. §. 1. Hæretici & sacramenta, b & scripturas habent ad spem, non ad salutem. Item lib. 4. cap. 11. §. 2. Perfidus & blasphemus, si in perfidia, & blasphemia permanerit, nec extra Ecclesiam, nec intra Ecclesiam remissionem accipit peccatorum; aut si propter vim sacramenti ad punctum temporis accipit, & foris, & intus eadem vis operatur: sicut c vis nominis Christi expulsionem dæmonum foris etiam operabatur.*

Corr. Rom. § α Hæretici] *Sic etiam refertur in Polycarpo. Apud B. Augustinum in loco indicato hæc sunt inventa: Ut eorum error veritas appelletur, & scelus eorum justitia putetur propter sacramenta, & Scripturas, quas tenent ad speciem, non ad salutem.*

C. XLI. *Mali non sibi potestate, sed Christi virtute baptisma ministrant.*

*Item ibidem lib. 5. capite 20.*

**Q**uomodo d exaudit Deus homicidam deprecantem, vel super aquam baptismi, vel super oleum, vel super Eucharistiam, vel super capita eorum, quibus manus imponitur? Quæ tamen omnia & fiunt, & valent etiam per homicidas, id est, per eos, qui oderunt e fratres. Etiam in ipsa intus Ecclesia, cum dare nemo possit, quod non habet, quomodo dat homicida Spiritum Sanctum? & tamen ipse intus etiam baptizat. Deus ergo dat etiam ipso baptizante Spiritum Sanctum. Quapropter f sacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos: ipsam verò gratiam non nisi per seipsum, vel per sanctos suos; & idè remissionem peccatorum vel per seipsum facit, vel per illius columbæ membra, quibus ait: *Si g cui dimiseritis, dimittentur: & si cui tenueritis, tenebuntur.* Manus b impositio si non adhiberetur ab hæresi venienti, quamquam & extra omnem culpam esse judicaretur, propter charitatis tamen copulationem (quod est maximum donum Spiritus Sancti, sine quo non valent

ad salutem, quæcunque alia sancta in homine fuerint) manus hæreticis correctis imponitur. Induunt a autem homines Christum aliquando usque ad sacramenti perceptionem, aliquando & usque ad vitæ sanctificationem: atque illud primum & bonis & malis potest esse commune: hoc autem alterum proprium est bonorum & piorum. §. 2. Non b ob aliud visum est quibusdam etiam egregiis viris antistitibus Christi (inter quos præcipue beatus Cyprianus eminebat) non esse posse apud Hæreticos vel Schismaticos baptismum Christi, nisi quia non distinguebatur sacramentum c ab effectu, vel usu sacramenti; & quia ejus effectus, atque usus in liberatione à peccatis, & cordis rectitudine apud hæreticos non inveniebatur, ipsum quoque sacramentum non illic esse putabatur. Sed convertentibus oculos ad interioris paleæ multitudinem (cum & hi, qui in ipsa unitate perverfi sunt, & perditè vivunt, appareant remissionem d peccatorum nec dare posse, nec habere, quia non malignis, sed bonis filiis dictum est: [ *Si cui dimiseritis peccata, dimittentur ei: si cui tenueritis, tenebuntur:* ] habere tamen, & dare, & accipere baptismi sacramentum; ) satis eluxit pastoribus Ecclesiæ catholicæ, & ovem, quæ errabat, & Dominicum characterem foris accipiebat, venientem ad Christianæ unitatis salutem ab errore corrigi, characterem tamen Dominicum in ea agnosci potius, quam improbari: quandoquidem ipsum characterem multi & lupi, & lupis infigunt: qui videntur quidem intus esse, veruntamen ad illam ovem, quæ etiam ex multis una est, non pertinent. §. 3. Cum e malus tradit baptismum bono, id est, in unitatis vinculo, veraci conversione mutato, inter bonum sacramentum, quod traditur, & bonum fidelem, cui traditur, tradentis malitia f non separatur: & cum illi veraciter ad Deum converso peccata dimittuntur ab eis, quibus ipsa veraci confessione conjungitur, Spiritus Sanctus ea dimittit, qui datus est omnibus sanctis sibi charitate coherentibus, sive se noverint corporaliter, sive non noverint. Similiter cum alicujus peccata tenentur, ab eis utique tenentur, à quibus ille cordis pravitate disjungitur, sive notis corporaliter, sive ignotis. §. 4. Omnes g mali spiritualiter à bonis se juncti sunt. Si tamen etiam corporaliter aperta diffensione separentur, pejores fiunt. Sed nihil interest ad baptismi sanctitatem, quantum quisque pejor id habeat, & quantum pejori tradat. Potest tamen tradere separatus, sicut potest habere separatus. Sed quam perniciosum est habere, tam perniciosum est tradere. Ille autem, cui traditur, potest salubriter accipere, si ipse non separatus acceperit urgente mortis necessitate. §. 5. Cur h hæretici i foris baptizare non possunt? an quia pejores sunt eo ipso, quod foris sunt? Sed nihil interest ad integritatem baptismi, quantum pejor id tradat. Neque enim tantum interest inter malum & pejorem, quantum interest inter bonum & malum; & tamen cum baptizat malus, non aliud dat, quam bonus. Ergo & cum baptizat pejor, non aliud dat, quam ille, qui minus est malus. An fortè non ad hominis meritum, sed ad ipsius baptismi sacramentum pertinet, ut foris dari non possit? Si hoc ita esset, nec haberi foris posset: & toties necesse esset baptizari, quoties recedens quisque ab Ecclesia rursus ad Ecclesiam remeasset. §. 6. His k, qui sicto & corde baptizantur, aut peccata nullatenus dimittuntur, quia Spiritus disciplinæ effugiet fictum, aut in ipso temporis puncto per vim sacramenti dimissa iterum per fictionem replicantur, ut & illud verum sit: *Quotquot I in Christo baptizati estis, Christum induistis, & illud:*

a *Ibid. cap. 24: b lib. 6. cap. 1. c 1. quest. 1. etiam corde. d 1. quest. 1. remissionem. e Eod. l. c. 4. f malitia superatur: vera lectio. g Ibid. c. 5. Eugypus l. 2. c. 224. h Ibid. c. 24. i isti, orig. k Ex eod. l. 2. c. 12. sup. eod. ostenditur. Sent. 4. dist. 4. l Galat. 3.*

H h h h

a Pol. l. 3. tit. 10. Anf. l. 9. c. 27. b Pol. ib. Ivop. l. c. 165. c Matth. 8. d Polyc. ib. Anf. l. 9. c. 38. Ivo p. 1. c. 117. e 1. Joan. 3. f eod. l. 5. c. 2. g Joan. 20. h eod. l. c. 23.

T O M. I.

*Spiritus a enim sanctus disciplina effugiet fictum*: id est, ut induat eum Christo sanctitas baptismi, & exuat eum Christo perniciosa fictionis. Nam *b* redire dimissa peccata, ubi fraterna charitas non est, apertissime Dominus in Evangelio docet, in illo sermo, à quo Dominus dimissum debitum petivit, eò quòd ille confervo suo debitum nollet dimittere. Sic non impeditur baptismi gratia, quò minus omnia peccata dimittat, etiam si odium fraternum in ejus, cui dimittuntur, animo perseverat. Solvitur enim heffernus dies, & quicquid superest, solvitur etiam ipsa hora, momentoque d ante baptismum, & in baptismò: deinceps autem reus esse continò incipit non solum consequentium, sed etiam prateritorum dierum, horarum, momentorum, redeuntibus omnibus, quæ dimissa sunt, peccatis.

Corr. Rom. § Caput hoc confectum est ex verbis B. Augustini, sed hinc inde collectis, & alio modo dispositis, interdumque in epitomen reductis.

§ & Quanquam] In Originali legitur, Tanquam extra omnem culpam esse judicaretur. Propter charitatis autem copulationem, &c. Sed ob glossam in versic. culpam, non est emendatum.

§ & His, qui ficto] Hæc usque ad vers. Nam redire. sunt epitome quadam verborum B. Augustini, partim ex Donatistarum, partim ex sua persona prolatorum.

C. XLII. Quando profic baptismus ei, qui fictè illum accepit.

Idem e eod. lib. 1. de baptismo, & eodem

c. 12.

IO Tunc f valere incipit ad salutem baptismus, cum ps. illa fictio veraci confessione recesserit, quæ corde in malitia, vel sacrilegio perseverante, peccatorum abolitionem g non sinebat fieri.

C. XLIII. Non reiterantur sacramenta, quæ extra Ecclesiam conferuntur.

Idem ad h Donatistas, epistolà 48.

NON i in vobis mutamus, in quibus nobiscum estis, (in multis enim estis nobiscum:) nam & de talibus dictum est k, Quoniam in multis erant necum: sed ea corrigimus, in quibus nobiscum non estis, & ea vos hic accipere volumus, quæ non habetis illic, ubi estis. Nobiscum autem estis in baptismo, in symbolo, in cæteris Dominicis sacramentis. In spiritu autem unitatis, & vinculo pacis, in ipsa denique catholica Ecclesia nobiscum non estis. § in epistola 51. ad Bonifacium. §. 1. Isti autem, cum quibus agimus, vel de quibus agimus, non sunt desperandi, adhuc enim sunt in corpore: sed non querant Spiritum Sanctum, nisi in Christi corpore, cujus habent foris sacramentum: sed rem ipsam non tenent intus, cujus est illud sacramentum, & idèd sibi iudicium manducant & bibunt.

C. XLIV. Quomodo recipiantur ab Ecclesia, qui in nomine Trinitatis apud hæreticos baptizantur.

Item Gregorius Quirino Episcopo, & cæteris in Iberia & Episcopis, lib. 9. epist. 61. (an. 601.)

AB antiqua l Patrum institutione didicimus, ut qui apud hæresim in Trinitatis nomine baptizantur, cum ad sanctam Ecclesiam redeunt, aut unctione christiatis, aut impositione manûs, aut solâ professione fidei ad sinum matris Ecclesiæ revocentur. Unde Arianos per impositionem manûs Occidens, per unctionem verò sancti christiatis ad ingressum sanctæ catholice Ecclesiæ Oriens reformat. Monothelitas § verò, & alios ex sola vera

a Sapient. 1. b Sentent. 4. dist. 3. Supr. de pœnitentia, dist. 4. Ivo part. 1. cap. 163. c Psalm. 89. d momentumque, origin. e Sententia summam collecta. f Supr. ead. cap. ostenditur. circa finem. g al. abluionem. h Ad Vincendum Donatistam. i Polyc. l. 3. tit. 10. k Psalm. 54. l Polyc. ibid. Ivo part. 1. cap. 153. Pann. l. 1. cap. 88.

confessione recipit, quia sanctum baptismus, quod sunt apud hæreticos consecuti, tunc in eis vires emendationis recipit, cum vel illi per impositionem manûs Spiritum Sanctum acceperint, vel isti propter professionem veræ fidei, sanctæ & universalis Ecclesiæ visceribus fuerint uniti.

Corr. Rom. § & Iberia] Sic emendatum est ex Originali manuscripto Vaticano. Antèd erat, Hibernia.

§ & Monothelitas] In Originali. § Polycarpo, & apud Ivoem in textu est, Monophysitas. De qua hæresi scribit Joannes Damascenus in libro de duabus Christi voluntatibus, & Nicephorus, & alii. Sed ob glossam non est mutatum.

C. XLV. Extra Ecclesiam baptismus accipi potest, sed non profic.

Item Augustinus de baptismo, cap. 1.

ECCLESIA paradiso comparata indicat nobis, posse quidem ejus baptismum homines etiam foris recipere: sed salutem beatitudinis extra eam neminem vel percipere, vel tenere. Nam a flumina de fonte paradisi, sicut Scriptura testatur, etiam foras largiter manaverunt. Nominatim quippe commemorantur, & per quas terras fluunt. Et quia extra paradysum constituta sunt, omnibus notum est. Nec tamen in Mesopotamia, vel in Ægypto, quò illa flumina pervenerunt, est felicitas vitæ, quæ in paradiso commemoratur. Ita fit, ut cum paradisi aqua sit extra paradysum, beatitudo tamen non sit extra paradysum. Sic ergò baptismus Ecclesiæ potest esse extra Ecclesiam: munus autem beatæ vitæ non nisi intra Ecclesiam reperitur.

Corr. Rom. § Locupletatum est caput hoc ex Originali, ut sententia melius percipiatur.

C. XLVI. Hæresis a, & sacrilegium, Hæreticorum sunt, non sacramenta.

Idem de unico baptismo contra Donatistas, lib. 3. cap. 11.

NUnc b autem c, non sicut hæresis hæreticorum est, sicut error ipforum est, sicut sacrilegium dissensionis ipforum est: sic etiam baptismus, quod Christi est, dici debet ipforum.

Corr. Rom. § & Hæresis, § Sic emendatum est ex aliquot vetustis exemplaribus. Antèd legebatur, baptismus & sacrilegium hæreticorum non sunt sacramenta.

CAP. XLVII. De eodem.

Idem lib. 5. cap. 13.

CUM d tantum valet baptismus per hominem contemptibilem, quantum per Apostolum datus, ita nec illius, sed Christi esse cognoscitur. Item cap. 14. § 1. Invenimus dictum ab Apostolo e, & gloriam meam, quamvis utique in Domino, & ministerium meum, & prudentiam meam, & Evangelium nœum, quamvis utique à Domino impertitum, atque donatum, Baptismus autem meus, nemo eorum dixit omnino. Non enim omnium æqualis est gratia f, nec ministrant omnes æqualiter: nec æquali prudentia sunt omnes preediti, & in evangelizando alius alio doctior in ipsa doctrina salutari. Alius autem alio magis, minusve baptizatus dici non potest, sive ab inferiore, sive a majore baptizetur.

CAP. XLVIII. De eodem.

Idem lib. 4. cap. 15.

SATIS ostendimus g ad baptismum, qui verbis Evangelicis consecratur, non pertinere cuiusquam vel dantis, vel accipientis errorem: sive de Patre, sive de Filio, sive de Spiritu Sancto aliter sentiat, quàm cœlestis doctrina insinuat.

a Genes. 4. b Non autem sicut, orig. c Ivo p. 1. c. 164. Pannorm. l. 1. c. 32. d Ivo part. 1. c. 167. Pannorm. l. 1. c. 33. e al. Apostolis. f gloria, vera lectio. g Ivo part. 1. c. 165. Pann. l. 1. c. 34.

C. XLIX. Quod bonis & malis sacramenta Ecclesie communia sunt.

Idem in libro de baptismo.

Est unitas Ecclesie, quae late patet, in sacramentorum videlicet societate & communione: quae complectitur a cum granis etiam paleas: quando eas corporaliter mistas ita partitur, ut neque illas iusti vitent, neque ab illis iusti vitentur. Sic & sunt in Ecclesia homines mali, ut in corpore humano humores mali, qui interdum exeunt ex corpore.

Corr. Rom. § Huius capitis sententia usque ad vers. Sic sunt. habetur in libro de unico baptismo contra Petilianum, cap. 14. § 15.

§ & Sic sunt] Sententia sumpta est ex B. Augustino in epistolam primam Joannis, & Beda in eundem locum: Glossa autem ordinaria ibidem sic habet: Sic sunt ficti in Ecclesia, quomodo humores mali in corpore: quando evomuntur, relevatur corpus, sic quando exeunt mali, relevatur Ecclesia.

C. L. Non transit ad aquam baptismi malitia benedictis.

Idem de unico baptismo contra Donatistas, lib. 3. cap. 10.

Non est aqua b profana, & adultera, super quam nomen Dei invocatur; etiam si a profanis, & adulteris invocetur: quia nec ipsa creatura, nec ipsum nomen adulterum est.

C. LI. Non est rebaptizandus, qui ab haereticis rebaptizatus.

Item Beda homilia 36. ad cap. 3. Joannis.

Sive haereticus c, sive schismaticus, sive facinorosus quisque in confessione sanctae Trinitatis baptizet, non valet ille, qui ita baptizatus est, a bonis catholicis rebaptizari: ne confessio vel invocatio tanti nominis videatur annullari.

C. LII. Baptizati a paganis, in nomine baptizentur Trinitatis.

Item Gregorius II. Bonifacio Episcopo, epist. ult.

Quos a paganis d baptizatos esse asseruisti, si ita habetur, ut denuo baptizes in nomine Trinitatis, mandamus.

C. LIII. Sine exorcismis & exsufflationibus nullus baptizetur.

Item Caecilius Papa Episcopi Gallie, epist. 1. cap. 12. (an. 425.)

§ Sive e parvuli, sive juvenes ad regenerationis veniunt ps. sacramentum, non prius fontem vitae adeant, quam exorcismis & exsufflationibus Clericorum, Spiritus ab eis immundus abiciatur f.

C. LIV. Officium baptizandi catechumeni praeveniatur.

Item Rabanus de institutione Clericorum lib. 1. cap. 25.

Ante baptismum g catechizandi debet hominem b praevire officium, ut fidei primum catechumenus accipiat rudimentum. Item ibidem. §. 1. Prius ipse Jesus i caeci nati oculos luto ex sputo facto superlinivit, & sic ad aquas Siloe misit: quia prius debet baptizandus fide incarnationis Christi instrui, & sic ad baptismum jam credulus admitti: ut sciat, cuius gratiae in eo est particeps, & cui jam debitor fiat deinceps.

a Matth. 7. b Ivo p. 1. c. 116. Pann. l. 1. c. 54. c Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 173. Pann. l. 1. c. 85. d Ivo p. 1. c. 61. § in lib. de Eccles. dogmatibus, c. 31. Polyc. l. 3. tit. 20. e Burch. l. 4. c. 10. Ivo p. 1. c. 205. f alit. abigatur. g Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 82. § 83. Pannor. l. 1. c. 38. h al. in hominem pervenire. i Joan. 9.

C. LV. Quo tempore catechumeni ad exorcizandum sunt deferendi.

Item ex Concilio Bracharensi II. cap. 1.

Ante viginti a dies baptismi ad purgationem exorcismi Catechumeni concurrant: in quibus viginti diebus omnino symbolum, quod est, Credo in Deum Patrem omnipotentem, spiritualiter b doceantur.

C. LVI. Quo tempore competentibus symbolum est praedicandum.

Item ex Concilio Agathensi, c. 13.

Symbolum c etiam placuit ab omnibus Ecclesiis una die, id est, ante octo dies Dominicæ Resurrectionis publice in Ecclesia competentibus praedicari.

C. LVII. In unaquaque Ecclesia baptizandi catechizari possunt.

Item Nicolaus Papa (an. 866. Romae.)

Catechismi d baptizandorum a Sacerdotibus uniuscujusque Ecclesie possunt fieri, sicut in sancta hac Romana Ecclesia (cui, Deo auctore, ministerium famulatus nostri exhibemus) solenniter fieri comprobantur.

C A P. LVIII. De eodem.

Item ex Concilio k Laodicensi, c. 46.

Baptizandos e oportet fidei & symbolum dicere, & quinta feria ultimae septimane vel Episcopo, vel Presbyteris reddere.

Corr. Rom. § & Fidei symb.] Est prisca versio, & sententiam sat bene reddit. Hoc autem loco, Græcè est, τῆς πέμψης.

C A P. LIX. De eodem.

Item ex Concilio f Martini Bracharensis, cap. 49.

Non liceat ante duas septimanas Paschæ, sed ante tres ad baptismum suscipere aliquem. Oportet autem, ut in his diebus hi, qui baptizandi sunt, symbolum discant: & in quinta feria novissimae septimane hoc Episcopo, vel Presbytero reddant.

C. LX. Antequam baptizentur, quilibet sunt examinandi.

Item ex Concilio Carthaginensi IV. cap. 85.

Baptizandi nomen g suum dent, & diu sub abstinentia vini & carni, ac manus impositionis b crebra examinatione baptismum percipiant.

C. LXI. Baptizandi quare exorcizantur, & exsufflantur.

Item Rabanus de institutione Clericorum, lib. 1. cap. 27.

Postquam i se baptizandus per confessionem veræ fidei in alterius commendaverit dominium, & per abrenuntiationem a prioris possessoris se alienaverit servitio, exsufflatur ab eo secula potestas: ut per pium Sacerdotis ministerium Spiritui Sancto cedat fugiens Spiritus malignus.

C A P. LXII. De eodem.

Item Augustinus de symbolo, lib. 1. c. 1.

Sicut nostis k, fratres charissimi, & parvuli exsufflantur, & exorcizantur, ut pellatur ab eis diaboli potestas inimica, quæ decepit hominem, ut possideret homines. Non ergo creatura Dei in infantibus exorcizatur, aut exsufflatur, sed ille, sub quo suat omnes, qui sub peccato pascuntur.

a 10. q. 1. placuit. Burch. l. 4. c. 8. Ivo p. 1. c. 75. § 203. Pann. l. 1. c. 59. b specialiter, vera lectio. c Burch. l. 4. c. 29. Ivo p. 1. c. 223. d Ivo part. 1. c. 82. Pannorm. lib. 1. c. 40. e Burch. l. 4. c. 9. Ivo p. 1. c. 205. f In capit. Synod. Græcarum. g Burch. l. 4. c. 11. Ivo part. 1. c. 296. h alit. impositione crebra examinati. i Ivo p. 1. c. 90. Pann. l. 1. c. 41. k Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 40. Pann. l. 1. c. 42.

C. LXIII. Quare signetur baptizandus in corde & fronte.

Item Rabanus de institutione Clericorum, lib. 1. c. 27.

Postea signatur a baptizandus signaculo sancte crucis tam in fronte, quam in corde: ut ab eo tempore ipse apostata diabolus in vase suo pristino, sue interemptionis cognoscens signaculum b, jam sibi deinceps illud sciat esse alienum.

C. LXIV. Quare super eum orationes dicantur.

Item ibidem continuè.

Exhinc jam e dicuntur super eum orationes, ut fiat catechumenus. Tunc datur baptizando sal benedictum in os, ut per sal typicum, sapientie sale conditus, foetore careat iniquitatis; & nec à vermibus peccatorum ultra putrescat, sed magis illusus fervetur ad majorem gratiam percipiendam.

C. LXV. Quare sale initantur Catechumeni.

Item Beda in Esdras, lib. 2. c. 9.

Sal celestis d sapientie, quo initantur catechumeni, in cunctis operum nostrorum sacrificiis jubemur offerre.

Corr. Rom. ¶ Antea citabatur in libros Regum.

C. LXVI. Quare iterum exorcizentur.

Item Rabanus de institut. Cler. lib. 1. cap. 27.

Dehinc e iterum exorcizatur diabolus, ut suam nequitiam agnoscat, & justum super se Dei judicium timens, recedat ab homine: nec jam contendat eum arte sua subvertere, ne baptismum consequatur, sed magis honorem Deo creatori suo exhibens, reddat opus factori suo.

C. LXVII. Sacerdotes exorcizando demonia repellunt.

Item Gregorius Papa in homilia 29. Evangel.

Sacerdotes f cum per exorcismi gratiam manum credentibus imponunt, & habitare malignos Spiritus in eorum mente contradicunt, quid aliud faciunt, nisi demonia ejiciunt.

C. LXVIII. Quare de saliva nares & aures tanguntur.

Item Rabanus de institut. Cler. lib. 1. cap. 27.

Postea tanguntur g ei nares & aures cum saliva: & dicitur ei verbum illud Evangelicum, quod Jesus, quando surdum & mutum sanavit, tangens cum sputo linguam ejus, & mittens digitos in auriculas ejus, dixit: Effata h, quod est, adaperire. Hoc enim sacramentum hic agitur, ut per salivam typicam Sacerdotis, & tactum, sapientia & virtus divina salutem ejusdem catechumeni operetur: ut aperiantur ei nares ad accipiendum odorem notitie Dei, ut aperiantur illi aures ad audiendum mandata Dei, ut a aperiantur ei sensus in intimo corde ad respondendum.

Corr. Rom. ¶ a ut aperiantur] In originali, & apud Ivo nem legitur, ad audiendum mandata Dei, sensuque intimo cordis reponendum.

C. LXIX. Quare nares, non ora baptizandorum Episcopus tangit.

Item Ambrosius de sacramentis, lib. 1. cap. 1.

Propter i gloriam k muneris & operis non os tangit Episcopus, sed nares. Quare nares? ut bonum odorem accipias pietatis eterne.

a Ivo part. 1. c. 95. Pann. l. 1. c. 43. b al signum. c Ivo p. 1. c. 97. & 99. Pann. l. 1. c. 44. d Ivo p. 1. c. 100. Pann. l. 1. c. 45. e Ivo p. 1. c. 102. Pann. l. 1. c. 46. f Ivo p. 1. c. 103. Pann. l. 1. c. 47. g Ivo p. 1. c. 104. Pann. l. 1. c. 48. h Marc. 7. i Ivo p. 1. c. 106. Pann. l. 1. c. 49. k gratiam operis & muneris, orig.

C. LXX. Quare à Sacerdote inunguntur.

Item Rabanus de instit. Cler. l. 1. c. 27.

Deinde a à b Sacerdote inungitur, ut sacrum baptismum cum fide accepta custodiat. Ungitur tunc illius pectus de oleo sanctificato, cum invocatione sancte Trinitatis, ut nullae reliquiae latentis inimici in eo resiliant, sed in fide sancte Trinitatis mens ejus confortetur. Ungitur & inter scapulas de eodem oleo, ut undique muniatur, & ad bona opera facienda per Dei gratiam c roboretur. Item c. 28. §. 1. Consecratur d post hæc fons, & ad ipsum baptismum catechumenus accedit.

C. LXXI. Quomodo fontem baptismi Trinitatis presentia consecrat.

Item Ambrosius in libro secundo de Sacramentis, cap. 5.

Venit e Sacerdos ad f fontem, dicit precem, invocat Patris nomen, presentiam Filii & Spiritus Sancti, utitur verbis celestibus. Celestia verba, quæ Christi sunt. Presentia Trinitatis adest: operatur sermo æternus: ubi descendit Spiritus, primò quasi columba descendit, ut increduli vocarentur ad fidem. In g principio signum debuit esse: in posterioribus debet esse perfectio. Apostolis enim Spiritus Sanctus datus est in igneis linguis propter incredulos: nobis jam in plenitudine Ecclesie non per signa, sed per fidem veritas est colligenda.

Corr. Rom. ¶ Caput hoc aliquot locis in nimias propè angustias conclusum est. Quare prestat originale ipsum adire.

C. LXXII. Verbu erroris per imperitiam prolata non impediunt aque sanctificationem.

Item Augustinus de unico baptismo, lib. 6. c. 25.

12 Si non b sanctificatur aqua, cum aliqua erroris verba ps. per imperitiam preator effundit, multi non solum mali, sed etiam boni fratres in ipsa Ecclesia non sanctificantur aquam. Multorum enim preces emendantur quotidie, si doctioribus fuerint recitata: & multa in eis reperiantur contra catholicam fidem. Numquid, si manifestetur aliquos baptizatos, cum illa preces dictæ super aquam fuissent, jubebuntur denuò baptizari? Quid ita? quia perumque precis vitium superat precantis affectus: & quia illa certa Evangelica verba, sine quibus non potest baptismus consecrari, tantum valent, ut per illa sic evacuentur, quæcumque in prece vitiosa contra regulam fidei dicuntur: quemadmodum demonium Christi nomine excluditur. Nam utique hæreticus, si afferat precem vitiosam, nec habeat bonum charitatis affectum, quo possit illa imperitia superari (& idè similis est ei, quicumque in ipsa catholica Ecclesia invidus & malevolus, quales arguit illic Cyprianus) afferat etiam, ut fieri solet, aliquam precem, in qua loquatur contra regulam fidei (multi quippe irruunt in preces non solum ab imperitis loquacibus, sed etiam ab hæreticis compositas, & per ignorantie simplicitatem non eas valentes discernere, utuntur eis arbitantes, quòd bonæ sint) nec tamen, quod in eis perversum est, evacuat illa, quæ ibi recta sunt, sed ab eis potius evacuat.

C. LXXIII. Quid significant mysteria, quæ in fonte baptismatis celebrantur.

Item Augustinus ad Neophytos, homil. 3.

13 Prima igitur i, & secunda prædicatione de his ps. tantum locuti sumus, quæ vobis, priusquam ad fontem sanctum veniretis, juxta catholicæ Ecclesie k instituta tradidimus. Et quid significaret unctio, quæ

a Ivo p. 1. c. 108. Pann. l. 1. c. 50. b aliter, benedictione sacerdotali munitur. c al. gloriam. d Ivo p. 1. c. 110. Pann. l. 1. c. 52. e Ivo part. 1. c. 111. f Preces dicit ad fontem, orig. g Ibid. infra. h Alg. l. 3. c. 13. Ivo p. 1. c. 115. Pann. l. 1. c. 52. & 53. i Ivo p. 1. c. 194. Pann. l. 1. c. 55. k al. regule.

diversis

diversis corporis nostri adhibita partibus, diversum intellectum designat (prout Dominus donare dignatus est) interpretati sumus: cum ostenderemus, vos per a oleum sanctificationis ad auditum plena fidei preparamos, & ad bonum Christi odorem vocatos, ex toto corde ad abrenuntiandum diabolo esse commonitos. Nunc vero de interioribus jam mysteriis locuturi sumus, que in ipso sacro fonte celebrata sunt. Emissa b enim certissima cautione, qua vos abrenuntiare omnibus pompis diaboli, & omnibus operibus ejus, & omni fornicationi diabolice spondidistis, descendistis in fontem sacrum, fontem redemptionis, fontem sanctificationis virtute celesti. In hoc ergo fonte, antequam vos toto corpore tingeremus, interrogavimus, Credis in Deum Patrem omnipotentem? Respondidistis, Credo. Rursus interrogavimus, Credis & in Jesum Christum filium ejus, qui natus est de Spiritu Sancto ex Maria Virgine? Respondidistis singuli, Credo. Iterum interrogavimus, Credis & in Spiritum Sanctum? Respondidistis similiter, Credo. Hoc autem fecimus juxta Domini nostri Jesu Christi Salvatoris imperium: qui, cum ad patrem in celum ascenderet, discipulis suis, id est, Apostolis mandavit, dicens: *Evadete & docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.* Item. §. 1. Quod d autem interrogavimus, Credis & sanctam Ecclesiam, remissionem peccatorum, carnis resurrectionem? non eo modo interrogavimus, ut quomodo in Deum creditur, sic & in Ecclesiam sanctam catholicam: qua propterea sancta & catholica est, quia recte credit in Deum. Non ergo diximus, ut in Ecclesiam, quasi in Deum crederetis: sed intelligite nos dicere, & dixisse, ut in Ecclesia sancta catholica conversantes in Deum crederetis: crederetis etiam resurrectionem carnis, que futura est.

Corr. Rom. §. α Credis sanctam] Legebatur, in sanctam. Inducta est particula, in, ex aliquot vetustis, & Ivone. Atque ita loquendum docet sępę Augustinus.

C. LXXIV. Aliorum fide & professione parvuli baptizantur.

Item Isidorus de officiis, lib. 2. cap. 24.

14 Parvuli alio e proficiente baptizantur, quia adhuc lapsi, qui, vel credere nesciunt, sicut etiam agri, muti, & surdi, quorum vice alius profitetur, ut pro eis, dum baptizantur, respondeat.

C. LXXV. Aliorum testimonio egrotantes sunt baptizandi.

Item ex Concilio f Carthaginensi III. c. 34. (an. 397.)

Egrotantes g, si pro se responderi non possunt, cum α voluntas eorum testimonium sui dixerit, baptizentur. Similiter & de poenitentibus agendum est.

Corr. Rom. §. α Voluntas eorum] Nihil mutatum est ob glossam in verbo, dixerit. Sed in omnibus vetustis Gratiani exemplaribus, & in Concilio Carthaginensi tertio, & in Concilio Africano in corpore Conciliorum tribus tomis impresso, & apud Ivonem, qui citat Isidorum, legitur: Cum voluntatis eorum testimonium sui dixerint. In eodem autem Africano, in codice canonum, & in Carthaginensi recentioris editionis Conciliorum, & apud Burchardum est: Cum voluntatis eorum testimonium hi, qui suis periculo proprio affuere, dixerint. In Carthaginensi autem Græco: *ὅτε τῆ ἀνάγκῃ ἀποκρίσται τὴν πρὸς αὐτῶν μετρητικῶν κινήσων ἰδίῳ εἰπωσιν.*

C. LXXVI. Sacramentum fidei non ipsu fides parvulum facit fidelem.

Item Augustinus epist. 23. ad Bonifacium.

Nihil est aliud b credere, quam fidem habere: ac per hoc, cum respondetur parvulus credere, qui fidei

a 1. Cor. 2. b Sent. 4. dist. 6. c Matth. 28. d Serm. 181. de rom. c. 12. e Sent. ibid. f Et in Afric. c. 12. g Burch. l. 4. c. 36. Ivo p. 1. c. 123. Pamor. l. 1. c. 14. h Sent. ibid. Ivo p. 1. c. 187. Pam. l. 1. c. 56.

nondum habet a affectum, respondetur fidem habere propter fidei sacramentum, & convertere se ad Deum, propter conversionis sacramentum: quia & ipsa responsio ad celebrationem b pertinet sacramenti. Item infra. §. 1. Parvulum c ethi nondum fides illa, que in credentium voluntate consistit, jam tamen ipsius fidei sacramentum fidelem facit. Nam sicut credere respondetur, ita etiam fidelis vocatur, non rem ipsam mente annuendo d, sed ipsius rei sacramentum percipiendo.

C. LXXVII. Alterius professio non valet ei, qui per se respondere potest.

Item in lib. 4. de baptismo, cap. 24. (an. 412.)

Cum pro e parvulis alii respondent, ut impletur erga eos celebratio sacramenti, valet utique ad eorum consecrationem, quia ipsi respondere non possunt. At si pro eo, qui respondere potest, alius respondeat, non itidem valet. Ex qua regula illud in Evangelio dictum est, quod omnes, cum legitur, naturaliter movet: *Etiam f habet: ipse pro se loquatur.*

C. LXXVIII. Quare trina mersio in baptisinate celebratur.

Item Augustinus in homilia tertia.

Postquam g vos credere promisistis, tertio capta vestra in sacro fonte demersimus. Qui ordo baptismatis duplici mysterii significatione celebratur. Recte enim tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine sanctę Trinitatis. Recte tertio mersi estis, qui accepistis baptismum in nomine Jesu Christi, qui die tertio resurrexit a mortuis. Illa enim tertio repetita demersio typum Dominicę exprimit sepultura, per quam Christo consulti estis in baptismo, & b cum Christo resurrexistis in fide: ut peccatis abluti in sanctitate virtutum Christum imitando, vivatis.

C. LXXIX. De his, qui semel, non tertio in baptisinate merguntur.

Item ex canonibus Apostolorum, c. 50. (an. 281. in Syria.)

Si quis Presbyter i, aut Episcopus non trinam mersionem unius mysterii celebret, sed semel mergat in baptisinate [quod α dari a quibusdam jubetur in morte Domini] deponatur. Non α enim dixit nobis Dominus, in morte mea baptizate: sed [Evadete docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti].

Corr. Rom. §. α Quod dari] Priscu verso hoc tantum loco discrepat a Gratiano. Sic enim in ea legitur, quod dari videtur in morte Domini, eodemque modo apud Burchardum. Ivo habet, quod dari jubetur in Domini morte. Græcè autem est, *ἀμὰ ἐν βαπτισμῶ τὸ εἰς τὸν θάνατον τῆ κυρίας ἰδόμενον: id est: sed unicam mersionem, que in mortem Domini datur.*

C A P. LXXX. De eodem.

Item Gregorius Leandro 1, Episcopo Hispaniarum, lib. 1. epist. 41. (an. 591.)

15 DE m trina mersione baptismatis nihil responderi ps. verius potest quam quod ipsi sensistis: quia in una fide nihil officit sanctę Ecclesię consuetudo diversa. Nos autem, quod tertio mergimus, triduanę sepultura sacramenta signamus: ut, dum tertio infans ab aquis educitur, resurrectio triduanı temporis exprimitur. Quod si quis forte etiam pro summe Trinitatis veneratione existimet fieri, neque istud aliquid obstat, baptizandos semel in aquis mergere, quia dum in tri-

a al. defectum. b al. celebritatem. c Infrā ead. ca. quævis. d al. abnuendo. e Sup. ead. c. Baptism. vicem. Sent. ib. Ivo p. 1. c. 24. Pam. l. 1. c. 15. f Joan. 9. g Sent. 4. dist. 3. Ivo p. 1. c. 194. Pam. l. 1. c. 57. h Rom. 6. i Burch. l. 4. c. 23. Ivo part. 1. c. 128. Pam. l. 1. c. 58. k Matth. 28. l Et in Tolet. 4. cap. 5. & in Wormaciensi, cap. 5. m Sent. ibidem. Poly. l. 3. tit. 10. Anselm. lib. 9. cap. 61. Ivo part. 1. cap. 130. Pam. lib. 1. cap. 60.



bus personis a una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest, infantem in baptisate vel ter, vel semel immergere: quando & in tribus personibus personarum trinitas, & in una potest divinitatis singularitas designari.

C A P. LXXXI. De eodem.

Item Hieronymus super Epistolam ad Ephesos b, lib. 2. ad cap. 4.

Eodem e modo & in Patrem, & in Filium, & in Spiritum Sanctum baptizamur, & ter mergimur, ut Trinitatis unum appareat sacramentum, & non baptizamur in nominibus Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, sed in uno nomine, quod intelligitur Deus. Item infra. §. 1. Potest unum baptisma & ita dici, quod licet ter baptizemur propter mysterium Trinitatis, tamen unum baptisma reputetur.

Corr. Rom. § Locupletatum & emendatum est caput hoc ex Originali.

C. LXXXII. De his, qui in nomine Christi semel tantum mergunt.

Item Pelagius Papa, Gaudentio Episcopo. (forte an. 557. Romae.)

Multi sunt d, qui in nomine solummodo Christi una etiam merfione se asserunt baptizare. Evangelium vero preceptum ipso Deo & Domino Salvatore nostro Jesu Christo tradente, nos admonet in nomine Trinitatis, trinam etiam merfione sanctum baptisma unicuique tribuere, dicente Domino discipulis suis: Ite o, baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

Corr. Rom. § & Spiritus Sancti.] Hic videtur sequi c. Si revera. sup. ead.

C. LXXXIII. In invocatione Trinitatis tertio in baptisate mergere debemus.

Item Zacharias Papa, Bonifacio Episcopo, in epist. cujus initium, Sacris liminibus. (an. 848.)

IN Synodo f Anglorum decretum, & iudicium esse missimè preceptum, & diligenter demonstratum fuisse dignoscitur, ut quicumque sine invocatione Trinitatis merfus fuisset, sacramentum regenerationis non haberet. Quod omnino verum est: quia si lotus in fonte baptisatis quis fuerit sine invocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus. §. 1. Hoc quoque observari in predicta Synodo Sacerdotes voluerunt, ut qui vel unam de Trinitate personam in baptismo non nominaret, illud baptisma esse verum non posset. Quod pro certo verum est: quia qui unam ex sancta Trinitate confessus non fuerit, perfectus Christianus esse non potest. Qui enim confitetur Patrem, & Filium, si confessus non fuerit & Spiritum Sanctum, neque Patrem habet, neque Filium: & qui confessus fuerit Patrem, & Spiritum Sanctum, & Filium non fuerit confessus, neque Patrem habet, neque Spiritum Sanctum, sed vacuus est à divina gratia.

C. LXXXIV. Rebaptizentur, qui in nomine Trinitatis baptizati non fuerint.

Item Gregorius Quirino Episcopo in Iberia, lib. 9. epist. 61. (an. 601.)

Hi vero g heretici, qui in Trinitatis nomine minimè baptizantur, sicut sunt Bonosiani h, & Cataphryge (quia & illi Christum Dominum non credunt: & isti Sanctum Spiritum perverso sensu esse quendam pravum hominem Montanum credunt: quorum similes multi sunt) & alii tales, cum ad sanctam Ecclesiam veniunt,

a al. subsistentis. b Ad versic. [Unus dominus.] c Ivo p. 1. c. 131. Pann. l. 1. c. 61. d Ivo p. 1. c. 161. Pann. l. 1. c. 62. e Marc. 16. f Sent. 4. dist. 3 Ivo p. 1. c. 169. Pann. l. 1. c. 63. g 1. q. 1. c. si quis. Ivo part. 1. cap. 153. Pann. l. 1. c. 64. h al. Bonosiaci.

baptizantur: quia baptisma non fuit, quod in errore positi in sancta Trinitatis nomine minimè perceperunt.

C. LXXXV. Semel in baptisate mergere licet.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 5.

Propter a vitandum schismatis scandalum, vel heretici dogmatis usum, simplam teneamus baptismi merfionem.

C. LXXXVI. De Sacerdote, qui per ignorantiam lingue Latine in invocatione Trinitatis deliquit.

Item Zacharias Papa, Bonifacio Episcopo, in Epistola decretali.

Retulerunt b nuntii a tui, quod fuerit in eadem provincia Sacerdos, qui Latinam Linguam penitus ignorabat, & dum baptizaret, nesciens Latini eloqui, infringens linguam diceret: Baptizo te in nomine Patria, & Filia, & Spiritu sancta. Ac per hoc tua reverenda fraternitas consideravit eos rebaptizare. Sed sanctissime frater, si ille, qui baptizavit, non errorem introducens, aut heresim, sed pro sola ignorantia Romanæ locutionis infringendo linguam, ut supra fati sumus, baptizans dixisset, non pollumus consentire, ut denuò baptizentur.

Corr. Rom. § a Nuntii tui.] He dno voces addite videntur à Gratiano (quoniam Virgilius & Sidonius, qui hoc retulerant, propriè nuntii Bonifacii non fuissent) ne ea, quæ in epistola antecedunt, referre cogeretur: quod tamen Burchardus & Ivo fecerunt.

C. LXXXVII. Quare baptizati à Sacerdote ungantur.

Item Ambrosius de sacramentis, tractatu, seu lib. 1. c. 2.

17 VEnisti c ad fontem: ingressus es: considera, quid à ps. videris: quid locutus sis, considera e: repete diligenter: occurrit tibi Levita: occurrit Presbyter; unctus es, quasi athleta Christi: ut à ad baptismum catechumenus accedas.

Corr. Rom. § a Ut ad baptismum] Ita etiam Ivo, & auctor glossæ ad vers. unctus. videtur hic spectasse: sed tota hæc clausula abest ab originali, in quo huius loco sunt verba hæc, quasi luctamen huius seculi luctaturus, professus es luctaminis tui certamina.

C. LXXXVIII. Quare baptizatus à Presbytero ungatur in cerebro.

Item Rabanus de institut. Cleric. lib. 1. cap. 28.

Postquam f ascenderit baptizatus de fonte, statim signatur in cerebro à Presbytero cum sacro chrismate, sequente simul & oratione, ut regni Christi particeps fiat, & à Christo Christianus possit vocari.

C. LXXXIX. Quid super baptizatum à Sacerdote dicatur.

Item Ambrosius de sacramentis, tract. seu lib. 2. c. 7.

Emerfisti a g: venisti ad Sacerdotem. Quid tibi dixit? [Deus, inquit, Pater omnipotens, qui te regeneravit ex aqua & Spiritu Sancto, concessitque tibi peccata tua, ipse te ungit in vitam æternam.] Vide, ubi unctus es: in vitam, inquit, æternam.

Corr. Rom. § a Emerfisti:] Sic apud Ivonem. In originali est: Ergo merfisti, eodem sensu, quem elicit auctor glossæ ex verbo, Emerfisti. Frequens autem est apud B. Ambrosium istius vocabuli in hanc sententiam usus.

a Ivo p. 1. c. 129. Pann. l. 1. c. 59. b Burch. l. 4. c. 43. Ivo part. 1. c. 237. Pann. l. 1. c. 65. c al. Venimus. d al. quos, vera lectio. e Ivo p. 1. c. 109. Pann. l. 1. c. 51. f Ivo p. 1. c. 140. Pann. l. 1. c. 66. g Ivo p. 1. c. 141. Pannorm. l. 1. cap. 67.

C. XC. Quare unguentum super caput baptizati ponatur.

Item in libro 3. de sacramentis, cap. 1. & 2. A Ccepistis mysterium a, hoc est, unguentum supra caput. Quare supra caput? quia sensus b sapientis in capite ejus. & infra c. 2. §. 1. Sequitur spiritale signaculum, quod audisti hodie legi: quia post fontem superest, ut perfectio fiat, quando ad invocationem Sacerdotis Spiritus Sanctus infunditur.

C. XCI. Quare candida vestis traditur Christianis.

Item Rabanus de institut. Cleric. lib. 1. cap. 29.

(an. 847. in Germania.)

Post baptismum traditur Christiano vestis candida, designans innocentiam, & puritatem Christianam, quam post ablutas veteres maculas studio sanctae conversationis immaculatam servare debet, representandam e ante tribunal Christi. Cuncti vero renati albis induuntur vestibus ad mysterium resurgentis Ecclesiae. Item ibidem. §. 1. Utuntur ergo baptizati albis vestibus, ut quorum primae natiuitatis faciem d vetusti erroris pannus fuscaverat, habitus secundae generationis gloriae praeferat indumentum. Tegitur enim post sacram unctionem caput ejus mystico velamine, ut intelligat, se diademate regni, & Sacerdotali dignitate potiri.

CAP. XCH. De eodem.

Item Ambrosius in libro de iis, qui initiuntur mysteriis, cap. 7.

A Ccepisti e post baptismum vestimenta candida, ut es- set indicium, quod exueris involucrem f peccatorum, & indueris innocentiae casta velamina.

C. XCIII. Quot mensibus Judaei inter catechumenos habeantur.

Item ex Concilio Agathensi, cap. 34.

19 Judaei g, quorum perfidia frequenter ad vomitum res- dit, si ad legem catholicam venire voluerint, octo menses inter catechumenos Ecclesiae limen introeant: & si pura fide noscuntur venire, tunc demum baptismatis gratiam mereantur. Quod si casu aliquo periculum infirmitatis intra praescriptum tempus incurrerint, & de- sperati fuerint, baptizentur.

C. XCIV. De Judaeis plerisque frequenter ad Judaismum redeuntibus.

Item ex Concilio Toletano IV. c. 58.

Plerique b ex Judaeis, qui dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes in Christum, non solum Judaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam abominandas circumcisiones exercere praesumpserunt. De quibus consultu piissimi ac religiosissimi domini nostri Sifemundi Regis hoc sanctum decrevit Concilium, ut hujusmodi transgressores pontificali auctoritate correcti, ad cultum Christiani dogmatis revocentur: ut quos propria voluntas non emendat, animadversio sacerdotalis coerceat. Eos autem, quos circumciderunt, si filii eorum sunt, a parentum consortio separentur: si servi, pro injuria corporis sui, libertati tradantur.

C. XCV. Ante baptismum diabolo & ejus operibus renuntiare debemus.

Item Rabanus de instit. Cleric. lib. 1. cap. 27.

P Rimum i interrogatur paganus, si abrenuntiat dia- bolo, & omnibus damnosis operibus ejus, atque fallacibus pompis: ut primum respuat errorem, & sic appropinquet ad veritatem, possitque juxta Apostolum k

a Ivo p. 1. c. 142. Pannorm. l. 1. c. 68. b Eccles. 2. c. al. ad presentandam. d al. infantiam. e Ivo p. 1. c. 144. Pannorm. lib. 1. cap. 70. f al. voluptate, al. voluntate. g Burchard. lib. 4. cap. 81. Ivo p. 1. c. 275. Pannorm. l. 1. c. 71. h Burch. lib. 4. c. 85. Ivo p. 1. c. 279. Pann. lib. 1. c. 75. i Ivo p. 1. c. 78. Pann. lib. 1. c. 76. k Ephes. 4. Coloss. 3. Tit. 2.

deponere veterem hominem, secundum pristinam conver- sationem, qui corrumpitur secundum desideria erroris, abnegans impietatem, & secularia desideria.

C. XCVI. Non transit in novam vitam, quem non penitet veteris vita.

Item Augustinus in libro de penitentia a medi- cina, cap. 2.

O Mnis b qui jam suae voluntatis factus est arbiter, cum accedit ad sacramenta fidelium, nisi cum poeni- teat vitae veteris, novam non potest inchoare. Ab hac penitentia, cum baptizantur, soli parvuli c immunes sunt. Nondum enim uti possunt libero arbitrio.

C. XCVII. Ante baptismum penitentiam agere debemus.

Idem ad Seleucianam, epist. 108.

A Gunt d homines ante baptismum penitentiam de suis prioribus peccatis: ita tamen, ut etiam baptizen- tur: sicut scriptum est in Actibus Apostolorum, loquente Petro ad Judaeos, ac dicente: Agite e penitentiam, & baptizetur unusquisque vestrum in nomine Domini Jesu Christi.

C. XCVIII. Quadragesima dierum abstinentia Judaeis baptizandis indi- catur.

Item Gregorius Fantino Defensori, lib. 7. epist. 24. (an. 598. Romae.)

N E, quod ablit, longa dilatio Judaeorum retrò possit animos revocare, cum fratre nostro Episcopo loci ipsius loquere, ut penitentia, ac abstinentia quadraginta dierum indicta, aut die Dominico, aut si celeberrima festivitas fortassis occurrerit, eos omnipotentis Dei misericordia protegente baptizet. f

C. XCIX. Penitentia non est necessaria baptizandis.

Item Ambrosius super epistolam ad Romanos, ad cap. 11.

S ine penitentia g sunt dona, & vocatio Dei, quia gra- tia Dei in baptismate non requirit gemitum, non re- quirat planctum, vel opus aliquod, sed a solam fidem, & omnia gratis condonat.

Corr. Rom. § Sed solam fidem, J Sic in glossa ordi- naria, unde potius videtur hoc loco sumpsisse Gratianus, quam ex Ambrosio, apud quem legitur, nisi solam ex corde professionem, quemadmodum etiam refertur supra de penitentia, dist. 1. cap. quis aliquando. in vers. Gratia Dei.

CAP. C. Necessitate cogente, in catechismo & confirmatione idem compater esse potest.

Item Iginus Papa.

19 IN catechismo h, & in baptismate, & in confirmatione ps. unus patrinus fieri potest, si necessitas cogit. Non est tamen consuetudo Romana: sed per singulos singuli suscipiunt.

C. CI. Non plures, sed unus parvulus in baptismate suscipiat.

Item ex decreto Leonis Papae.

N On i plures ad suscipiendum de baptismate infantem accedant, quam unus, sive vir, sive mulier. In confirmatione quoque id ipsum fiat.

Corr. Rom. § Caeteri Collectores citant ex decretis Leonis Papae ad S. Medardum.

a De penit. distinct. 1. c. tres sunt. &, quis aliquando. b Ivo p. 1. c. 76. Pann. l. 1. c. 35. c aliter pueri. d Sent. 4. dist. 16. Ivo part. 1. c. 77. Pann. l. 1. c. 36. e Act. 2. f al. baptizet, Ivo gloss. ord. ibi. g De penit. dist. 1. quis aliquando. h Burch. l. 4. c. 24. Ivo p. 1. c. 218. Pannorm. l. 1. c. 77. i Polyc. l. 3. c. 10. Anselm. l. 9. cap. 19. Burch. l. 4. c. 25. Ivo p. 1. c. 219. Pann. l. 1. c. 78.

C. CII. *Qui non est baptizatus, nec confirmatus, autem in chrismate, vel baptizate tenere non debet.*

*Item ex Concilio Moguntino.*

**I**n a baptizate, vel in chrismate non potest alium suscipere in filiolum, qui non est ipse baptizatus, vel confirmatus.

C. CIII. *Abbatii vel Monacho non licet commatres habere.*

*Item ex Concilio Antistiodorensi, c. 25. (an. 578. in Gallia.)*

**N**on b licet Abbati, vel Monacho de baptismo suscipere filios, nec commatres habere.

CAP. CIV. *De eodem.*

*Item ex libro Capitularum. (an. 817. Aquisgranii.)*

**M**onachi c sibi compatres, commatresve non faciant; nec osculentur feminas.

Corr. Rom. § *In indice septimi libri Capitularium numero 494. (nam capita ipsa à 478. usque ad 558. in volumine, quod ex Gallia habitum est, desiderantur) haec leguntur: Ne sibi compatres & commatres Monachi faciant.*

C. CV. *Qui in baptismo parvulos suscipiunt, pro eis apud Deum fidei iustos existunt.*

*Item ex sermone S. Augustini post Pascha, qui sic incipit: [Hodiernus dies.]*

**V**os d ante omnia tam mulieres, quam viros, qui filios in baptismo susceperitis, moneo, ut vos cognoscatis fidei iustos apud Deum extitisse pro illis, quos visi estis de sacro fonte suscipere. Ideoque semper eos admonete, ut castitatem custodiant, iustitiam diligant, charitatem teneant. Et paulo post. §. 1. Ante omnia symbolum, & orationem Dominicam & vos ipsi tenete, & illis, quos susceperitis de sacro fonte, ostendite.

Corr. Rom. § *Ivo etiam recitat ex Dominica prima post Pascha. In sermone 163. de tempore, apud B. Augustinum haec leguntur: Quicumque viri, quocumque mulieres de sacro fonte filios spiritualiter susceperunt, cognoscant se pro ipsis fidei iustos apud Deum extitisse: & idem semper illis sollicitudinem vere charitatis impendant. Similia etiam habentur in sermone 215. qui est secundus Dominicae decima post festum Trinitatis.*

C. CVI. *Ad baptizandi officium, & ad vestimenta altaris lavanda, Sacerdos propria debet habere vasa.*

*Item ex Concilio Ilerdensi. e*

**O**mnis f Presbyter, qui fontem lapideum habere ps. nequiverit, vas conveniens ad hoc solummodo baptizandi officium habeat, quod extra Ecclesiam non deportetur. Similiter ad corporale lavandum, & ad pallas altaris propria habeantur vasa, in quibus nihil aliud fiat.

Corr. Rom. § *Similia habentur in ordine Romano de officiis divinis, pag. 146.*

C. CVII. *Neque rebaptizationes, neque reordinationes fieri licet.*

*Item ex Concilio Carthaginensi g III. c. 38. (an. 598.)*

**N**on licet b fieri rebaptizationes, & reordinationes, vel translationes Episcoporum.

CAP. CVIII. *De eodem.*

*Item ex Epistola Augustini 203. ad Maximinum.*

**R**ebaptizare i haereticum hominem, qui hæc sanctitatis & signa perceperit, quæ Christiana tradit disciplina,

a Burch. l. 4. c. 16. Ivo p. 1. c. 200. Pann. lib. 1. cap. 79. b Ivo p. 1. c. 132. Pann. l. 1. c. 80. c Ivo p. 1. c. 133. Pann. l. 1. c. 81. d Ivo p. 1. c. 134. § p. 11. c. 17. Pann. lib. 1. c. 82. e al. Meldensi. f Burch. l. 4. c. 13. Ivo p. 1. c. 208. g Et in Afric. c. 15. h al. liceat. Ivo p. 1. c. 152. Pann. l. 1. c. 83. i Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 172. Pann. l. 1. c. 84. k al. sancte Trinitatis.

omnino peccatum est: rebaptizare autem catholicum, immanissimum scelus est.

C. CIX. *De Arianis, quando baptizentur, & quando non.*

*Item ex Concilio Arelatenso a, l. c. 8. (an. 319.)*

**D**E Arianis, qui propria lege sua utuntur, placuit, si ad Ecclesiam aliqui de hac heresi venerint, interrogent eos nostræ fidei Sacerdotes symbolum: & si perviderint, eos in Patre, & Filio, & Spiritu Sancto e baptizatos, manus eis tantum imponatur, ut accipiant Spiritum Sanctum. Qui si interrogati non responderint hanc Trinitatem, baptizentur.

Corr. Rom. § *Utuntur.] In Concilio impresso sequitur, ut rebaptizentur. Ac solitos fuisse ab Arianis rebaptizari catholicos, ac fortasse etiam non catholicos, narrat B. Augustinus in libro de haeresibus, c. 49. Ceterum in quibusdam pervetustis huius Concilii codicibus sic legitur, De Afris, quod propria lege sua utuntur, ut rebaptizent, placuit, &c. De Afris autem habetur supr. dist. 98. c. Afros. (quod est Gregorii primi: & repetitur in epistola Gregorii secundi ad universum clerum & plebem Turingie) itemque in Synodo Felices tertii.*

C. CX. *Baptizentur, de quibus ignoratur, an sint baptizati.*

*Item Gregorius III. Bonifacio, epist. 4.*

**P**arvulos b, qui à parentibus subtrahuntur, & non baptizati sint, ignorant, hos ut baptizare debeas secundum Patrum traditionem, si non fuerit, qui testificetur, ratio possit.

CAP. CXI. *De eodem.*

*Item ex Concilio Carthaginensi c V. c. 5. (an. 398.)*

**P**lacuit d de infantibus, quoties non inveniuntur certissimi testes, qui eos baptizatos esse sine dubitatione testentur, neque ipsi sunt per ætatem idonei de traditis sibi sacramentis respondere, absque ullo scrupulo eos esse baptizandos: ne ista trepidatio eos faceret sacramentorum purgatione privari. Hinc etiam Legati Maurorum fratres nostri consuluerunt; quia multos tales à barbaris reddunt. Similiter a & de Ecclesiis, quoties super earum consecratione halitatur, agendum est: id est, ut sine ulla trepidatione consecrentur.

Corr. Rom. § *Similiter.] Haec usque ad finem absunt à codice Regio huius Concilii, a 72. Carthaginensi canone Græco, à Wormaciensi, & Burchardo. In canone autem sexta Synodi neque illa habentur quæ præcedunt, id est, Hinc etiam &c.*

CAP. CXII. *De eodem.*

*Item Leo Papa Leoni Ravennati Episcopo, epist. 35. cap. 1. (an. 451. in Flaminiam.)*

**C**um e itaque baptismi sui nihil recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, qui f sciat consecratum, nec ille, qui consecratur. Scimus quidem, inexpiable esse facinus, quoties juxta hereticorum damnata à sanctis Patribus instituta cogitur aliquis lavacrum, quod regenerandis semel tributum est, bis subire, Apostolica reclamante sententiâ: g quæ nobis unam prædicat in Trinitate deitatem, unam in fide confessionem, unum in baptizate sacramentum. Sed in hoc nihil simile formidatur: quoniam non potest in iterationis crimen venire, quod omnino factum esse nescitur. Atque idem, quoties persona talis incidit, sollicita primùm examinatione discutite, & longo tempore (nisi fortè supremus finis imminet) indagatæ, utrùm nemo penitus sit, qui testimonio suo juvare possit ignorantiam nescientis: &

a Vide Arelatense 2. c. 16. & 17. b Pro parvulis] orig. Ivo p. 1. c. 146. Pann. l. 1. c. 92. c Et in Afric. c. 39. Et in Wormaciensi. c. 70. Et in sexta Synodo, c. 85. d Aysel. lib. 9. c. 56. Burchard. l. 4. c. 45. Ivo p. 1. c. 147. & 239. Pannor. l. 1. c. 39. e Ivo part. 1. c. 48. f al. quod. g al. decirina.

cum

cum confiterit, hunc, qui baptisatis indiget sacramen- to, sola inaniter suspitione prohiberi, accedat intrepidus ad consequendam gratiam, cuius in se nullum scit esse vestigium, nec vereamur huic salutis januam aperire, quam nunquam ante docetur ingressus.

Corr. Rom. § α Nihil recordetur, ] Sic etiam Ivo, licet cetera plenius, quam Gratianus. Integer locus hic est: Cum itaque baptizatum se nec ille recordetur, qui regenerationis est cupidus, nec alter attestari de eo possit, quod nesciat consecratum, nihil est, in quo peccatum possit obrepere: cum in hac parte conscientia suae nec ille reus sit, qui consecratur, nec ille, qui consecrat. Scimus quidem, &c. Verum ob glossam in vers. nec ille, non est emendatum.

C. CXIII. De eodem.

Idem epist. 90. ad Rusticum, c. 16.

SI a nulla extant indicia inter propinquos aut familiares, nulla inter Clericos, aut vicinos, quibus hi, de quibus queritur, baptizati fuisse doceantur, agendum est, ut renascantur, ne manifeste pereant: in quibus quod non ostenditur gestum, ratio non finit, ut videatur iteratum. Qui autem possunt meminisse, quod ad Ecclesiam veniebant cum parentibus suis, possunt recordari, an quod eorum parentibus dabatur, acceperint. Sed si hoc etiam ab eorum memoria alienum est, conferendum eis videtur, quod collatum esse nescitur: quia non temeritas intervenit praesumptionis, ubi est diligentia pietatis.

C. CXIV. Non baptizetur cum matre, quicquid in ejus corpore est.

Item Augustinus contra Julianum, libro sexto, cap. quinto. (an. 419.)

SI b ad matris corpus id, quod in ea concipitur, pertineret, ita ut ejus pars deputaretur, non baptizaretur infans, cujus mater baptizata est aliquo mortis urgente periculo, cum eum gestaret in utero. Nunc vero cum etiam ipse baptizatur, non utique bis baptizatus habebitur. Non itaque ad maternum corpus, cum esset in utero, pertinebat.

C. CXV. Quare non baptizetur cum matre, qui in ejus utero est.

Item Isidorus lib. 1. de sentent. de summo bono, cap. 24. (an. 625. in Hispania.)

QUI c in maternis uteris sunt, ideò cum matre baptizari non possunt: quia qui natus adhuc secundum Adam non est, renasci secundum Christum non potest. Neque enim dici regeneratio in eo poterit, quem generatio non praecessit. § infra. §. 1. Qui d scelerate vivunt in Ecclesia, & communicare non desinunt, putantes, se tali communione mundari, discant, nihil ad emundationem proficere sibi.

C. CXVI. De eodem.

Item ex Concilio e Martini Bracharenfis, c. 54.

SI f qua mulier pragnans desideravit gratiam baptismi percipere, quando voluerit, habeat potestatem. Nam nihil participat in hoc mater infanti, qui nascitur: propterea, quod uniuscujusque propria voluntas in confessione monstratur.

C. CXVII. De his, qui ignoranter bis baptizantur.

Item ex penitentiali Theodori. (an. 680. in Anglia.)

23 QUI g bis ignoranter baptizati sunt, non indigent pro eo poenitere; nisi quod secundum canones ordinari non possunt, nisi magna aliqua necessitas cogat. Qui autem non ignari, iterum baptizati sunt, quasi ite-

a Polyc. l. 3. tit. 10. Ansel. l. 9. c. 15. Burch. l. 4. c. 44. Ivo p. 1. c. 238. Pann. l. 1. c. 94. b Ivo p. 1. c. 184. Pann. l. 1. c. 111. c Sent. 4. dist. 6. Ivo p. 1. c. 185. Pann. l. 1. c. 112. d Suprà de consecr. dist. 2. qui scelerate. e al. capitulis. f Ex Conc. Neocæsariens. c. 6. g Burch. l. 4. c. 51. Ivo p. 5. c. 245. Pann. l. 1. c. 122.

cum crucifixerint Christum, per septem annos poeniteant quartâ, & sextâ feriâ, & tres a Quadragesimas jejunent. b Si pro vitio aliquo fecerint, c similiter. Si pro munditia putaverint, tribus annis similiter poeniteant.

C. CXVIII. De his, qui ex industria bis baptizantur.

Item Felix Papa III. epist. 1. c. 2.

§ sequentibus.

EOS, d quos Episcopos, Presbyteros, vel Diaconos fuisse confiterit, & seu optantes forsitan, seu coactos lavacri illius unici, salutarisque claruerit fecisse iacturam α, usque ad exitus sui diem in poenitentia (si respiciant) jacere conveniat, nec orationi non modò fidelium, sed ne catechumenorum quidem omnimodis interesse: quibus laica tantum communio in morte est reddenda. §. 1. De e Clericis autem, & Monachis, aut puellis Dei, aut secularibus, servari praecipimus hunc tenorem, quem Nicæna Synodus circa eos, qui lapsi sunt, vel fuerint, servandum esse constituit: ut scilicet, qui nullâ necessitate, nullius rei timore aut periculo, se, ut rebaptizentur, haereticis impiè dederunt; si tamen eos ex eorde poeniteat, tribus annis inter audientes sint: septem autem annis subiaceant inter poenitentes manibus Sacerdotum: duobus autem annis etiam oblationes modis omnibus non sinantur offerre: sed tantummodò secularibus f in oratione socientur, nec confundatur Deo colla submittere, qui eum non timuit abnegare. §. 2. Pueris g autem, quibus, quod adhuc impubes b sunt, à pubertate i vocabulum est, seu Clericis, seu Laicis, aut etiam similibus puellis, quibus ignorantia suffragatur ætatis, aliquandiu sub manus impositione detentis, reddenda communio est: nec eorum est expectanda poenitentia, quos excipit à coercitione censura.

Corr. Rom. § α Iacturam, ] Post hæc verba in Originali, § apud Burchardum § Ivenem multa inseruntur, quae omninò sunt legenda.

C. CXIX. Presbyteris baptizatos chrismate ungere licet.

Item Innocentius Papa Decentio Episcopo, epist. 1. c. 3. (an. 416. Româ in Umbriam.)

24 PRESBYTERIS k ( seu extra Episcopum, seu presente Episcopo baptizant ) chrismate baptizatos ungere licet; sed quod ab Episcopo fuerit consecratum: non tamen frontem ex eodem oleo signare, quod solis debetur Episcopis, cum tradunt Spiritum paraclatum.

C. CXX. Baptizatos in frontibus Presbyteris ungere non licet.

Item ex regeſto Gregorii ad Januarium Episcopum Caralitanum, lib. 3. epist. 9. (an. 593. Româ in Sardiniam.)

PRESBYTERI l baptizatos infantes signare sacro in frontibus chrismate non praesumant. Sed Presbyteri baptizatos ungant in pectore, ut Episcopi postmodum ungere debeant in fronte.

C. CXXI. Chrismatis m pannum secundò linire, & super alium baptismatum mittere licet.

Item ex Concilio apud Belluacum.

SI quis n voluerit chrismate o pannum iterum linire, & super alium baptismatum mittere, non est absurdum.

a al. quatuor. b al. abstineant. al. poeniteant. c al. fuerit. d Burch. l. 4. c. 59. Ivo p. 1. c. 293. e C. 3. f al. popularibus. g C. 4. h al. investes. al. imberbes. i al. puritate. k Beda in Act. Apost. c. 8. Isidorus de offic. l. 2. c. fin. Albinus de divinis officiis. Sent. 4. dist. 7. Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 60. Ivo p. 1. c. 267. § 298. Pann. l. 1. c. 116. l Sent. ibid. Burch. l. 4. c. 70. Ivo p. 1. c. 264. Pann. l. 1. c. 117. m al. chrismate. n Burch. l. 4. c. 94. Ivo p. 1. c. 288. Pann. l. 1. c. 99. o al. chrismatis.

C. CXXII. De veteri chrismate baptisma consecrare non licet.

Item ex Concilio Lugdunenfi.

**S**i a quis de alio chrismate, quam de illo novo, quod proprii Episcopi largitione vel concessione acceperit, baptizare, nisi præoccupante morte, tentaverit, pro temeritatis ausu, ipse in se suæ damnationis protulisse sententiam manifestatur.

C. CXXIII. Non nisi à propriis Episcopis Presbyteri chrismata accipiant.

Item ex Concilio apud Valentias. b

**P**resbyteri c, qui diocesanas regunt Ecclesias, non à quibuslibet Episcopis, sed à suo, nec per minorem d Clericum, sed per seipsum, aut per illum, qui eiusdem ordinis sit, ante Paschæ solennitatem chrismata petant.

C. CXXIV. Consecrare chrismata, & per dioceses destinare omni tempore Episcopo licet.

Item ex Concilio Martini Bracharenfi,

c. 51. & sequentibus.

**O**mni e tempore Episcopo liceat chrismata consecrare, & per suas dioceses destinare, ita ut ad accipiendum chrismata Diaconus aut Subdiaconus ante diem Paschæ de singulis Ecclesiis ad Episcopum destinaret. §. 1. Presbyter f præsentem Episcopo non signet infantes, nisi forte ab Episcopo fuerit illi præceptum. §. 2. Non g liceat Presbytero prius Episcopo introire in baptisterium, sed cum Episcopo: nisi forte aut abiens fuerit, aut ægrotus.

C. CXXV. Qui baptizandi recipit officium, sine chrismate proficisci non debet.

Item ex Concilio Arausicano, c. 1.

**N**ullus h ministrorum, qui baptizandi recipit officium, sine chrismate usquam debet progredi: quia inter nos placuit semel in baptismate chrismari. De eo autem, qui in baptismate, quæcumque necessitate faciente, chrismatus non fuerit, in confirmatione Sacerdos a commonebitur. Nam inter nos chrismatis ipsius non nisi una benedictio est. Non præiudicantes i cuiquam hoc dicimus, sed ut necessaria e habeatur chrismatio.

Corr. Rom. ¶ a Sacerdos commonebitur. Apud Burchardum & Ivonem (qui hic caput concludunt, quod citant ex Vasensi, c. 5.) sic legitur, in confirmatione Sacerdotis perficietur: aut, ut Ivo, perficiatur.

¶ Et ut necessaria] Varietas insignis est in editione Conciliorum Colonienfi trium tomorum. Nam & isto modo legitur, & hoc, non necessaria habeatur rechrismatio: & non necessaria habeatur chrismatio repetita, & necessaria habeatur chrismatio repetita, que sola lectio retenta est in editione quatuor tomorum.

C. CXXVI. Antequam chrismata infundatur, ad aspergendum aquam de fonte accipere licet.

Item Capitularium lib. 6. c. 77.

**I**n Sabbato k sancto Paschæ, vel Pentecostes, si quis velit aquam consecratam ad asperionem in domo sua recipere, ante chrismatis infusionem recipiat.

C. CXXVII. Unde asperionis sanctificatio exordium sumpsit.

Item Cyprianus lib. 4. epist. 7. ad Magnam.

**N**ec quenquam movere debet, quod aspergi, vel perfundi iubentur l ægri, cum gratiam Dominicam con-

a Burch. l. 4. c. 72. Ivo p. 1. c. 266. Pannor. l. 1. c. 100. b In Vasensi Concil. c. 3. Supr. dist. 95. c. Presbyteri primò. c Burch. l. 4. c. 76. Ivo p. 1. c. 270. Pann. l. 1. c. 101. d al. juniorem. e Vide Melanense c. 46. f Supr. dist. 95. c. Presbyter. c. 51. g Distinct. 95. c. 53. h Burch. l. 4. c. 73. Ivo part. 1. cap. 267. i Ut præiudicans quidquam dico. k Ivo p. 1. c. 112. Pannorm. lib. 1. cap. 108. l ul. videntur.

sequuntur: quando Scriptura sancta per Ezechielem a Prophetam loquatur, & dicat: Aspergam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus immunditiis vestris, & ab omnibus simulacris vestris: & mundabo vos, & dabo vobis cor novum, & spiritum novum dabo in vobis. Item in b Numeris. §. 1. Qui tetigerit cadaver a hominis, & propter hoc septem diebus fuerit immundus, aspergatur de hac aqua die tertio, & septimo, & sic mundabitur. Item. §. 2. Si fide Trinitatis mundatus non fuerit, in resurrectione e apud sanctorum collegium immundus erit. Si die tertio aspersus non fuerit, septimo non poterit emundari. Omnis, qui tetigerit humana anime mortificium, & aspersus ex hoc commissione non fuerit, polluet tabernaculum Domini, & peribit ex Israël, quia, qui aqua aspersus non est expiationis, immundus erit, & manebit spurcitia eius super eum. & iterum: Et locutus est Dominus ad Moysen, dicens: c Accipe Levitas de medio filiorum Israël, & purificabis eos, & ita facies eis purificationem eorum, circumsparges eos aqua purificationis. & iterum. Aqua asperionis purificatio est. Unde apparet, asperionem quoque aque, instar salutaris lavacri obtinere. & quando hæc in Ecclesia fiunt, ubi sit & accipientis & dantis fides, integra stare omnia, & consummari ac perfici posse Domini maiestate, & fidei veritate. & infra. §. 3. Spiritus verò sanctus non dimensuratur d, sed super credentem totus infunditur. Nam si dies omnibus æqualiter nascitur, & si sol super omnes pari & æquali luce diffunditur: quæto magis Christus sol & dies verus in Ecclesia sua lumen vite æternæ pari æqualitate largitur? Cujus æqualitatis sacramentum videmus in Exodo e esse celebratum, eum de celo manna deflueret, & futurorum præfiguratione alimentum panis cælestis, & cibum Christi venientis ostenderet. Illic enim sine discrimine vel sexus, vel ætatis Gonor singulis æqualiter colligebatur. Unde apparebat, Christi indulgentiam, & cælestem gratiam postmodum securatur æqualiter omnibus dividi: sine sexus varietate, sine annorum discrimine, sine acceptione personæ, super omnem Dei populum spiritualis gratia munus infundi. Planè eadem gratia spiritualis, que æqualiter in baptismo à credentibus sumitur, in conversatione atque actu nostro postmodum vel minuitur, vel augetur, ut in Evangelio f Dominicum semen æqualiter seminatur: sed pro varietate terræ aliud absorbitur: aliud in multififormem copiam vel trigemum, vel sexagesimum, vel centesimum numeri fructu exuberante cumulatur. & paulò post. §. 4. Quod si aliquis in illo moveret, quod quidam ex his, qui ægri baptizantur, spiritibus adhuc immundis teneantur, sciat, diaboli nequitiam pertinacem usque ad aquam salutarem valere: in baptismo verò omnis g nequitia suæ vires amittere. Quod exemplum cernimus h in Rege Pharaone: qui diu reluctatus, & in sua perfidia demoratus, tandem resistere potuit, & prevalere, donec ad aquam veniret: quod cum venisset, & victus est, & extinctus. Mare autem illud, sacramentum baptismi fuisse declarat B. Apostolus Paulus, i dicens: Nolo enim vos ignorare, fratres, quia patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moysè baptizati sunt in nube, & in mari. & addidit, dicens: Hæc autem omnia, figuræ nostræ fuerunt. Quod hodie etiam geritur, ut per exorcistas voce humanâ, & potestate divinâ flagelletur, & uratur, & torqueatur diabolus: & eum exire se, & homines Dei k dimittere sapere dicat, in eo tamen, quod dixerit, fallat, & id, quod per Pharaonem prius gestum est, eodem modo l obstinationis & fraudis exercent. Cum tamen ad aquam Dei salutarem, atque ad baptismi sanctificationem venit, scire debemus, & fidere: quia

a Ezech. 36. b Numer. 19. c Num. 8. d de mensura datur, vera lectio. e Exod. 16. f Matth. 13. g omne, orig. h Exod. 14. i 1. Corinth. 10. k al. Deo. l al. mendacio.

illic diabolus opprimitur, & homo Deo dicatus divinā indulgentiā liberatur.

Corr. Rom. § a Qui tetigerit] Hæc usque ad vers. Et locutus est: aliis verbis à B. Cypriano exponuntur, ex quo quidem in cæteris hujus capituli partibus multa sunt emendata.

§ In resurrectione] Hujus sententiæ sunt quedam vestigia in gloss. interlineari ad istum Numerorum locum.

§ Teneantur] In originali impresso est, tentantur: sed in quinque manuscriptis, tentabantur. Hoc enim sibi vult B. Cyprianus, dum adhibentur solemnitates præcedentes baptismum, tentari adhuc homines posse ab immundis spiritibus, desinere autem tentationem in absolutione baptismi, id est, in aqua salutari. Sic enim ab ipso nunc usurpatur vox, baptizantur, ac sæpè à Philosophis usurpari solet vox, generari, nimirum pro alteratione præcedente deductionem & proventum formæ.

C. CXXVIII. De his, qui usque ad exitum vitæ suscipere baptismum differunt.

Item Joannes Chryostomus in epistolam ad Hebræos, homil. 13. ad cap. 7.

25 Quando quis propterea peccat, ut sanctum baptismum in novissima sua expiratione suscipiat, fortassis non adipiscitur. Et credite mihi, non terrens vos dico, quod dixeris sum. Multos novi, qui hoc passi sunt, qui ipse baptismatis multa peccabant, circa diem autem mortis discesserunt vacui; Deus enim propter hoc baptismum tribuit, ut solvat peccata, non ut addat. Si verò quis ad hoc nititur baptismate, ut ampliora delinquat, ipsum fit negligentia causa.

Corr. Rom. § a Non ut addat.] In editione Veronensi mendose est, *iva avēnon*: corrigendumque ex manuscriptis, *ix va avēnon*.

C. CXXIX. Parvulis baptizatis parentum non nocet perfidia.

Item Augustinus ad Bonifacium, epist. 23.

26 Quæris a me, utrum parentes baptizatis parvulis suis noceant, cum eos demoniorum sacrificiis sanare conantur: & si non nocent, quomodo eis proficit, cum baptizantur, parentum fides, quorum eis non potest obesse perfidia? Ubi respondeo, tantam illius sacramenti, hoc est, baptismi salutaris esse virtutem in sancta compage corporis Christi, ut semel a regeneratus per aliorum voluntatem, deinceps non possit vinculo alienæ iniquitatis obstringi, cui nullā suā voluntate consensit. *Et anima patris mea est, inquit, & anima filii mea est.* & iterum, *b Anima que peccaverit, ipsa morietur.* Non autem peccat ipsa, cum parentes ei nescienti, vel quilibet alius adhibet sacrilegia demoniorum. Sed idè ex Adam traxit, quòd sacramenti illius gratia solveretur: quia nondum erat anima separatim vivens, id est, altera anima, de qua diceretur, *Et anima patris mea est, & anima filii mea est.* Jam *c* itaque dicit, quòd cum homo in seipso est ab eo, qui genuit, alter effectus, peccato alterius sine sua conscientia d non tenetur obnoxius. *Et infra.* §. 1. Quomodo e itaque in parvulum majores peccant offerentes eum, atque obligare coantes demonum sacrilegis vinculis? non est anima utrorumque communis, ut etiam culpam possint habere communem. Non enim sic communicatur culpa per alterius voluntatem, quemadmodum communicatur gratia per Sancti Spiritus unitatem. *Item paulò superius.* Regenerans ergò Spiritus in majoribus offerentibus, & parvulo oblato, renatoque communis est. Idè per hanc societatem unius ejusdemque Spiritus prodèst offerentium voluntas parvulo oblato. *Et infra.* Potest enim & in hoc, & in illo homine esse unus Spiritus San-

ctus, etiam si se invicem nesciant, per quem fit a utriusque gratia communis: non autem potest spiritus unus esse hominis & hujus, & illius, per quem peccante altero, & altero non peccante, fit tamen culpa communis. Ac per hoc potest parvulus semel ex parentum carne generatus, Dei Spiritu regenerari, ut ex b illis obligatio contracta solvatur. Non potest autem semel Dei Spiritu regeneratus, ex parentum carne regenerari, ut obligatio, quæ soluta est, iterum contrahatur. Et idè semel perceptam parvulus Christi gratiam non amittit, nisi propria impietate. *Et paulò post.* §. 2. Verumtamen rectè dicuntur parentes, vel quicumque majores, filios, seu quoslibet parvulos baptizatos demoniorum sacrilegiis obligare conantes, spiritaliter homicidæ. Nam in illis quidem interfectionem non faciunt; sed quantum in ipsis est, interfectores fiunt: rectèque illis dicitur, quando ab hoc scelere prohibentur, nolite occidere parvulos vestros. Dicit enim & Apostolus c: *Spiritum nolite extinguere*: non quia ille extinguere potest; sed quantum in ipsis est, extinctores ejus meritò dicuntur, qui sic agunt, ut extinctum velint. §. 3. Nec illud te moveat, &c. *Et infra.* Celebrantur enim per eos necessaria ministeria. *Et infra.* Offeruntur d quippe parvuli ad percipiendam spiritalem gratiam non tam ab eis, quorum gestantur manibus, (quamvis & ab ipsis, si & ipsi boni fideles sunt,) quàm ab universa societate sanctorum atque fidelium. Ab omnibus namque offerri rectè intelliguntur, quibus placet, quòd offeruntur, & quorum sancta, atque individua charitate ad communicationem Sancti Spiritus adjuvantur. Tota hoc ergò mater Ecclesia, quæ in sanctis est, facit: quia tota omnes, tota singulos parit. *Item infra.* §. 4. Difficillimam sanè quæstionem tibi proposuisse vides in extremo inquisitionis tuæ, eà videlicet intentione, quâ soles vehementer cavere mendacium. Si constituam, inquis, ante te parvulum, & interrogem, utrum, cum creverit, futurus sit castus, vel fur, vel non sit futurus? sine dubio respondebis, nescio: & utrum in eadem parvula ætate constitutus cogitet aliquid boni vel mali, dices, nescio. Si itaque de moribus ejus futuris nihil audes certò promittere, & de ejus præsentis cogitatione, quid est aliud e, quàm quando ad baptismum offeruntur, pro eis parentes, tanquam fidei auctores f, respondent, & dicunt illos facere, quod illa ætas cogitare non potest, aut si potest, occultum est? Interrogamus enim eos, à quibus offeruntur, & dicimus: Credit in Deum? de illa ætate, quæ utrum sit Deus, ignorat. Respondent: Credit, & ad cætera sic responderet singula, quæ quaruntur g. Unde miror, parentes in istis rebus tam fidenter pro parvulo respondere: ut dicant, eum tanta bona facere, quæ ad horam, quæ baptizatur, baptizator interrogat: tamen eadem horâ, si subjiciam, erit castus, qui baptizatur, aut non erit fur? nescio, utrum audeat dicere aliquis, aliquid horum erit, aut non erit: sicut mihi sine dubitatione respondet, quòd credat in Deum, & quòd se convertat ad Deum. *Et infra.* §. 5. Ecce b facio, quantum possum, Dominus adjuvet, ut quod postulas, possim. Nempe sæpè ita loquimur, ut Pascha propinquante dicamus castitiam, vel perdissionem i, vel perendissionem esse Domini passionem: cum ille ante eam multos annos passus sit; nec omninò, nisi semel, ipsa passio facta sit. Nempe ipso die Dominico dicimus, hodie Dominus resurrexit: cum ex quo resurrexit, totò anni transierunt. Cur nemo tam ineptus est, ut nos ita loquentes arguat esse mentitos? nisi quia istos dies secundum illorum, quibus hæc gesta sunt, similitudinem

a Polyc. lib. 3. tit. 10. Ansem. l. 9. c. 41. b Ezech. 18. c Jam itaque cum homo, vera lectio. d consensione, vera lectio. e Quando autem, vera lectio, & sine nota interrogationis.

a al. fit. b al. Et illius. c i. Thessal. 5. d Supr. ead. nec illud. 33. e Illud, quod quando, vera lectio. f al. doctores. al. fide dictiores spondent. g al. geruntur. h Ivo p. 2. c. 14. i Vel perendinam esse, vera lectio.

nuncupamus: ut dicatur ipse dies, qui non est ipse, sed revolutione temporis, similis ejus: & dicatur illo die fieri propter sacramenti celebrationem, quod non illo, sed jam olim factum est. *Et infra*. §. 6. Itaque parvulum a &c. *Et infra*. §. 7. Cum autem homo sapere coeperit, non illud sacramentum repetit, sed intelligit: ejusque veritati consona etiam voluntate coaptabitur. Hoc quoad non potest, valebit sacramentum ad ejus tutelam adversus contrarias potestates: & tantum valebit, ut si ante rationis usum ex hac vita emigraverit, per ipsum sacramentum commendante Ecclesie charitate, ab illa condemnatione, quae per unum hominem intravit in mundum, Christiano adjutorio liberetur. Hoc qui non credit, & fieri non posse arbitratur, profecto infidelis est, etsi habeat fidei sacramentum, longeque melior est ille parvulus, qui etiam si fidem nondum habeat in cogitatione b, non ei tamen obicem contraria cogitationis opponit, unde sacramentum ejus salubriter percipit.

Corr. Rom. §. a Semel regeneratus] *Pleniùs apud B. Augustinum, ut semel generatus per carnalem voluptatem, cum semel regeneratus fuerit per aliorum spiritalem voluntatem, &c. Multa verò in hoc capite emendata sunt, ubi per glossam licuit. Sunt autem sententiae ipsae à collectore arbitrato suo transpositae.*

C. CXXX. Aliorum fides in baptismo parvulos salvat.

Item Bonifacio contra duas epistolas Pelagianorum, l. 1. c. 22.

**I**N Ecclesia e Salvatoris per alios parvuli credunt, sicut ex aliis ea, quae illis in baptismo remittuntur, peccata traxerunt: nec illud cogitatis a, eos vitam habere non posse, qui fuerint expertes corporis & sanguinis Christi, dicente ipso: *Nisi d manducaveritis carnem meam, &c.*

Corr. Rom. §. a Cogitatis.] *Non est mutatum ob glossam. Sed in vetustis codicibus, & originali est, cogitatis, pendenteque haec omnia ex superioribus: quare integer locus perlegendus.*

C. CXXXI. Corpore & sanguine Christi participat, qui per baptismum membrum ejus efficitur.

Idem.

**N**ULLI est aliquatenus e ambigendum, tunc unumquemque fidelium corporis, sanguinisque Dominici participem fieri, quando in baptismo membrum Christi efficitur, nec alienari ab illius panis, calicisque consortio, etiam si, antequam panem illum comedat, & calicem bibat, de hoc seculo in unitate corporis Christi constitutus abscedat. Sacramenti quippe illius participatione, ac beneficio non privatur, quando ipse hoc, quod illud sacramentum a est, invenit f.

Corr. Rom. §. a Sacramentum est.] *Apud Bedam (nam originale non est inventum) legitur, sacramentum significat, invenit. g ut supra dist. 2. Quia passus, vers. Nulli. Et ita interpretatur nunc auctor glossae verbum, est.*

C. CXXXII. Quare sit baptizandus, qui de baptismo nascitur.

Idem de peccatorum merit. & remiss. & baptismo parvulorum, lib. 2.

c. 25. & 26.

**S**I h baptizata est caro Christi, quae sine peccato erat, ps. propter exemplum imitationis: quantum magis baptizanda est caro mortis propter evitandum iudicium damnationis? sicut verò in tempore circumcisionis, qui

a supr. ead. nihil est aliud. 76. b al. cognitione. c Beda ad c. 16. Marc. Ansel. l. 9. c. 43. d Joan. 6. e Beda 1. Corinth. 10. ad vers. [Calix benedictionis.] sup. dist. 2. c. quia passus. §. nulli. f al. invenitur. g al. invenitur. h Sent. 4. dist. 9. Polyc. lib. 3. tit. 10. ex Innocentio. Anselm. l. 9. c. 23. Ivo part. 2. cap. 1.

de circumciso nascebatur, fuit circumcidendus: sic nunc, qui de baptizato nascitur, erit baptizandus. §. 1. Sacramentum a enim baptismi, sacramentum est regenerationis. Quare sicut qui non vixerit, mori non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Et quamvis parenti post conversionem propria peccata non obfunt, tamen illis obfunt, qui ab eo generantur. Parenti propter hoc non obfunt, quia renatus est: illis autem, qui de illo nati sunt, nisi eodem modo renascantur, quae à parente contracta sunt, oberunt: quia etiam innovatus Pater non de novitate, sed de reliquiis vetustatis carnaliter gignit: & filii ex parentum reliqua vetustate in peccati carne propagati, damnationem sacramentum regenerationis evadunt.

Corr. Rom. §. Hoc etiam caput confectum est ex verbis B. Augustini, collectoris tamen arbitrato & immutatis, & transpositis, & in summam redactis. Quod in multis sequentibus capitibus ita fit, ut necessarium omnino sit ad ipsum adire auctorem. Quare pauca emendata sunt, (Et ea quidem ex vetustis ferè Gratiani exemplaribus) quae scilicet sensum valde obscurabant, nec glossa obscurabat.

C. CXXXIII. In baptismo omnia peccata moriuntur.

Item in Enchiridio, c. 52.

**U**T ostenderet Apostolus, nos mortuos esse peccato: An b ignoratis, inquit, quoniam quicumque baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus? Si ergo hinc ostenditur mortui esse peccato, quia in morte Christi baptizati sumus, profecto & parvuli, qui baptizantur in Christo, peccato moriuntur, quia in morte ipsius baptizantur. Nullo enim excepto dictum est, *Quicumque enim baptizati sumus in Christo Jesu, in morte ipsius baptizati sumus: & ideo dictum est, ut probaretur mortuos nos esse peccato. Cui autem peccato parvuli renascendo moriuntur, nisi quod nascendo traxerunt? Ac per hoc etiam ad ipsos pertinet, quod sequitur c: Consepulti enim sumus illi per baptismum in mortem, & infra. §. 1. Baptizatis itaque in morte Christi, in qua non solum majores, verum etiam parvuli baptizantur, ait d: Sic vos existimate mortuos quidem esse peccato, viventes autem Deo in Christo Jesu.*

C. CXXXIV. Sicut nulli baptismus negatur, ita nemo est, qui non peccato moriatur.

Item in eodem, c. 43.

**A** Parvulo e recens nato usque ad decrepitem senem, sicut nullus prohibendus est à baptismo, ita nullus est, qui non peccato moriatur in baptismo. Sed parvuli tantum originali, majores autem etiam omnibus iis moriuntur peccatis, quae male vivendo addiderunt ad illud, quod nascendo traxerunt.

C. CXXXV. In baptismo Joannis non erat peccati remissio.

Item in eodem, c. 49.

**N**ON regenerabantur f, qui baptismo Joannis baptizabantur: g Sed quodam praecursorio illius ministerio, qui dicebat: *Parate h viam Domino, huic uni, in quo solo renasci poterant, parabantur.* Hujus enim baptismus est non in aqua tantum, sicut fuit Joannis, verum etiam in Spiritu Sancto, ut de illo a spiritu regeneretur, quisquis in Christum credit, de quo Christus regeneratus regenerationem i non cognovit. *Et paulò inferius. §. 1. In aqua baptizari voluit à Joanne, non ut ejus iniquitas ulla dilueretur, sed ut magna commendaretur*

a C. 26. b Rom. 6. c Ibidem. d Ibidem. e Sent. 4. dist. 4. Ivo p. 17. c. 4. f renascebantur, orig. g Aug. addit, à quo & ipse baptizatus est. h Esu. 40. Marc. 1. i regeneratione non eguit, orig.

humanitas a. Ita quippe nihil in eo baptismus habuit, quod ablueret, sicut mors nihil, quod puniret, invenit. Corr. Rom. § a Ut de illo Spiritu Restitutus est ex B. Augustino hic locus, in quo glossa non impediatur. Antea legebatur: Ut de illo regeneraretur, si quis in Christum crederet, de illo Christus regeneratur, qui regenerationem, &c.

C. CXXXVI. Non solum originale, sed etiam actualia peccata remittuntur in baptismo.

Idem de baptismo parvulorum, sive de peccat. mer. l. 1. c. 15. § 16.

Regenerante a autem carne tantummodo contrahitur peccatum originale: regenerante autem Spiritu non solum originalium, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum. Proinde recte potest dici, parvulos sine baptismo de corpore exeuntes in damnatione omnium mitissima futuros. Multum autem fallit, & fallitur, qui eos in damnatione predicat non futuros, dicente Apostolo b: Per unius delictum in omnes homines ad condemnationem, &c.

Corr. Rom. § a Regenerante autem] Declarans B. Augustinus, cur ab Apostolo dictum sit: Sic & gratia regnet per justitiam in vitam aeternam per Jesum Christum Dominum nostrum, haec asserbat: Quia generante carne illud tantummodo trahitur, quod est originale peccatum. Regenerante autem Spiritu non solum originalis, sed etiam voluntariorum fit remissio peccatorum.

C. CXXXVII. Quicumque ex concupiscentia nascitur, per baptismum regeneratur.

Idem c in eodem, c. 16.

Quisquis ex concupiscentia carnis, & lege peccati & mortis carnaliter generatur, regenerari spiritualiter opus habet, ut non solum ad regnum Dei perducatur, verum etiam a peccati damnatione liberetur. Sicut enim per primum hominem in peccato & morte nascuntur, sic etiam per Christum in justitia & vita aeterna in baptismo renascuntur.

C. CXXXVIII. Offertium fides parvulus facit fideles.

Idem in d eodem libro, c. 19.

Parvuli, fideles recte vocantur, quia fidem per verba gestantium quodammodo profitentur: & per eorum verba diabolo, & mundo abrenunciant. Et hoc fit vi sacramenti & divinae gratiae, quam Dominus donavit Ecclesiae. Parvulus autem, qui baptizatur, si ad annos rationales veniens non crederit, nec ab illicitis abstinerit, nihil ei prodest, quod parvulus accepit.

C. CXXXIX. De eodem.

Item Augustinus in eodem libro 1. de meritis & remissione peccatorum, c. 25.

§ 19.

Mater Ecclesia os maternum parvulis praestat, ut sacris mysteriis imbuantur: quia nondum e possunt corde proprio credere ad justitiam, nec ore proprio confiteri ad salutem. Nec ideo tamen eos quisquam fidelium fideles appellare cunctatur: quod a credendo utique nomen est: quamvis hoc non ipsi, sed alii pro eis inter sacramenta responderint. Si autem propterea recte fideles vocantur, quoniam fidem per verba gestantium quodammodo profitentur. cur etiam non prius poenitentes habeantur, cum per eorum verba gestantium, diabolo, & huic saeculo renuntiare monstrantur.

a Humilitas, orig. b Rom. 5. c Sententia potius, quam verba. d Summa verborum. B. August. infra c. prox. verba ipsa. e Rom. 10. f Supr. cap. prox.

C. CXL. Caritas Ecclesiae peccata dimittit, vel tenet.

Idem in tractatu 121. ad cap. 20. a Joannis.

Ecclesiae caritas, quae b per Spiritum Sanctum diffunditur in cordibus eorum, qui participes sunt, peccata dimittit: eorum, qui non sunt, tenet.

C. CXXI. Solus Christus peccata dimittit.

Idem c de peccatorum meritis, § remiss. lib. 1. cap. 23.

Nemo d tollit peccata, nisi solus Christus, qui est agnus tollens peccata mundi. § infra. Tollit autem & dimittendo, quae facta sunt (ubi originale continetur) & adjuvando, ne fiant, & perducendo ad vitam, ubi fieri omnino non possunt.

C. CXLII. Praeter baptismum Christi parvulis nulla salus promittitur.

Idem ibidem, § cap. 25.

Nulla e praeter baptismum Christi salus promittitur infantibus: quia infantes, si per sacramentum, quod ad hoc est divinitus institutum, in credentium numerum non transeant, profecto in tenebris manent.

C. CXLIII. Baptizati in Christo incorporantur, & ejus membra fiunt.

Idem f ibidem, cap. 26.

Ad hoc baptismus valet, ut baptizati Christo incorporantur, & membra ejus habeantur, & conspiciantur: & oblati per sacramentum, charitatemque fidelium reconcilientur Deo: ut in illo vivi, salvi, liberati, redempti, illuminati fiant.

C. CXLIV.

Idem ibidem, cap. 27.

Quis autem nesciat, credere esse infantibus baptizari? non credere autem, non baptizari?

C. CXLV. Gratia non solum peccata dimittit, sed etiam legem implere facit.

Idem g de gratia, § libero arbitrio, ad Valentinum, c. 14.

Gratia, quae per Christum datur, non solum peccatorum remissionem facit, sed etiam ut lex impleatur, ut natura liberetur, ne peccatum dominetur: Spiritus etiam gratiae dat fidem, quae etiam non petita a Deo conceditur, ut homini petenti & alia concedantur. Nam h fides non est liberi arbitrii tantum, sed donum Dei.

C. CXLVI. Vetus infirmitas in baptismo non penitus absuntur, sed vires amittit.

Idem de baptismo parvulorum, sive de peccat. mer. § remiss. lib. 2. c. 7.

Non ex quo quisque baptizatur, omnis vetus infirmitas in eo absuntur. Sed renovatio incipit a remissione omnium peccatorum, & intelligentia, & operatione spiritualium. Caetera vero in spe facta sunt, donec etiam in re fiant: quod erit in resurrectione. Nam in baptismo, quamvis plena fiat remissio peccatorum, nondum tamen plena est novitas, & perfecta mutatio; quia adhuc remanet corruptio non solum in corpore, sed etiam in animo, qui est homo interior: in quo si perfecta esset novitas, non diceret Apostolus i, quod renovatur de die in diem. Item eodem libro, cap. 27. §. 1. Hoc memnasse debemus tantummodo, omnium peccatorum plenam, perfectamque remissionem baptismo fieri, hominem vero non totum commutari continuo; sed in bene proficiatibus de die in diem novitate crescente commutari, quod vetustum & carnale est: donec

a Glossa ordin. ibi ex Aug. ad vers. [quorum remiseritis.] § Bede ibid. Sent. 4. dist. 18. b Rom. 5. c Bede in c. 3. 1. Joannis. § gl. ibid. d Joan. 1. e Sent. 4. dist. 18. Summa verborum. f Per epitomam. g Per epitomam. h Ephes. 2. i 2. Corinth. 4.



ita removetur, ut animalis infirmitas corporis, ad firmitatem spirituales, incorruptamque perveniat. *Et cap. 28. §. 2.* Hæc autem lex peccati, de qua dicit Apostolus: *Non regnat peccatum in vestro mortali corpore*: non sic manet in membris eorum, qui renati sunt, tanquam non sit ejus facta remissio, ubi omnino plena & perfecta sit remissio peccatorum, omnibus inimicis interfectis, quibus separabamur à Deo: sed manet in vetustate carnis tanquam superatum & peremptum, si non illicitis confessionibus quodammodo reviviscat, & in regnum proprium dominationemque revocetur. Ab hac autem vetustate carnis (in qua est ista peccati, vel peccatum jam remissum) usque aded Spiritus vita discernitur, in cuius novitate baptizati per Dei gratiam renascuntur, ut tales etiam in presenti non solum non in peccato, sed etiam nec in carne esse dicantur, cuius desideria non sequuntur, sed in Spiritu. Ipsa verò carne corruptibili bene utitur, qui membra ejus ad bene operandum convertit, non secundum desideria carnis vivens lege peccati, quod licet jam remissum est, in vetustate tamen carnis manet: quæ bene utuntur fideles conjugati, qui ex eo, quod sunt in Christo novitate, dominari sibi libidinem non patiuntur: ex eo autem, quod adhuc trahunt Adæ vetustatem, regenerandos immortaliter filios, mortaliter generant, cum ea propagine peccati, quæ renati obnoxii non tenentur, & qui nascuntur, renascendo solvuntur. *Item paulo inferius. §. 3.* Sicut facta, & dicta, & cogitata iniqua animæ & corpori pertinent, licet autem quantum ad motus jam præterierunt, & non sunt, eis tamen præteritis reatus eorum manet, nisi peccatum per remissionem solvatur: sic contra in hac non jam præterita, sed adhuc manente lege concupiscentiæ reatus ejus solvitur: & non erit, cum sit in baptismo plena remissio peccatorum.

Corr. Rom. *¶ Quod de multis capitibus jam significatum est, ex locis B. Augustini esse confecta, sed aliter dispositis, & in summam collectis, id in hoc potissimum capite apparet: in quo tamen non pauca sunt & emendata, & addita.*

*¶ A remissione] Antea legebatur, ad remissionem, &c. Emendatum est ex plerisque vetustis exemplaribus, & originali.*

*¶ Anima & corpori] In Originali est, quantum ad ipsos motus animi & corporis pertinet, jam præterierunt, & non sunt: eis tamen præteritis, & non jam existentibus, reatus eorum manet, &c. Sed ob glossam non est emendatum.*

C. CXLVII. *Discipuli Christi ejus baptismo creduntur abluti.*

*Idem in epistola 108. ad Seleucianam.*

29 **Q**uando ab Hierosolymis exiit Jesus cum discipulis suis in Judæam terram, & illic morabatur cum eis, baptizabat non per seipsum, sed per discipulos suos: quos intelligimus jam fuisse baptizatos, sive baptismo Joannis (sicut nonnulli arbitrantur:) sive (quod magis credibile est,) baptismo Christi. *Item ibidem. §. 1.* Respondit e Dominus Petro: *Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus.* Ubi intelligitur, quod jam Petrus baptizatus fuerat.

C. CXLVIII. *Apostoli omnes Christi baptismo baptizati creduntur.*

*Item ad Vincentium & Victorium, lib. 3. de anima, & ejus origine, c. 9.*

**S**i d eos, de quibus non scriptum est, utrum fuerint baptizati, sine baptismo de hac vita recessisse contendimus, ipsis calumniamur Apostolis: qui præter e Apostolum Paulum, quando baptizati fuerint, ignoramus. Sed ipsos baptizatos esse per hoc nobis innotescere po-

*a Rom. 6. b Joan. 3. Ivo p. 1. c. 309. Pamorm. l. 1. c. 104. c Joan. 13. d Ivo p. 1. c. 310. Pann. l. 1. c. 105. e Act. 9.*

tuit, quod beato Petro Apostolo Dominus ait: *Qui a lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet.*

C. CXLIX. *Catechumenus catholicus hæretico baptizato præfertur.*

*Idem lib. 4. de baptismo, contra Donatistas, cap. 21.*

30 **N**on dubito, Catechumenum catholicum divinam charitate flagrantem hæretico baptizato antepone: sed etiam in ipsa intus catholica, bonum Catechumenum malo baptizato anteponimus. Nec ideo tamen sacramento baptisimi, quo iste nondum, ille jam imbutus est, facimus injuriam. *Et paulo post. §. 1.* Melior enim e Centurio Cornelius nondum baptizatus Simone baptizato. Iste enim & ante baptismum Sancto Spiritu repletus est: ille & post baptismum immundo spiritu inflatus est. Verumtamen Cornelius, si etiam Spiritu Sancto jam accepto baptizari nolisset, contempti tanti sacramenti reus fieret. *Et infra. §. 2.* Sicut autem bono Catechumeno baptismus deest ad capeffendum regnum cælorum, sic malo baptizato vera conversio. Qui enim dixit: *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non intrabit in regnum cælorum*; ipse etiam dixit: *Nisi e abundaverit justitia vestra plusquam Scribarum & Phariseorum, non intrabitis in regnum cælorum.*

C. CL. *Non tam ablutione corporis, quam fide cordis baptisma constat.*

*Item in libro sententiarum Prosperi f.*

**V**erus g baptismus constat non tam ambulatione corporis, quam fide cordis: quemadmodum Apostolica doctrina tradidit, dicens h: *Fide mundans corda eorum.* & alibi: *Salvosi facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientie bonæ interrogatio in Deum.*

C. CLI. *Sicut in Veteri Testamento quidam spirituales, ita in Novo quidam carnales inveniuntur.*

*Item Augustinus libro primo de baptismo, cap. 15.*

**S**icut in sacramentis Veteris Testamenti vivebant quidam spirituales, ad Novum scilicet Testamentum, quod tunc occultabatur, occulte pertinentes, sic & nunc in sacramentis & Novi Testamenti, quod jam revelatum est, plerique vivunt animales: qui proficere si nolunt ad percipiendam, quæ sunt Spiritus Dei, quod eos hortatur sermo Apostolicus l, ad Vetus Testamentum pertinebant. Si autem proficiunt, & antequam capiant baptismum m, ipso profectu & accessu ad Novum pertinent: & si priusquam spirituales fiant, ex hac vita rapiantur, custoditi per sacramenti sanctitatem in terra viventium computantur, ubi est spes nostra, & portio Dominus. Nec invenio, quid verius intelligatur in eo, quod scriptum est: *Imperfectum n meum viderunt oculi tui*: quandoquidem sequitur, *Et o in libro tuo omnes scribentur.* *Item lib. 3. c. 14. §. 1.* Non interest, cum de sacramento integritate & sanctitate tractatur, quid credat, & quali fide imbutus sit ille, qui accipit sacramentum. Interest quidem plurimum ad salutis viam, sed ad sacramenti questionem nihil interest. *Item infra. §. 2.* Manifestum est fieri posse, ut fide non integrè integrum in quoquam maneat sacramentum baptisimi. *Item cap. 15. §. 3.* Si possent singuli diligenter interrogari, tot diversitates opinionum fortassis, quot homines numerarentur. *Animalis p enim homo non percipit ea, quæ sunt Spiritus Dei.* Numquid tamen ideo non integrum sacramentum accipiunt? aut numquid ideo, si profice-

*a Joan. 13. b Per epitomam. c Act. 10. d Joan. 3. e Matth. 5. f Lanfranc. in lib. de sacram. & sententia apud B. August. tract. 80. ad c. 13. Joannis. g Alg. l. 3. c. 6. Ivo p. 2. c. 9. Paul. l. 1. c. 110. h Act. 15. i i. Petr. 3. k al. sacramento. l i. Corinth. 2. m abest ab orig. n Psal. 141. o Psal. 138. p i. Corinth. 2.*

rint,

rint, & opinionum carnalium vanitatem emendarent, de- nuo quod acceperant, repetendum est? Accipit quisque secundam fidem suam, sed quantum capit, gubernante illa misericordia Dei, de qua presumens idem Apostolus dicit a: Si quid aliter sapitis, id quoque vobis Deus revelabit.

C. CLII. Non natura necessitate, sed merito peccati Adam moriturus erat.

Item ex Concilio b Milevitano, cui interfuit Augustinus, & Anselmus c Romana Ecclesie Legatus contra Pelagianos, cap. 1.

31 Placuit igitur omnibus Episcopis, qui fuerunt in hac sancta Synodo d, constituere hæc, quæ in presenti Concilio definita sunt: ut, quicumque dicit, Adam primum hominem mortalem factum, ita ut si peccaret, si non peccaret, moreretur in corpore, hoc est, de corpore exiret, non peccati merito, sed necessitate naturæ, anathema sit.

C. CLIII. Parvuli non solum penam, sed culpam à parentibus trahunt.

Item ejusdem Concilii e, cap. 2.

Placuit f, ut, quicumque parvulos recentes ab utero matrum baptizandos negat, aut dicat, in remissionem quidem peccatorum eos a baptizari, sed nihil ex Adam trahere originalis peccati, quod lavacro regenerationis expiatur (unde fit consequens, ut in eis forma baptismatis in remissionem peccatorum non vera g, sed falsa intelligatur,) anathema sit: quoniam non aliter intelligendum est, quod ait Apostolus: h [Per unum hominem peccatum intravit in mundum, & per peccatum mors, & ita in omnes homines pertransiit, in quo omnes peccaverunt,] nisi quemadmodum Ecclesia Catholica ubique diffusa semper intellexit. Propter hanc enim fidei regulam etiam parvuli, qui nihil peccatorum in semetipsis adhuc committere potuerunt, idem in peccatorum remissionem veraciter baptizantur, ut in eis regeneratione mundetur, quod generatione traxerunt.

Corr. Rom. § a Eos baptizari,] Sic est emendatum ex aliquot vetustis, & ipsis originalibus. Nam antea legebatur, non baptizari.

C. CLIV. Gratia & peccata remittit, & ne reciderentur, adjuvat.

Item ejusdem i, cap. 3.

Placuit k, ut, quicumque dixerit, gratiam Dei, quæ l justificamur per Jesum Christum Dominum nostrum, ad solam remissionem peccatorum valere, quæ jam commissa sunt, non etiam ad adiutorium, ut non committantur, anathema sit.

C. CLV. Quid sit peccatum, gratia docet, & ut vitetur, facit.

Item ejusdem m, cap. 4.

Quisquis n dixerit, eandem gratiam Dei per Jesum Christum Dominum nostrum propter hoc tantum nos adjuvare ad non peccandum, quia per ipsam nobis revelatur, & aperitur intelligentia mandatorum, ut sciamus, quid appetere, quid vitare debeamus, non autem per illam nobis præstari, ut, quod faciendum cognoverimus, etiam facere diligamus, atque valeamus, anathema sit.

C. CLVI. Sine gratia divina mandata impleri non possunt.

a Philip. 3. b Et in African. c. 76. c videtur mendum in hoc nomine. d Afellus. e In l. de Eccles. dog. cap. 33. f Et in Afric. c. 27. g In l. de Eccles. dog. c. 24. h Burch. l. 4. c. 34. Ivo p. 1. c. 228. g al. verè, sed falsè. h Roman. 5. i In Afric. cap. 78. de Eccles. dog. cap. 28. Cel. epist. 1. c. 30. k Burch. l. 20. c. 18. Ivo p. 17. c. 30. Val. in qua. m In Afric. c. 79. de dogmat. c. 29. n Burch. ibid. Ivo p. 17. cap. 39.

Item ejusdem, a cap. 5.

32 Placuit, b ut, quicumque dixerit, idem nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum arbitrium jubemur, facilius possimus implere per gratiam, tanquam etiam si gratia non daretur, non quidem facile, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit.

DISTINCTIO V.

De Sacramento Confirmationis, & Jejunii Ecclesie.

C. I. Post baptismum Confirmationis sacramentum præstetur.

Item Urbanus Papa omnibus Christianis, epist. 1. c. 7. (an. 222.)

1 Omnes fideles c per manus impositionem Episcoporum, Spiritum Sanctum post baptismum accipere debent, ut pleni d Christiani inveniantur: quia, cum Spiritus Sanctus infunditur, cor fidele ad prudentiam & constantiam dilatatur.

C. II. Quid conferat Spiritus Sanctus in baptismo? quid in confirmatione?

Item Melchias Papa in epist. ad Episcopos Hisp. c. 2. (an. 314.)

Spiritus e Sanctus, qui super aquas baptismi salutariter descendit illapsu, in fonte plenitudine tribuit ad innocentiam: in confirmatione augmentum præstat ad gratiam. Et quia in hoc mundo tota ætate victuris inter invisibiles hostes, & pericula gradiendum est, in baptismo regeneramur ad vitam, post baptismum confirmamur ad pugnam, in baptismo abluimur f, post baptismum roboramur. Et quamvis continuò transitoris sufficiant regenerationis beneficia, victuris tamen necessaria sunt confirmationis auxilia. Regeneratio per se salvat mox in pace & beati seculi recipiendos: confirmatio armat & instruit ad agones mundi hujus, & prælia reservandos. Qui autem post baptismum cum acquisita innocentia immaculatus pervenit ad mortem, confirmatur morte; quia non potest peccare post mortem.

Corr. Rom. § a Pace beati] Sic est emendatum ex manu. Orig. & Polyc. Antea legebatur, pace baptismi, vel sæculi.

C. III. Manus impositionis sacramentum dignum est sacramento baptismi.

Idem ibidem.

DE his g verò, super quibus rogastis vos informari, id est, utrum majus esset sacramentum manus impositio Episcoporum, aut baptismus? scitote, utrumque magnum esse sacramentum: & sicut unum à majoribus fit, id est, à summis Pontificibus, quod à minoribus fieri non potest, ita & majori veneratione venerandum & tenendum est. Sed ita conjuncta sunt hæc duo sacramenta, ut ab invicem nisi morte præveniente nullatenus possint segregari: & unum sine altero ritè perfici non potest.

C. IV. Non ab aliis, quàm ab Episcopis manus impositionis sacramentum perfici potest.

Item Eusebius Papa epist. 3. ad Episcopos Tuscia & Campanie.

(an. 307.)

MANUS h quoque impositionis sacramentum magnâ veneratione tenendum est: quod ab aliis perfici non potest, nisi à summis Sacerdotibus: nec tempore Apostolorum ab aliis, quàm ab ipsis Apostolis legitur, aut scitur

a In Afric. c. 80. b Burch. ibid. Ivo part. 17. c. 30. c Polyc. l. 3. tit. 10. Anselm. l. 9. c. 23. Burch. lib. 4. c. 66. Ivo part. 1. c. 250. & 296. Pam. l. 1. c. 113. d plenè. orig. e Eusebius Emisenus in hom. in die Pentecostes. Polyc. l. 3. tit. 10. Anselm. l. 9. c. 31. f al. alimur. g Polyc. ibid. Anselm. l. 9. c. 33. Burch. l. 4. c. 61. Ivo p. 1. c. 255. Pam. l. 1. c. 114. Polyc. ibid. Burch. l. 4. c. 63. Ivo p. 1. c. 257. & 297. Pam. l. 1. c. 115.

peractum

peractum esse: nec ab aliis, quàm ab illis, qui eorum tenent locum, unquam perfici potest, aut fieri debet. Nam si aliter præsumptum fuerit, irritum habeatur & vacuum, & inter Ecclesiastica nunquam reputabitur sacramenta.

C. V. *Quare confirmationis sacramentum baptizato tradatur.*

Item Rabanus de institutione Cleric. lib. 1. cap. 30. (an. 847.)

NOvissimè à summo Sacerdote per impositionem manûs paracletus traditur baptizato, ut roboretur per Spiritum Sanctum ad prædicandum aliis idem donum, quod ipse in baptisate consecutus est, per gratiam vitæ donatus aeternæ. Signatur enim baptizatus cum chrismate per Sacerdotem in capitis summitate: per Pontificem verò in fronte, ut in priore unctioe significetur Spiritus Sancti ipsam descensio ad habitationem Deo conferendam: in secunda quoque, ut ejusdem Spiritus Sancti septiformis gratia cum omni plenitudine sanctitatis, & scientiæ, & virtutis venire in hominem declaretur.

C. VI. *Ad confirmationem non nisi jejuni veniant.*

Item ex Concilio Aurelianensi, cap. 3.

UT jejuni ad a confirmationem veniant perfectæ ætatis, ut moneantur confessionem facere prius, ut mundi donum Sancti Spiritus valeant accipere: & quia nunquam erit Christianus, nisi confirmatione Episcopali fuerit chrismatus.

C. VII. *Episcopi non nisi jejuni baptizatos confirmant.*

Item ex Concilio Meldensi b, c. 6.

UT c Episcopi non nisi jejuni per impositionem manuum Spiritum Sanctum tradant, exceptis infirmis, & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Pascha videlicet & Pentecoste, à jejunis celebrari debet baptismus; ita etiam traditionem Spiritus Sancti à jejunis Pontificibus convenit celebrari.

C. VIII. *Secundò vel tertio nullus confirmetur.*

Item ex Concilio Tarraconensi.

DICTUM d est nobis, quòd quidam de plebe bis, vel ter, vel eo amplius, Episcopis ignorantibus tamen, ab eisdem Episcopis confirmantur. Unde visum est nobis, eandem confirmationem, sicut nec baptisma, iterari minimè debere: quia bis vel ter, vel amplius baptizatos, aut confirmatos, non seculo, sed soli Deo sub habitu regulari, vel clericali religiosissimè famulari decretum est.

Corr. Rom. § Burchardus etiam, & Ivo citant ut Gratianus. Habetur autem in Cabilonensi 2. c. 27. usque ad vers. Quia bis, & in Capitularibus adjectis, c. 53.

C. IX. *De eodem.*

Item Gregorius III. epist. 4. ad Bonifacium.

DE homine, qui à Pontifice confirmatus fuerit, demud illi talis reiteratio prohibenda est.

C. X. *Omnia sacramenta crucis signaculo perficiuntur.*

Item Stephanus Papa V. (an. 887.)

NUMquid non omnia chrisinata e sacerdotalis myste-  
ps. rii f crucis figurà perficiuntur? Numquid g bap-  
tismatis undà, nisi cruce sanctificatà peccata relaxantur? Et, ut cetera prætereamus, sine crucis signaculo quis sacerdotii gradus ascendit.

a Burch. l. 4. c. 60. Ivo p. 1. c. 254. Pann. lib. 1. c. 119.  
b In capit. adjectis, c. 6. In Concil. Parisiensi. l. 1. c. 33.  
c Polyc. l. 3. tit. 10. Burch. l. 4. c. 67. Ivo p. 1. c. 261. Pann. l. 1. c. 120. d Burch. l. 4. c. 50. Ivo p. 1. c. 244. Pann. l. 1. c. 121. e al. charismata. f al. ministerii. g Ivo p. 1. c. 114. & p. 2. c. 91.

C. XI. *Energumeni omnibus diebus exorcizentur.*

Item ex Concilio Carthageniensi IV. c. 90. & sequentibus.

3 OMni a die Exorcizati energumeni manus imponant, ps. Energumeni verò pavimenta domorum Dei verrant. Quibus assidentibus in domo Dei victus quotidianus per exorcistas opportuno tempore ministretur.

C. XII. *A quibus neophyti abstinerere debent.*

Item ex eodem, c. 86.

NEophyti b aliquandiu à lautioribus epulis, & spectaculis, & conjugibus abstineant.

C. XIII. *De ordine officiorum.*

Item ex Concilio Agathensi, cap. 30. (an. 506.)

4 CONvenit ordinem Ecclesiæ ab omnibus æqualiter ps. custodiri. Unde studendum est, sicut ubique fit, ut post antiphonas collationes c per ordinem ab Episcopis, vel Presbyteris dicantur, & hymni matutini, vel vespertini diebus omnibus decantentur: & in conclusione matutinarum, vel vespertinarum Missarum d post hymnos capitula e de Psalmis dicantur, & plebs collectà oratione ad vesperam ab Episcopo cum benedictione mittatur.

C. XIV. *De eodem.*

Item ex Concilio Gerundensi, c. 10.

ID semper placuit observari, ut omnibus diebus post matutinas & vespertas oratio Dominica à Sacerdote proferatur.

C. XV. *De eodem.*

Item Gregorius VII. in generali Synodo residens, statuit.

IN die f Resurrectionis usque in Sabbathum in Albis, & in die Pentecostes usque in Sabbathum ejusdem tres Psalmos tantum ad nocturnas g, tresque lectiones antiquo more cantamus, & legimus. Omnibus diebus aliis per totum annum, si festivitas est, novem Psalmos, & novem lectiones dicimus. Aliis verò diebus duodecim Psalmos, & tres lectiones recitamus. In Dominicis diebus XVIII. Psalmos, (excepto die Paschæ, & Pentecostes) & novem lectiones dicimus. Illi autem, qui in quotidianis diebus tres tantummodò Psalmos, & tres lectiones celebrare volunt, non ex regula Sanctorum Patrum, sed ex fastidio & negligentia probantur hoc facere. Romani verò diverso modo agere cœperunt, maxime à tempore, quo Teutonicis concessum est regimen h nostræ Ecclesiæ. Nos autem & ordinem Romanum investigantes, & antiquum morem nostræ Ecclesiæ, imitantes antiquos Patres, statuimus fieri, sicut superius prænotavimus.

Corr. Rom. § Iisdem verbis hoc habetur apud Radulphum propositione decimà, ex Gregorio septimo, itemque magna ex parte in Micrologo, cap. 54.

C. XVI. *De observatione Quadragesimæ.*

Item ex homilia Gregorii Papæ. (an. 593.)

5 QUADRagesima i summà observatione est observanda, ut jejunium in ea (præter dies Dominicos, qui de abstinentia subtracti sunt) nisi quem infirmitas impediit, nullatenus solvatur: quia ipsi dies decimæ sunt anni. A prima igitur Dominica Quadragesimæ usque in Pascha Domini sex hebdomadæ computantur, quarum videlicet dies quadraginta & duo sunt, ex quibus dum sex Dominici dies abstinentiæ subtrahuntur, non plus in abstinentia, quàm triginta & sex

a Burch. l. 2. c. 223. Ivo p. 6. c. 298. b Burch. l. 4. c. 12. Ivo p. 1. c. 267. c alit. collectiones. d alit. & Missarum. e al. capitella. f Polyc. l. 3. tit. 18. Anselm. lib. 6. c. 211. g al. noctem. h al. regnum. i Polyc. lib. 3. tit. 25. Burch. l. 13. c. 1. Ivo p. 4. c. 34. Pann. l. 1. c. 182.

dies remanent. Verbi gratia, si per CCCLV. dies annus voluitur a, & nos per triginta & sex dies affligimur, quasi anni decimas Deo damus. Sed ut facer numerus quadraginta dierum adimpleatur, quem Salvator noster suo sacro jejunio consecravit, quatuor dies prioris hebdomadae ad supplementum quadraginta dierum tolluntur: id est, quarta feria, quae caput jejunii subnotatur, & quinta feria sequens, & sexta, & sabbatum. Nisi enim istos dies quatuor superioribus triginta sex adjunxerimus, quadraginta dies in abstinentia non habemus. Jubemur etiam ab omnipotenti Deo omnium bonorum nostrorum decimas dare, &c.

Corr. Rom. § Caput hoc, quomodo à collectoribus referatur, sumptum quidem aliqua ex parte videri potest ex homilia 16. beati Gregorii. Sed multa hic sunt, quae ibi non leguntur: & vicissim multa ibi, quae hic non sunt.

C. XVII. Jejunia legitima non solvantur absque necessitate probabili.

Item Eusebius b Papa.

Jejunia c in Ecclesia à Sacerdotibus constituta sine necessitate rationabili non solvantur.

C. XVIII. Quotidiana jejunia duplicatis, vel triplicatis sunt praeservanda.

Item Hieronymus d.

Non e dico hebdomadas, non duplicata, non multiplicata jejunia: sed vel singulos dies absque ciborum luxuria f transigamus.

C. XIX. De eodem.

Item Hieronymus ad Eustochium de custodia virginum.

Sint g tibi quotidiana jejunia, & refectio fatietatem fugiens. Nihil prodest biduo, triduoque transmissio vacuam portare ventrem, si post pariter obstruatur b.

C. XX. De eodem.

Idem.

Sint tibi i jejunia pura, & continua, moderataque, id est, quotidie elurire, & quotidie prandere. Apostolus inquit k: Noli adhuc aquam bibere: sed modico utere vino propter infirmitates tuas. Curat enim vulnera delinquentis, curatosque sanctificat jejunium.

Corr. Rom. § Burchardus citat ex dictis Pimenii Eremitae: & habetur in vitis Patriar, p. 2. §. 50. ex Pamenio. Apud B. Hieronymum de vita Clericorum ad Nepotianum, haec habentur: Sint tibi pura, casta, simplicia, moderata, & non superstitiosa jejunia.

C. XXI. Medicina praecipua divinae sunt cognitioni contraria.

Item Ambrosius in Psal. 118. serm. 22. ad versic. Concupivi salutare. (an. 380. Mediolan.)

6 Contraria l studiosè sunt divinae cognitioni praecipua ps. medicinae. A jejunio revocant: lucubrare non linunt: ab omni intentione meditationis abducunt. Itaque qui se Medicis dederit, seipsum sibi abnegat.

C. XXII. Quot modis vitium gulae nos tentat.

Item Gregorius in expositione m beati Job. l. 30. cap. 27.

Quinque modis nos gula vitium tentat. Aliquando namque indigentiae tempora praevent: aliquando verò tempus non praevent, sed cibos lautiores quaerit:

a al. ducitur. b al. Sylvesterius. c Polyc. ibid. Burch. l. 13. c. 17. Ivo p. 4. c. 49. d Aug. serm. 65. de tempore. e Burch. l. 13. c. 22. Ivo p. 4. c. 54. f nimicitate. Aug. g Burch. l. 13. c. 23. Ivo p. 4. c. 5. Pamm. l. 2. c. 185. h al. obruatur. i Burch. l. 13. c. 24. § 25. Ivo p. 4. c. 56. § 57. Pamm. l. 2. c. 186. k 1. Tim. 5. l Polyc. l. 3. tit. 29. m Et gloss. ord. Gen. 25. TOM. I.

aliquando qualibet fumenda sint, praeparari accuratius petit: aliquando autem & qualitati ciborum, & tempori congruit, sed in ipsa quantitate fumendi mensuram moderatae refectiois excedit. Nonnunquam verò & abjectius est, quod desiderat, & tamen ipso aestu immensis desiderii deterius peccat.

C. XXIII. Absque puritate mentis jejunia & orationes non profunt.

Item Pius Papa, epist. 1. (an. 157.)

Nihil a enim prodest homini jejunare, & orare, & alia religionis bona agere, nisi mens ab iniquitate revocetur, & ab obsecrationibus lingua cohibeatur.

C. XXIV. Mediocre bonum non est magno praeservandum.

Item Hieronymus.

Non mediocre b errant, qui bono magno praeserunt mediocre bonum. Nonne rationalis homo dignitatem amittit, qui vel jejunium charitati, aut vigiliis praefert sensus integritati, ut propter abstinentiam a immoderatam, atque indiscretam Psalmorem, vel officiorum decantationem aut amentiam, aut tristitiam notam incurrat? Numquid verborum multitudine recti Deus ut homo potest? c Non enim verbis tantum, d sed corde orandum est Deus. Melior e est quinquè f Psalmorem decantatio cum cordis puritate, & serenitate, & spiritali hilaritate, quam totius Psalterii modulatio cum anxietate cordis & tristitia. Dum igitur pro cunctis g animabus Psalms vel Missa dicitur, nihil minus, quam si pro uno quolibet ipsorum diceretur, accipitur. Audiant itaque, qui ea, quae necessaria sunt, corpori subtrahunt, illud, quod per Prophetam h Dominus loquitur: Ego Dominus odio habens rapinam holocaustorum. De rapina verò holocaustum offert, qui sine ciborum nimia egestate, vel somni penuria corpus immoderate affligit. Videat itaque, quid Apostolus i dicat: Carnis curam ne feceritis in concupiscentiis, &c.

Corr. Rom. § a Abstinentiam] Sic est emendatum ex manuscriptis & Polycarpo. Antea legebatur, Innocentiam.

C. XXV. Non à cibis, sed ab iniquitatibus abstinere, est magnum & generale jejunium.

Item Augustinus k super Joan. tractat. 17.

Jejunium autem magnum & generale est, abstinere ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus seculi: quod est perfectum jejunium. § infra. §. 1. In hoc ergo seculo quasi Quadragesimam abstinentiae celebramus, cum bene vivimus, cum ab iniquitatibus & illicitis voluptatibus abstinemus. Sed quia haec abstinentia sine mercede non erit, expectamus l beatam illam spem, & revelationem gloriae magni Dei, & Salvatoris Jesu Christi. In illa spe, cum fuerit de spe facta res, accepturi sumus mercedem denarium. § infra. §. 2. Denarius ergo, qui accepit nomen à numero decem, redditur m, & conjunctus quadragenario fit quinquagenarius. Unde cum labore celebramus Quadragesimam ante Pascha: cum letitia verò, tanquam accepta mercede, Quinquagesimam post Pascha. Nam huic tanquam salutari labori boni operis, qui penitet ad quadragenarium numerum, additur quietis & felicitatis denarius, ut quinquagenarius fiat. Significavit hoc & ipse Dominus Jesus multo apertius, quando post n resurrectionem quadraginta diebus conversatus est in terra cum discipulis suis:

a Sup. de pan. dist. 3. nihil prodest. Polyc. l. 3. tit. 25. b Polyc. l. 3. tit. 25. sine auctoris nomine. c In reg. la Monach. apud Hieron. c. de contemplat. oratione & lect. d abest ab orig. e 1. Corinth. 14. f al. septem. g al. centum. h Esu. 61. i Roman. 13. Galat. 5. k Et serm. 24. ad fratres in eremo. l Tit. 2. m al. additur. n Joan. 14. K k k k

quadragesimo a autem die, cum ascendisset in caelum, peractis decem diebus misit mercedem Spiritus Sancti.

C. XXVI. *Raptorem, vel furem non facit necessitas, sed voluntas.*

*Item ex dictis Apollonii.*

**D**iscipulos, cum per segetes transeundo vellent spicas, & ederent, ipsius Christi vox innocentes vocat, quia coacti fame hoc fecerunt.

C. XXVII. *Non necessitas, sed voluntas facit perseverantiam.*

*Item Hieronymus in cap. 7. Osa.*

**Q**uicquid enim necessitate fit, cito solvitur: quod voluntate arripitur, perseverat.

C. XXVIII. *Ciborum temperantia salutem, abundantia contrariam parit.*

*Item Joannes os aureum, homil. 29. ad cap. 12. epist. ad Hebraeos.*

**N**ihil enim sic jucundum est, sicut cibus bene digestus & decoctus. Nihil sic salutem, nihil sic sensuum acumen operatur, nihil sic aegritudinem fugat, sicut moderata refectio: sufficientia quippe cum nutrimento & hospitem simul procreat, & voluptatem: abundantia vero morbum facit & molestias ingerit, & aegritudines generat. Quod enim fames facit, hoc etiam plenitudo facit ciborum: magis autem & multo pejora. Fames quippe in paucis diebus aufert hominem, & liberat de hac & vita poenali: excessus vero ciborum consumit & putrefacit corpus humanum, & macerat aegritudine diuturna: & tunc cum morte crudeli consumit.

Corr. Rom. §. α. De hac vita poenali: ] Absunt haec ab originali Graeco: sed sunt in versione Scholastici, quam ut satis tolerabilem sequitur Gratianus.

C. XXIX. *Ciborum deliciae, si abundaverint, laedunt.*

*Item Hieronymus adversus Jovinianum, lib. 2.*

**N**E tales accipiamus cibos, quos aut difficulter digerere, aut comestos, magno partos & perditos labore doleamus. Olerum, pomorum ac leguminum & facilius apparatus est, & arte, impendiisque coquorum non indiget, & sine cura sustentat humanum corpus: moderateque sumptus (quia nec avidè devoratur, quod irritamenta gula non habet) leviori digestionem concoquitur. Nemo enim uno aut duobus cibis, hisque vilibus usque ad inflationem ventris oneratur: quae diversitate carniū, & saporis delectatione percipitur. Cum variis nidioribus fumant patinae, ad esum sui, expletà esurie, quasi captivos trahunt. Unde & morbi ex saturitate nimia concitantur, multique impatientiam gulae, vomitu remediuntur, & quod turpiter ingesserunt, turpius egerunt. Hippocrates in aphorismis docet, crassa & obesa corpora, quae crescendi mensuram compleverint, nisi cito ablatione sanguinis imminuantur, in paralytism, & pessima morborum genera erumpere: & idcirco esse necessariam demptionem, ut rursus habeant, in quae possint crescere: non enim manere in uno statu naturam corporum, sed aut crescere semper, aut decretere: nec posse vivere animal, nisi crescendi capax sit. Unde & Galenus b vir doctissimus Hippocratis interpres athletas, quorum vita & ars sagina est, dicit in exhortatione medicinae, nec vivere posse diu, nec sanos esse: animasque eorum ita nimio sanguine, & adipibus, quasi luto involutas, nihil tenue, nihil caeleste, sed semper de carnibus, & ructu, & ventris ingluvie cogitare.

C. XXX. *Multorum infirmitates jejunia sanant.*

*Idem ibidem paulo inferius.*

**L**egimus quosdam morbo articulari & podagrae humoribus laborantes, proserptione bonorum ad sum-

a Actior. 1. b Par. 1. Aphor. Vid. Plater. Prae. Med.

placem mentiam & pauperes cibos redactos convalescere. Caruerant enim sollicitudine dispensandae domus & epularum largitate: quae & corpus frangunt & animam. Irridet Horatius a appetitum ciborum, qui consumpti relinquunt poenitentiam.

C. XXXI. *Diebus Sabbatorum à carnibus abstinere debemus.*

*Item Gregorius VII. b in Synodo celebrata Romae, anno sui Pontif. VI.*

c. 8.

**7** **Q**uia dies Sabbathi c apud sanctos Patres nostros in abstinentia celebris est habitus, nos eorundem auctoritatem sequentes, salubriter admonemus, ut quicumque se Christianae religionis participem esse desiderat, b esu carniū eadem die (nisi majore festivitate interveniente, vel infirmitate impediante) abstineat.

C. XXXII. *Monacho carnem gustare non licet.*

*Item Fructuosus Episcopus.*

**8** **C**arnem d eniquam Monacho nec sumendi, nec gustandi est concessa licentia: non quod creaturam Dei judicemus indignam, sed quod carnis abstinentia utilis & apta Monachis aestimetur, servato tamen moderate pietatis erga aegrotos. §. 1. Quod si quis Monachus violaverit, & contra sanctionem regulae, usumque veterum e vesca carniū praesumpserit, sex mensium spatio retruioni & poenitentiae subiacebit.

C. XXXIII. *De quotidianis operibus Monachorum.*

*Item Hieronymus ad Rusticum Monachum de vivendi forma.*

**N**unquam de f manu tua, & oculis tuis recedat liber: dicatur g Pfalterium ad verbum: oratio sine intermissione. Vigil sensus sit, nec vagis b cogitationibus patens: corpus pariter & animus tendatur ad Dominum. Iras i vince patientia. Ama scientiam Scripturarum, & carnis vitia non amabis. Nec vaet mens tua variis perturbationibus: quae, si pectori infederint, dominabuntur tui, & te deducunt ad delictum maximum. Facito aliquid operis, ut semper te diabolus inveniat occupatum. Si Apostoli k habentes potestatem de Evangelio vivere, laborabant manibus suis, ne quem gravarent, & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro spiritalibus debebant metere carnalia: cur tu in usus tuos cessura non praeparas? Vela fuscillam texe junco: vel canistrum lentis plecte viminibus: farrigatur humus: areolae aequo limite dividantur: in quibus cum olerum iacta fuerint semina, vel plantae per ordinem posite, aqua ducantur irriguae, ut pulcherrimum veruūm spectator assistas.

*Ece l supercilio clivosi tramitis undam*

*Elicet: illa cadens raucum per lava murrur*

*Suxa ciet, scatebrisque arentia temperat arva.*

§. 1. Inferantur infructuosae arbores vel gemmis, vel furculis, ut parvo post tempore laboris tui dulcia poma decerpas. Apum fabricare alvearia, ad quas te mittunt Salomonis m proverbialia; & monasteriorum ordinem, ac regiam disciplinam in parvis discas corporibus. Texantur & lina capiendis piscibus. Scribantur libri, ut & manus operetur cibum, & animus lectione saturetur. In n desuperis est omnis otiosus. Aegyptiorum monasteria hunc morem tenent, ut nullum abique operis labore suscipiant: non tam propter victus necessitatem, quam propter animae salutem: ne vaetur perniciosis cogitationibus mens, & instar fornicantis Hierusalem omni-

a Sperne voluptates, &c. b Lib. 6. regesti sui. c Polye. l. 3. iii. 25. d Smaragd. in expos. regula S. Benedicti, c. 39. ex Fructuoso. e al. veterem. f Ivo p. 7. c. 5. g discentur, vera lectio. h al. vanis. i Psal. 81. Pagn. l. 7. c. 178. k 1. Theff. 2: 1. Cor. 9. l Virg. Georg. l. 1. m Prov. 6. n Prov. 13. secundum 70.

trans-

transeunti divaricet pedes suos. a Et in sequentibus. §. 2. Quid? ergo omnes peribunt, qui in urbibus habitant? Ecce illi fruuntur suis rebus, ministrant Ecclesiis, adeunt balnea, tingunt non spernunt, & in omnium flore h versantur. Ad quod & ante respondi, & nunc breviter respondeo, me in presenti opusculo non de Clericis disputare, sed Monachum instituire.

C. XXXIV. Absque Prælati sui licentia Canonici nihil agere licet.

Item in libro 5. c. cap. 115. (an. 813.)

9 IN d omnibus igitur (quantum humana permittit fragilitas) decrevimus, ut Canonici Clerici & canonice vistant, observantes divinæ Scripturæ doctrinam, & documenta sanctorum Patrum: & nihil sine licentia Episcopi sui vel magistri eorum incompositè f agere præsumant, in unoquoque Episcopatu, ut simul manducent, & dormiant, ubi his facultas id faciendi suppetit: vel qui de rebus Ecclesiasticis stipendia accipiunt, in suo g claustrum maneat: & singulis diebus mane primò ad lectionem veniant, & audiant, quid eis imperetur. Ad mensam verò similiter lectionem audiant, & obedientiam secundum canones suis ministris & exhibeant.

Corr. Rom. § a Ministris] In Originali apud Ivo nem est, Magistris. Sed ob glossam non est emendatum.

C. XXXV. Presbyteri, qui simul conveniunt, ebrietatem, & comestiones summopere vitent.

Item ex Concilio Nannetensi h, c. 10.

10 NULLUS i Presbyterorum, quando ad anniversarium ps. diem trigessimum, vel septimum, vel tertium aliquis defuncti, aut quacunque vocatione ad collectam presbyteri convenerit, fe inebriare nullatenus præsumat: nec precatus in amore Sanctorum, vel alicujus animæ bibere, vel alios ad bibendum cogere, vel se alienâ præcatione ingurgitare, nec plausus & risus inconditos, & fabulas inanes ibi referre, aut cantare præsumat: vel turpia joca, vel urso, vel tornatricibus ante se fieri patiatur: nec larvas dæmonum ante fe ferri consentiat: quia hoc diabolicum est, & à sacris canonibus prohibitum.

C. XXXVI. Clericus vel Laicus sine iussione Episcopi non peregrinetur.

Item ex Concilio Laodicensi, cap. 41. & 42. (an. 320. in Phrygia Pacatiana.)

11 NON k oportet ministros altaris, vel quoslibet Clericos ps. præter iussionem Episcopi ad peregrinandum proficisci. §. 1. Laicum & etiam sine canonicis literis, id est, formata, similiter non oportet alicubi proficisci.

Corr. Rom. § a Laicum etiam] In codice Græco hic est canon quadragesimus primus, quemadmodum superior hujus capituli pars est canon 42. Sed in neutro canone fit mentio Laici, sicuti neque in versione Dionysii, quam asserunt Burchardus & Ivo; sed utrobique est, ἱερατικὸν ἢ κληρικὸν, id est, Sacerdotalem vel Clericum. In præca tamen versione canon 41. sic habet: Non oportet ministrum altaris, vel etiam Laicum.

C. XXXVII. Quibus Spectaculis Clericus interesse non debet.

Item ex eodem l, cap. 54.

NON m oportet ministros altaris, vel quoslibet Clericos spectaculis aliquibus, quæ aut in nuptiis, aut scenis n exhibentur, interesse, sed antequam thymelici ingrediantur, surgere eos de convivio, & abire.

a Ezech. 16. b Sic vetustus Hieronymi codex: vulgati habent [ore.] c Et in Mozont. sub Carolò, cap. 9. d Ivo p. 6. c. 402. e al. vel Clerici. f al. compositè. g al. uno. h al. Mat. scens. i supra dist. n. 44. cap. nullus. Burch. l. 2. c. 61. Ivo p. 6. c. 252. k Burch. l. 2. c. 45. Ivo p. 6. c. 145. Cap. 41. l Et in Aquisgranensi, cap. 72. m Ivo p. 11. c. 78. n canis, orig.

Corr. Rom. § Hoc caput non est in canonum volumine Græco Parisiis anno 1540. impresso. Habetur tamen apud Balsamonem, & videtur indicari cap. 42. sextæ Synodi. Gratianus autem recitat ex præca versione.

C. XXXVIII. Colorum fucis mulieres uti non debent.

Item Augustinus ad Possidiam, & qui cum eo sunt fratres, epist. 73. (an. 415. in Africa.)

12 FUCARE a pigmentis, quò vel rubicundior, vel candidior appareat, adulterina fallacia est: quæ non dubito etiam ipsos maritos se nolle decipi, quibus solis permittendæ sunt fæminæ ornari, secundum veniam, non secundum imperium. Nam h verus ornatus, maxime Christianorum & Christianarum, non tantum nullus fucus mendax, verum ne auri quidem, vestisque pompa, sed mores boni sunt. §. 1. Execranda autem superstitio ligaturarum (in quibus etiam inaures virorum, in summis ex una parte auriculis suspensæ, deputentur) non ad placendum hominibus, sed ad serviendum dæmonibus adhibetur.

C. XXXIX. Quòd Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio.

Item ex Symbolo c Ephesini Concilii 200. Episcoporum, quod habitum est contra Nestorium.

13 DE Spiritu dicit Dominus in Evangelio d, Ille me ps. clarificabit. Hoc rectissime sentientes, unum Christum Dominum, & Filium, non velut alterius egentem gloria, confitemur à Spiritu Sancto gloriam consecutum, quia ejus Spiritus nec melior, nec superior ipso est: sed quia mira opera faciens ad demonstrationem suæ deitatis virtute proprii Spiritus utebatur, ab ipso dicitur clarificari: quòd virtus sua, vel disciplina qualibet unumquemque clarificet. Quamvis enim in sua fit substantia Spiritus ejus, & intelligatur in persona proprietatis, juxta id quod Spiritus est, & non Filius: attamen ab illo alienus non est. Nam Spiritus appellatus est veritatis: \* & veritas Christus est. Unde & ab isto similiter, sicut ex Deo Patre procedit. Denique hic ipse Spiritus etiam per manus sanctorum Apostolorum miracula gloriosa perficiens, Dominum glorificavit Jesum Christum, postquam ascendit in cælum. Nam creditus est Christus naturâ Deus existere e per suum Spiritum virtutes efficiens: ideoque dicebat: De meo accipiet, & annuntiabit vobis.

C. XL. De eodem.

Item Didymus in lib. 2. de Spiritu Sancto, contra errores Græcorum. f (an. 372. Alexandria.)

SALVATOR a, qui & veritas, ait g: Non enim loquetur à semetipso: hoc est, non sine me, & sine meo, & Patris arbitrio: quia inseparabilis à mea & Patris est voluntate. & amplius h. §. 1. Quia non ex se est, sed ex Patre & me est. Hoc enim ipsum, quod subsistit, & loquitur, à Patre & me illi est: Ego veritatem loquor, id est, inspiro, quæ loquitur, siquidem Spiritus veritatis est. Dicere autem, & loqui in Trinitate, non secundum consuetudinem nostram, quæ ad nos invicem fermocinamur & loquimur, accipiendum: sed juxta formam incorporalium naturarum, & maxime Trinitatis, quæ voluntatem suam inserit in corde credentium, & eorum, qui eam audire sunt digni: hoc est dicere, & loqui. & infra. §. 2. Loqui ergò Patrem & audire Filium, vel econtrariò Filio loquente audire Patrem, ejusdem naturæ in Patre & Filio, consensusque significatio est. Spiritus quoque sanctus, qui est Spiritus veritatis, & Spiritus Sapientiæ, non potest Filio loquente audire, quæ necit: cum hoc ipsum sit, quod profertur à Filio, id est, procedens à veritate,

a Fucari, orig. b 26. q. 2. illud. c in epist. Synod. Cyvilli, quæ præfixa est Concilio Ephesino. Ivo p. 1. c. 3. d Joann. 16. \* Joann. 16. e al. existens. f Paulò post med. inter opera B. Hier. g Joann. 14. & 16. h absque ab orig. i al. ille.

Consolator manans de Consolatore, Deus de Deo Spiritus veritatis procedens. Denique, ne quis illum à Patris & Filii voluntate, & societate discerneret, scriptum est: *Non a enim à semetipso loquatur: sed sicut audiet, loquatur.* Cui etiam simile de seipso Salvator ait, *Sicut*

a Joan. 16.

audio a, & judico, & alibi: *Non h potest Filius facere quicquam, nisi quod viderit Patrem facientem.*

Corr. Rom. § x Salvator, ] *In Originali hæc antecedunt: Dehinc in consequentibus de Spiritu veritatis, qui à Patre mittatur, & sit paracletus, Salvator, &c.*

a Joan. 5. b Ibid.

F I N I S.

# CANONES POENITENTIALES,

Seu

## REGULÆ DIRECTIVÆ, Quarum notitia Viris Ecclesiasticis valdè necessaria est, ad poenitentias delinquentibus imponendas.

**C**onsiderandum est de Canonibus poenitentialibus. Ad quorum intelligentiam prænotandum est, quòd sicut est in scientiis practicis, quæ versantur circa opera, quòd sermo in universali est incertus & dubius: sed cum applicetur ad singularia, incipit quodammodo habere certitudinem, ut qui non considerat circumstantias particulares, potius deviet, quàm se rectificet, ut patet in Medicina, & scientia morali. Sic est intelligendum in proposito, quòd canones instruunt in generali, quomodo est poenitentia imponenda: sed descensum ad singularia Presbyteris discretis relinquunt, qui considerant circumstantias personarum, attendentes ad canones, sicut ad regulas directivas: quia si contra canones imponant, non rectè imponunt. Nulli ergò Presbytero licet facere aliquid, quod possit Patrum regulis obviare, *distinct. 38. Nulli.* In canonibus autem maxime determinatur poenitentia quoad tempus: & magis quàm quoad modum: quia illa determinatio est certior & communior. Hæc Bonaventura. Ut ergò scias, qualiter debeat procedere arbitrium Presbyteri, nota regulariter, sicut dictum est supra, septennis est pro peccato mortali poenitentia imponenda, & hoc non tantum propter temporis diuturnitatem, sed magis propter significationem. In veteri enim lege Maria soror Moysi, leprâ percussa, separata fuit extra castra septem diebus, *Num. 12.* Maria significat poenitentem. Interpretatur enim amarum mare. Hæc poenituit septem diebus, sed nunc poenitet septem annis, quod significatum est *Ezech. 4.* Diem pro anno dedi tibi.

§. 1. Si quærat, quare poenitentia sit aggravata, cum lex nova sit lex misericordie? Resp. quòd hic est major ingratitudo propter majorem gratiam, & major contemptus propter majorem dignitatem novæ legis, in qua Christi sanguis est effusus, & gravius peccatum propter statum peccantis, qui debet esse perfectior. Et ulterius satisfactio in lege nova debet esse perfecta, ut in pristi-

num statum reducat. Et quis sol in una die non redit in idem punctum, sed in anno: idèd dies conversus est in annum. Rursùm: Quia perfectum remedium est in lege nova, idèd annus multiplicari debet per septem, propter septem dona Spiritus Sancti recuperanda, & propter septem dotes: scilicet tres animæ, & quatuor corporis obtinendas. Hujusmodi autem poenitentia non est omnibus imponenda, nec tamen est infirmanda: sed est insinuanda, ut cognoscatur, quàm gravis est culpa. Hæc Bonaventura. Licet autem pro singulis peccatis criminalibus sit statuta talis poenitentia, debet tamen imponi magis vel minùs aspera, prout majoritas vel minoritas criminis cum cæteris circumstantiis hoc exposcit, ut in sequentibus patet. A prædicta namque regula excipiuntur plurimi casus, in quibus propter dignitatem peccantis, vel criminis enormitatem imponitur poenitentia major: aliquando etiam ex variis causis minor. Ad hoc ergò quòd Presbyter circa poenitentias disponendo cautius arbitretur, notandi sunt casus, in quibus per canones certæ poenitentia imponuntur, quos scilicet canones tenetur Presbyter scire, ut dictum est supra. Sunt autem isti.

§. 2. Primus est, quòd si Presbyter fornicationem fecerit, poenitentiam decem annorum faciat, hoc modo: scilicet, quòd sit inclusus, sive à cæteris in aliquo loco remotus: sacco indutus & humi prostratus misericordiam Dei jugiter implorans: primis tribus mensibus continuis à vespera in vesperam pane & aqua utatur, exceptis Dominicis diebus, & festis præcipuis, in quibus modico vino, pisciculis, & leguminibus recreetur. Elapsis autem sic tribus primis mensibus de illo loco exeat, non tamen in publicum procedat, ne populus in eum scandalizetur. Et per hoc videtur, quòd in publico crimine loquatur. Post hoc resumptis viribus aliquantulum, unum annum & dimidium in pane & aqua pleat, exceptis Dominicis & aliis præcipuis festis, in quibus vino, sagimine, ovis & caseo poterit uti. Finito sic primo anno

& di-